

# The Project Gutenberg eBook of Heleija: Kertomus thuringiläisestä kansanelämästä, by Otto Ludwig

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Heleija: Kertomus thuringiläisestä kansanelämästä

Author: Otto Ludwig

Translator: Ester Peltonen

Release date: May 12, 2015 [EBook #48939]

Language: Finnish

\*\*\* START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELEIJA: KERTOMUS THÜRINGILÄISESTÄ  
KANSANELÄMÄSTÄ \*\*\*

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

## HELEIJA

Kertomus thuringiläisestä kansanelämästä

Kirj.

**OTTO LUDWIG**

Suom. Ester Peltonen

WSOY, Porvoo, 1908

1.

"Kas, Anni! Grunden markkinoilleko matka?"

"Vielä pitemmällekin, aina Zainhammeriin saakka. Mutta sanokaas, rouva Dotin, onko teillä sinne jotain asiaa. Ehkäpä taasen herra mestarille? Ja sanokaa pian. Sillä muutenkin aina viipyy ja kovin myöhään en tahtoisu matkaani venyttää."

"Onpas sillä kiire!" virkkoi ravintolan emäntä, jonka oven edessä tämä keskustelu oli sukeutunut. "Luulisi melkein että nykyajan tyttöletukat ne vasta tyttöjä ovatkin. Olen sitä minäkin ollut nuori, enkä suinkaan hitaimpia, mutta oli toki silloin aikaa edes henkeään vetää."

"Vai olette tekin ollut tytönheilakka?" kysyi Anni kuin ihmetellen, sillä emäntä oli niitä olentoja, joiden ei luulisi koskaan nuoria olleenkaan.

Ympärillä seisovat miehet purskahtivat nauruun. Tyttö suorasukuisine ihmettelyineen tuntui tavallistaan pirteämmältä. "Miten jumalattoman koreasti hänen ruskeat silmänsä välkähtivätään!" ajatteli itsekseen räätäli, ja ilman muuta olisi hän siepannut tytöltä suoraa päätä suukosen, kun vain olisi tiennyt miten päästä asiaan käsiksi. Tuota hän oli koko keskustelun ajan miettinyt, mutta turhaan. Tyttö oli kookkaanlainen, kokonaista päätä pientä räätäliä pitempi. Varpailleenkin kohoten räätäli olisi ylettynyt aivoin hänen kaulakuoppaansa. Ja voidakseen vetää tytön pään puoleensa, olisi hänen pitänyt olla paljoa vahvempi, tai tytön paljoa heikompi.

Tytön silmät hymyilivät nyt yhtä rehdisti kuin äsken veitikkamaisesti. "Älkää pahastuko, rouva Dotin. Ei se ollut pahasti tarkotettu. Aatelkaahan että tänään on Grunden markkinat, ja silloin tulee monesta vakaasta ihmisestä aika vekkuli."

"Sinä se olet vuodet läpeensä vekkuli!" hymähti ravintolan emäntä. "Vaan saattaa täällä hyvinkin olla jotain herra mestarille." Hän riensi portista sisään ja pihan poikki ravintolarakennukseen.

Räätälin silmät laskeutuivat tytön vaaleista hiuksista ja täyteläisistä huulista hänen työntökärryjään tarkastamaan. Hän ihmetteli niitten tanakkaa tekoa ja köyttönuoran lujutta. "Mitäs sinä noilla aiot noutaa?" kysäsi hän.

"Miehen!" nauroi seppä.

"Sepän!" vastasi tyttö totisena. "Ne ovat köysillä sidottavat, jotteivät poikkeisi kotimatalla joka ravintolaan."

"Entäs räätälit?" kysyi neulamestari miltei kadehtien. "Eikös niitä sidotakkaan?"

"Kyllä vaan", vastasi tyttö. "Ei kuitenkaan ravintolain vuoksi, vaan jottei tuuli puhaltaisi niitä kärryiltä alas."

"Sinun pitäisi kosia Holderin Fritzä", yskähti kankuri. "Jos teille syntyisi poikanen, niin se varmaan repisi tornin kirkosta erilleen."

"Se olisi liian myöhäistä", tokasi tyttö rauhallisesti. "Siihen mennessä te varmaan olette sen jo yskimällä kaatanut."

Ravintolan emäntä tuli samassa ulos, tuoden pienen mytyn, joka sovitettiin nopeasti kärryille. Miehet pyysivät tytön hiukan odottamaan, koska hekin kohta joutuisivat mukaan. "Hyvä seura lyhentää puolet matkaa", sanoivat.

"Sen minäkin uskon", tokasi tyttö, "ja niinpä lähdenkin mieluummin yksin. Jos saan teille, rouva Dotin, sieltä jotain tuomisia, niin poikkean kotimatalla. Ja jos hyvin käy, niin tuon teille markkinatuliaisiksi vehnäisen miehen. Hyvästi, rouva Dotin!"

Viimeiset sanat kuuluivat jo kappaleen matkan päästä. Tyttö oli nopeampi ja ketterämpi kuin mitä olisi hänen kookkaaseen vartaloonsa nähden luullut. Tahtomattaan katsoivat kaikki hänen jälkeensä.

"Aina reipas, että hei vaan!" yskähti kankuri.

"Niinpä on *Heleija* nimensäkin", naurahti ravintolan emäntä.

Räätäli seiso i mietteissään: "Totisesti, eikä pitäisikään ristitä ihmisiä ennenkun voi antaa niille sopivat nimet. Silloin ei sattuisi että joku hulivili saa nimekseen Vilho Vakaa tai joku juopporatti Kaino Raitis, vaan kun nimen kuulisi, niin heti tietäisi mikä on miehiään. Heleija! Ihan tuntuu sitä kuullessa kuin näkisi ihmisen tanssivan."

"Voittehan pitää huolen", sanoi seppä, "että annatte tyttärillenne tanssivia nimiä, kunhan joskus sellaisia saatte. Ja ellette sattuisi milloinkaan tyttäriä kasvattamaan, niin voittehan edes heidän nimiensä kanssa tanssia. Mutta kenen olennessa on jotain merkillistä, hänen ei tarvitse olla milläänsäkään, kyllä ihmiset ristivät hänet pyytämättäänkin vielä toisen kerran."

Räätälin kasvoista olisi voinut nähdä, että sepän puhe tarkotti nimenomaan häntä, vaikkei toisten nauru olisikaan sitä ilmaissut.

Hän nimittäin kolmestakymmenestä ikävuodestaan huolimatta yhä vielä huokaili hongankolmista äitipuolensa kurin alaisena. Tämä yhä vielä nimitteli häntä vain "pojaksi". Ja luonnollista oli että siitä hetkestä asti, kun tuo nimi tuli ihmisten tietoon, kaikki muutkin sanoivat häntä "Pojaksi". Kerrottiinpa äitipuolen kohtelevan häntä kaikin puolin nimeä vastaavasti. Moni sanoi nähneensä mitenkä tuo vahva nainen oli asettanut hänet pitkälleen tuolille, vetänyt vasemmalla kädellään "nimettömät" kireälle ja oikealla jakanut espanjalaisen ruokokepin terveisiä sille ruumiinosalle, jonka kestävyys tulee räätälöidessä muutenkin kovalle koetukselle.

Räätäli kohautti vaieten olkapäitään ikäänkuin sanoen: "Tunteehan jokainen sepän, pilkkakirveen!"

Mutta ravintolan emännän mieleen johdatti juuri tienkäänteeseen häviävän punaisen arkihameen lieve jälleen Heleijan. "Hänen nimensä voisi", sanoi hän, "yhtä hyvin olla Kelvokki kuin Heleija — parempaa tyttöä ei ole koko kaupungissa, vaikka hän onkin hieman omaa laatuaan. Kun hänen vanhempi sisarensa kaupungissa palvellessaan sai lapsen tuon paksun leipurin kanssa, silloin Anni otti sisarensa sieltä pois ja toimitti hänelle paikan muualla — en tiedä tarkkaan missä, mutta kaukana täältä. Kun olet elänyt kunniallisesti viisi vuotta — sanoi hän siskolleen — niin tahdon jälleen olla sisaresi ja pikku Liisu on taas lapsesi. Mutta sitä ennen sinä et saa astua minun kynnykseni yli, ettäs sen tiedät. — Mutta lapsen hän on pitänyt, ja monet äidit eivät ole niin hyviä omille lapsilleen kuin Heleija pikku Liisulle."

"Niin, Heleija — ja Pöyhkämaija!" yskähti kankuri. "Missä vaan miehen näkee, niin pyörii pilkka ja pistokset huulillaan. Mutta minä sanon: hänen käy vielä samoin kuin sisarensa — enkä minä ole ainoa, joka sen hänelle suon."

Se keskinäisen ymmärtämisen pilkahdus, mikä näkyi päitään nöykäyttävien miesten silmissä, osotti heidän olevan samaa mieltä kuin kankuri.

He olivat sillä välin maksaneet oluensa ja sytyttäneet piippunsa ja suoriutuivat nyt taipaleelle. Markkinapaikalle oli vielä runsaan kahden tunnin matka.

Viimeinen lähtijöistä huusi olkansa yli ravintolan emännälle, joka kaivolla huuhteli käytettyjä laseja: "Ihana ilma tänään!"

Ravintolan emäntä katsahti ylös, tarkastellen vuorien takaa kohoavia huurupilviä. "Sitä ei kestä iltaan", sanoi hän. "Grunden markkinapäivänä on ilmoisen ijän satanut."

## 2.

Ravintolan emäntä sen tietää ja tietääpä sen koko maailma kuinka oikukas sää on Grunden markkinapäivänä. Vaikka päivä alkaisi kuinka siintävänä ja kultaisena, niin jo ennen päivällisaikaa alkaa pilviä kohota joka taholta; ne sitten pinnistelevät ja ponnistelevat, kunnes uusi taivas on kasvanut vanhan alle. Sekin menisi sinään, jos se vain ymmärtäisi silleen jäädä. Mutta siellä yhä pinnistelee ja ponnistelee, myötä ja vastaan, taivas tummuu tummumistaan, pilviä yhtyy ja eroo, kunnes vihdoin kipinät räiskyvät ja koko pilvikudos repeää omasta painostaan ukkosenjyrinäksi ja pilvensiekaaleet pirstoutuvat lukemattomiksi pisaroiksi myymäläkojujen, myyjäin ja ostajain yli.

Voi sitä, joka silloin on viimeisiä tuossa hurjassa keppien, päiden, hattujen ja lakkien sekamelskassa, mikä työntyy pelastusta tarjoovia ovia kohden! Joukon kulettamana hän ei lopulta tiedä mikä liikkuu, hän vai ympäristö, talot vai myymäläkojut. Väliin näkyy tuo pelastava ovi, väliin se katoaa, mutta likemmäksi hän ei pääse. Sateen ja myötätunnon pehmittämä hatturähjä laskeutuu vähitellen lempeästi hänen kärsivien kasvojensa peitteeksi, kunnes virta äkkiä työntää hänet sisään jostakin ovesta, jota ei muista koskaan nähneensä.

Näin on itse markkinapaikalla. Kaupunkiin johtavat tiet tarjoovat paljon samallaisen ohella kuitenkin aivan eri näön. Kotimatalla olevat ovat jo hyvän aikaa pitentäneet ja kiirehtäneet askeleitaan — nyt he syöksyvät juoksuun. Tienvarren poppeleissa istuvien ihmettelevien korppien silmissä näyttää tie sieninä kasvavalta kankaalta — siinä punaisia, sinisiä, harmaita, mustia. Sateenvarjo on päivän sankari. Kenellä ei sitä ole, pyrkii sellaisen muodostamaan. Alushameet, kääreet, vastaostetut vesikannut, ruukut, keittoastiat — kaikki unohtavat huutavassa hädässä alkuperäisen kutsumuksensa. Tuolla rientävät vaimot ja tytöt, päätänsä esiliinalla peittäen, sukat ja kengät kädessä keikkuen, lätäköistä ja vedestä välkkyvää tietä myöten. Tuolla joku tulla roiskuttaa höyryävän hevosen selässä, niin että naiset huutavat ja miehet pakenevat. Tuossa taas vaunut täpötäysinä vierivät ohi. Hädestä pelastuneet naurahtelevat. Seisoa töllistelemään ei jää kukaan, korkeintaan joku päihtynyt, hätänsä autuaasti unohtaen, tahtoo asettua levolle keskelle tietä. Mutta hänetkin riistävät mukanaan nauravat miehet tai

harmista itkevät naiset, puoleksi huutaen, puoleksi laahaten, miten vain parhaiten onnistuu.

Näin on asian laita ollut kaikilla Grunden markkinoilla, siitä asti kun nämä markkinat ovat almanakkaan merkityt.

Se, joka tahtoo kuulla asiasta vielä tarkemmin, kuunnelkoon Reickerin ravintolan emäntää, joka juuri on siitä kertonut vierailleen. Vieras-rukat — he ovat kuin sillit tynnyrissä! Ajatelkaamme sata henkeä sullottuna ahtaaseen kyläravintolaan, päät raskaissa lampun- ja tupakansavupilvissä, märkien vaatekappaleiden tuskanhikeen käärittyinä. Olisipa siinä todella joutunut neuvottomaksi, minkä noista lukemattomista pöydän alla ristin rastin olevista raajoista ottaisi omikseen loukkaamatta toisen onnettomuustoverin omistusoikeutta, jos olisi pakko paeta täydellistä tukehtumista. Sillä siellä täällä tuikkivat lamput kykenivät valaisemaan vain sen verran, että ihmiset oikein näkivät miten pimeätä oli.

Mutta hätä voi tuntua siunaukselta, kun se pelastaa vielä suuremmasta hädästä. Ja pian päättyi suuremman kanssa pienempikin. Sade laimeni, ja ketä ei kodistaan huolehtiminen ajanut tuohon heikkenevään vihmaan, se viipyi ravintolassa kunnes sade kokonaan taukosi.

Taivaskin vaaleni, pilvissä näkyi jo aukkoja. Kuu kohosi varpailleen ja katseli pilvien lomitse märkää tietä. Sieltä kuului sitä vastaan tuhat peiliä, joista se näki mielihyväkseen miten paljon kauniimmaksi ja pulleapoksisemmaksi se sitten eilisen oli taas tullut.

Mutta oli sellaistaakin väkeä, joka syystä tai toisesta jäi rauhallisesti ravintolaan, odotellen tien kuivahtamista. Tätä lajia oli myöskin meidän miehinen kolmiapilaamme Luckenbachista. Sepän oli vain silloin hauska kotonaan, kun hän voi syöttää eukolleen tekaistuja juttuja tai tehdä hänelle kepposia. Martin-emäntä, kankurin aviopuoliso, taas sairasti kokonaista tautiliutaa, joilla oli se omituisuus, että ne alkoivat häntä vaivata joka kerta kun hän kuuli Marttinsa läähättävän kotiportaita ylös, eivätkä tauonneet ennenkun tämä jälleen yskien lähti tiehensä. Mikä räätilille teki oman lieden suloisuuden katkeraksi, sen tiedämme jo ennestään.

Nuo kolme istuivat lopulta miltei yksin, kukin omiin ajatuksiinsa vaipuneena. Olipa todella tarpeen sellainen ääni kuin se, mikä nyt juuri kuului oven takaa, herättääkseen heidät jälleen.

"Tässä on miehenne, rouva Dotin!" kuului ulkoa Heleijan ääni. "Se on paras mies kuin ajatella saattaa. Se ei polta tupakkaa eikä juo viinaa, ja kun häneen kyllästyitte, ei teidän tarvitse muuta kuin puraista siltä pää poikki."

"Siihen se kelpaa!" kuultiin emännän nauravan. "Niinpä otankin hänet. Mutta jos sen kanssa pitäisi naimisiin mennä, en suinkaan siitä huolisi."

"Olisitte varmaan kerran mennyt mielellännekin naimisiin, kun vieläkin niin halusta naimisista puhutte."

"Niinpä niin", vastasi emäntä, "mutta silloin kun kaikkein mieluummin olisin mennyt, silloin olen siitä kaikkein vähimmän puhunut. Se on ollut tyttöjen tapa aina maailman alusta."

"Niin *te* sanotte. Jokainen luulee, että muiden laita on sama kuin hänen itsensä", kuului taas tytön ääni.

"Ja minä arvelen, että niinkuin jokainen luulee, niin asia myöskin *on!*"

"Mutta se ei sittenkään ole niin! Ja jos sellaisia onkin, niin tarvitseeko teidän silti sanoa, että kaikki ovat sellaisia? Ne ovat niitä, jotka eivät tule yksin toimeen. Ja jonka on pakko, en häntä moiti, mutta minä en niin tekisi, vaikka olisi tuhat kertaa pakko. Vaan nykyajan tytöt ovat vielä heikompia ja yksinkertaisempia kuin itse miehentallukat."

"Ei se sentähden ole. Meneväthän miehetkin mielellään naimisiin. Ja jos jokainen ottaisi vain vahvimmat ja viisaimmat, niin kenelle ne muut sitten joutuisivat?"

"Minun puolestani vaikka Langenselzin käelle! Mitä se minua liikuttaa? Miehet pyrkivät naimisiin, jotta saisivat taloonsa narrin, ja tytöt koska he itse ovat narreja. Antakaa minulle mieluummin kippo olutta."

"Miehet ja tytöt! Niinkuin et itse muka olisi tyttö! Vai mikä luulet olevasi?"

"Minä olen minä. — Ja minä en kerta kaikkiaan huoli kenestäkään, vaikka lautasella tarjoaisitte ja vaikka hän olisi prinssi. Leipäni ansaitsen itse, olen kyllin vahva ja viisas tullakseni yksin toimeen. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Samassa ovi aukeni ja sisään astui tyttö hohtavin kasvoin ja hänen jälessään emäntä nauraen niin,

että koko ruumis hytkyi. Huoneessa olevien miesten teki mieli jatkaa kuulemaansa keskustelua. Tyttö nojautui pöydän päähän. Räätäli heti etsimään sopivaa tilaisuutta toteuttaakseen aamullisen rohkean aikeensa. — Tyttö oli närkästyksissään vielä työntänyt huulensa aivan liian houkuttelevasti eteenpäin. Niiden ympäriltä aina täyteläisiin poskiin saakka oli paennut kasvojen kullanuskeja puna. Räätäli oli aamulla arvellut kaikkein viehättävimmäksi, että tyttö saattoi hymyillä pelkästään silmillään; nyt hänestä näytti vielä hurmaavammalta niiden uhmaava ilme.

Istuen samalla pöydällä, johon tyttö nojautui selkä häneen käännettynä, alkoi räätäli siirtyä yhä lähemmäs. Päästyään kerran selän taakse, hänen tarvitsisi vain huudahtaa. Kun tyttö sitten säikähtyneenä mitään aavistamatta kääntäisi kasvonsa häneen päin, niin olisi hänen aikeensa onnistunut.

Seppä näytti katselevan aivan toisaanne. Hän piteli piippua aivan lähellä silmiään, jotka pelkästä veitikkamaisuudesta olivat niin vinossa, että hän Heleijasta näytti vaanivalta kissalta. Joskus hänen ruumiinsa kuitenkin hytkähti vaivoin tukahdetusta naurusta.

Mutta kankuri, joka ei tiennyt tuosta kaikesta mitään, yski ja huudahteli: "Kyllähän naisväki voimakasta ja viisasta on! Kun he huiskuttavat käsiään, niin he kuvittelevat työtä tekevänsä, ja kun heidän kielensä käy, niin se on heidän mielestään ajattelemista. Tosiaankin, kutkuttelevat tuvanlattiaa luudalla juuri sen verran, että se hiukan naurahtaa, ja juoksevat kolme kertaa aitassa saadakseen kourallisen suolaa pataan!"

Tyttö vaikenä kuin kuritettu lapsi, vieno väreily vain toisinaan karehti täyteläisillä huulilla.

Vielä hivaus, ja räätäli oli päämaalissaan. Hän jo tunsu tyttön häneen päin kääntyneen kyljen lämmön — kylmänväreet kulkivat hänen ruumiinsa läpi ja hänen oli yhä vaikeampi hengittää kuulumattomasti. Vielä ei tytön pitäisi katsahtaa taakseen. Silloin tokasi seppä häntä auttaakseen: "Mitä vielä! Lyön vetoa että tuo Anni voittaa kaksi miesroikaletta, jos nimittäin suukovusta on kysymys."

"Te olette tosin vahvempia", sanoi tyttö äskeitä paljoa kesymmin. "Ja käsivarren voimalla te pidätte koko naissuvun kurissa." Hän oli jo muutamia kertoja ikäänkuin konemaisesti kätensä kämmenpuolella pyyhkäissyt pöytää, mikä temppu saattoi räätälin aikalailla levottomaksi. Nyt hän samalla tavalla ja yhä poiskääntyneenä pyyhkäisi pöydältä koko miehen, kaikesta päättäen osottaen tuolle seikalle yhtä vähän huomiota kuin jos olisi pyyhkäissyt kangastilkun lattialle.

Kaikki katsoivat nauraen räätäliin, joka niin äkkiarvaamatta tapasi itsensä lattialla istumassa ja ikäänkuin tuumimassa miten hän sinne oikein oli joutunut.

Heleija näytti vielä enemmän hämmästyneeltä kuin räätäli, vilaistessaan syrjäsilmillä lattialla istuvaan mieheen.

Seppä nauroi niin, että kyöneleet kihosivat silmiin, harmitellen kuitenkin hiljaisuudessa ja vannonen ei lepäävänsä ennenkun vielä taidokkaammalla kepposella kostaisi tytölle räätälin ja koko miehisen maailman puolesta. Siinä oli samassa rahtunen sekä kateutta että mustasukkaisuutta. Sillä hänen mielestään noin perinpohjainen toisen pilkkaaminen kuului *hänen* alaansa ja Heleija oli hänen silmissään kuin rangaistava salametsästäjä.

Hän oli kuitenkin epävarma eräästä seikasta. Olisihan tytön pitänyt osottaa suurempaa iloa, jos räätälin pilkkaaminen olisi ollut hänen tarkoituksensa. Päin vastoin ilmeni tytön äänessä vilpitöntä harmia sanoessaan: "Minun puolestani saatte vätyystä miten tahdotte. Kunhan vain saisin kärryini liejusta irti! Tuon kolmituntisen sateen jälkeen on ulkona sellainen liejujärvi, että matalampaankin uppoaa."

Seppä hörästi korviaan. Mitä? Pitikö koston hetken sattua niin pian? Mutta vielä hän ei uskaltanut luottaa onneensa.

"Niin", sanoi hän, "Heleija tahtoo meitä narrata, jotta saisi nauraa makean naurun, kun annamme vetää itseämme nenästä."

"Ja sille kannattaisi nauraa!" vastasi Heleija. "Mutta minun täytyy päästä kotiin, enkä saa yksin kärryjä irti."

Hänen äänensä vapisi viimeisiä sanoja lausuessaan. Räätälin mielestä se oli kuin tukahdettua itkua; mitä sävyisemmäksi tyttö tuli, sitä enemmän räätälin rinta pullistui.

"Arvelenpa", sanoi seppä ja hänen silmänsä siristyivät siristymistään, "arvelenpa että Heleija on kyllin vahva ja viisas tullakseen yksinkin toimeen. Jos hän on niin viisas, niin eipä hän ole ottanut suurempaa kuormaa kuin minkä jaksaa sysätä, ja jos hän kykenee yksin kaikki tekemään, niin hän kyllä jaksanee

kulettaa mitä on kärryille ottanut."

"Jos vain ilma olisi pysynyt ennallaan", sanoi Heleija. "Vaankuka ilmalle mitään mahtaa!"

"Niin tosiaankin — ilma!" yskähti kankuri riemuiten. "Se on naisten syntipukki. Tosiaankin! Ellei huonoa ilmaa olisi, niin voisi lattiatkin pestä useammin. Hossareetta olisi paras rikkaruohonkitkijä ja kaikki teidän toimenne olisivat erinomaisia, Hätäleena ja Myöhäsmaija paraimpia puutarhureita. Jos todellakin kaikki syntyisi itsestään kuin ilma, silloin ei kenenkään tarvitsisi turvautua siihen, että hän on vain nainen!"

"Ja heikompaa rakennetta kuin mies!" tokasi räätäli ja hänen pullistettu nyrkkinsä osotti: minä se olen yksi niitä vahvoja!

Seppäkin aikoi sanoa sanansa, mutta kankuri oli kerran päässyt vauhtiin. "Sellaista rakennetta että aina ajattelevat: mieluummin jalka katketkoon kuin kaksi kertaa samalle asialle, ja mitä yhdellä kertaa silmä näkee, sen voi samalla kertaa kädet saavuttaa. Siksipä häntä jo raamatussa sanotaan heikoksi astiaksi ja että miehen pitää hänen herransa oleman. Minkätähden? Koska naikkonen ei ole muuta kuin — naikkonen, jotavastoin mies on aina mies!"

"Niinpä niin", sanoi Heleija, "jospa minä olisin kyennyt tuon asian noin selvittämään! Mutta nyt kärryini jäävät kuin jäävätkin liejuun."

Seppä ei vielääkään saanut sananvuoroa. Kankuri tahtoi pitää puoliaan ja kuka tietää mitä hän vielä orsi sanoiksi yskähdellyt, ellei räätäli olisi tokaissut: "Ja sinne niiden pitää jäädäkin oikeuden ja kohtuuden mukaan! Onpa paikallaan että tyttösen täytyy latoa kuormansa uudestaan ja lisäksi joutua kaikkien naurun alaiseksi."

Seppä, joka jo kauvan molemmin käsin huiতোen oli puheenvuoroa vaatinut, keskeytti vihdoin sekä räätälin puheen että kankurin yskinnän.

"Mutta eihän Heleija", sanoi hän myötätuntoisesti, "oikeastaan voi sille mitään, että on tytöksi syntynyt."

"Ja toisekseen sanotaan raamatussakin, että vahvemman astian pitää olla heikommalle avullinen. Mutta —"

"Mutta ei noin vaan ilman muuta!" keskeytti kankuri.

"Hänen täytyy pyytää anteeksi!" tokasi räätäli.

"Niin, sitä mitä hän äsken puhui miehistä", jatkoi seppä. "Se on ikävä velvollisuus, mutta ei auta."

"Kylläpä käski!" sanoi Heleija. "Sen tehtyäni minun kuitenkin täytyisi itse auttaa itseni teidän nauraessanne. Kun olen avun saanut, silloin kyllä, vaan en sitä ennen — se olkoon sanottu!"

Räätäli, joka näytti melkein päätä tavallistaan pitemmältä, paloi halusta nostaa kärryt liejusta yhdellä nykäyksellä, siten näyttääkseen Heleijalle mikä "mies" on. Hän katsahti miltei kunnioittavan hämmästyneesti itseensä. Kankurikaan ei malttanut enää istua alallaan, vaan sylkäsi jo käsiinsä. Seppä olisi mielellään siinä istuessaan nauttinut voiton riemua. Ja kun ei tyttö edes leikillään suostunut anteeksipyyntöön, niin seppäkin nousi ja saattue läksi liikkeelle, tyttö etunenässä.

Ravintolan emännän varotus kaikui kuuroille korville. Tytön omituinen asento, heilutellessaan siellä kärryjensä kannatushihnaa mitä viattomimmin kasvoin, näytti hänestä kissan hännän heilutukselta ennen loppuhyppäystä.

Ulkona oli sillä aikaa noussut tuulispää, joka vihmoi tien vierellä kasvavista puista sateenripsettä vasten silmiä.

"Missä nuo kärrypahaset nyt ovat?" kysyi seppä ympärilleen katsellen.

Heleija kulki edellä, salaten tarkoin hymyilevien silmiensä pilkkeen, sillä kuu jo paistoi. Hän meni erään suuren lätäkön reunalle, jonka keskellä kärryt seisoivat. Pyörä oli vaipunut liejuun aina kappaa myöten.

Valkoinen liina peitti kärryille sälytettyä kuormaa. Se näytti niin mitättömältä, että räätäliä miltei harmitti päästä niin helpolla voimannäytteellä.

"Siinä työtä paraiksi räätälille!" sanoi seppä.

Räätäli vähällä pahastui. "Seppä tai räätäli!" sanoi hän, tehden tuon erotuksen vähäpätöisyyttä

kuvaavan halveksivan käsiliikkeen. "Mies on aina mies, ja ellei tämä tapahtuisi vaivaisen naisihmisen avuksi, niin olisi koko yritys liian vähäpätöinen oppipojalleni."

Niin halveksivasti ympärilleen silmäillen kun hän astuikin käreiden väliin, oli siihen kuitenkin yhdistynyt luja päätös panna kaikki voimansa liikkeelle. Sillä käreiden piti linnun keveydellä kohota liejusta. Vaan nepä eivät kohonneetkaan. Hän työnsi työntämistään, milloin toisella, milloin toisella olkapäällään, milloin molemmin yhtäaikaan, milloin kannatushahnaa alentaen, milloin ylempäs kohottaen, mutta käreät seisoivat paikoillaan kuin naulatut. Raivoissaan heitti räätäli vihdoin yrityksensä sikseen. "Taikajuoma!" huusi hän. "Koiruutta! Minä kyllä tiedän mitä jaksan, mitä en. Ravintolan emäntä oli oikeassa — kuorma on ladottu jotain erikoista."

"Niin onkin", sanoi Heleija — "kuusi räätäliä!"

Mutta kankuria hävetti sydämensä pohjasta koko miessuvun puolesta, että hän oli päästänyt räätälin ensin voimiaan koettamaan. Suuttuneena työnsi hän hänet käreiden luota. Jo sylkäisee kouriinsa, ei kuten räätäli, vaan miehen lailla. Jo tarttuu aisoihin niin, että pitkät sormet natisevat, kumartuu kuin olisi tarkoitus rynnätä maan keskipisteeseen, ponnistaa kuin raivoava elefantti — nyt makaa hervotonna, naama kuormassa kiinni ja polvet lätäkköön vajonneina. Käreät seisovat paikallaan.

"Tuhat tulimaista ja yhdeksänsataa!" sadatteli vuorostaan kankuri, pyyhkien likaa polvistaan. "Räätäli on oikeassa. Valhetta ja petosta kaikki tyyni! Tyttöletukka, mitä kummia olet kuormaasi ajanut? Taikajuonia, noituutta!"

"Niin tosiaan", sanoi Heleija, "se on noiduttu, sellaisille vahvoille olennoille kuin te kaksi olette!"

Räätäli ja kankuri ojentelivat sadatellen käsivarsiaan ja sääriään, mutta seppä o hymyili niin murhaavasti, että Heleijan täytyi katsoa toisaanne pysyäkseen totisena.

"Helkkarin tyttö!" ajatteli seppä. "Saattaisinpa melkein pitää hänestä tuon jutun tähden. Kankurille ja räätäliille sattui paraiksi, mitä heidän tarvitsee olla tuollaisia vätyksiä! Mutta loppu tästä pelistä on tehtävä, muuten hän paisuu vallan suunniltaan."

Samassa seppä astui käreiden luo, joille hän, koko sukuaan edustaen, ei osottanut edes sitä kunniaa, että olisi ottanut piipun suustaan. Käsiinsä hän sylkäsi ylenkatseellisen huolimattomasti, kuin tavan vuoksi. Mutta pian hän muuttui kohteliaammaksi. Ensimmäisen turhan koetuksen jälkeen hän sylkäsi täydellä todella. Toisella kerralla putosi piippu itsestään suusta. Kolmannella hän oli suuttuneempi kuin räätäli ja kankuri.

Seppä ei suinkaan ollut mikään ilkeä ihminen, mutta hänellä oli sama luonto kuin usealla muuten sangen kelpo ihmisellä. He mielellään tekevät muista pilkkaa, vaan sattuupa se heidän omaan nilkkaansa, niin he ovat kaikkein arkatuntoisimpia. Sen lisäksi räätäli ja kankuri korkojen kera maksoivat takaisin hänen äskeisen vahingonilonsa.

"Se kyllä liikkuu", huudahti hän vihdoin, "mutta liejusta sitä ei nosta itse satasarvinen paholainen! Vaan tuon noidan tuolla pitäisi saada tuntea mitä merkitsee miesten narrina pitäminen! Sitä ei kykene nostamaan Hurja-Fritzkaan, ainoastaan paholainen saattaisi kulettaa tuollalailla lastatun kuorman Zainhammerista tänne saakka."

"Niin, vaan kun paholainenkin sen pahempi on miehenvätys!" vastasi Heleija, nostaen kannatinhinnan, jonka seppä suutuksissaan oli heittänyt maahan. "Mutta hänen laitansa lienee sama kuin kaikkien miehenpuolten. Keskustelemaan siitä miten mies on toisella otus kuin heikko nainen, siihen te kykenette, mutta irrottamaan tuollaisen naisraukan käreät liejusta — kas sitä ei voi tehdä suuta soittamalla! Olen iloinen etteivät käreät ole mikään juusto, muuten kankurimestari olisi ne lävistänyt terävine nenineen. Ja jos teillä on jotain toimittamista rouvalle, seppämestari, taikka jos herra räätäli tahtoo istua kuormalle, niin voisin hyvin kulettaa yhden mukani — hän voi istua tuonne aisoille. Mutta nopeaan, minulla ei ole aikaa odottaa!"

Hän katsahti taakseen räätäliin niinkuin olisi kuormalle nousemisella tarkottanut täyttä totta. Sitten hän asetti kannatinhinnan rauhallisesti niskalleen, työnsi hihnansilmukat aisoihin ja kohotti, vaikka tosin suurella voimaponnistuksella, käreät liejusta.

"Kuri on hyvä talossa!" huusi hän mennessään. Ja hilpeän naurun kaikuessa vierivät käreät tietä myöten niin nopeasti, että miehet vielä seisoivat kivipatsaina, kun ne jo katosivat ensimmäiseen käänteeseen.

Tosin tyttö pysähtyi heti tuon käänteen taakse, siellä levätäkseen ylenmääräisestä ponnistuksestaan, ensin kuitenkin tähytetyään, etteivät miehet häntä seuranneet. Hän näki heidän palaavan hitaasti ravintolaan, ja nyt vasta hän antautui voitostaan riemuitsemaan.

Tyttö olisi heittäytynyt pitkälle ruohikkoon, ellei se olisi ollut niin sateesta märkä. Nyt hän muun lepo- ja naurupaikan puutteessa laskeutui kyykkysilleen, kiertäen käsivartensa polvien ympäri. Ja mitä enemmän naurunpurskahdukset tärisyttivät hänen ponnistuksen herpaisemia jäseniään, sitä enemmän hänen piti nauraa. Hän painoi kasvonsa esiliinaan, hän tukki yhden kulman suuhunsaakin, mutta mitkään ehkäisykeinot eivät tepsineet — hänen täytyi antaa naurumyrskyn raivota loppuun saakka.

Kuinka hänen sydämensä olikaan laajentunut oman voiman ja itsenäisyyden tunteesta. Ikäänkuin hän olisi voittanut kaikki maailman miehet. Hän ei olisi nyt vaihtanut osaansa onnellisimmankaan kanssa. Jokainen jänne uhkui voimaa, jokainen ajatus hehkui ylimielisyyttä. Pian oli hänen ruumiillinen väsymyksensäkin haipunut ja hänen terve sielunsa saavuttanut tasapainonsa, niin että hän taas lähti jatkamaan matkaansa tyyneä voimakkain, tasaisin askelin.

Me voimme rauhotettuina jättää hänet oman onnensa nojaan, ja sen sijaan rientää hänen edellään siihen pieneen kaupunkiin, jota kohti tyttö niin reippaasti asteli.

### 3.

Saavumme ensiksi kadulle, jonka molemmin puolin on vajoja ja työpajoja. Jo siitä ymmärrämme, että Luckenbach on niitä kaupunkeja, joissa harrastetaan tasan maanviljelystä ja käsityöläisyyttä. Grunden markkinapäivä kuitenkin on ainainen poikkeuspäivä. Kellä vain on tavaraa myydäkseen tai rahaa ostaakseen, jalkoja tanssiakseen, käsivarsia keilaa heittääkseen tai tapellakseen, kaulaa juodakseen ja laulaakseen, taikka edes silmää katsellakseen, hän rientää sinä päivänä varmasti Grunden. Mutta vielä muutamia tunteja aikaisemmin olisimme tänäkin aamuna nähneet vilauksen tuon pikkukaupungin kesäisestä elämästä, jos kohta vähemmin eloisan ja värikkään kuin muina päivinä. Miehet seisovat paitahihassaan jutellen ja tupakoiden tuttaviansa ikkunain luona. Reippaat vaimot ja tytöt huuhtovat vihanneksia tai ammentavat vettä suuresta kivikaivosta. Toiset mennä kolistavat tyhjine työntökärryineen, punaisten flanellihameitten liehuessa pitkin katua kaupungin porttia kohti tai palaavat jonkun verran hitaammin täysine kuormineen. Eikä ainoastaan köyhemmät, kuten Heleija. Kenellä on tyttäriä, se ei pidä palvelijoita. Arvokkainkin porvarin tytär, joka sunnuntaisin tanssii ampumayhdistyksen kemuissa tai esiintyy seuranäytelmässä, kulettaa arkipäivin punaiseen arkihameeseen puettuna, päässä kirjava liina, työntökärryillä kotiin lehmille rehua. Miehet ovat käsityöläisiä, naiset maanviljelijöitä. Vain suuret maataloustyöt, kuten heinänteko, elonleikkaus ja perunannosto, vaativat myöskin miesten heittämiään käsityönsä syrjään. Silloin kangaspuut lepäävät, sakset ja sahat riippuvat nauloissa — mestarit, kisällit ja oppipojat temmeltävät ulkona niityillä ja vainioilla.

Palaamme jälleen Heleijan pariin ja tapaamme hänet jo ensimmäisten vajarakennusten luona. Hän kulkee entistä hitaammin, miettien pitäisikö levätä vielä kerran vaiko keskeytymättä jatkaa matkaa aina naulasepän luo, jolle hänen on kuormansa jättäminen. Hän on jo valinnut jälkimäisen vaihtoehdon, kun hänen silmiinsä sattuu avonainen vajanovi, jonka edessä on höyläpenkki. Sen ympärillä on valmiita ja puolivalmiita tynnyrinvanteita sekä kaikellaisia tarvekaluja mitä hurjimmassa sekamelskassa, eikä lähellä ketään ihmistä. Tyttö ei vihannut mitään niin kuin epäjärjestyä. Milloin hän vain sellaista näki, silloin hänen sormiaan kutkutti. Vastustamattomasti laski hän työntökärryt maahan. "Jopa nyt jotain!" huudahti hän ja löi harmistuneena käsillään esiliinaansa. "Ensin juoksee mestari työstä, sitten sällit ja lopuksi oppipojat kuin siat kaukalon äärestä. Tosiaankin! Pitäisikö sällien katsoa mestarin etua, kun ei hän itse mistään välitä! Hurjasta-Fritzistä ei tule milloinkaan mitään!"

Jokaisen huolimattomuus tuntui hänestä vastenmieliseltä, mutta Hurjan-Fritzin leväperäisyys häntä suorastaan kuohutti. Miksi, sitä hän ei tiennyt eikä ollut tottunut tuollasia asioita sen tarkemmin ajattelemaan. Mutta hänen mieltään paisutti samassa toinen tunne, jota hän varmaan ei tahtonut pitää muuna kuin järjestyksen rakkautena. Ja tämän tunteen ymmärsi tuo toinen, suuttumus, aina sovittaa joka asiaan niin, ettei lopulta ollut koskaan muuta jäljellä kuin pelkkää järjestyksenrakkautta.

"Minä en aio olla niin typerä", vastasi suuttumus tuolle toiselle tunteelle, "että rupeisin järjestelemään asioita, jotka eivät minulle kuulu!" — "Mutta joku voi yöllä kompastua höyläpenkkiin!" tokasi tuo toinen tunne.

Tyttö nostaa höyläpenkin sisään ja keskustelu jatkuu: "Muu olkoon sinään!" — "Ellei minun nyt kuitenkin täytyisi täältä ohi, niin saisivat tynnyrinvanteet puolestani maata paikoillaan tuomiopäivään saakka." — "Entäs veitset ja puukot — hyi olkoon! Ja kirveen ja sahan ovat jättäneet maahan, senkin roistot!" — "Tuleepa todella surku noin hyviä kaluja!" — "Nyt ei puutu enään muuta kuin että olisin niin tyhmä ja kokoisin vielä lastutkin kasaan, mutta — eihän niillä ole edes täällä luutaa. Onpa ihme ja kumma eikö tässä talossa ole luutaa! No, tuo kai on semmoinen olevinaan. Mokokakin risa — vaan olkoon minun puolestani! Ja vajan ovea ei ole voideltu sataan vuoteen. Tulisi miltei sääli Hurjaa-Fritziä,



ellei hän olisi osaansa ansainnut. Ja nykyään kai hänelle on kaikki yhdentekevää. Miksei hän mene naimisiin? Mutta kenenkä kanssa? Ellei hän saa oikein kelvollista, niin on parempi olla ilman. Jos minä olisin hänen vaimonaan, silloin hänestä vielä voisi jotain tulla. Minä soisin sen hänelle, hän ei kuitenkaan ole kaikkein huonoimpia. Jos joskus joutuisin puheisiin hänen kanssaan, niin voisinpa sanoa yhtä ja toista. Tosiaankin — jotta hän ihmettelisi mitä minulla on hänen kanssaan tekemistä? Mitä hän minulle kuuluu? Hän ei ole nainut minun äitiäni eikä huoli sen enemmän minustakaan. Enkä minäkään välitä hänestä. En hänestä enkä kenestäkään, voin olla vaikka kahdesti yksin. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Näin haastelivat Heleijan ajatukset keskenään. Ja kun keskustelu päättyi, oli siivoominenkin suoritettu. Vanha vajanovi narahti äänekkäästi; Heleija katsoi pelästyneenä ympärilleen. Tuntui kuin joku olisi liikkunut pensaikossa. Mutta kaikki oli rauhallista, eikä ketään näkynyt. Ovi se vain oli vajan akkunoita tärisyttännyt. Tyttö riensi yhdellä hyppäyksellä kadulle ja jatkoi reippaasti matkaansa.

4.

Hän oli jo ennättänyt miltei sille solatielle, joka erottaa vajarakennukset varsinaisesta kaupungista, kun hän kaukaa kuuli hurjaa miesäänten sorinaa. Aluksi oli mahdoton erottaa muuta kuin sanat "Fritz, Holderin Fritz — niin, Holderin Fritz!" Sorina läheni, selviten jonkinlaiseksi puheluksi. Äänet olivat hänelle tuttuja.

"Frankendorfin isännässä on kyllä poikaa", huusi Liebin Aatami, "mutta Holderin Fritzin rinnalla hän kuitenkin on silkkaa sipulia!"

"Muistanpa senkin, miten Fritz viimein Windigissä ollessamme tyhjensi koko tanssisalin", nauroi toinen. "Ja sen jälkeen hän kestitsi meitä kaikkia kuin ruhtinas. Se oli jotain se!"

"Entäs silloin, kun hän tempasi portin patsaineen ja heitti sen kaupunginvoudin puutarhaan", riemuitsi kolmas. "Sen uudestaan pystyttämiseen tarvittiin kuusi miestä."

"Kun piti tullakin tuollainen koiran ilma!" huusi jälleen Liebin Aatami. "Minä olin pannut takin ylleni markkinoille mennäkseni. Onpa sentään hyvä että Fritzkin jäi kotiin, muuten minua olisi kovasti harmittanut."

"Ole sinä markkinoinesi!" kiivasteli neljäs. "Eihän siellä saa kuin hapanta olutta ja tulitikun suuruisia makkaroita, ja takosepät riehuvat kuin olisivat koko tanssisalin herroja."

"Älä!" huusi Liebin Aatami loukkaantuneena. "Vaan ei silloin, kun Fritz on mukana. Tule sinäkin, Fritz, Grunden kirkonvihkiäisiin. Minun on kauvan tehnyt mieleni päästä takoseppiin käsiksi. Pitäisi heille kerrankin näyttää!"

Nyt huusivat taas kaikki yhteen ääneen, niin ettei saattanut erottaa muuta kuin "Fritz — niin, Holderin Fritz — ei, vaan Holderin Fritz!"

Pitkin tietä läheni noin kymmenkunta seitsemäntoista ja kahdenkymmenen ijässä olevaa nuorukaista, kilvan Holderin Fritzä kiitellen, tämän itsensä astuessa heidän keskellään kuin muhkea verikoira vinkuvien sylikoirien ympäröimänä. He huitoivat piipuillaan, kepeillään ja käsillään, nähtävästi korvatakseen käytöksensä rajuudella ja olevinaisuudella vielä puuttuvaa miehekkyyttä. Huomasi helposti heidän pitävän rajua Fritzä esikuvanaan. Ja rajuus olikin varmaan ainoa, jossa he voivat olla hänen kaltaisiaan. Sillä kuinka he suoristautuivatkin ja hartioitaan levittelivät, niin Holderin Fritz oli kuitenkin heitä päätä pitempi, ja kahdesta heidän rintakehästään ei olisi tullut yhtäkään sellaista kuin Fritzin. Hän oli varmaan kaksi kertaa vahvempi kuin nuorin pojista, mutta huomasi hänen itsensäkin koettavan ainakin ulkonaisesti peittää ijän erotusta itsensä ja tovereinsa välillä. Hänellä ei ollut yllään liiviä, ja paidankauluksen alta pistihe näkyviin jotenkin huolimattomasti sitaistu kaulahuivi. Nähdessä hänet tuollaisena, kädessä tavaton kirsikkapuinen kirjavatupsuinen piippu, olisi luullut häntä pikemmin ränsistyneeksi ylioppilaaksi kuin kunnialliseksi käsityöläismestariksi.

Muuan meluavista huomasi tytön.

"Tuolla tulee Heleija!" huusi hän. — "Sinun, Fritz, pitää pysäyttää hänen kärrynsä", sanoi Liebin Aatami. "Siitä tulee paljon haus Kempaa kuin koko Grunden markkinamatka!"

Se oli Fritzille mieleen. Kahdella harppauksella he olivat Heleijan lähetyvillä ja Fritz asettui toisten riemuitessa keskelle ahdasta solatietä.

Tyttö huomasi kyllä mitä oli tekeillä, mutta ei pysähtynyt.

"Minä en väisty", ajatteli hän, "vaikka se olisi mahdollistakin. Eikä heidän tarvitse luulla että minä heidän tähtensä pysähdyn tai peräydyn. Ellei väisty, raapaistoot kärryt sääriin — miksei hän anna minun mennä."

Mutta sääriin saakka eivät kärryt ennättäneet. Fritz pidätti ne jo askeleen päässä.

Nuo molemmat kookkaat olennot seisoivat hetkisen vaieten vastakkain. He katsoivat toisiaan uhaten pysäytettyjen kärryjen kahden puolen.

Heleija työnsi minkä jaksoi, Fritz puolestaan ponnisti vastaan. Voimanponnistus ajoi veren heidän kasvoihinsa ja niillä väikehti mielentila toisen kintereillä, vastenmielisyydestä pilkkaan, uhmaan ja leimuavaan vihaan asti. Heleija laski kärrynaisat maahan niin, että kuorma ladotut rautakiskot kalahtivat. Ponnahtaen jousena ylös hän kumartui uhaten kärryjen yli ja huusi kasvot miltei toisen korvassa kiinni: "Mitä tahdot?"

Fritz päätti näyttää tytölle koko mahtinsa. Jokaisesta sutkauksesta, joka nyt seurasi, kasvoi kuulijain riemu ja puhujan innostus.

"Onko sinulla sitten mitä tahtoisin?"

"Ei, sillä sinä et tahdo mitään kunnollista."

"En tosiaankaan, sillä tahtoisin eukon — ja se ei ole mikään kunnollinen kapine."

"Sen kyllä uskon että sinä eukon tahtoisit, mutta kukaan ei ole sinusta enää pitkiin aikoihin välittänyt."

"Ottaisit itsekkin mielelläsi, kun vaan huolisit. Mutta minäpä tahdon toisenlaisen, kauniin ja rikkaan. Etkö sinä tiedä ketään sopivaa? Liikuthan loitolla."

"En niin loitolla, ettei sinua siellä tunnettaisi."

"Sen parempi, sitten ei sinun tarvitse minua ihmisille kiitellä."

"Mutta ei myöskään olla sinun pilkkanasi! Sinä olet ainoa, joka et osaa nauraa, kun sinua kiitetään. Sentähden sinun kiittäjäsi nauravat sinua selkäsi takana. Kysy vain noilta tuossa. Niin se on, ja sillä hyvä. Ja nyt sinä päästät minut hyvällä, taikka saat vielä kuulla mitä nuo tuolla eivät sano sinun kuultesi."

"Niin puhuu sellainen, joka ei mitään tiedä. Jos jotakin tiedät, niin sano. Minulla kun ei ole eukkoakaan, joka saarnaisi. Oleppa lystin vuoksi niinkuin olisit eukkoni — siksihän sinä kuitenkin niin kovin mielelläsi tulisit."

"Sinä luulet voitasi minua pilkata, koska olen köyhä. Mutta jospa minä olisinkin sinun vaimosi, niin sinusta ehkä vielä voisi jotain tulla, etkä reuhaisi kaduilla tuollaisen nulikkajoukon seurassa, jonka korvantaustat tuskin vielä ovat kuivaneet. Luulet että minä muka huolisit sinusta. Sinusta? Vaikka sinulla olisi ylläsi taalareilla päällystetty takki ja jokaisesta hiuskarvastasi riippuisi tukaatin raha, en sinusta sittenkään huolisi. Kerjäläinenkin olisi minulle rakkaampi, jos kerran jostakin pitäisin. Mutta minä en huoli kenestäkään! Ja mikä sinä oikeastaan olet? Kaikkein nulikkain mestari ja koirankurien opettaja. Ja jospa olisit edes se. Mutta sinä olet heidän narrinsa, joka tekee temppujaan heidän tahtonsa mukaan. Ja sinä, kaulus- ja tupsuniekka, luulet kuitenkin jotakin olevasi. Arvelet että mylläriin 'Matti' on vain koira. Oi, se on koko arvon herra sinun rinnallasi, vaikei sillä olekaan kaulusta eikä tupsuja. Sekin tekee temppuja herransa tahdon mukaan, mutta sillä on toki vain yksi herra. Sinulla niitä on yhtä paljon kuin lurjuksia tässä kaupungissa. Kun joku heistä sanoo: 'Hyvä Holderin Fritz, anna minulle takkisi', niin sinä annat — 'Maksa olueni', niin sinä maksat — 'Sepä on vahva, tuo Holderin Fritz', niin sinä teet korkeampia hyppyjä kuin itse Matti, kun sitä kehutaan taitavaksi koiraksi! Pitkään päivään et tee muuta kuin ajattelet minkä tuhmuuden taas keksisit, että nuo tuolla sinua kiittäisivät. Sillä mistään järkevistä he eivät sinua kiitä, etkä sinä järkevien ihmisten kiitosta haluakaan. Sinä pitäisit suurena onnettomuutena, jos sanottaisiin: 'Onpa tuo Holder etevä mies. Hän on kaupungin siistein mies ja taitavin mestari'. Olisihan onnetonta, kun noilla tuossa ei enää olisi ketään, joka tekisi sellaista, mitä eivät itse ilkeä tehdä. Paneppa merkille mitenkä he nytkin minun mentyäni usuttavat: 'Kiinni, ot' kiin', Holderin Fritz!' Katso vain kuinka julmasti tahansa, minä en ole enää pitkään aikaan pelännyt teidän kaltaisianne. Ja nyt hellitä! Nyt olet saanut saarnasi. Tiedät nyt mitä miehiä olet — niin se on, ja sillä hyvä!"

Samassa kärrynaisat kohosivat ja kärryt vierivät eteenpäin, poikajoukon hypellessä sadatellen syrjään milloin kuorma töyttäsi heidän sääriään vasten.

Kaikki ahdistivat Fritzä eivätkä voineet käsittää, miksei hän antanut tuolle "valehtelijalle" sellaisia jäähyväisiä, että hän olisi saanut niitä koko elämänsä ajatella. Fritz itse oli enin ymmällä saamattomuudestaan.

Vielä kaukaa huusi Heleija: "Kiinni, Fritz, ot' kiin'!"

Fritz oli punastunut hiusmartoa myöten ja loi tytön jälkeen katseen, joka pelotti juomaveikkoja. Kukaan ei uskaltanut suutaan aukaista, peläten siinä tapauksessa suuntaavansa nousevan rajumyrskyn itseensä. Fritz mutisi hampaittensa välitse: "Odotahan, tytönletukka!" Hän seisoi hetken vaieten, sitten hän kohotti kuni uhmaten päätänsä huutaen rajun riemuisesti: "Tänään en mene kotiin, enkä huomennakaan. Nyt vasta saavat oikeasta Hurjasta-Fritzistä puhua. Tänään on kirvesmiehillä 'Joutsenessa' tanssiaisat. Tahtoisinpa nähdä kuka minut ajaa sieltä ulos!"

"Nyt olet taasen mies!" huusi Liebin Aatami, ja hurjaa laulua rallattaen läksi koko joukkue Joutsen kapakkaan.

5.

Vanha Benediktus — jota tavallisesti sanottiin vain Diktukseksi — seisahtui erään pienen talon eteen, kohotti yövartijatorvensa huulilleen ja puhalsi taloa tervehtiäkseen kauneimman toitaüksensa.

Miellyttikö häntä tuo talo siinä määrässä, että hän puhaltaessaan ja ajan kulkua ilmottaessaan aina tähysti tuohon rakennukseen?

Kauniilta se kyllä näytti, varsinkin milloin, niinkuin juuri tänään, kuu sitä säteillään valaisi — mutta kaikkein kauniimmalta milloin sen vieressä kasvava suuri heisipuu oli täydessä kukassa. Vanhalla heisipuulla ei ollut enää yhtään suoraa oksaa rungossaan, niin usein olivat pienet lintuset niillä laulaen keikutelleet.

Talon alla on pieni Zehnt-puro. Sen läheisyydessä kasvaa mitä ihanimmat putket ja huiluaineokset, ja puron notkelmassa sekä pitkin sen rantoja pajupensaita, jotka leviävät molemmin puolin laaksoihin. Siellä on torninvartijalla vielä kädessään kolmisointuisen kellonsa vetonuora ja pajupensaikossa helähtelee usein lasten ilohuudot. Silloin hohtaa sininen puro aivan ruusunpunaiselta lasten ihon punerruksesta. Kirkkaalla säällä voi sinne nähdä aina Reickerin kirkontornin häämötyksen. Mutta näin kuunvalossa näkyy tuskin tamppimylly ja puimahuone. Ääniä kuuluu tänne vain vanhan Diktuksen yötörvi ja tuntihuudot sekä hiljainen viima vuoriltapäin, harvoin koiranhaukunta tai kovalla tuulella tamppimyllyn rattaiden kolina. Ja nyt juuri tällä hetkellä reipasta astuntaa, joka lähestymistään lähestyy, ja sen ohessa työntökärrien pyörän sihinää märässä ruohikossa.

Heleija on jättänyt kuormansa naulasepäälle ja rientää nyt taloan kohti. Sillä tänne hän on jättänyt sisarensa lapsen vanhan Anna-Maijan hoitoon, jolle tuosta palveluksesta on luovutettu pienen talon ylliskamari. — "Anna-Maija koettaa kyllä parastaan ja pikku Liisusta hän pitää paljon, mutta hän tulee päivä päivältä kömpelömmäksi, ja mitä kaikkea voikaan tapahtua kuudessatoista tunnissa", ajattelee Heleija eteenpäin rientäessään.

Mitä lähemmäs tyttö tulee, sitä hiljemmin hän astuu. Hän jättää kärryt rakennuksen eteen, astuu pienen ikkunan luo ja koputtaa hiljan hiljaa. Lapsi varmaan jo nukkuu ja Anna-Maija kuulee paremmin kuin moni nuori. Niin onkin. Vanhus näyttäytyy.

"Nukkuuko hän? Onko kaikki hyvin?" kysyy tyttö.

"Hyvin, hyvin — otahan tullessasi sukka aidan päältä. Vanha Sannakin sanoo että sille pitää antaa orvokiteetä, muuten tuskat lisääntyvät."

Heleija otti sukan aidalta, nosti hiljaa kärryt talon tyhjän porraskarsinan katolle ja astui sitten huoneeseen, joka samalla oli tupana ja keittiönä. Sanaakaan virkkamatta hän otti uuninreunalta lampun ja kurkisti ovesta kamarin vuoteeseen, jonka keskellä pienokainen makasi kuin valkealle lautaselle maalattu ruusunnuppu. Sitten hän istuutui talon ainoalle tuolille.

Eukko kertoi päivän vaiheista. Lapselle oli taaskin puhkeamassa kaksi takahammasta.

"Sitähän minäkin", sanoi Heleija, "sitä se on viime öinä yskinyt. Mutta muuten on kaikki niinkuin olla pitää?"

"Niin kai, vaikka en ollenkaan ymmärrä tätä menoa. Saa kaikki hampaat yhteen kaikuun ja alkaa samaan aikaan kävellä — muiden käyntiä se hidastuttaa. Mutta Diktus on jo puhaltanut kymmenen.

Puita on uunin takana. Hyvää yötä, Heleija, nuku hyvin!"

Heleija valaisee hänelle ylisille vievät kapeat portaat, pienestä ikkunasta hohtaa kuunvalo. Alempana se heittää valoisia pilkkuja lattialle, portaille ja seinille. Heleija näkee, että saviseinässä olevat reijät, joista kuu niin häikäilemättä pilkistää, ovat yhä suurentuneet. "Onpa sade taaskin tehnyt pahojaan!" sanoo hän, menee tupaan ja istuu tuolilla vielä neljänneksen, raskaita taloushuolia miettien. Talopahanen, niin kauniin näköinen kuin se olikin, oli kauhean huonossa kunnossa — kenties se juuri sentähden oli niin soman näköinen.

Olkikatto näytti muutamien paikoin miltei läpikuultavalta, toisaalla se oli kasoihin kokoontunut. Talon ympärillä vallitseva puhtaus saattoi sen puutteet vielä räikeämpään valoon. Epätietoista oli, syleilikö tuo suuri heisipuu taloa niin kiinteästi peittääkseen sen puutteita, vaiko pitääkseen sen irrallien pyrkiviä osia koossa. Mikä tarkoituksena lienee ollutkin, se ainakin sangen vaillinaisesti saavutti tarkoituksensa. Sitten pikku Liisu ja hänen äitinsä, Heleijan sisar, siellä kaukana palveluksessa! Olihan siinä aiheita surullisiin mietteisiin.

Nousten ja esiliinaansa suoristaen sanoi hän: "Kunhan lapsi vain jää eloon ja tulee kunnolliseksi! Purossa on kyllin savea reikäin tukkeeksi. Ja entäs jos ei olisikaan! Olen terve ja voimakas, eivät suotta minua Heleijaksi nimitä. Menköön naimisiin kuka haluaa, ja surkoon itsensä kuoliaaksi kuka tahtoo, vaan minä en. Niin se on, ja sillä hyvä!"

6.

Gringel eli Goldener Ring, niinkuin tätä ravintolaa muualla olisi nimitetty, oli näöltään toisenlainen kuin Heleijan talopahanen. Sen ankariin piirteisiin ei säiden, tuulten eikä korkean iän ollut onnistunut vielä piirtää noita mieltäkiinnittäviä merkkejä, mitkä olivat pajukossa piilevälle talolle ominaisia. Sen lisäksi se komeili pyylevänä ja mahtavana pienen kaupungin korkeimmalla kunnalla, täydessä päivänvalossa kuin auringonkukka. Oikeastaan voi Gringeliä verrata paraiten omistajattarensa, Gringelin Walleriinaan, minkä nimen hän oli saanut siitä että hänen miesvainajansa oli ollut Walleri nimeltään.

Kohtalo on toisinaan leikkisä. Niinpä se nytkin asetti Gringelissä vastakkain istumaan kaksi naismaailman ruumiillista vastakohtaa, Gringelin Walleriinan ja suursepän emännän. Walleriina teki saman vaikutuksen kuin äyräittänsä yli paisunut virta. Onnekseen ei sepän emäntä ole istunut hänen viereensä nahkasohvalle, silloin hän olisi auttamattomasti hänen lihavuuteensa hukunut. Walleriinan vartalolla on siinä määrässä ulottavuutta, että sisään astuva vieras, joka ensin on näköelimensä hänen suuruussuhteensa mukaan sovittanut, tulee miltei kykenemättömäksi enää huomaamaan vastapäätä istuvaa sepän emäntää.

Grunden markkinoista on nyt kulunut noin neljä viikkoa. Siitä johtuneet että yksikään niistä vieraista, jotka äskenmainittujen rouvien kanssa ovat kokoontuneet Gringelin ravintolatupaan, ei enää niitä muistele. Huone tekee yleensä paljoa kodikkaamman vaikutuksen kuin talon ulkopuoli. Siihen vaikuttaa varsinkin seinien ruskea laudotus. Pitkät pöydät ovat likistäytyneet sitä vasten niin lähelle kuin mahdollista.

Keskellä huonetta oleva tyhjä tila näyttää suuruutensa puolesta varsin kuin Walleriina-emännän ulottuvaisuussuhteitten mukaan sovitulta. Tässä hän astuskelee valtavan pyylevänä vieraan luota toisen luo, jotenkin samaan tapaan kuin jos itse Gringelin ravintola lähtisi liikkeelle. Sillä vaikka hän onkin suuri rouva, niin hän on kuitenkin sangen sosiollinen ainakin kantavieraitansa ja heidän omaisiaan kohtaan.

Hänen tyttärensä, Gringelin Walleriinan Eeva, ei ole läheskään niin kansanomainen. Hän moittiikin sydämessään äitiään, ettei tämä ole niin ylpeä kuin hän arvoonsa nähden voisi ja Eevan mielestä pitäisi olla. Tytär tulee harvoin ravintolatupaan eikä olisi siellä nytkään, ellei vieraitten joukossa olisi Liebin Aatami, jonka jo ennestään tunnemme. Ei niin että hän olisi tähän nuorukaiseen erikoisesti kiintynyt, mutta Aatami on häneen ihastunut eikä hänestä tunnu lainkaan vastenmieliseltä olla ihailun esineenä. Kenties myöskin sentähden, että Liebin Aatamin täytyy tuntea Hurjan-Fritzin seikkailuja. Näistä viimeksimainituista on parhaillaan puhe.

"Tehän kävitte myöskin tuonoin hänen luonaan", sanoi eräässä nurkassa istuva suurseppä mestari Schrammille.

Tämä ihmetteli tai ainakin oli ihmettelevinänsä. Häneen oli eräästä halvauskohtauksesta jäänyt alituinen hiljainen pääntutiseminen, ja tämä teki hänet sen näköiseksi kuin hän olisi ihmetelty kaikkea,

jopa omaa puhettaankin.

"Kävin", vastasi mestari hautajaismenojen ohjaajan äänellä. "Kävinhän minä, vaan enpä ole moista ihmistä vielä eläessäni tavannut."

"Puhutteko Holderista?" kysyi Liebin Aatami tekeytyen niin miehekkääksi kuin suinkin.

"Teiltä pitäisikin oikeastaan hänen asioitaan kysellä", arveli seppä.  
"Te ja Holderhan olette kuin parihevoseet."

"Saattaa olla että on kerran niinkin oltu", nauroi nuorukainen.  
"Mutta almanakassa on joka päivällä uusi nimi."

"Niin", sanoi seppä, "te olette nyt nenästynyt Holderin Fritziin. Hän ei enää päästä teitä taloonsa."

"Häinkö ei päästä?" tokasi Liebin Aatami pilkallisesti. "Happamia, sanoi kettu pihlajanmarjoista, kun ne olivat liian korkealla hänen ylettyäkseen. Samoin ei väliin muka lasketa sisälle, kun tulija itse jää tulematta."

"Tuon 'Joutsen'-jutun jälkeen", alotti seppä jälleen viekkaan näköisenä. "Mutta sellaisia ihmiset ovat. Sanovat että Fritz on ajanut teidät tiehenne, ja lopulta asia on ollut ihan päinvastoin."

Liebin Aatami sylkäsi mahtavan näköisenä. "Niin, ihmiset kuulevat vain yksityiset kellonläppäykset, vaan ei yhteensoittoa."

"Minä puolestani arvelen", sanoi seppä, "että on se mahtanut olla aika yhteensoitto! Kirvesmiehet ovat aimo kehonkieltä. Onneton se, jonka kallo siinä kelloksi joutuu."

"Minä koetin häntä estää", sanoi Liebin Aatami, "silloin hän karkasi minunkin kimppuuni. Mutta minä torjuin hänet luotani. Siinä koko juttu."

"Sitähän minäkin!" arveli seppä totisin kasvoin, mutta äänessä väreili sisällinen nauru. "Ihmiset sanovat, että te Fritziä ärsytitte, vaikka olettekin koettanut häntä hillitä. Ja sanovat vielä Fritzin olleen niin haltioissaan, että hän luuli teitäkin kirvesmiehiksi eikä herennyt ennenkun jäi aivan yksin saliin. Ja tuo yksinolo lienee häntä niin miellyttänyt, että hän nyt sitä jatkaa kotonaankin."

"Siinä sen näette!" sanoi Liebin Aatami. "Jos asia olisi niin ollut, niin luulisipa että hän sulkisi ainoastaan *meiltä* ovensa. Mutta nyt hän ei laske ketään luokseen. En ole omasta puolestani yrittänytkaan. Hänen seuransa ei ole enää pitkään aikaan ollut kunniaksi kenellekään. Olen vain koettanut saada hänet oikeille jäljille. Vihdoin näin sen hyödyttömäksi, ja oma suu on lähempänä kuin kontin suu. Ihmiset rupesivat lopulta katsomaan asiaa siltä kannalta, kuin jos hän olisi ollut mestari ja minä vain hänen juoksupoikansa."

Vanha mestari Schramm ihmetteli taasen, lausuen hänkin sanansa. "Niin", tutisi hän, "ei hän päästä ketään luokseen. Minä olen hänen oppimestarinsa, mutta minunkin yritykseni päättyi huonosti. Ajattelin häntä varottaa hänen vanhana mestarinaan. Mutta hän sanoi että juuri sen vuoksi, koska se minun ja muiden mielestä oli väärin, hän aikoi elää sitä hurjemmin, niin että saisimme vielä siunaten lyödä kätemme yhteen hänen teoistaan kuullessamme. Samassa hän iski kirveensä tynnyrinvanteeseen sellaisella vimalla, että pirstaleet lentelivät ympärilläni ja minä kiitin onneani kun pääsin ehjin nahoin ulos. Minusta näytti kuin hänellä ei olisi kaikki ruuvit paikoillaan."

Nyt kuului uunin takaa ääni, joka soinnultaankin muistutti sirkkaa:  
"Hm! Eikö sitte muka tiedetä mikä häntä riivaa? Kaikella on syynsä."

Liebin Aatami rykäsi mahdollisimman miehekkäästi, mutta siinä rykäsyssä oli jotain: "jospa vain viitsisin kertoa!"

"Te sen tiedätte", sanoi seppä.

"Minäkö!" torjui Aatami. "Mitäpä minä tietäisin? Minä en tiedä mitään."

Walleriina istahtihe häntä vastapäätä. Sitten hän löi molemmin käsin polviinsa ja sanoi: "Jaaritusta! Mutta se, joka helatorstaina täytti kuusikymmentä, se ei anna itseään pettää. Jaaritelkaa te vaan, mutta täällä istun ja sanon: te sen tiedätte!"

Sepän emäntäkin nousi. Siinä astuessaan hän muistutti takaperin kulkevaa Schwarzwaldinkelloa: pää muodosti numerotaulun, sokeritopanmuotoisesta päähineestä selkäpuolella riippuvat pitkät nauhat kellon painot ja emännän pitkä, kaita vartalo itse kellokaapin.

Huomasi selvästi että Liebin Aatami Walleriinan väitöksen johdosta tunsu nuoren pojanrintansa

ylpeydestä pullistuvan. Hän tarkasteli ympärilleen katsoivatko muutkin häneen ja varsinkin huomasi Eeva hänen miehekästä ryhtiään.

Mutta kateellinen kohtalo ei suonut hänen näyttää puhujataitoaan. Gringelin ulko-ovi sälähti, miltei samassa avautui ravintolahuoneen ovi ja sisäänastuva veti kaikkien huomion puoleensa.

Vieras heittäytyi raskaasti eräälle penkille istumaan, vastaten kaikkien kysyviin katseihin vain pitkäveteisellä vinkuvalla yskällä.

Walleriina-rouva nousi ja heitti myssynsä, joka tähän saakka oli levännyt vasemmalla korvalla, omituisella liikkeellä oikealle. Tuota liikettä hän ei milloinkaan tehnyt tarkotuksettomasti, vaan ainoastaan tahtoessaan saada sillä jotain sanotuksi. Ja hän kykeni siten sanomaan paljon semmoista, mitä ei voinut puheella ilmaista.

Kun tämä keino ei näyttänyt tepsivän, tarttui hän toiseen. Hän meni yskivän luo ja taputti häntä pullealla kädellään muutamia kertoja hiljaa selkään. Se auttoi.

Vaikka mies yhä vielä yski, tuli tuohon vinkunaan kuitenkin jo jonkun verran puheentapaista tolkkua.

"Siellä pajukossa, aivan Heleijan talon luona, siellä hän oli väjyksissä."

"Hän", sanoi Walleriina, heilauttaen moittivasti myssyään. "*Hän* ei ole kukaan. Tahdotteko, kankurimestari, sanoa että se oli varas?"

Mutta siitä kankuri pahastui. "Minäkö pelkäisin varasta", yskähti hän. "Varastaminen on varkaan ammatti, enkä pelkää sellaista, joka työskentelee rehellisesti ammatissaan. Ensin tosin arvelin hänetkin sellaiseksi. Mutta kun näytti niinkuin tuon miehen pitäisi vartalostaan päättäneen olla Holderin Fritz, ja hän piteli käsissään kirvestä, niin menin hänen luokseen. Mutta silloin minä pelästyin, koska hän pelästyi minua ja katsoi hurjasti ympärilleen, peitti kasvosensa käsillään ja — pakeni. Luulen että hän syöksyi puroon jotten minä häntä tuntisi."

Näkymätön sirkka uunin takana sirisi: "Hm, hm, hm!"

Mutta Walleriina-rouva löi polviinsa ja sanoi: "Niin totta kuin isäni oli kankuri, täällä istun ja sanon: onko kummempaa kuultu!"

"Ja minä kun olen luullut, ettei Holderin Fritz enää kävisi ensinkään ulkona", arveli sepän emäntä. "Jos hän väijyy, niin täytynee myöskin olla jotain, jota hän väijyy."

"Aivan oikein", sanoi Walleriina-rouva. "Mutta nyt on pimeä ja kankurimestari onkin vain lausunut arvelunaan, että se mahdollisesti oli Holderin Fritz."

Kankuri tahtoi vastata, mutta hänen oli tällä kertaa mahdoton saada yskäänsä ymmärrettäväksi.

"Ja hän ei muka käy ulkona!" huusi ääni, joka puhui niin nopeaan kuin se olisi lausunut yhtäkkiä nuo kuusi sanaa. Puheen jatkuessa huomasi, että jokaisen lausejatkoon ensimmäinen sana oli kuin ehkäisevä tulppa, joka vasta kaikkien kasvoli hasten ankaralla jännityksellä laukesi. Mutta silloin jällellä olevat sanat syöksähtivät esiin sitä suuremmalla nopeudella. Puhuja, joka aina puhuessaan juoksi esiin pöydän takaa, ikäänkuin varjellakseen sitä sanojensa tulvasta kastumasta, muistutti yhtätasaisine ruumiineen ja pienine paineen ulkomuodoltaankin seltteripulloa. Hänen kasvosensa olivat punakat ja mustat viikset katkaisivat ne miltei kahteen samansuuruiseen osaan.

"Hä—änkö ei käy ulkona! Walleriina-rouvan suosiollisella luvalla: se ei ole totta."

"Täytyy uskoa ihmisten puhetta", vastasi Walleriina-rouva. "Tämä mestari Schramm on luckenbachilainen, ja hän istuu täällä ja sanoo että Holderin Fritz ei käy ulkona."

Hän pyöräytti näin sanoessaan myssyn jälleen vasemmalle korvalle, osottaakseen ettei puhuja varmaankaan ollut luckenbachilainen eikä niin ollen ihminen, jonka sanoja kannattaisi uskoa.

Tämä suututti saalfeldiläistä. Hän juoksi jälleen pöydän takaa, heristi tulppaansa ja sai esiin pinnistetyksi: "R-r-rouva Walleriinan luvalla olen ihminen ja tynnyrintekijänsälli. Sellaisena olen kaksi vuotta työskennellyt mestari Holderin luona ja olenpa ammatissani tottuneempikin kuin luckenbachilaiset, joiden kaupunki on vain mitätön pesä muihin verrattuna — Walleriina-rouvan suosiollisella luvalla."

"Vai ihminen muka ja tynnyrintekijänsälli? Ettehän ole kuin saalfeldiläinen", sanoi Walleriina päättävästi.

Mestari Schrammia näytti hiukan hämmästyttävän tuo älykäs järkevien olentojen jakaminen ihmisiin,

tynnyrintekijänsälleihin ja saalfeldiläisiin. Sillä oli asia ratkaistu.

Mutta saalfeldiläinen oli toista mieltä. Hän ryntäsi jälleen esiin. "Ssss-en voin todistaa mestari Schrammin kautta, jotta mestari Holder on opissa ollut. Ssss-illä mestari Holder on käynyt myöskin minun kimppuuni kuin mikäkin takkiainen. 'Mmmm-estari Holder', sanoin minä, 'pyydän vakavasti teidän jättämään minut rauhaan!' Mmmm-inä olisin sanonut hänelle vielä enemmänkin, ellen sattumalta olisi ollut jo jonkun matkan päässä. Ja minun toverini, spandaulainen, oli hyvin suutuksissaan että mestari sillä tavalla kohteli oikeata taiturisëälliä. Sillä meidän ammattimme on taidetta eikä mitään käsityötä. Kirja maksaa kkk-uusitoista groshenia, ja se sisältää koko tynnyrin tekijäntaidon — teidän luvallanne, rouva Walleriina."

Sirkka uunintakaa sirisi jälleen: "Kysymys on oikeastaan siitä, käykö Holderin Fritz ulkona, vai ei?"

"Vvvv-armasti hän käy ulkona!" ruiskahti saalfeldiläisen suusta. "Niin sanoi minulle oppipoika, joka yksin jäi hänen luokseen, koska hän on vasta kuusitoistavuotias nulikka. Ttt-uon pojan pitää ottaa vastaan tilaukset ja neuvotella liikkeessä kävijäin kanssa, koskei mestari tahdo puhua kenenkään kanssa. Mmmm-estari itse istuu höyläpenkillä ja hokee: 'Teenkö sen, vai enkö? Teen, ja ennenkun asia tulee tunnetuksi, lähden Amerikkaan'. Ja samassa hänen silmänsä hehkuvat kuin palava piki ja hän iskee veitsen höyläpenkkiin kuin murhamies. Ja kun hän huomaa että oppipoika onkin huoneessa, sss-illoin hän käy maidonkarvaiseksi ja pehmittää oppipojan selän hyvänpäiväisesti — Walleriina-rouvan suosiollisella luvalla. Jjj-a sitten mm-estari pukeutuu, sen on oppipoika nähnyt avaimenreijästä, kuin italialainen rosvo. Niinpä oli hänen ttt-akkinsa nurinpäin käännetty. Sitten hän odotti kunnes yö tuli, ja sanoi ensin hhh-yvää yötä oppipojalle, ikäänkuin olisi mennyt nukkumaan, ja mm-eni sitten pajukkoon päin — Walleriina-rouvan suosiollisella luvalla."

"Pajukkoon?" sirisi sirkka. "Hm, hm, hm!"

Walleriina-rouva oli juuri aikeessa vahvistaa saalfeldiläisen todistuksen polviinsa lyöden, kun kelloseppä Zerrer korotti äänensä. Hänen narisevasta ja marisevasta puheestaan kävi jotenkin selville, että hänkin oli tavannut Holderin Fritzin hämärissä väijymässä.

"Missä?" kysyi sirkka. "Heleijan talon luonako?"

"Niin — pajukkoon johtavalla tiellä. Ja ellen väärin muista, niin Heleija tuli vähää ennen minua vastaan samalla tiellä. Tunsin hänet aivan varmasti. Walleriina-rouva voi uskoa, niin totta kuin olen luckenbachilainen."

"Hm", sanoi Walleriina-rouva myssyään heilauttaen. "En voi juuri tänä hetkenä muistaa, missä talossa teidän isoisävainajanne Luckenbachissa asui."

"Hän on haudattu Schwarzwaldiin, Tuttlingeniin", vastasi kelloseppä. "Minun isäni vasta muutti Luckenbachiin."

"Vai Schwarzwaldiin?" sanoi Walleriina-rouva, venyttäen Schwarzwaldia niin, että sen takametsän puiden latvat näyttivät heiluvan jo Ranskan puolella. "Vai sinne, missä ihmiset ovat katoollilaisia ja joka toinen mies on Floriaani ja joka toinen Fabiaani ja kaikki tekevät rotanloukkuja."

"Siitä minä en tiedä mitään", sanoi kelloseppä, "mutta Schwarzwaldin kellot tuntee koko maailma."

"Koko maailma?" sanoi Walleriina-rouva, heilauttaen tuon suuruuskäsitteen syrjään halveksivalla kädenliikkeellä. "Voi niin olla. Mutta Luckenbachista ei maailma tiedä mitään. Ja niin totta kuin isäni oli kankuri, ei kuitenkaan kukaan luckenbachilainen ole vielä kelloja näperrellyt."

Samassa Eeva naurahti jotenkin ylimielisesti. "No minua kai uskotte. Holderin Fritz melkein polkasi minua muurin kohdalla kantapäille, paetessaan ihmisten näkyvistä. Ja sitä ennen hän väijyi, sen näin omin silmin."

"Ja Heleija?" sirtti sirkka uunin takaa. "Kulkiko hän samaa tietä vähää ennen?"

"Ei", sanoi Eeva. "Vaan eipä hän ollut kaukanaakaan, se on varmaa. Ja hän tuli jälkeinpäin samaa tietä. Nyt kai uskotte, kun sen sanoo parempi luckenbachilainen kuin kukaan teistä. Minulla on ainakin yksi luckenbachilais-isoisä enemmän kuin kellään täällä."

"Niin, siin' on tytöntynkää!" nauroi Walleriina-rouva äidinylpeydestä loistaen. "Ja vaikka minun isäni oli vain kankuri, niin olipa isoisävainajani Luckenbachin pormestarina, ja kaikki ihmiset sanovat että minä olen aivankuin hänen silmistään putkahtanut."

Mestari Schramm ihmetteli tällä kertaa täydellä todella. Lienee niissä silmissä ollut kokoa, joista voi

putkahtaa sen suuruinen olento kuin Walleriina-rouva. Ja lienee Luckenbach ollut turvattu, kun sellaisen pormestarin silmät sitä valvoivat.

Mutta sirkka ei ollut unohtanut, että Liebin Aatami ei vielä ollut virkannut mitään.

"Te tiedätte vielä jotakin, Liebin Aatami", sirisi hän.

Liebin Aatami katsahti ylpeästi ympärilleen, kunnes Walleriina-rouva myssyään heilauttamalla ilmotti ettei hän pitänyt Liebin Aatamia swarzwaldilaisena eikä myöskään saalfeldiläisenä, ja kun Aatami luuli Eevan silmistä huomaavansa että hänen miehekäs ryhtinsä tyttöä miellytti, niin hän aloitti:

"Ei sitä paljon ole. Grunden markkinain iltana tapasimme Heleijan Reickerin tiellä. Minä koetin Fritziä estää, mutta hän vain pidätti kärryt, ja silloin tyttö sanoi hänelle suorat sanat. Sillä tavalla ei ole vielä kukaan hänelle puhunut."

"Se se vasta kapine on, tuo tyttö!" huudahti Eeva.

"Todellakin!" sanoi seppä. "Ja siitäkin kun ihmiset taas kertovat, että te olisitte Fritziä ärsyttäneet Heleijan kimppuun ja että hän olisi myöskin sanonut teille mitä väkeä te olette. Eipä ole juuri ihmisiin uskomista."

"Mitäpä ihmisten puheista!" vastasi Liebin Aatami suurellisesti. "Walleriina-rouva tietää kuka minä olen, ja muusta en minä välitä. Saattaa olla että he tietävät juttuja Heleijasta ja hänen kärryistään. Mutta minä en välitä muusta kuin itsestäni."

Seppä vaikeni ja sytytti sammuneen piippunsa. Mutta silloin puuttui sirkka taas puheeseen: "Hm! Vai oli Fritz kovin raivoissaan?"

"Niin suuttuneena en ole milloinkaan häntä nähnyt", vastasi Liebin Aatami. "Hän ei saanut sanaa suustaan, hioi vaan hampaitaan ja pui nyrkkiä hänen jälkeensä! Ja siitä hetkestä asti hän on ollut noin kummallinen — niinkuin kuuluu vieläkin olevan."

"Hm, hm, hm!" sirisi sirkka. "Kellä on järkeä, ajatelkoon vaikkei puhu. Siinä on mies, joka aikoo tehdä semmoista, että ihmiset kauhistuksesta lyövät kätensä yhteen. Siinä on mies, joka iskee puukkonsa julmistuneena höyläpenkkiin ja aikoo Amerikkaan ennenkun hänen teostaan saadaan tietoa. Siinä on mies, joka sanoo hyväyötä ikäänkuin aikoi mennä nukkumaan, mutta hiipiikin salaa tiehensä, nuttu nurinpuolin kuin italialaisella pahantekijällä, ettei kukaan häntä tuntisi. Ja hän väijyy yöllä, jolloin luulee erään henkilön kulkevan ohi. Ja kuka on tuo eräs? Sama henkilö, joka on häntä siinä määrässä loukannut, että hän on jäänyt sanattomaksi, vain nyrkkiä puimaan ja hampaitaan hiomaan. Jos jotain tapahtuu tulevana kahdeksana tai neljänätoista päivänä, niin muistakaa mitä olen sanonut."

"Niin", sanoi Walleriina-rouva polviinsa lyöden. "Eeva, anna minulle sateenvarjo ja lyhty. Ennenkun mitään sellaista tapahtuu, on Walleriina-rouvallakin sana sanottavana."

Seppä sai jälleen kuin näkymättömän töytäyksen, jota sepän emäntä tavallisesti piti yskäkohtauksena. Walleriina-rouvalla oli siitä oma ajatuksensa.

Hän katsoi paheksuvasti seppään ja sanoi: "Tällaisina aikoina oppii ihmisiä tuntemaan. Holderin Fritz ei ole tuon tyttöraukan ainoa vihollinen. Virnistelkää mitä virnistelette, mutta tässä istun ja sanon: —"

Ja kuka tietää mitä Walleriina-rouva olisi sanonut, ellei Eeva-neito olisi temmannut sanoja hänen suustaan:

"Mitä te tuosta? Köyhästä tytöstä, jolla ei ole mitään? Joka riitelee kaikkien miesten kanssa. Se vielä puuttuisi. Eikä niin myöhään enää mennä ihmisten luo. Diktus on jo aikoja sitten puhaltanut kymmenen. Jättäkää te hänet omiin hoteihinsa ja pysykää alallanne!"

"No, no", rauhotteli Walleriina-rouva, "älä ole milläsikään, tytöntynkäni! Tänään tosin on jo liian myöhäinen, mutta huomenna on myöskin päivä, jos almanakka puhuu totta."

"Jos te menette sinne", sanoi sepän emäntä, "niin tulen minäkin mukaan."

Paksu leipuri ei ollut koko aikana lausunut sanaakaan. "Hm", ajatteli hän noustessaan. "Jos tuo hurjapää tyttö oikein tuimistuu, niin hän vielä lopulta suostuu minuun. Ja jos onni potkasee, niin saan hänet taloon ilman pappia."

Samassa Diktus puhalsi yksitoista, ja neljännestuntia myöhemmin lepäsi Gringel unen helmoissa.



Kun Heleija seuraavana iltana Gringelissä käyntimme jälkeen kulki kotiinsa, pelästytti hänet Anna-Maija ryntäämällä juoksujalkaa häntä vastaan.

"Onko jotain tapahtunut?" kysyi tyttö vanhukselta. "Eihän pikku Liisu vain ole sairastunut?"

Anna-Maija ei vieläkään saanut sanaa suustaan. Hän vain huijoi käsiään ja viittaili taloon päin.

"Lapsi on jo pitkät ajat potenut hammastuskia", sanoi Heleija. "Eihän hän vain ole saanut kouristusta?"

Nyt vasta huomasi Heleija että vanhus sipsutti sukkasillaan. Sellaisella säällä ja arkipäivänä tuo oli aivan tavatonta ylellisyyttä. Sitäpaitsi hän nyökäytti päätään niin omituisesti, kaikessa oli jotain juhlallista.

"Mutta mikä teitä oikein vaivaa?"

Anna-Maija löi käsissään kantamansa kengät yhteen: "Varjelkoon! Ne ovat siellä sisässä. Ne ovat sisässä."

"Kutka sitten?"

"Ne — naiset!"

"Räätälin emäntäkö —?"

"Vai räätälin emäntä?" huudahti Anna-Maija sydämistyneenä. "Semmoisen tähden en vedä sukkia jalkaani. Varjelkoon! Että minun piti vielä vanhoilla päivilläni tuo kumma nähdä."

"Kun ette tahdo sanoa, niin näen kai itse ketä siellä on", sanoi Heleija kärsimättömästi.

Mutta Anna-Maija pidätti hänet: "Kaupunkimme mahtavimmat rouvat, Gringelin Walleriina-rouva punaisine nenäliinoineen, suursepän rouva ja kankurinrouva siellä ovat. Olen vielä aivan suunniltani. Oi Heleija kultani — sitä kunniaa, sitä suurta kunniaa!"

"Tosiaankin!" nauroi Heleija. "Ellei Walleriina-rouva olisikaan kaupungin suurellisin rouva, niin kaikkein paksuin hän aivan varmaan on."

Anna-Maija pisti kengät kainaloonsa ja löi kätensä yhteen, pöyristyksissään että Heleija saattoi nauraa. Sehän oli samaa kuin jos olisi nauranut kirkossa siunauksen aikana.

Heleija nauroi yhä helakammin nähdessään Anna-Maijan juhlallisuuden. "Teidän suurelliset rouvanne! Niin suuri ei kuitenkaan kukaan heistä ole kuin tuo kivinen Kristoffer raatihuoneen luona. Ja vaikka he olisivat vielä suurellisempia, niin muihin töihin olen tilattu koko viikoksi."

"Töihin? Tarkotatko todellakin että tuollainen mahtava rouva itse tilaa työväkensä? Siunaa ja varjele! Jos ei heillä muuta asiaa olisi, niin senhän olisivat voineet minulle sanoa."

"Mitä se sitten olisi?"

"Mistä minä tiedän. Toinen toisensa perään ovat tulleet ja kysyneet, etkö jo ole kotona. — Kuinka minut pelästyttikään! Ethän toki mene tuollaisilla sisään? Odotahan, Heleija, niin heitän sinulle sukkasi peräikkunasta. Ja vielä tahtoisin sinulle sanoa yhtä ja toista. Sinä olet hiukan töykeä käytöksessäsi ja puhut aina suusi puhtaaksi. Ja se ei ole ensinkään sopivaa, sillä ylemmille pitää aina puhua vähän aristellen. Totuus on ainoastaan köyhiä varten, sentähden puhutaankin 'paljaasta' totuudesta. Sitten sinä puhut aina niin kovalla äänellä ja minä tahdon —"

"Jos nyt ette herkiä", sanoi Heleija harmistuneena, "niin saatte syyttää itseänne ettei minulla siellä sisällä enää ole rahtuakaan malttia. Vetäkää te vaikka kuusi paria sukkia jalkaanne — voin vaikka lainata teille omanikin. Mutta minun jalkani ovat puhtaat, olen ne pessyt purosso. Ja niinkuin minä puhun, niin minä puhun. — Laskekaa minut nyt sisään!"

Mutta vanhus syleili tyttöä ja pyyteli nyhkyttäen: "Niiaa edes kohteliaasti, kun sisään astut. Katsos, Heleija, olen tuntenut sinut siitä asti, kun olit vielä pikku Liisan kokoinen — niiaa toki, kerran vain!"

"En niiaa itse jumalallekaan", naurahti Heleija, irrottautuen vanhuksesta. "Eivätkä teidän kolme suurta rouvanne ole läheskään jumalan vertaisia. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Sisällä nuo kolme arvon rouvaa paraikaa tarkastelivat pikku Liisua ja hänen vaatevarastoaan. Ei ollut sitä paitapahaista tai sukkaparia, jota ei olisi tutkittu oikein asiantuntijan tarkkuudella.

Heleija lausui sisäänastuessaan hyvän-iltansa tavallisella reippaudellaan. Anna-Maija niiasi minkä ennätti. Kun tyttö näki rouvien ajanvieton, alkoivat punaiset täplät kohota hänen poskipäilleen. Hän ajatteli: "Noin hävyttömiä ne ovat, nuo suuret rouvat! Niinkuin köyhyys ja puute olisi vain sentähden, että heidän oma rikkautensa sen rinnalla oikein loistaisi."

Mutta Walleriina-rouva istahti talon ainoalle tuolille, löi polviinsa ja alotti: "Mikä on totta, se on sanottava — Heleija on siistein ja kunniallisin tyttö koko kaupungissa."

"Ja sitten niin iloinen", jatkoi kankurin emäntä. "Niinkuin ei pajukkoa maailmassa olisikaan, eikä ketään, joka sen takana väijyy. Niinkuin kuvassa pieni lapsi nauraa ja lyö käsiään yhteen, vaikka karhu on sen kaulukseen tarttunut. Siinä vasta luontoa on, Walleriina-rouva."

"Niin on", sanoi tämä, "mutta karhun varalta olemme me. Tässä istun ja sanon että karhu ei Heleijaa pure niinkauvan kun minussa on hengen kipinä."

Heleija katsoi kummastuneena rouviin, toiseen toisensa jälkeen. Anna-Maija seurasi jokaista tytön liikettä levottomin katsein.

"Se olisi huutava vääryys", kehrää hyryytteli taas kankurin emäntä, istuen sepän emännän kanssa uuninpenkille. "Olisi huutava vääryys katsella rauhallisena sellaisia aikeita. Mutta miten sievä tupanen tämä onkaan!"

"Luulisinpä että tuossa liedessä on mainio kahvia kiehauttaa", sanoi sepän emäntä.

"Entäs pöytä!" hyrisesi kankurin emäntä. "Paremmalta tuskin voi kahvi maistua kuin tuolta pöydältä. Heleijalla varmaankaan ei ole kahviaineita kotona?"

"Minun talossani ei niitä aineita ole koskaan", vastasi Heleija. "Kaivo tuolla ulkona on minun kahvipannuni."

Anna-Maija pelästyi ja paineli suutaan, ikäänkuin siten peruuttaakseen Heleijan sanat.

"Niinpä niin", sanoi Walleriina-rouva. "Selviäähän kaikki paremmin kahvikupin ääressä. Anna-Maija voisi mennä Gringeliin. He voivat lähettää vähäsen sitä mainiota lajia ylemmästä laatikosta, josta otetaan ajureille. Ja kermaa keskimäisestä astiasta. Sitten vielä kolme kuppia ja kolme teevatia. Pannu ja puita kai on talossa?"

Anna-Maijan mielestä Walleriina-rouvan käskyjen toimittaminen oli kunniatehtävä. Se seikka että Walleriina-rouva uskoi talossa olevan pannun, sai hänet talon nimessä niaamaan. Mennessään hän ajatteli: "Eiköhän joku tule minua vastaan ja kysy mihin minulla nyt on niin tärkeitä asioita?" Mutta pelko että Heleija sill'aikaa voisi tehdä jonkun tyhmyyden, ei suonut hänen koko matkalla oikein kunniastaan iloita.

"Kyllä vaan", sanoi sepän emäntä, "kyllä vaan he nyt jo minua kotona odottavat. Siitä minun palvelustytöstäni ei tule tässä elämässä mitään. Ei edes lehmät saa oikealla ajalla ruokaansa ilman minua. Naapurit tietävätkin aina milloin olen poissa. 'Niin, niin', sanoo naapurimme räätälin emäntä, 'on siinäkin taikaa, lehmäin amunnasta jo kuulee onko suursepän emäntä kotona vai ei'. Ne tytöt eivät tee muuta kuin ajattelevat poikia."

"Niin", kehräsi kankurin emäntä, "palkkaa he vaativat, mutta mitenkä on työn laita? Niin huonoja kuin nykyaikana eivät palvelijat ole milloinkaan olleet. Kyllä kiitän jumalaa, kun oma Katrini ennättää täysi-ikäiseksi. Kuinka sitten on Heleijan laita? Teidän pitäisi mennä palvelukseen."

"Tosiaankin", sanoi Heleija, "jotta antaisin rouvan, joka ei mitään ymmärrä, koko päivän komentaa itseäni. Ymmärrän itse mitä on tehtävä, enkä kärsi että minua nenestä talutetaan. On minulla muutakin työtä ja saan olla omissa talossani omana herranani."

Mutta Walleriina-rouva löi polviinsa ja sanoi: "Joka helatorstaina täytti kuusikymmentä, se on nähnyt toisiakin aikoja. Eeva-tyttöseni, se on oikea työntytynkä mitä työntekoon tulee, mutta työtä ja askareita on liian paljo. Pitäisi minunkin jo olla kotona, mutta niin totta kuin isävainajani oli kankuri, niin täällä istun ja sanon, että milloin asia koskee lähimmäistäni, silloin en katso omaa etuani."

"Niin, ei omaa etua, sellaisia me olemme", surisi kankurin emäntä Walleriinan puheen jatkoksi.

"Sitäpaitsi", lisäsi vielä Walleriina-rouva, "on Heleija myöskin oikea luckenbachilais-lapsi."

"Mutta minun mieheni tulee tästä vielä nurisemaan", jatkoi sepän emäntä.

"Ja minun yskimään", kehräsi kankurin emäntä.

"Niin", sanoi sepän emäntä tarttuen hänen molempiin käsiinsä, "mutta olisipa serkulla minunlaiseni mies! Ette tiedä kuinka hyvä teidän miehenne on minun ukkoni rinnalla. Se se on niitä viimeisiä! Hänen luvallaan en pääsisi milloinkaan ulos."

"No, jos sepän emäntäkin jo valittelee", jatkoi kankurin emäntä, "silloin on minun mieheni todellinen paholainen. Olen sairas vaimo, hyvin sairas, ja kuitenkin ei kukaan kuule minun yskivän. Minä yskin omassa kamarissani, mutta hän? Hän on terve kuin pukki ja yskii ihmisiltä korvat puhki pelkkää pahuuttaan. Oi, jospa sanoisin millainen hän oikein on. Olen onnettomin vaimo koko kaupungissa!"

Walleriina-rouva katsoi molempiin miltei säälien. Sillä mitä olivat seppä ja kankuri yhteensä Walleriinainajan rinnalla, hänen elonsa päivinä! "Voitte molemmin päivät pitkään kiittää jumalaa polvillanne", sanoi hän läiskäyttäen kämmenet polviinsa. "Minun miehessäni ei ollut kuntoa rahtuakaan. Hän nyt makaa tuolla Luojan turpeessa. Mutta hän oli hyvä mies. En ole koskaan tarvinnut hänen suhteensa valittaa. Se olisi valhetta. Ei kellään ole ollut sen parempaa."

"Se merkitsee, etten minä muka voisi miestäni kiittääkään?" sanoi sepän emäntä. Hän ei käsittänyt mikä etu kuolleella oli tässä suhteessa elävään nähden.

"No no!" surisi kankurin emäntä. "Ihminen voi olla iloinen, jos hänellä vaan on sellainenkin mies, kuin minulla. Minä en vaihtaisi kenenkään kanssa."

Heleija oli neuleineen istunut vuoteensa reunalle ja pikku Liisu leikki hänen läheisyydessään. Hänen mielestään tuntui jo se hullunkuriselta, että naiset istuivat hänen tuvassaan ja näyttivät aivan unohtaneen, mitä varten olivat tulleet. Kun he nyt kunnianhimosta tahtoivat kukin olla ensin onnettomin, sitten onnellisin, silloin tuo kaikki tuntui hänestä aivan liian hullunkuriselta. Hän purskahti äänekkääseen nauruun. Tämän nuo suurelliset rouvat lukivat, hänen onnekseen, Liisun aiheuttamaksi. Sillä että köyhä tyttö olisi uskaltanut nauraa suuriarvoisille rouville, siitä heillä oli yhtä vähän aavistusta kuin siitäkään, että joku suuriarvoinen rouva saattaisi puhua tai tehdä jotain naurettavaa.

Anna-Maija ei olisi läheskään sellaisella vauhdilla rynnännyt sisään, ellei hän olisi jo ulkona kuullut Heleijan naurun. Hän arveli pelkonsa nyt toteutuneen.

Mutta rouvien osottama ilo hänen takaisintulostaan rauhotti hänet. Jopa hän rohkeni uskoa osan ilosta laskettavan hänen ansiokseen, tosin suurimman osan kahvin ja kuppien hyväksi. Suurella innolla hän ryhtyi käskemättä toivotun makujuoman valmistamiseen.

"Eiköhän Heleijakin juo kupposta kanssamme?" kysyi kankurin emäntä.

Heleijan mielestä tuntui hullunkuriselta, että häntä piti kestittämän omassa talossaan. "Juokaa te vain itse laitoksenne, en minä niistä välitä."

Anna-Maija arveli että Heleijan oikeastaan olisi pitänyt kiittää, siksi hän niiasi hänen puolestaan.

Toista kuppia juodessa heräsi jälleen sama mielenliikutus, mikä Heleijan kotiin tullessakin oli vallinnut. Nuo kolme rouvaa katsoivat kerta toisensa perään niin hyväntahtoisin silmäyksin Heleijaa, että vanhalle Anna-Maijalle tuli kyyneleet silmiin.

Vihdoin alkoi Walleriina-rouva Heleijalle kuvata sitä vaaraa, mikä häntä nyt uhkasi.

Mutta Heleija vain nauroi. "Jos Holderin Fritz onkin hurja, niin olen minä itse vielä hurjempi." Kun puhuttiin Fritzin päätöksestä tehdä ennen kuulumatonta, hänen valepuvuistaan ja yöllisestä matkastaan pajukon tielle, tokasi tyttö: "Hän on mennyt Weiden kapakkaan!" Mitä painavammaksi varotukset paisuivat, sitä vastahakoisemmaksi hän kävi.

"Kunhan edes tietäisi mitä hän teille oikein aikoo!" sanoi sepän emäntä. "Kauheinta on ettemme edes sitä tiedä."

"Niin juuri", vahvisti kankurin emäntä, unohtaen mielenliikutuksessaan koko kehräämisensä. "Vaikka päänsä puhki aattelisi, niin ei siitä tule sen viisaammaksi."

"Mitäkö hän aikoo?" sanoi Heleija nauruaan pidättäen. "Hän varmaan aikoo minua kosiä, ja te ette saa sitä estää!"

Rouvat löivät kätensä yhteen. Vanha Anna-Maija teki samoin, osaksi pelästyksestä, osaksi kohteliaisuudesta.

"Rouvat" sanoi hän, "koko yön olen kuullut pajukosta risahduksia."

"Niin", arveli Heleija, "ellei hän minun tähteni pyri talon läheisyyteen, niin hän varmaan tarkoittaa teitä, Anna-Maijaseni. Tunnustakaa vaan nyt vapaaehtoisesti! Muitahan ei talossa asukaan."

Silloin purskahtivat rouvat kaikin nauramaan. Walleriina-rouva vakuutti että Heleija oli oikein tyttöjen tyttö, miltei kuin hänen Eevansa. Anna-Maija nauroi muiden mukana, niin paljon kuin häntä hävettikin.

Walleriina-rouva oli ensimmäinen, jonka onnistui jälleen palata entiseen mielentilaan.

Hän löi polviinsa ja sanoi: "Kukin asia aikoinaan, niin tosi kuin leikki — tämä ei ole leikin asia. Ja koska kerran tässä istun, niin en myöskään aio sijaltani nousta, ennenkun olen tytön pelastanut."

"Niin, ottakaa neuvosta vaari, Heleija", sanoi sepän emäntä. "Älkää millään muotoa lähtekö yöaikaan talostanne."

"Ja pitääkää ovenne lukossa myöskin päivisin", surisi kankurin emäntä.  
"Aina silloin, kun me emme ole luonanne."

Walleriina-rouva heilautti myssyään. "Ja jos Heleija on järkevä tyttö, niin hän ei tästä lähtien enää liiku päivisinkään talostaan."

Tyttö naurahti. "Taidatte ajatella, että nälkään kuollutkin on kuollut ja että kuolleelle ei kukaan tee mitään pahaa. Siinä olette oikeassa. Minä puolestani ajattelen, että on parempi kun jään eloon ja puolustan itseäni. Ja siinä olen oikeassa."

"Jos minä olisin Heleijan sijassa", sanoi sepän emäntä, "niin menisin naimisiin. Tiedän monta, jotka mielellään ottaisivat hänet."

"Niin", kehräsi kankurin emäntä, "yksinäinen nainen on kuin rohtopullo, josta puuttuu nimikirjotus."

Kankurin emäntä satutti arkaan kohtaan.

"Saattaa olla", sanoi Heleija ärtyneenä, "että toiset ovat olleet rohtopulloja ennen naimisiin menoaan, mutta minä en ole enkä kaipaa mitään nimikirjotusta. Jos se on niin vaarallista, miksi nuo rohtopullot sitten kävelevät ympäri nimikirjotuksetta? Ja mitä Holderin Fritziin ja hänen väijymiseensä tulee, niin se on pelkkää lörpötystä."

"No, älähän loukkaannu", kehräsi kankurin emäntä. "Ellet tahdo, niin eihän kukaan voi sinua pakottaa. Mutta varovaisuus ei päästä riko."

"Ja öiseen aikaan en minä missään tapauksessa päästäisi häntä sisään", lisäsi hän, "yrittäköön millä verukkeella hyvänsä."

Heleija jo suuttui. Punaiset täplät poskipäillä eivät ennustaneet hyvää. Ja kuka tietää mitä hän olisi sanonut ja tehnyt, elleivät rouvat olisi ylen innokkaasti vakuuttaneet että hänet tunnettiin liian hyvin, niin ettei kukaan ollut tahtonut hänen käytöstään epäillä.

"Tietäähän jokainen", sanoi kankurin emäntä, "että Heleija on kelvollisin kaikista kaupungin köyhistä tytöistä, eikä kukaan tiedä hänestä mitään huonoa. En ole puolella ajatuksellakaan tahtonut sinua loukata. En tosiaankaan olisi semmoisen tähden heittänyt työtäni ja raahautunut tänne sairaine ruumiineni."

"Mutta nyt minun täytyy mennä", sanoi sepän emäntä nousten. "Muuten kuulee räätälin emäntä lehmistäni, etten ole kotona."

"Niin", päätti Walleriina-rouva aimo polveensa lyönnillä. "Tahdomme tehdä tehtävämme parhaamme mukaan. Kupit jätämme tänne. Huomenna voi sepän emäntä tuoda kahvit mukanaan ja minä toimitan pari tuolia, ja niin pelastamme ainakin yhden sielun kadotuksesta."

Samassa hän jo seisoj pyylevänä tuvan ovensuussa. Näki selvästi ettei Heleijan ovi ollut hänen kokoisilleen kyhätty. Se vaati hänen jyrkevältä ruumiiltaan muutamia perin taitavia käännöksiä, ennenkun hän oli onnellisesti ulos hilautunut.

"Älä naura, Heleija, älä naura!" varotti sepän emäntä vielä kerran ulkoa. "Se tuntuu niin pahalta."

"Ellen naura", sanoi Heleija poistuville, "niin en ainakaan itke! Koko juttu on pelkkää lorua. Päivisin täytyy minun olla työssä ja öisin sulen oveni kenenkään kehottamatta."

Vanha Anna-Maija piti velvollisuutenaan vielä kerran esittää koko asian Heleijalle mikäli mahdollista

noiden isoisten rouvien omilla sanoilla ja eleillä.

Heleija ei voinut asiasta vakaantua, ja vanha heisipuu näytti olevan samaa mieltä. Vielä pitkän aikaa rouvien mentyä nauraa hihitti tyttö itseksensä.

8.

Mutta asia ei jäänyt Walleriina-rouvan, kankurin emännän ja sepän emännän pelkkiin lupauksiin. Heleija sai päivä päivältä ihmetellä yhä uusien rouvien kasvavaa tulvaa. Kaikki he tulivat häntä varottamaan.

Ensin hän luuli, että uteliaisuus nähdä hänen talouttaan oli syynä tuohon odottamattomaan vierastulvaan. Mutta käynnit uudistuivat. Heleija ajatteli päivä päivältä ystävällisemmin noista suurellisista rouvista. Ja vaikkei hän tahtonutkaan sitä myöntää, niin tämä yleinen osanotto tuntui kuitenkin hänestä mieluisalta.

Rouvat puolestaan ihmettelivät yhä enemmän, etteivät he ennen olleet huomanneet miten rehti, kaikkien kunnioitusta ja apua ansaitseva tyttö Heleija oli, ja varsinkin kuinka hyvin hän hoiti sisarensa lasta.

Mutta Holderin Fritzin ympäriltä tummeni kultakehä päivä päivältä — lopulta se näyttäytyi kauttaaltaan kissankullaksi. Ne vähätkin hyveet, jotka hänelle tähän saakka vielä oli myönnetty, riistettiin nyt viimeistä myöten.

Ainoa, joka häntä puolusti, oli Heleija. Hän ei voinut kärsiä, että kenestäkään hänen selkensä takana puhuttiin pahaa, olipa se kuka tahansa.

"Ja jos tuo olisikin totta, niin mitäpä siitä? Hurja on Fritz ollut, sen myönnän, mutta muuten ei kukaan voi sanoa hänestä mitään huonoa, kaupungin väki kaikkein vähimmän. Sillä jollei Holderin Fritz olisi ollut tulipaloa sammuttamassa kuusi vuotta sitten, niin meillä ei enää olisi kirkkoa mihin mennä. Ja tuossa suuressa tulvassa, joka osui sen jälkeen, hän aivan yksin pelasti nahkurin väen. Minulla ei ole mitään tekemistä yhdenkään pojan kanssa, kaikkein vähimmän Holderin Fritzin kanssa, mutta totuus on sanottava."

"Kaikki tuo", sanoi sepän emäntä, "pitää kyllä paikkansa, mutta pastori saarnasi juuri viime sunnuntaina ettei pidä katsoa siihen mitä ihminen tekee, vaan siihen mikä on hänen tarkoituksensa ollut. Tarkotus se on, joka määrää onko ihmistä kiitettävä vai ei."

"Niin juuri, tarkoitus", alotti puusepän emäntä. "Silloin kun hän pelasti kirkon ja ihmiset, hän teki tuon kaikki vain voimaansa näyttääkseen, aivan samoin kuin tanssialia tyhjentäessään. Mitä ei tehdä kristillisestä rakkaudesta, se on syntiä — juuri niin. Jollen minä kristillisestä rakkaudesta vedä ihmistä vedestä, niin on parempi että annan hänen hukkuu. Sepän emäntä on aivan oikeassa."

"Entäs sitten", sanoi muurarin emäntä, "kun ei ole edes varmaa oliko se Fritz, joka kirkon pelasti."

"No, en tahdo sanoa mitään", kehräsi kankurin emäntä, "mutta jos minulla olisi aikaa, niin voisin kertoa monta juttua. Tiedättekö mitä sattui meijerin tulipalossa? Rengin vaimo oli kaikkein uutterin paloa sammuttamaan, itse pormestari ihmetteli sitä. Niin oli rohkea, että hiuksensakin paloivat, mennessään paikkoihin, joihin muut eivät uskaltaneet. Ja kuka oli tulen sytyttänyt? Joo, renginvaimo itse. Se on hyvin tavallista, sanoi pormestari perästäpäin, ja sentähden herrat usein tutkivatkin kuka sammutuksessa on kaikkein innokkain."

Silloin kävi asia rouville niin loimottavan kirkkaaksi kuin itse meijerin palo.

"Niin", sanoi muurarin emäntä hiljaa, "voisinpa sormellani näyttää sen, joka kaupungin sytytti."

"Ja joka sai tulvan aikaan", lisäsi siihen kukkarontekijän emäntä.

Satulasepän emäntä teki käsiliikkeen, joka sanoi: "Kas niin, tuon kaiken sanoin jo kymmenen vuotta takaperin. Mutta kuka minua uskoi?"

Heleija olisi nauranut, ellei hänen silmänsä juuri olisi sattuneet pieneen puuvarastoonsa, joka arveluttavassa määrässä läheni loppuaan. Sillä oli sama kohtalo kuin yleisellä mielipiteellä Holderin Fritzin hyveistä — se hupeni päivä päivältä.

Heleija oli päivisin enimmäkseen poissa kotoa, mutta se ei rouvia häirinnyt. He tulivat joka päivä jo

aikaisin taloon. Walleriina-rouva oli toimittanut tuoleja; jokainen toi kupit mukanaan. Joka päivä oli jollakin kahvia ja kermaa. Ellei tavattu Heleijaa, niin tavattiin toisiaan. Ellei puhuttu hurjan Holderin viimeisestä yllätysyrityksestä, niin puhuttiin muista asioista.

Pajukon pieni talo oli muuttunut jonkunlaiseksi päävahdiksi. Koko päivän ympäröivät kahvinsavun keveät pilvet olkikattoa ja vanhaa heisipuuta. Kun Heleija iltasin tuli kotiin vainiolta, oli hänen tupansa usein täpösen täynnä väkeä. Silloin alkoi loppumaton varottelemisen ja neuvomisen, pelottelemisen ja kieltelemisen, niin että joku toinen kuin Heleija olisi joutunut suunniltaan.

Heleija vain nauroi ja löi leikiksi, sitä enemmän, mitä arveluttavammalta asia lopulta rupesi hänestä itsestäänkin tuntumaan. Hän ei enää voinut epäillä etteikö Fritz häntä väijyisi, hän oli sen omin silmin nähnyt.

\* \* \* \* \*

"Niin se on", sirisi Gringelissä iltasin sirkka uunin takaa — koko olenosta tuskin huomasi muuta kuin kaksi suunnatonta silmälasia. "Jos paha ajatus kerran tarttuu ihmiseen, niin hän sitä hautoo ja hautoo, kunnes joutuu kokonaan ajatustensa valtaan. Jos murhaaja ensin saisi keskustella jonkun rehellisen ihmisen kanssa, niin moni teko jäisi tekemättä. Tiedättekö mitä tekisin, jos olisin teidän sijassanne, mestari Sacher?"

"No?"

"Minä menisin tuomarin luo ja ilmottaisin kaikki."

"Tosiaankin", vastasi mestari Sacher rauhallisesti, "vai tuomarille? Ei suinkaan heidän päähänsäkään pälkähtäisi rikoksen estäminen, mutta kun teko on tehty, sitten he kyllä ovat valmiit ihmisiä korvista pyörittelemään. Juuri niin. Sitä vartenhan ne kruunu kustantaa, että tuomitsevat ihmisen sitten kun se on varastanut, ja niinpä täytyy heille olla mieleen että ihmiset varastavat minkä kerkiävät, se on selvää. Jos minä olisin määräämässä, niin eivät saisi penniäkään kun joku varastaa, mutta jokaisesta varkaasta, joka ei varasta, vaikkapa kultakolikon."

"No sitten kai te menette, Matti-serkku", sirisi sirkka edelleen. "Sehän olisi kamalaa, jos jotain tapahtuisi, ja se jäisi omaatuntoanne painamaan."

"Minulla on tarpeeksi tekemistä omissa asioissani", vastasi Matti-serkku kuivakiskoisesti.

"Entäs te muut, eiköhän sentään joku menisi asiasta ilmottamaan?" sirisi jälleen sirkka.

Kun ei kukaan vastannut, sirisi hän edelleen: "Täällä istuu tupa väkeä täynnä. Korttia he osaavat pelata ja pelloistaan puhua ja puuhata ja hääätä, mutta tuomarin luo ei kukaan mene. Oi tätä maailman surkeutta!"

\* \* \* \* \*

Seppä otti asian leikin kannalta.

"No?" kysyi hän emännältään, joka juuri kotiutui. "Onko vahtivuoro taas suoritettu, Leena? Kenen on tänään vuoro, vääpelin vai korpraalin?"

"Kuulisipa tämän Walleriina-rouva", vastasi sepän emäntä, "niin kyllä hän sinulle antaisi vääpelistäsi, niin kuin oikeutta myöten pitäisikin."

"Sinusta, Leena, mahtaisi tulla hyvä rummuttaja, sinulla olisi rumpupalikatkin omastatakaa."

"Siitä sinun ei kannata pilkata! Kenen on syy, että olen sinua laihempi? Sinä kiusaat minua pitkin päivää."

"No, kerroppas nyt jotain vahtituvastanne!"

"Sen sinä löpöttelet kuitenkin Gringelissä. Ja jos Heleija-rukka vain tekisi jonkun tuhmouden, niin sinä heti panisit pennisen kirkkohaaviin — sinä toisten vahingosta iloitseva, kateellinen mies! Sinua harmittaa, että me Heleijaa suojelemme. Mutta juuri sinun kiusallasi me oikein vahdimmekin!"

"Tietäähän sen! Teidän vääpelinne yksin voi jo polviinsa lyömällä ja vetämällä kielensä huotrastaan ajaa vaikka mimmoisen hurjapään pakosalle. Mutta leikki sikseen! Sinä uuvut yhä enemmän, Leena rukka. Minun tulee sinua surku ja sinusta tulee vihdoon loppu, ellen sinua auta."

Emäntä katsoi häneen kummastuneena. Hän olisi mielellään uskonut miehensä puhetta.

"Tirkistä mitä tirkistät!" sanoi seppä. "Sinun hyvä luontosi on tällä kertaa liikuttanut minua."

"Jos oikein hänet tunnen, niin hän tällä kertaa puhuu tosissaan", ajatteli emäntä.

Seppä jatkoi: "Katsohan, Leena, minä aion ottaa asiasta selvän. Heleija on tänään pellavia kitkemässä. Jos nyt menen pellavapellolle päin, niin saavun sinne pimeään tullen. Ja jos siinä on perää, että Fritz väijyy tyttöä, niin mahtaa olla ihme ellen voi sovittaa niin, että joudun keskusteluun hänen kanssaan."

Emäntä oli aivan haltioissaan ja lupasi iloissaan huomispäivän päivälliseksi laittaa hänelle pannukakun ja paistettuja perunoita, jotka olivat sepän mieliruokia.

Seppä nyökäytti ystävällisesti päätään, otti piippunsa naulasta ja läksi matkoihinsa.

"Annappa, että hän saa asiasta selvän!" ajatteli sepän emäntä miehensä mentyä. "Siitä ei tiedä mitään edes tuo ylen viisas kankurin emäntä, joka on kaikki tietävinään. Annappa, että siinä olisikin jotain aivan kauheata! Enhän minä Heleijalle mitään pahaa toivoisi, mutta pahimpaankin voi tyytyä, jos se kerran on välttämätöntä, kun edes tietää mitä se on. Ja tuo kettu kyllä ottaa siitä selvän, jos kukaan. Eikä hän sentään itse asiassa olekkaan niin ilkeä kuin moni luulee."

Heleija oli todellakin vielä serkkunsa liinamaalla sepän tullessa tietä myöten.

Hän ojentautui juuri kumarasta asennostaan ja rupesi pukemaan puseroa ylleen.

"Niin myöhään vasta työsi lopetat, Heleija," sanoi seppä.

"Serkullanne näyttää olevan kaunista pellavaa."

"En kuitenkaan liian myöhään", vastasi Heleija kiinnittäen puseronsa ja heittäen kokoomansa rikkaruohot pellon nurkkaan. "Pellavakin sietäisi olla koko joukon pitempää."

"Eiköhän Holderin Fritz tänään mahtane väijyä! Niin yksin hän tuskin teitä toiste tapaa. Tulkaa minun kanssani Ulrikin-tietä myöten kotiin, niin ei teidän tarvitse yksin astua."

"Ehkäpä olisin sitä tietä tullutkin, nyt menen toista. Hyvästi!"

Samassa hän kääntyi hyräillen toiseen suuntaan.

"Helkkarin tyttö!" oli seppä juuri huudahtamaisillaan. "Mutta se voi olla juuri pelko, joka panee tytön noin laulamaan", ajatteli hän edelleen.

Eikä siinä olisi ihmettelemistä ollutkaan. Niin hiljaisena ja kolkkona ei seppä ollut vielä koskaan seutua nähnyt. Hänen eteenpäin astuessaan kuului ainoastaan yksinäisen leivon liverrys. Mutta leivon laulu ei juuri tällä kertaa ollut omiaan vetämään sepän ajatuksia puoleensa. Ruisrääkän omituisesti koriseva ääni, joka kuului milloin sieltä, milloin täältä, ikäänkuin kuulijaa eksyttääkseen, kosketti paljoa lähemmin sepän mieleen, varsinkin kun se kuului eräältä taholta, jossa hänen muistinsa mukaan oli vanha ritarilinna. Sinne Ulrikin-metsäänhän vanha metsäherra Schweigaus oli asettanut satimensa, ja seppä oli koulupoikana monta kertaa sieltä noutanut satimeen joutuneet pikkulinnut ja pannut aivan toisenlaisia esineitä sijaan.

Hän kulkee eteenpäin yhä hyväntuulisena ja hymyilevänä. Toisinaan tuntuu kuin näkymättömät kädet tarttuisivat häneen. Hän nauttii vielä kerran ajatuksissaan noista muistoista, ja töyttää äkkiä nenänsä orjantappurapensaaseen.

"Hyvä", ajatteli hän, "että pensaikko on niin tiheä, muuten olisin voinut pudota puroon. Olenkohan joutunut tieltä pois? Enhän toki. Tässähän on se laaja mutka, jonka Zehnt-puro muodostaa juuri lähellä tietä. Hm! Entä tuo varjo tuolla mutkassa? Sellaisia lintuja ei vanha Schweigaus ole koko elämässään saanut satimeensa!"

Yhä hilpeämpänä ja huolimattomampana kävelee seppä, kunnes saapuu mutkan loppukohtaan.

"Hänen täytyy hypätä veteen, jos tahtoo minun kynsistäni päästä", nauroi hän itsekseen. Hän vetää esiin veitsensä, leikatakseen orapihlajasta oksan piipunrassiksi, ja hakee soveliasta oksaa. Muutamia askeleita eteenpäin, sitten nopea käänös, ja nyt hän seisoo Fritzin edessä. Se on todellakin Fritz, joka ensin näyttää tahtovan juosta veteen, mutta luopuu siitä julmistuneena, kun seppä tarttuu hänen takkiinsa mainiten hänen nimensä.

"Hm", sanoi seppä ikäänkuin ihmetellen. "Sinäkö se olet? Mutta mitä ihmettä sinä täällä teet? Hm, onhan tänään ollut kuuma päivä ja sinä ehkä haluat pistäytyä puroon vilvottelemaan. Mutta mitenkö nuttusi on noin nurin käännetty? Tosiaankin, sinä olet jo ollut vedessä ja kiireessä vetänyt hihat nurin."

Puhuteltu mutisi jotain vastaukseksi. Seppä tiesi hyvin ettei kukaan voinut tulla sopimattomampaan aikaan kuin hän tällä kertaa. Se oli hänelle sitä mieluisempaa.

"Onkohan siinä perää, ettet sinä enää kule Liebin Aatamin ja hänen tovereinsa seurassa? Kuka lie minulle sitä kertonutkaan. Olen koko ajan arvellut, että se on Fritzin puolesta sangen viisaasti tehty. Mutta nuo lurjukset kantavat sinulle sen johdosta vihaa, ja parasta on että yhä varot itseäsi. Tuolla liinamaan luona kohtasin Heleijan. Sinä olet kohdellut tyttörukkaa aika huonosti."

Kahisevasta pensaikosta kuului että Fritz teki äkkinäisen liikkeen. Sepän lausuma nimi säikäytti häntä. Mutta hän rauhottui pian. "Niinkö? Miten sinä sen keksit? Mitä tuo tyttö minuun kuuluu? Huonosti kohdellut? Haluaisinpa tietää millä lailla?"

"Jopa nyt jotain", vastasi seppä vaanien, "tyttö on hyvin loukkaantunut sinuun."

Fritz naurahti omituisesti. Toista henkilöä kuin seppää olisi tuo nauru pelottanut. Äänestä kuului, että hän pakotti itseään puhumaan välttääkseen epäluuloja, ja hän nauroi yhä vielä: "Heleija loukkaantunut? Et tiedä mitä puhut, tai on huomenna maailmanloppu. Kukahan sitäkin lie uskotellut? Sen on tuo sinun vanha kanasi jälleen kaakattanut."

Sitten hän aikoi kysyä jotakin, mutta vaikenä äkkiä. Hänen juolahti mieleensä: "Sepä on seppä, tuo ainainen nuuskija. Liika paljo voi herättää epäluuloja yhtä hyvin kuin liika vähä." Mutta kun vaikeneminenkin saattoi olla epäilyksen alaista, niin hän liitti vielä muutamia välinpitämätöntä naurua tavottavia ääniä.

"Hm", sanoi seppä hiljaa itsekseen. Sitten hän jatkoi äänellä, jonka välinpitämätön sävy oli paljoa oikeampaan osunut kuin Fritzin. "Onpa todella hassua ajatella, että olisit Heleijaa loukannut. Sehän on kuin hameissa kulkeva poika. Mutta — mitäs minun pitikään sanoa Liebin Aatamista ja noista muista? Täytyy tässä istuutua, kun tuntuu ruumista raukasevan. Ihmiset pakisevat niinkin että asia olisi aivan päinvastoin — sinä muka olisitkin Heleijaan loukkaantunut."

"Tyttö on raivoissaan siitä, etten tahdo hänestä mitään tietää", naurahti Fritz. Ja seppä sanoi: "Tosiaankin, sitähan minäkin. Mutta ihmiset sanovat että sinä väijyt häntä kaikkialla — kosiaksesi. Mutta tyttöä ei tahdo sinusta tietää niin mitään."

Ennenkun seppä tämän sanoi, astui hän ensin varovasti muutamia askeleita loitommas Fritzistä. Heidän välillään oli pyökkipuun runko. Seppä oli varuillaan.

Pensaikon kahina ilmaisi tälläkin kertaa Fritzin tehneen voimakkaan liikkeen ja hänen naurunsa kuului yhä teeskennellymmältä ja rajummalta.

"Minäkö väijyn?" nauroi hän. "Haluaisinpa tietää missä? Pajuja käyn etsimässä, tässä näet kirveeni." — Fritz heilautti pientä kirvestään.

Seppä peräytyi jonkun verran. Sitten hän sanoi: "Taitavatpa olla oikeassa tuon väijymisen suhteen." Hän keskeytti puheensa ja katsahti varovasti Fritziiin. "Kaupungissa ei ole yhtään ihmistä, joka ei olisi nähnyt sinua väijymässä jonkun pensaikon tai muun takana, ja aina siellä, mistä Heleija on kulkenut ohi. Minua et voi puijata. Mitäpä nytkään teet tuolla pensaikossa, jonka ohi Heleijan olisi pitänyt kulkea, ellei hän olisi tehnyt sinulle sitä kepposta että meni toista tietä. Ei pidä luulla ettei ihmisillä ole silmiä päässä. Heillä on niitä pikemmin liiaksikin."

Seppä lähestyi tuttavallisesti Fritziiä ja sanoi entistä hiljaisemmalla äänellä: "Mutta se voi ihmistä harmittaa, kun sinun arvoisesi mies juoksee tytön jälkeen, joka on sinua pilkannut. Koko kaupunki tuntee tuon markkinapäiväisen jutun ja kuinka Heleija silloin sinua sätti."

"Totta kai!" sanoi Fritz hammasta purren. "Ehkä hän puhuu pian muutakin. Ihmiset tietävät mitä hän on puhunut, mutta he eivät tiedä mitään minun puheistani."

"Niinpä he arvelevat", jatkoi seppä, "että sinä pelkästä kunnioituksesta Heleijaa kohtaan et enää juo olutta ja olet tullut siistiksi mieheksi — niin että kerran vielä saattaa sinunkin talostasi kuulua samaa kuin pikkuräätälin mökistä: kuri on hyvä talossa!"

Nyt kohisivat pensaat Fritzin läheisyydessä.

"Kuulehan!" jatkoi seppä. "Minulle voit uskoa asiasi — tiedäthän etten minäkään saata tuota tyttöä sietää ja —"

Fritz aikoi sanoa jotain, mutta sepän vaaniva tarkoitus lienee hänelle selvinnyt. Vähän mietittyään hän sanoi tukehtuneella äänellä: "Olkoonpa niin, että häntä väijyn, olkoonpa niinkin. Usein saattaa tehdä



mieli lausua toiselle hyvää iltaa, eikä sitä tarvitse torilla kuuluttaa. Mutta siinä pysyn, mitä sinulle sanoin kirveestä."

"Niinpä tosiaan", sanoi seppä, "pitäähän käydä kirves kainalossa, kun on pajuja etsimässä — niin että..."

"Jo riittää!" katkaisi Fritz kiivaasti.

"Hm, hm!" pani seppä pelästyneenä. "Ethän toki — ethän toki aio..."

"En ole mitään tehnyt enkä aio mitään tehdä," nauroi Fritz rauhottuneena. "Miksen minä tarvitsisi kirvestä, niinkuin muutkin tynnyrintekijät. Minun uhkaukseni silloin markkinapäivänä oli pelkkää leikkipuhetta. Ja jos joku sanoo toiselle, että hän väijyy jotakuta tyttöä häntä kosiakseen, niin sitä ei kukaan myönnä todeksi. Voihan niinkin käydä, että minunkin kohdalleni sattuu: kuri on hyvä talossa."

Hänen naurussaan värisi huonosti salattu raivo.

Seppä tahtoi häntä pidättää, mutta turhaan. Vielä kauvan Fritzin mentyä kuului tuo kolkko nauru.

\* \* \* \* \*

"Niin hiljaisena hän ei ole vielä milloinkaan tullut kotiin", ajatteli sepän emäntä, nähdessään miehensä astuvan sisään. "Toisinaan hän kyllä vaikenee vaanimishalusta, mutta tällä kertaa hän on aivan kuolonkalpea. Noin vavisten hän ei ole vielä milloinkaan vaatteitaan nauaan ripustanut koko yhdessäolomme aikana. Eikä milloinkaan noin nikottanut. Näen ettei hän halua puhua, vaan minäpä autan alkuun."

Mutta sepällä ei ollut kaikkiin emäntänsä kysymyksiin muuta vastausta kuin: "Ei se ole mitään, haluan nukkumaan. Huomenna täytyy nousta ennen aurinkoa."

Seppä kääntyi jo kamarinovea kohti. Silloin emäntä huomasi pilkun hänen oikeassa paidanhihassaan ja pidätti. "Aina sinun pitää ottaakin noita hienoja paitoja pajaan mennessäsi! Oletko tavannut Fritziiä? No, malta nyt hiukan! Eihän se vaan mahda olla palopilkku? Mutta mikset sinä puhu mitään? Ei tuo näy hankaamalla lähtevän. Mutta etköhän sinä, seppä, sentään puhuisi edes pari sanaa? Se on sittenkin palopilkku. Mutta sano nyt edes tahdotko huomisiin perunapulliin ruoholaukkaa vaiko et? Siellä on nyt taas niin kauniit taimet."

Hänen viimeinen keinonsa tepsii.

Seppä istuutui raukean näköisenä. Vaimonsa asettui mahdollisimman lähelle, ikäänkuin olisi pelännyt sanojen pitemmällä matkalla viivyttelevän tai hukkuvan.

Vihdoin sai seppä sanoiksi: "Toivoisin, Leena, että olisin jäänyt kotiin. On kamalaa olla sellaisen ihmisen kanssa."

"Missä hänet tapasit?" kysyi emäntä.

"Zehnt-puron mutkan pensastossa."

"Pensastossa?" päivitteli emäntä. "Keskellä pensastoa."

"Keskellä!" Seppä vaikenä.

Emäntä olisi jo mielellään livistänyt kylään. Hän riensi hengessä vahtitupaan! Näki itsensä siellä, toiset naiset ympärillään, henkeään pidätellen. Väapeli kohottaa jo kätensä läimäyttääkseen polviinsa puheen päätteeksi. Korpraalin naama on kateudesta keltainen. Ja sepän emäntä — mutta eihän hän itsekään vielä tiedä jatkoa.

"Totisesti!" sanoi seppä. "Enpä olisi milloinkaan tuota Fritzistä uskonut."

"Mitä sitten?"

"Että hän sen tekisi."

"Mitä tekisi?"

"Sen! — Niin, sen hän vielä varmasti tekee." Samassa seppä löi kätensä yhteen ja vaimonsa seurasi vaistomaisesti hänen esimerkkiään. Aivan samoin näkee hän kaikkien vahtituvan vaimojen tekevän. Emäntä-rukka on täällä kuuntelijana ja siellä kertojana. Ja lopulta hän alkaa tuskastuttavalla levottomuudella toivoa vihdoinkin kuulevansa tuon "sen".

"Saamari tuota nikotusta!" jatkoi seppä. "Niin, tuo poika todellakin väijyy Heleijaa ja siihen hän tarvitsee kirveen, jonka voi pistää poveensa, niinkuin hän itse sanoi. No, ei hän sitä niin selvään sanonut, niinkuin minä nyt sinulle kerron, mutta varmaa on että hän on raivoissaan. Aioin aluksi laskea hiukan leikkiä, mutta sellaisesta leikistä varon itseni! Fritz sanoi, että Heleijan on laattava hänestä puhumasta."

Emäntä löi kätensä yhteen. Hän huomasi kohta miten kauheata tuo oli ja miltä se näyttäisi hänen sitä kertoessaan noille pelästyneille naisille.

"Mutta toivon, ettet vaan —" sanoi seppä nousten istualtaan.

Vaimo haki sill'aikaa jotain ruokakaapista. "Onko venkoolitee taas lopussa?"

Kamarin ovessa kääntyi seppä jälleen: "Toivon ettet vaan hiisku tästä kenellekään. Jos jotain vielä tapahtuu, niin voivat ihmiset sanoa että olemme siitä tienneet etukäteen..."

"Teetä täytyy talossa jo pikkupojankin tähden olla. Tulisipa kaunis juttu, kun sitä yöllä tarvittaisiin. Eikä tässä ole ketään, jonka lähettäisi ostamaan. Eihän siinä auta muu kuin lähteä itse apteekkiin."

"Ja me joudumme hornan kattilaan, kuulehan!"

"Ei sinun tarvitse minua neuvoa", vastasi emäntä miltei loukkaantuneena. "Pitäisihän minut tuntea."

Seppä katosi kamariin merkitsevästi päätään nyökäyttäen. Emäntä pani päähänsä kellotaulun ja heitti sinisen päällysnutun hartioilleen. Tuvan ovessa hän vielä kerran pysähtyi. "Epäilenpä että hän nauraa tuolla kamarissa. Hän on yhtä ilkeä kuin itse Fritz. Miehet ovat syntyneet hirtehisiksi. Tuskin hän sentään tekee pojalle kehossa mitään? Kas, nauru kuuluukin kadulta. Hänhän jo kuorsailee. Ei Fritz toki minua vastaan tule? Miten pimeä nyt onkaan! Mutta ei auta — teetä täytyy talossa olla."

9.

Asia muuttui rouvien mielestä päivä päivältä arveluttavammaksi, ja samassa määrässä suurenivat ja tihenivät kahvipilvet olkikaton ja heisipuun ympärillä. Sinä päivänä savusi talon savupiippu pienen tulivuoren lailla. Niin lukuisasti eivät rouvat olleet vielä milloinkaan olleet koolla. Puuttui vain sepän emäntä ja saunaemäntä, ja näitäkin odotettiin.

Siihen oli painavat syyt.

Huomenna piti Heleijan jälleen mennä Zainhammeriin. Niin kauvas hän ei ollut enää etäännytynyt kaupungista siitä asti, kuin Fritz oli alkanut häntä väijyä. Ja nyt voi sattua, kuten useasti ennenkin, että hän viipyisi matkalla niin kauvan, että vasta yöllä palaisi Ulrikin-metsän kautta. Se oli tiheä metsä ja tie siellä yksinäinen, sen varrelta tiedettiin kertoa lukemattomia kauheita juttuja.

Olipa muitakin pahoja enteitä. Kankurin, emäntä vakuutti ettei hän milloinkaan ollut kuullut kukon laulavan niin omituisesti ja niin harvinaiseen aikaan kuin viime päivinä. "Aivan", laului hän ikäänkuin pyrkien tuolla näkymättömällä rukillaan laulun omituisuutta matkimaan — "aivan kuin itkevä lapsi."

"Se merkitsee ilmanmuutosta", sanoi muurarin emäntä.

"Vai ilmanmuutosta muka?" ehätti Walleriina-rouva. "Ja onko ilma sitten muuttunut? Ainoastaan kaksi kertaa minun muistini aikana kukot ovat samalla tavalla laulaneet. Toinen sattui päivää ennenkun paimen murhasi erään nuoren miehen Ulrikin-metsässä ja toinen silloin kun württembergiläiset sodan aikana joivat Schwanen kapakassa. Kankurin emäntä on minun serkkuni. Ja jos minä ja minun serkkuni emme tiedä mitenkä Luckenbachin kukot laulavat, niin en tosiaankaan ymmärrä mitä tekemistä minulla täällä on. Tässä istun ja kysyn: minkätähden sitten olisin koko yön nähnyt unta vanhasta ruiskuhuoneesta? Ja emmekö minä ja serkkuni ehkä tiedä sitäkö, minkälaista unta olemme nähneet, vai tietääkö muurarin emäntä senkin paremmin?"

"Älkää pahastuko, hyvä rouva", hyvitteli muurarin emäntä. "Jokainen puhuu parhaimpansa mukaan, ja onhan mahdollista että se kukko, jonka minä kuulin laulavan ilmanmuutosta, ei ollutkaan oikea luckenbachilainen. Muuten se ei olisi niin loukannut arvoisaa Walleriina-rouvaa. Eikä se voikkaan olla mikään oikea luckenbachilainen, joka ei sen enempää Walleriina-rouvaa kunnioita."

Walleriina-rouva oli pelottava vihassaan, mutta hän leppyi pian ja vahvisti juhlallisella myssyn heilautuksella että vanhat hyvät välit olivat entisellään.

Puusepän emäntä tarttui puheeseen vähän epäröiden. "Ellei arvoisa Walleriina-rouva pahastu, niin olen minäkin nähnyt kummallista unta. Koko yön tuntui siltä kuin olisi vieressäni vuoteessa ollut karhu. Mieheni herätti minut kaksi kertaa, kun niin kiivaasti hengitin." Ja kun Walleriina-rouva hyväksyi puusepän emännän unen, niin olivat kaikki muutkin uneksineet — eivät tosin niin ylhäistä eikä merkillistä kuin Walleriina-rouva, mutta joka tapauksessa jotain Heleijaan soveltuvaa.

Kammottavista unista johtui puhe vielä kammottavampiin juttuihin. Äänet alenivat kuiskaukseksi. Toinen oli tuskin lopettanut, kun toinen jo alotti. Ja kun vihdoin kaikki oli hiljennyt, niin että kuultiin pajujen suhina ja heisipuun oksien kahina talon katolla ja seinillä, silloin muuttui todellisuus kammottavintakin juttua pelottavammaksi.

Kaikki katsoivat puhuessaan Heleijaan. He eivät uskalla päästää häntä matkalle, hänen täytyy jäädä kotiin joko vapaaehtoisesti tai vasten tahtoaan. Mutta tuon hänelle sanoakseen heidän täytyy keskeyttää juttunsa. Syntyy hiljaisuus, jolloin jälleen kuullaan pajujen suhina ja heisipuun oksien kahina.

Ja kuitenkin katkaisi kankurin emäntä kertomuksen mitä kammottavimman tapauksen keskellä, juuri silloin kun ryövärit murtavat auki yksinäisen metsäkapakan oven ja nuori kauppias, joka on siellä yötä, kauhistuneena tarttuu pistooliinsa. Ja — mutta mikä laukaus se oli? Ah, se olikin vain tuuli, joka niin kamalasti suhisee metsäkapakan puissa. Eikä sekään — eihän nyt olla metsäkapakassa, vaan Heleijan tuvassa. Mutta tämä humina ja räiske, tämä salaperäinen... Silloin Heleija remahtaa äänekkääseen nauruun ja karkottaa pelästyneistä mielistä lumouksen. Kahvipannussa kiehuva vesi saa juosta puoliksi tuhkaan, ennenkun käsitetään että tuo omituinen sihinä ja suhina oli sitä ylen tuttua ääntä, minkä hehkuviin hiliin juokseva neste synnyttää.

Rouvatkin tempautuivat keventävään naurunpurskahdukseen, mutta sen viimeisissä äänissä jo taasen värisi pelko, että oli väärin tällaisia jännityksen hetkiä naurulla pilata.

Joka tapauksessa oli hiljaisuuden kammo kadonnut, ja nyt alkoi neuvominen ja varottaminen.

"Oi hyvä Jumala!" huudahti kankurin emäntä. "Kun tuo Heleija edes menisi naimisiin!"

"Niin, jospa se voisi tapahtua niin sukkelaan!" päivitteli muurarin emäntä. "Mutta raatihuoneelle hänen pitää mennä, oikeuden valvojille ilmottamaan."

"Pitäisi tuottaa sotaväkeä pääkaupungista", huusi kukkarontekijän emäntä.

"Ne saapuisivat liian myöhään", sanoi puusepän emäntä, läimäyttäen kätensä yhteen. "Mutta jos Heleija antaisi yövartijalle muutaman pennin, niin tämä seuraisi häntä Zainhammeriin ja sieltä jälleen takaisin."

"Mutta kuka tietää", vaikeroi jälleen muurarin emäntä, "ansaitseeko Heleija niin paljon koko matkallaan! Minä arvelen, että siinä tapauksessahan voi lähettää yövartijan yksin ja jäädä itse kotiin. Sill'aikaa hän voi ansaita osan siitä, mitä yövartijalle maksaa."

"Niinpä niin", nauroi Heleija. "Mutta minä en pelkää mitään. Ja jos pelkäisin, niin ei minun tarvitse lähettää sinne yövartijaa, vaan jään kauniisti kotiin. Mutta minä en pelkää, enkä siis mene naimisiin, enkä mene raatihuoneelle, enkä lähetä yövartijaa, vaan minä menen kun menenkin Zainhammeriin. Niin se on, ja sillä hyvä."

"Sehän on kamalaa!" kehräsi kankurin emäntä. "Kun olisi täällä edes kortit, niin voitaisiin niistäkin katsoa."

"Todellakin!" sanoi hänen sisarpuolensa Eeva-Kaisa. "Minullahan on kortit mukana, vaikka olen koko asian unohtanut."

Walleriina-rouva lyöä läimäytti polviinsa: "Hyvä! Emme soisi kelpo Heleijallemme mitään tapahtuvan. Mutta jos kuitenkin niin käy, niin olemme tehneet velvollisuutemme eikä meidän tarvitse itseämme syyttää."

Muut olivat samaa mieltä. Ei kuulunut hengähdystäkään, kun Eeva-Kaisa ryhtyi kortteja latelemaan.

"Yks — kaks — kolme — kuus" — siinä oli koko rivi. Walleriina-rouva tarttui nenäänsä, puhdistaukseen olemattomia rillejään. "No, mutta missä on onnettomuus?" kysyi hän. "Siellähän on pelkkää herttaa ja ruutua. Ei yhtään pataa. Mutta vielä se tulee", lohdutteli hän.

Eipä tullutkaan.

"Onko se nyt jo valmis? Onhan se. Mutta missä on onnettomuus? Ja tuollako on ristiässä ja ristikymppi herttaässän vieressä? Sehän merkitsisi häitä, jumala paratkoon!"

Kaikki tunsivat pettymystä.

"Korttiinkatsomisesta ei ole mihinkään", sanoi Walleriina-rouva. "Jos ne puhuisivat totta, niin kukaan ei niistä katsoisi. Mutta nyt on niin, että kun kortit ennustavat hyvää, niin uskotaan, mutta jos ne ennustavat huonoa, niin sanotaan niiden olevan pelkkää pötyä. Niinkuin ovatkin."

"Ellei Eeva-Kaisa vain olisi väärin jakanut", sanoi kankurin emäntä.

"Tai sekottanut väärin", sanoi muurarin emäntä.

"Todellakin!" sanoi Eeva-Kaisa. "Voin vaikka vanhoa, että tein kaikki oikein. Eikä minulle tavallisesti satu erehdystä. Mutta saattaapa hyvinkin tällä kertaa, kun olin sellaisessa jännityksessä."

"Ja mielenliikutuksessa", kehräsi kankurin emäntä.

"Hm", tuumasi Walleriina-rouva, "voihan niinkin olla." Sitten hän löi polviinsa. "Niinpä istun tässä ja sanon: Eeva-Kaisa asettakoon kortit vielä kerran. Siitä näkyy onko korttien asettamisesta mihinkään, vai ei."

Jo näkyikin.

"Tämähän on vallan toista!" kehräsi kankurin emäntä surullisen tyytyväisenä.

"Mutta", sanoi muurarin emäntä, joka yhä näytti tyytymättömältä, "tuossa on tosin patarouva. Se on Heleija. Ja tuossa vastapäätä patakymppi ja ihan alakulmassa pataässä. Mutta niiden kai pitäisi oikeastaan olla samassa rivissä, jotta onnettomuus koskisi Heleijaa."

"Ja vaikkapa ne eivät olekkaan samassa rivissä", sanoi puusepän emäntä surumielisen iloisesti, "niin tiedämmehän kuitenkin, että ne kuuluvat yhteen."

"Niin", sanoi Eeva-Kaisa, "ne pitää vain asettaa oikein, silloin kaikki käy todesta."

"Oi Jumala kuinka surullista!" venytti kankurin emäntä lankaansa tuskallinen hyväntuntemus ruumiissaan. "Heleija-parka! Patakymppi en tie, Zainhammerin tie, ja patasotamies, se on pahanilkinen laiska mies, se on Holderin Fritz. Ja pataässä, se on kauhea tapaturma."

"Aivan oikein", selvitti muurarin emäntä. "Saattaa olla että hän väijyy kaukaa ja Heleija kulkee ehkä niityllä tien vieressä. Ja vaara ei olekkaan vielä aivan tytön kintereillä, siihenhän on vielä kokonainen päivä."

"Oi kauheus!" nyyhkytti kukkarontekijän emäntä. "Eikö tuo sotamies ole kuin ilmetty Holderin Fritz? Jos Fritzillä olisi tuollainen pieni nenä, ja noin suuri suu, ja käsivarret noin vinossa, ja vaikka vartalo onkin vähän toisellainen, niin takki ja kengät ovat selvästi Holderin Fritzin!"

"Oi Heleija-rukka, Heleija-rukka!" kehräsi kankurin emäntä kyneleitä vuodattaen.

"Hullutuksia!" nauroi Heleija. "Äsken ne muka olivat väärin sekotetut, mutta nyt se ei pistä kenenkään mieleen. Jos se jotain merkitsisi, niin pitäisi kai joka kerta sattua samalla lailla. Ja jos minä en huomenna lähtisikään matkalle, silloin kai tuon tien täytyisi tulla minun luokseni. Jos haluatte itkeä tillittää, niin odottakaa edes kunnes jotain on tapahtunut, tai itkekää muualla. Minun talossani on totuttu toisiin tapoihin."

Mutta Walleriina-rouva pyöräytti juhlallisesti myssyään, sitten hän läimäytti polviinsa järkähtämättömän vakavasti: "Niin totta kuin isävainajani oli kankuri, nyt se on nähty! Korteista katsominen *pitää* paikkansa. Jotain kamalaa tulee tapahtumaan, se on varma. — Paras kuoma, antakaa kahvipannun kiertää vielä kerran. — Kunpa vaan tietäisi mitä! — Kerma on taas tänään myrtynyt. Jaa, jaa, eiköhän tästä tule viileämmät ilmat."

Mutta mitä? Tuo "mitä"! Ratkaisun hetki lähenei, syntymättömän teon henki vaati säälimättä näkyväistä ilmestysmuotoa. Se suhisi pajuissa ja kahisi seinissä, se sihisi kahvipannussa, se nyökytteli Walleriina-rouvan myssyä, se sirisi sirkkana uunin takaa, kurkisti suurin mustin silmin ikkunoista sisään ja koputteli hataroita ruutuja.

Silloin ovi yhtäkkiä aukeni — tuo kauhulla odotettu astui sisään.

Mutta se ei ollutkaan tuo kauhistuttava, arvotuksentapainen "mitä", vaan meidän hyvintunnettu, pieni saunaemäntämme. Nainen, joka ei ollut kauhistuttava eikä arvotuksentapainen, sillä jokainen luckenbachilainen tietää että hän on alituisen punastuva olento, pelkkää voivottelua ja ihmettelyä täynnä.

Matkalla Heleijan taloon hän oli hädissään aivan unohtanut, että hän oli vain pieni ujo saunaemäntä. Kun hän nyt näkee noiden mahtavien rouvien silmäin vastaansa kiiluvan, niin hänen poskensa punastuvat yhä enemmän siitä, että hän onkin vain pieni punastuva saunaemäntä.

"Mitä on tapahtunut?" kysyi vihdoinkin kankurin emäntä, katkaisten yleisen jännityksen.

"Oi, ei mitään erinomaista! Siitä ei kannata edes puhua näin ylhäisille rouville."

"Mutta minkävuoksi olette juossut itsenne noin hengästyksiin?"

Walleriina-rouva arveli: hän tahtoo meitä säästää. "Mutta tässä istun ja sanon: olkoon se mitä tahansa, minä sen kestan!"

Saunaemännän hämmennys kasvoi samassa mitassa kuin rouvien käsitykset hänen uutisensa tärkeydestä. Asia kiristyi jatkuvan viivyttelämisen kautta yhä arveluttavammaksi. Siksi hän rohkasi lopulta mielensä ja alotti miltei suletuin silmin.

"Oi, hän on minun mieheltäni kysynyt, mikä kohta loukkaantuneessa kädessä tai jalassa on vaikein parantaa. Ja vielä, kuoleeko paikalla jos jotakuta lyödään kirveellä ohimoon. Holderin Fritz nimittäin. Siitä on jo pitkä aika, sanoo minun mieheni, kun hän tuota kysyi, Holderin Fritz nimittäin. Mutta minä ajattelen miehestäni, että hänkö muka tietäisi mikä on tapahtunut aikoja sitten, mikä äskettäin. Ja samalla olen ajatellut että milloinkapa hän olisi tuota kysynyt, ellei viime päivinä."

"Niinpä niin", sanoi puusepän emäntä kauhistuneena, "sellaisia asioita hän on ajatellut vasta viime aikoina. Korkeintaan neljätoista päivää."

"Vai niin?" arveli Walleriina-rouva. "Mistäs puusepän rouva sen niin tarkkaan tietää? Eikö ihminen ole jo aikaisemmin voinut tehdä samallaisia tekoja, kuin mitä hän nyt aikoo? Tämän ikkunan ääressä seison ja kohotan käteni ja sanon: tässä istun ja sanon, että tehdään paljo sellaista, joka ei paikalla tule ilmi."

"Esimerkiksi sytytetään tulipaloja!" huudahti muurarin emäntä.

"Ja aikaansaadaan tulvia!" lisäsi kukkarontekijän emäntä.

"Oi, voi!" vaikeroi saunaemäntä punastuen. "Olen jo kauvan ajatellut, että hänen käy lopulta huonosti."

"Olen jo kauvan pitänyt häntä teeskentelijänä", sanoi muurarin emäntä.

"Varmaa on", arveli puusepän emäntä, "että hänellä on pahoja aikeita. Ja ihminen, joka on voinut tehdä salaisia tekoja, mahtaa olla oikea päävoro. Sellaisesta voi uskoa mitä hyvänsä."

Tuo "mitä" oli jo paljoa selväpiirteisempi, kun ovi jälleen avautui. Ja se se todellakin oli, joka nyt astui sisään, pitkänä ja laihana; kasvopiiirteillä itse ilmetty kauhu.

Tuo kauhistava "mitä" vaipui sepän emännän haamuna tuolille ja katsoi sellaisella kammolla ovelle päin, että kauhu tarttui kaikkiin muihinkin.

Heleija yksin nauroi. — "Tuleeko sieltä nyt Holderin Fritz, arvoisa rouva?"

Sepän emäntä vain viittasi käsillään, kykenemättä mitään puhumaan.

"Se on minun takanani, tuon suuren puun tällä puolen. Jo pajasta asti se on minua seurannut. En ole uskaltanut taakseni katsahtaa. Se on ihan varmaan vielä siellä ulkona. Ja se on ihan luudan näköinen."

"Mutta hyvä sepän rouva", sanoi Walleriina-rouva päätään pudistaen, "kuinka voitte tietää sen ulkonäön, kun ette ole uskaltanut taaksenne katsoa?"

"Olen sen kuullut!" vastasi sepän emäntä. "Aivankuin joku olisi takanani lakaissut."

Heleija tahtoi mennä katsomaan mikä siellä oli, mutta rouvat tarttuivat häneen eivätkä päästäneet.

"Olkoon minun puolestani, jos mieluummin turhia pelkätte", nauroi tyttö.

Sepän emäntä oli tosin ajatellut miten hän ensin olisi salaperäinen eikä puhuisi mitään, ennenkun kankurin emäntä luulisi olevansa häntä etevämpi. Silloin vasta hän purkaisi tietonsa. Mutta pelko, joka

oli häntä tänne asti saattanut, kukisti koko hänen ihanan suunnitelmansa.

Sen lisäksi hänen kertomuksensa keskeytyi juuri jännittävimmässä kohdassaan. Ulkona oven takana kuului joku liikkuvan hiljaa ja nopeaan kuin henki. Epätietoista oli muistuttiko tuo ääni enemmän ohilentävän kyyhkysen siipien suhinaa vai hiljaista, kammottavaa naurua.

Sepän emäntä kivettyi sanattomaksi. Kaikki katsoivat kauhistuneina oveen päin.

Vihdoin vakuutti kukkarontekijän emäntä, että jos luuta yleensä kykenisi nauramaan, niin sen nauru varmaan kuuluisi juuri tuollaiselta.

"Seppä se oli!" naurahti Heleija. "Hän kuuntelee siellä ulkona. Vaan eipä tuo mikään ihme olisi, vaikka luudatkin rupeisivat nauramaan."

Nyt sekaantui pajukon suhinaan syviä kellonääniä. Yks—kaks—kolme— jo kymmenes. Ei, vielä yhdestoista. Ja vielä kerran! Onko se mahdollista? Kaksitoista? Mutta jumalan tähden, mihin aika on kulunut? Nyt en voi enää viipyä minuuttiakaan. Näin puheli jokainen, mutta kukaan ei rohkene ensiksi lähteä liikkeelle.

Piti rohkaista ensin mieltä varoituksilla ja neuvoilla.

"Ethän vain mene, Heleija?"

"Jääkää herran tähden toki huomenna kotiin!"

"Sitäkö varten että ihmiset oikein nauraisivat? Menen, ja oikein pulskasti menenkin, kuin hevosella ajaen!"

"Oi hyvä jumala, kun ajattelen mitenkä terveenä ja raittiina tuo Heleija nyt puhuu kanssamme, ja huomenna —"

"Kaikkeaa! Ei tällaiset vesat niinkään helposti huku."

"Heleija, Heleija! Jospa sinun käy huomenna hullusti!"

"Lorua, nyt alan jo suuttua. Minä menen — niin se on, ja sillä hyvä!"

"Hyvästi siis Heleija! Hyvästi! Emme enää tässä maailmassa näe toisiamme. Kun olette kuollut, niin kadutte itsepäisyyttänne. Oi hyvä jumala! Te olette jo melkein kuin kuollut. Oi voi! Hyvästi, hyvästi!"

Äänet kaikuivat yhtäkaa voivottavina ja nyhkyttävinä, aivankuin hautajaiskellot. Pienten kellojen solinassa soi Walleriina-rouvan syvempi ja harvempi poljento kahta tärisyttävämpänä.

Sitten alkoivat loppumattomat hyväilyt. Se, joka ei ylettynyt Heleijaan saakka, tarttui johonkin toiseen. Se, joka ei enää löytänyt ketään yksityistä, syleili kokonaista joukkoa. Se oli todellinen jäähyväiskerä, jonka yli huoneessa liitelevä tuskanenkeli vuodatti kyynelvirtoja.

Yhtä usein kuin väsymys purki kerän, yhtä usein sen jälleen kokosi kotiinmenon pelko keskellä sydänyötä, kunnes vihdoin kauhistava karjunta juuri oven takana sen yhdellä nykäyksellä hajotti. He kuulivat kauhistavan äänen — oi, ohhoi kuinka hyvältä tuntui: sehän olikin vain vanha Diktus.

Olipa mainio juttu saada miehinen saattaja. He kulkivat vanhan Diktuksen jälkiä, jääden aina odottelemaan, kun hänen täytyi torveensa puhaltaa.

Silloin virkahti Walleriina-rouva: "Nyt käyköön miten tahansa. Olemme täyttäneet velvollisuutemme. Olemme kristillisestä rakkaudesta laiminlyöneet omat asianne. Antaisin mitä hyvänsä, kunhan Heleija tulisi järkiinsä. Mutta seppel pitää hänen saada kirstulleen moinen, ettei sellaista ole saanut vielä yksikään köyhä luckenbackilais-tyttö!"

10.

Mies taistelee onnettomuutta vastaan. Hän väistyy uhkaavien pilvien tieltä, hän koettaa tehdä jo tapahtuneen tyhjäksi, ja milloin hän ei siihen kykene, hän alistuu kohtaloonsa. Nainen, kun hän ei voi onnettomuutta väistää, kukistaa sen sisällisesti purkautumalla ulkonaisiin valituksiin, hän kukistaa kärsimyksen nauttimalla siitä. Lieneekö halu jakaa tätä nautintoa yhtä puoleensavetävää kuin haukotteleminen, varmaa on että vahvinkaan ei voi olla ottamatta näkyväisesti osaa ellei onnettomuuteen, niin ainakin valituksiin. Niinpä olisi varmaan Heleijaankin tarttunut tuo rouvien

yleinen säälintunne, ellei hän olisi sattunut olemaan itse sen esineenä.

Mutta nyt, kun hän vihdoin oli yksin pienessä tuvassaan, tuntui tuo yleinen mieliala ryntäävän sitä valtavammin esiin. Hän tunsu itsensä vastoin tahtoaan pakotetuksi mielessään kuvittelemaan kaiken, mitä rouvat olivat puhuneet. Uni, jota hänen muuten ei milloinkaan tarvinnut odottaa, ei ottanut tänä yönä tullakseen.

Vielä ennen vuoteelle menoa oli Anna-Maija hänelle sanonut: "Minunkin täytyy toki kertoa uneni. Noitten ylhäisten rouvien läsnäollessa en rohjennut."

"En viitsi mokomaa kuulla!" vastasi Heleija. "He ovat tuon kaiken itse keksineet."

"Mutta aatteleppas", alotti Anna-Maija, "kun olin juuri nukkumaisillani, tuli äkkiä mieshenkilö vuoteeni ääreen."

"Tyhmyyksiä", sanoi Heleija. "Ovi oli tarkasti sulettu."

"Niin, Heleija, mutta sehän olikin vain uni. Näin sen niin selvästi kuin näen sinut nyt."

"Miksette ajanut häntä pois? Eihän teidän olisi tarvinnut kuin huutaa minua."

"Jospa olisin kyennyt ajamaan, mutta kun en saanut äänen pihausta kurkustani."

Heleija vapisi ajatellessaan mitä tuollainen unikuva saattaisi tehdä avuttomana makaavalle uneksijalle. Hän ei ollut milloinkaan itse unta nähnyt ja muiden unijutut olivat hänessä synnyttäneet sen käsityksen, että unet olivat kauhean pelottavia, miltei aavemaisia. Monena yönä ennen nukkumistaan oli hän oikein pelännyt ettei vain hänelle sellaista sattuisi.

"Ja mies", jatkoi Anna-Maija, "kuristi minua kurkusta. Oi kuinka ponnistelin vastaan, vaan en voinut mitään, ja sitten se lopulta meni itse tiehensä."

"Oikeinko te tuollaista tunsitte?" kysyi Heleija.

"Tunnen vieläkin tuon puristuksen kurkussani", vastasi vanhus. "Ja sitten olin yhtäkkiä kirkossa!"

"Kirkossa? Ettekä ole jalallanne astunut talosta?"

"Unissani, unissani, Heleija."

Heleijan poskille kohosivat valkeat pilkut. Vihdoin hän huudahti: "Tyhmyyksiä! En viitsi enää kuulla mitään noista asioista. Menkää ylös kamariinne. Kyllä jo on aikakin, huomenna täytyy olla varhain jalkeilla. Lähdän liikkeelle jo auringon noustessa."

"Kylläpä sinä, kylläpä sinä, Heleija! Zainhammeriin vaan, vaikka rouvat ovat niin varottaneet ja vaikka sinun ehkä täytyy yöaikaan kulkea Ulrikin-metsän läpi. Siellä sinulle voi jotain tapahtua, mutta sitä et pelkää, vaan unta, joka ei ole mitään, sitä sinä pelkääät!"

"Pelosta ei ole puhettakaan. Mutta nyt te menette ylös ja nukutte hyvin — niin se on, ja sillä hyvä!"

"Hänelle ei nyt kerta kaikkiaan mahda mitään", jupisi Anna-Maija noustessaan portaita yliskamariin. Siellä hän sai vapaasti itkeä ja valittaa.

Nyt tiedämme miksei Heleija saanut unta. Häneen oli jälleen tarttunut tuo vanha pelkonsa unennäköjen suhteen. Mutta vaikka hän valvoikin, sai hän silti koko yön tapella murhaajia, rosvoja, aaveita ja unia vastaan. Eivätkä hänen voimansa aina riittäneetkään, hänen piti avuttomana uneksien alistua kaikkeen, ja vaikka oli pakenevinaankin, niin eipä päässyt paikaltaan liikahtamaan. Hän oli ensimmäisen kerran eläessään mielestään sairas. Kylmä tuskanhiki, josta hän ei ennen mitään tiennyt, karmi ruumista. Kaikesta tästä tuli tuo voimakas tyttö niin heikoksi, että hän jo mietti jättää sikseen koko Zainhammerin matkan.

Kun nousevan auringon ensimmäiset säteet heijastuivat seinällä riippuvaan pieneen rikkonaiseen peiliin, silloin hän ei enää malttanut pysyä vuoteessaan. Hänen ensi askeleensa noustua suuntautuivat säännöllisesti läheiselle purolle, jossa hän pesi kasvonsa, käsivartensa ja niskansa. Nyt hänelle ovea avatessaan johtui mieleen, että jospa Fritz väijyykin tuolla ulkona. Mutta silloin hän punastui häpeästä ja työnsi suuttuneena voimakkaasti oven auki.

Sisään tunkeutui raitis aamuilma, hyväillen häntä viileillä käsivarsillaan. Samassa häipyivät kaikki öiset haaveet ja hän oli jälleen entinen Heleija.

Raitistunut veri tykki jälleen rauhallisesti hänen raittiissa suonissaan. Ja kun hän tyhjine kärryineen

kulki kostean ruohikon poikki tielle, silloin nuo ruskeat silmät taas hymyilivät kilpaa sinisen taivaan kanssa. Koko juttu hurjasta Holderista ja hänen väijymisestään tuntui tyhjältä, hullunkuriselta sadulta.

11.

Kävi niinkuin oli varottu. Aurinko oli jo alhaalla, kun Heleija kuormineen jätti Zainhammerin. Ja ennenkun hän saapui Ulrikin-metsään, alkoi jo hämärtää. Lisäksi kohosi taivaalle uhkaavia ukkospilviä.

Painostava kuumuus yhä kasvoi mikäli ilta lähenei. Ulrikin-metsässä siihen vielä liittyi kuivien havujen tuoksu, mikä nousi tieltä kuumana höyrynä.

Ei ainoata raitista tuulahdusta!

Luonto tuntui makaavan kouristuksissaan, katsellen miten mustat pilvet jo ryhtyivät valmistuksiin haudatakseen sen elävältä, tuomitun voimatta pusertaa ainoata avunhuutoa esiin.

Heleijan taakka oli tänään koko joukon pienempi kuin Grunden markkinapäivänä, ja kuitenkin se tuntui kahta vertaa raskaammalta.

Kuinka ikävöimmekään tällaisessa tilassa nähdäksemme jonkun elävän olennon! On kuin kaipaisimme näkyvää todistusta, ettei maailma ole vielä kokonaan kuollut. Jo yksinkertainen "hyväpäivää" tai "jumal'antakoon" hyväilee viileällä sormellaan nääntyvää sieluamme, terästäen askeltemme pontta.

Heleija oli kulkenut metsässä jo runsaan kolmeneljännestuntia näkemättä ainoata elävää sielua. Laskevaa päivää muistutti enää vain heikko sini punerva heijastus, joka väreili siellä täällä jollakin petäjänrungolla kuin menneisyyden henkäys. Sekin katosi ja yön hallituskausi alkoi. Tyttöä vastaan lehahti kuin pidätetty hengitys. Hänen takanaan kahisi salaperäisten askelten hiipaukset, ikäänkuin houkutellakseen häntä taakseen katsomaan. Nyt joku hiipii pensaikon läpi, tuolla, missä kaamea valo väikkyy kuin ilmestys yön kalpeilla poskilla, tuskin kahdenkymmenen askeleen päässä. Aivankuin raskas ruumis hiipisi pensaikon läpi. Valaistus lähenee, katoaa jälleen, ja hänen eteensä ilmestyy äkkiä suuri, kummallinen olento.

Mutta se ei olekkaan mikään hirmukuva eikä aave.

"Hyvää iltaa!" laushtaa naisen ääni. Tervehtijä on kärryjä työntävä talonpoikaisnainen. Ja nyt huomaa Heleija että tuo, mikä ensin näytti valoilmioilta ja sitten lähempänä hirmukovalta, onkin muutamia suuria valkoisia kangaskääröjä, jotka kohoavat korkealle kärryjen reunan yli.

"Jumal'antakoon!" vastaa Heleija ja suoristaa vaistomaisesti vartalooan.

Samana hetkenä ukkosilman kotkansiivet siirrähtävät levälleen taivaalla ja iloksemme huomaamme että kuu varmaankaan ei ole kaukana, vaikka ponnisteleekin vielä pilvien takana.

Oi, jospa se astuisi esiin — nyt on täysikuun aika.

Molemmat pysähtyvät vaistomaisesti ja laskevat kärrynsä maahan. Molemmat pyyhkivät hien otsaltaan ja talonpoikaisnainen sanoo: "Te se varmaan olettekin."

Heleija ihmettelee kenen hänen pitäisi olla.

"Tehän olette suuri ja vahva, ja jo kauvaa kuulin kolinasta että kuormassanne on rautaa. Te se olette! Teitä hän kysyi."

"Kysyi? Minua? Kuka?"

"Ette tullut, jumalan kiitos, vielä silloin vastaani. Ja vaikka olisitte tullutkin, niin enpä olisi sitä hänelle sanonut. En vainenkaan! Sillä näin kirveen välähdyksen. Hän oli sen pistänyt poveensa takin alle, mutta se oli siksi suuri että sen kuitenkin näin."

Heleija ei vielääkään oikein asiaa ymmärrä, mutta väristys käy hänen ruumiinsa läpi tuota toista ajattellessa. "Eipä siltä että pelkäisin", sanoo hän selittävästi itselleen, "mutta onhan kauheata että joku tekee tuollatavoin."

"Kerron niinkuin asia on", alotti nainen istuutuen kärrylleen kangaskääröjen keskelle. "Koko tunnin olen ajatellut vain sitä, että tahtoisin teitä tavata ja siitä puhua. Voin lyödä vetoa ettei hän ollut



veljenne, niinkuin sanoi. 'Mutta minkätähden häntä kysytte?' sanoin minä. Silloin huomaan miten noloksi hän käy. 'Ulrikin-metsässä ei ole liian turvallista kulkea', sanoo hän. 'Niin', ajattelen minä, 'ei minustakaan'. Ja jos tulisin teitä vastaan, niin en saisi teille ilmottaa hänen teitä kysyneen. 'Niin', ajattelin minä, 'sitähän minäkin'. Ja kun tahdoin tietää kuka hän oli, ei hän ollut kuulevinaan. Juuri silloin tuli ihmisiä kaupungista päin. Minä koetin katsoa häntä kasvoihin, mutta samassa hän katosi. Mutta nuo tulijat sanoivat heti: 'Jospa Heleija tuon tietäisi!' Ja he sanoivat että minun pitäisi Jumalan tähden siitä teille kertoa, jos tulisin teitä vastaan. Ja koska arvelen teidät Heleijaksi, niin pyytäisin teitä mieluummin kääntymään takaisin kuin rientämään hänen kynsiinsä. Mutta minulla on vielä pitkälti matkaa. Jos tahdotte seurata, niin tulkaa kanssani."

Vaimo nousi ja lähti liikkeelle.

Varsin mahdollista, että Heleija olisi hänen neuvoaan seurannutkin, ellei vaimo olisi häntä tuntenut. Mutta eukko voisi vielä kertoa että Heleija oli pelännyt, oli mennyt pakoon! Ei, hän oli terve ja voimakas!

"Vaikka siellä olisi kaksi Holderin Fritziä!" huudahti Heleija metsälle. "En pelkää kahtakaan tuollaista. En neljänkään tähden kääntyisi. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Metsä ravisti ihmetellen vihreitä hapsiaan.

Tuskin kaksikymmentä askelta astuttuaan hän kuitenkin pysähtyi. Hän näki vaimonkin seisahtuneen, luultavasti koska tämä arveli Heleijan päättäneen toisin ja tulevan hänen kanssaan.

"Jos olisin sen tehnyt heti silloin", sanoi Heleija, "mutta juoksisinko nyt hänen jälessään kuin pieni lapsi äitinsä jälessä?" — Hän lähti taas liikkeelle, nainen teki samoin. Mutta äkkiä johtui hänen mieleensä että se paikka, johon hänen nyt piti poiketa, oli nimeltään Verilehto. Ensi kerran tuli hän ajatelleeksi tuon sanan merkitystä. Ja samoin kuin nimi, alkoi koko seutukin tuntua aivan toiselta, ventovieraalta ja kammottavalta.

"Tyhmyyksiä", virkkoi hän itsekseen suuttuneena. "Juurikuin pelkäisin." Ja hänessä heräsi palava halu mennä juuri Verilehdon kautta, vaikka Bühelin tie olisi ollut yhtä lyhyt ja tasaisempi kulkea.

Mutta vaikkei hän tahtonutkaan sitä tunnustaa, niin tuntui kuitenkin paljoa helpommalta, kun Verilehdon tienhaara jo oli hyvän matkan päässä hänen takanaan.

Vihdoin metsä loppui. Nyt hän ei enää ollut kaukana serkkunsa liinamaasta. Pilvikin siirtyi kuun edestä pois. Kun vielä vähän ohenisi tuo kolmikulmainen laikka, niin hän voisi puron leppien ja pajujen läpi nähdä Luckenbachin kirkontornin huipun. Ja puro, joka luikerteli lähellä tietä, olihan se Zehnt-puro, sama joka virtasi hänen asuntonsa editse, sama, jossa hän joka aamu peseytyi ja jossa oli uinut monena lämpimänä yönä.

Kuitenkin valtasi hänet uudelleen kauhu, kun aivan läheltä kuului hiljainen varotusääni.

"Menkää leveätä tietä myöten, Heleija, tamppimyllyn kautta", kuiskasi ääni. "Ja varokaa ettei hän näe teitä."

"Kuka hän? Ja missä? Ja kuka ei saa nähdä — ketä? Ja missä hän on?"

Tummasta pensaikosta kohoo hänen viereensä kalpeat kasvot. Varottaja on pieni, rampa tamppimyllyn Beeta. Hän työntää kainalosauvansa lujasti pehmeään maahan ja kohottautuu sen varassa terveellä jalallaan niin suoraksi kuin suinkin. Laihalla käsivarrellaan hän osottaa siihen kohtaan, missä Zehnt-puro juoksee maantien poikki.

"Tuolla Ulrikin-poiulla hän on seisonut jo jonkun aikaa väijymässä. Kiiruhtakaa, kiiruhtakaa, muuten hän teidät huomaa!"

Kuun pikainen kurkistus ohuen pilven läpi valaisi nyt sekä polun että tumman varottajan. Seuraavana hetkenä on kaikki taas yhtä pimeää kuin äskenkin.

Heleijan sydämessä kohoo ristiriitaisten tunteiden aallokko, jonka temmellystä silloin tällöin valaisee kuumeentapaisten ajatusten salamat.

"Siis kuitenkin hän? Hän siis minua väijyy? Mitä olen hänelle tehnyt? Miksi juuri hän?"

Kaikki varotukset, unet ja ennustukset, kaikki viime yön hirmujutut kohoavat jättiläisvarjoina hänen eteensä. Hän näkee Walleriina-rouvan myssynheilahduksetkin. Siihen liittyvät talonpoikaisnaisen äskeiset puheet. Ja sisimmässä huutaa ääni: "Nainen ei kuitenkaan ole mikään mies!" Hän tietää

seuraavana hetkenä häpeävänsä tuota ajatusta, mutta tuntee tällä kertaa olevansa sen vallassa. Hän jo katsahtaa tielle, minkä pikku Beeta on hänelle neuvonut. Mutta juuri kun jalatkin ovat sinne suuntautumassa, hän näkee räätälin tulevan samaa tietä. Silloin nousee häpeän puna hänen kasvoilleen. Hän kuulee jo ajatuksissaan sepän ja kankurin pilapuheet pilkkanauruineen. Vaistomaisesti hän astuu juuri tuolle varotetulle tielle kuin ahdistajaansa päin. Ja kerran sille jouduttuaan, on kääntyminen mahdotonta. Se vasta antaisi pilkkapuheille virikettä.

Ja eikö olekin parempi kuolla, jos niinkin olisi tarvis, kuin elää alituudessa pelossa ja itsensähalveksimisessa? Ja oliko sitten niin tietty asia, että Holderin Fritz oli häntä vahvempi? Ja vaikka olisikin! Ja kirveestään huolimatta. Jos Heleija lähestyisi häntä aivan lähellä puroa, leppien suojassa, niin Fritz ei voisi häntä nähdä eikä ennättäisi nostaa kirvestään.

Pehmeässä ruohikossa ei kuulu kärryjen ääni eikä rautakankien kilinä. Ja sitten kaikki voimansa ponnistaen, epätoivon karkaisemana, päin, kaikki siunaaman tuokiossa! Noin — —

Se hänelle kelpasi!

Ahdistaja makaa purossa ja Heleija on ehtinyt jo kauvas puron sillan yli, ennenkun hänen onnistuu pysäyttää kärryinsä ja itsensä.

12.

Meidän täytyy nyt heittää katsaus Hurjan-Fritzin elämään Grunden markkinain jälkeen, päästäksemme selville, onko hän ansainnut noin surullisen kohtalon ja onko hän sen ansainnut Heleijan käden kautta.

Seuraamme siis Fritzä ja hänen meluavia tovereitaan kaupungin ulkopuolella olevalta solatieltä "Joutsen" ravintolaan.

Meidän ei tarvitse kulkea kauvan, ennenkun kuulemme jo soiton säveliä ja niiden lomitse meluisia ääniä.

Liebin Aatami hyppäsi iloissaan miltei vaatteistaan. "Nyt ne ovat jo toistensa kimpussa! Hei Fritz! Tulemme paraaseen aikaan."

"Mutta mikä sinua tänään vaivaa?" keskeytti hän puheensa. "Luulenpa että olet hukannut sekä korvasi että ajatuksesi."

Fritz vaiken, siten tietämättään vahvistaen toisen epäilyksen.

Tulemme kadunkulmaukseen. Vastapäätä olevan talon kaikista ikkunoista loistaa kirkkaat valot märälle kadulle. Se on "Joutsen".

Seurue pysähtyi porttikäytävään Joutsenen oven edessä.

"Emmekö menekkään suoraan tanssialiiniin?" kysyi Liebin Aatami puoleksi ihmetellen, puoleksi ärtyneenä, kun Fritz avasi ravintolahuoneen oven. "No niin, sinä ehkä tahdot vielä ensin juoda jotakin", sanoi hän rauhattuneena.

Niin olikin.

Toverit virittivät vanhan juomalaulun: "Olutta, olutta, veikkoset!" Heidän aikomuksensa oli vain kuin ohimennen tyhjentää jokunen lasi, mutta taaskin sai Fritz heidät harmistumaan istuutumalla tuolille niin päättäväisenä, kuin ei enää ikinä aikoisi siitä nousta.

"Olutta, Kaisa!" huusi Holderin Fritz. "Mutta uusi kipposta yksin tein minua varten, etten tarvitse joka kerta uudestaan tilata."

"Mutta mikä sinua oikein vaivaa?" sanoi Liebin Aatami. "Et ole entisesi."

"Tyhmyyksiä!" vastasi Fritz ja alkoi tyhjentää olutkippoja aivan tavattomalla kiireellä.

"Hän on vielä Heleijaan suuttunut!" sanoi joku. "Kyllä hän sen tytölle vielä näyttää," arveli Liebin Aatami. "Mutta sitä minä en käsitä, että saatat kuulla tuollaista melua tuolta ylhäältä haluamatta joukkoon. Olethan toki aina ollut mies. Jo koulussa, sitten opissa ollessasi, ja nyt mestarina vasta oikein miesten mies!"

"Niin, etkö sinä käynyt koulua yhtä aikaa sepän kanssa?" kysyi toinen.  
"Sitten oli Kasperin Antti toverisi. Sitten mylläri — —"

"Kaikista niistä on tullut täysiä fariseuksia!" nauroi Liebin Aatami. "Ja viimeinen toverisi ennen meitä, mylläri, hänkin on nyt kuin keritty lammas! Eikä hän kuitenkaan ole kuin viisi vuotta minua vanhempi. Ne kaikki pelkäävät ihmisten puheita. Sinä yksin olet pysynyt nuorena. Sinä se olet mies! Et välitä muista ihmisistä vähääkään. Mutta jouduta nyt, että päästään pian tanssisaliin. Se sinun pitää vielä tänäpäivänä puhdistaa, sen sinulle sanon. Jos vielä kauvan viivyttelet, niin menen yksin. Tahdon mennä katsomaan miten siellä on asiat."

Sanoi ja meni.

Sill'aikaa tekee Holderin Fritz jos jonkinlaisia yrityksiä kiihtyäkseen entiseen vimmaansa. Mutta se ei onnistu. Huima ja hurja hän kyllä on, mutta toisella tavalla kuin tahtoisi. Hän on raivostunut Heleijaan, ettei tämä tunne vähääkään kunnioitusta häntä kohtaan, ja se seikka, että hänen täytyy itsekkin myöntää Heleijan olevan oikeassa, suututtaa häntä vielä enemmän. Selvää oli nyt, ettei hän voi koskaan saavuttaa oikeata kunnioitusta vain käsivartensa voimalla ja hurjuudellaan. Sentähden hän on raivostunut tuohon hurjuuteen, joka hänestä nyt näyttää tyhmäin poikanulikkain höpinältä.

Aina siitä asti kun hän oli jäänyt tuolle nulikkakannalle, toisen nuorukaisryhmän toisensa jälkeen astuessa hänen ohitseen miesten riveihin, oli hän tuntenut itsesyytöksiä ja sisällisiä kehotuksia. Mutta mitä välttämättömämmältä näkyi astua uudelle uralle sitä vaikeammalta se myöskin tuntui. Tuollaisen sisällisen kehotuksen johdosta hän oli tänään jättänyt Grunden markkinoille menemisen, vaikka toiselta puolen vanha tottumus jälleen oli hänet vienyt tovereinsa seuraan.

"Olisin tahtonut tulla toiseksi", sanoi hän itselleen, "ja olisin toiseksi tullutkin, mutta kun Heleija luulee että teen sen hänen käskynsä mukaan, niin se ei käykkään päinsä! Tahdon tulla vielä hurjemmaksi, päästäkseni noista ajatuksista irti."

Ja niin hän jälleen yrittää, mutta se ei enää onnistu. Vanha lumous on poissa. Uusi valo pakottaa hänet vastustamattomasti arvostelemaan asioita Heleijan kannalta.

Hän katsoo ympärilleen. "Jospa edes joku tulisi, joka saattaisi minut hurjalle tuulelle vastoin tahtoaanikin!" ajattelee hän. Hän astuu omalle jalalleen, hän repii tukkaansa, hän juo yhä rajummin — tullen siitä yhä selvemmäksi.

Jo palasi Liebin Aatami riemuiten. "Nyt ne siellä tappelevat, eivätkä tiedä minkätähden! Sellaista lystiä ei ole ennen nähty."

Heti Liebin Aatamin kintereille tuiskahti puusepän sälli ravintolatupaan kuin kanuunasta ammuttuna. Omasta voimastaan hän ei mitenkään olisi niin nopeata vauhtia saavuttanut. Kohta tasapainonsa jälleen tavattuaan vilkaisi hän ympärilleen ja näytti pitävän tuvassa olijoita niinä auttavaisina sieluina, jotka olivat hänet tänne saattaneet.

"Tulkaa tänne vaan", huusi hän, "jos teillä on uskallusta, roistot!"

Liebin Aatami ja hänen toverinsa vetäytyivät Holderin Fritzin mahtavan rungon taakse ja Aatami huomautti Fritzille, ettei tämä voinut tuollaista taisteluunvaatimusta jättää huomioonottamatta.

Sillävälin oli tuota ensimmäistä tulokasta seurannut muitakin.

Fritz kuuli taas korvissaan Heleijan pilkallisen usutuksen. Hän näki miten Liebin Aatami ja hänen toverinsa viittailivat keskenään. Hän oli sata kertaa ennenkin nähnyt heidän tekevän samoin, mutta nyt se häntä suututti.

"Koskekoon vain Holderin Fritziiin, kuka uskaltaa", huusi silloin Liebin Aatami tämän selän takaa.

Aatami voitti tarkotuksensa, sillä sisääntulijat hyökkäsivät suoraan Fritzin kimppuun, joka yhä vielä istui ja tuijotti eteensä. Toverit jättivät istujan oman onnensa nojaan, etsien itselleen pääsyä ovesta ulos. Ensimmäisenä sisääntyönnetty teki nyrkillään hyvin ymmärrettävän liikkeen Fritzin päätä kohti. Silloin tämä hyökkäsi pystyyn. Hetken ajan näytti ravintolatupa savimyllyltä. Loiskis, läiskisi Milloin kerä supistui, milloin laajeni, kunnes se lopulta hajaantui ja purkautui sirpaleina ovesta ulos. Koko läjästä ei ollut muuta jäljellä kuin Holderin Fritz.

Tuimimmin oli hän ottelussa oikeastaan hyökännytkin toveriensa kimppuun. Ainakin oli koko hänen vihansa alussa kohdistunut heihin.

Taistelun tuoksinassa välähti vielä uusi suuttumuksen puuska.

Olisi vaikea sanoa kehenkä Fritz oikeastaan oli suuttunut. Hän oli julmistunut Heleijaan, tovereihin, puusepän sälleihin, koko kaupunkiin, itseensä ja vanhaan elämäänsä, joka häntä etosi, mutta myöskin siihen uuteen, jota hänen täytyisi nyt alottaa. Häntä hävetti sekä itseensä että koko maailmaan nähden jäädä entiselleen, mutta häntä hävetti itseensä ja maailmaan nähden tulla toiseksikin. Ja halu taistelun tuoksinassa edes hetkeksi vapautua noista mietteistä, veti hänet nyt tanssialiin, joka juuri silloin oli muuttunut todelliseksi taistelutantereeksi.

Siellä oli raju, kirjava sekamelska sakean pölyn ja tupakansavun ympäröimänä. Siellä sääriä, käsivarsia, päitä ja vartaloita kaikissa mahdollisissa asennoissa. Mikään kuolevainen silmä ei voinut erottaa mitkä noista kuuluivat yhteen, mitkä ei. Hämmästyttävällä notkeudella tanssivat tuolinjalat tuolla välissä, olutkippoja lenteli kuin pelästyneitä lintuja. Kokonaiset hiustupot kiertyivät vieraiden sormien ympäri, kalloja koputetaan, nenänjuurien lujuuutta tutkitaan. Soittajatkaan eivät voi vastustaa halua koetella koneillaan samoja temppuja, mitä näkevät alhaalla salissa tehtävän. Torvet ja pasuunat, klarinetit ja huilut heiluvat kilvan tuolinjalkojen kanssa.

Taistelevasta ihmisaallokosta kohosivat pöydät ja penkit kuin tulvivan vedenpaisumuksen viimeiset vuorenhuiput. Näille olivat paenneet jättiläisten tyttäret.

Mutta muista korkeampana kuin Noakin arkki halkaisi Hurjan-Fritzin pää ja hartiat aaltoja. Hänen edessään vaipuivat vedet, hänen takanaan näkyi kuiva maa. Puolen tunnin kuluttua hän seisoj uhkaavan yksinäisenä laajassa salissa, tuolinjalkojen ja rikkonaisten pöytien, murskattujen olutkippojen ja säpäleisten ikkunalasien keskellä. Viileä yöilma, joka tunkeutui rikotuista ikkunoista sisään, suorittaen pienen jälkinäytöksen tomupilvien kanssa, virkkoi hänelle: "me kaksi olemme voittaneet!"

Mutta vielä paljoo suurempi surkeus, autius ja sekasorto vallitsi Hurjan-Fritzin sielussa. Joutsenen isännän mahtoi olla melkoista helpompi laittaa jälleen tuolinsa eheiksi kuin Fritzin järjestää sekavat ajatuksensa.

Ovessa hän vielä heitti silmäyksen taakseen. Sali oli aivankuin kuva hänen entisestä elämästään. Ei muuta kuin ajan ja voimien tuhlauksen sirpaleita. Ja sen yllä etoava, rajaton kaikkeen kyllästyminen.

"Nulikka!" huudahti hän itselleen, lyöden nyrkillä rintaansa. "Hurjat päivät ovat nyt lopussa. Entiset ajat ovat olleet ja menneet."

13.

Kun Holderin Fritz heräsi, huomaten istuvansa työpajansa höyläpenkillä, löi kirkontornin kello yhdeksän lyöntiä.

Fritz katseli ympärilleen sällejään, joiden oikeastaan jo kolme tuntia sitten olisi pitänyt olla täydessä hommassa. Hän oli ypö yksin.

Vihdoin kurkisti oppipoika ovesta. Hän näytti paljon valvoneelta. Fritzin omaatuntoa ahdisti ensi kerran ajatus, mitenkä paljon poika oli kehnutunut sen jälkeen, kun tuli hänen luokseen. Poika oli silloin intomielinen ja kukoistava, nyt hän näytti ärtyneeltä ja hänen kalpeilla kasvoillaan kuvastui hurjan yön jäljet.

Poika heittäytyi haukotellen ja itseään venytellen nurkkaan.

"Missä sällit?" huusi mestari hänelle. "Onko kello kuusi, koska nyt vasta tulet?"

Poika suoristautui ja sanoi, yhä peloissaan ihmetellen: "Herrajesta, joko mestari on jalkeilla?"

Fritz luki selvästi tuosta huudahduksesta: "Me elämme niinkuin mestari elää. Ei hänkään tavallisesti tule aikaisemmin."

Fritz ymmärsi nyt miksei mikään työ enää ottanut valmistuakseen. Sen hän olisi voinut jo ennemminkin käsittää. Työ oli tullut hänelle vastenmieliseksi. Ja kun se ei enää tuottanut hänelle iloa, niin se ei enää onnistunutkaan.

Kaiken kukkuraksi löysi hän vielä pöydältä paraimman ostajansa kirjeen, jossa tämä ilmotti, että ellei Fritz voisi saada parempaa työtä aikaan, niin hänen täytyisi käyttää toisia mestareita.

Ennen oli Holderin Fritz ylpeillyt siitä, että hän oli hurjin, mutta samalla taitavin mestari. Nyt hän huomasi olevansa korkeintaan hurjin, ja se häntä vielä enemmän suututti.

Sällit, joista jo tunnemme saalfeldiläisen, olivat yhtä hämmästyneet kuin oppipoika, kun he hitaasti ja haukotellen työpaikalleen väentäytyen tapasivat siellä jo mestarin, vieläpä suuttuneen näköisenä.

Saalfeldiläinen luuli lepyttävänsä äkäisen miehen ylistelemällä tämän eilistä sankaritekoa. Siten oli hänen usein ennenkin onnistunut saada Fritz jälleen hyvälle tuulelle. Nyt kävi päinvastoin. Mestari pani toimeen ankaran tutkimuksen. Huomattiin, että suuri osa ennen ylen täydellisestä työkaluvarastosta oli kokonaan kadoksissa, toinen osa mitä surkeimmassa kunnossa. Saalfeldiläinen sai paikalla matkapassin, ja hanaulainen, joka tiesi itsensä syypääksi moneen vielä mahdollisesti ilmenevään asiaan, poistui vapaaehtoisesti.

Fritz oli taas saanut katsella kasvojaan kahdesta tarkasta peilistä. Pitkä pörröinen tukka, joka molemmilla sälleillä oli yhtä törhöllään kuin mestarillakin, tuntui nyt yhtä vastenmieliseltä kuin tuo elämäkin. Hän tarttui saksiin ja työnsi ne paksuihin kiharoihinsa.

Saman kohtalon alaiseksi joutuivat piipuntupsut ja pitkä kirsikkapuinen piipunvarsi. Ensinmainitut hävitettiin kokonaan, jälkimäinen lyhennettiin koko joukon vaatimattomammaksi.

Fritz oli nyt valmis ja istuutui työhön höyläpenkille, kun vanha mestari Schramm astui työhuoneeseen.

Tiedämme jo hänen varotuksensa ja sen seuraukset.

Muutoksen, jonka Fritz aikoi panna toimeen, piti ilmetä hänen omana vapaana päätöksensä eikä syrjäisten aikaansaamana.

Vanhan mestarin varotus siis vaikutti päin vastoin kuin mitä tämä oli tarkottanut.

Fritzin halu uhmailla yleistä mielipidettä vastaan oli vähällä saattaa hänet lankeemaan takaisin vanhaan elämäänsä, aina huomiota herättävään vastalauseeseen. Hänen teki mieli juosta vanhan mestarin jälkeen, astuakseen hänen silmäinsä edessä ensimmäiseen kapakkaan. Mutta samalla hän muisti, että leikatut hiukset todistaisivat toista.

Oppipojan piti töineen siirtyä vajasta ulos. Itse hän lukitsi itsensä vajaan — takapihalle avatusta ovesta tuli valoa kylliksi. Ei kenenkään pitänyt häntä nähdä, ennenkun hänen tukkansa jälleen oli kasvanut entiseen pörröiseen komeuteensa.

Ulkona pysähtyi moni ohikulkeva hetkiseksi, udellakseen oppipojalta Fritzistä. Moni muukin tuli kysymään jo tilattua työtä tai tekemään uusia tilauksia. Kun Fritz kuuli hurjuuttaan kiitettävän ja ihailtavan, silloin hän iloitsi: "Heidän kiusakseenkin on kaikki muuttuva!" Mutta jos häntä moitittiin ja toivottiin hänen parantavan elämänsä, silloin oli hyvä että hän oli leikannut tukkansa.

Suuttuessaan ja ikävystyessään työhön, joka ei ottanut onnistuakseen, pirstoi hän toisinaan tynnyrinvanteita kuin hurja. Mutta silloin hän aina sanoi itselleen: "Hyi, nulikka! Tuo on taas sitä vanhaa, ja Heleijan ja muiden kiusaksi tulen kun tulenkin toiseksi!"

Päivällisruuan hän kannatti itselleen työpaikalle. Hän kielsi isoäitinsä, joka hänen talouttaan hoiti, tulemasta häntä katsomaan. Hän pelkäsi että muorin ilo hänen elämänmuutoksestaan tarvelisi häneltä kaiken halun sitä jatkaa.

Vähitellen alkoi työ häntä jälleen huvittaa. Hän huomasi ilokseen miten se sujui yhä paremmin ja nopeammin.

Illalla hän iloitsi valtavasta väsymyksestä, joka ennusti yöksi hyvää, virkistävää unta. Mutta hän ei mennytäkään enää kotiin. Työpaja alkoi tulla hänelle niin rakkaaksi, ettei hän tahtonut siitä erota. Hän teki itselleen oljista vuoteen ja oppipoika sai hakea hänen tynnynsä ja peitteensä.

Ennenkun Fritz paneutui levolle, meni hän takaoven kautta pihanpuolen puutarhaan, nauttiakseen illan viileydestä.

Tuo kaikkia kirkastava tyytyväisyyden tunne, jota utterana työntekijä aina tuntee, vaikutti että puutarhakin Fritzin mielestä tuntui kauniimmalta kuin milloinkaan ennen. Miten ilma täällä olikaan erilainen kuin hämärässä, tupakansavun täyttämässä olutkapakassa! Niin suloisesti eivät kukat olleet vielä milloinkaan tuoksuneet, niin pehmeään nurmikkoon eivät hänen jalkansa ennen koskettaneet, niin alttiisti ei ilma häntä virvottanut. Kaikki vain lisää hänen tyytyväisyyttään. Uhma Heleijaa ja muita ihmisiä kohtaan uinuu, hän on sen unohtanut, samoin kuin ihmisetkin.

Mutta onko hän myöskin unohtanut Heleijan? Ei! Sillä eikö se ole Heleija, joka syleillen ja syleilyjä saaden tuolla kävelee naulasepän kanssa? Se on varmasti seppä. Ja tuo tyttö on Heleija. — Luckenbachissa ei ole toista noin kookasta ja hoikkaa tyttöä. Aivan varmasti: hänen pieni päänsä, pitkä

yläruumiinsa ja hoikat vyötäisensä, hänen punainen hameensa ja joustava käyntinsä, hänen ylpeä ryhtinsä ja paksu lettinsä, joka raskaana heilahtelee!

Veri syöksyy Fritzin sydäimestä kasvoihin.

"Sellainen hän siis on!" nauroi hän hurjaa naurua. "Minä menen Joutseneen ja juon koko yön. Tänään saavat puusepän sällit tuntea kuka Hurja-Fritz on..." Mutta hän puhuu niin vain ensi suuttumuksessaan. Hurja elämä häntä etoaa taas yhtä paljon kuin äskenkin. Hän saavuttaa jälleen tasapainon, ihmetellen itseään. Onhan aivankuin olisin kiintymäisilläni Heleijaan oikein todella ja tavottelisin hänen suosiotaan. Se ei ole milloinkaan hänen mieleensä johtunut. Mutta että Heleija on *tuollainen*. Vaikka mitä häntä liikuttaa millainen tuo tyttö on? Niin, mutta silloin hänen ei pitäisi myöskään muita moittia.

Kun hän jälleen kääntyy, ovat molemmat kadonneet. Hänen täytyy nauraa itseään. Ei hän ole milloinkaan tytöistä välittänyt, ja vähin *tästä*. Mutta tuosta sydänelässään kaivelevasta tunteesta hän ei pääse. Onhan se ihmeellistä! Hän ei itse tahdo olla Heleijan kanssa tekemisissä, mutta hän ei sitä toisellekaan soisi.

Nyt hän vasta huomaa millainen onni väsymys on. Sen avutta hän ei olisi saattanut nukkua niin aikaisin eikä niin rauhallisesti koko yötä kuin nyt.

Aamulla hän nousee auringon kera ja ryhtyy jälleen työhön.

Kuinka toisellinen onkaan tämä aamu kuin ne, mitkä hän viime vuosina on elänyt! Oikeastaan hän ei ole moneen vuoteen oikeata aamua nähnytkään. Hänestä tuntuu aivankuin uudelta keksinnöltä, että aurinko nousee niin aikaiseen ja että linnut laulavat.

Niin kuluu päivä päivän perään. Säännöllinen elämä ja kohtuullisuus, rauhaisa uni ja yhä kasvava työhalu luovat häneen reippautta ja iloa. Lepoaikoinaan hän löytää aivan toisenlaista ajanviettoa kuin entisten toverien seura. Häntä ei enää tyydytä tehdä joku työ niin tai näin vain sentähden, että hänen mestarinsa on niin tehnyt ja tämän mestari ennen häntä. Hän miettii uusia menettelytapoja. Toinen kohta onnistuu, toinen ei, mutta hänen mielensä on vireässä liikkeessä.

Tämäntapaiset tuumailut täyttivät ainakin osaksi sen tyhjyyden, mitä yksinäinen ihminen aina tuntee. Mutta vähitellen hän kuitenkin huomaa, että häneltä puuttuu jotakin, vaikkei hän itsekään ymmärrä mitä.

Eräänä päivänä hän kuulee kaksi vierasta ääntä vajansa ulkopuolella. He ihailevat hänen siellä seisovaa paria viimeistä tekelettään.

"Olenpa minäkin astian tekijä", sanoo toinen, "enkä luulisi olevani kaikkein huonoimpiakaan. Mutta mitään tuontapaista en ole vielä milloinkaan nähnyt. Hiis tietäköön miten tuo on tehty! Se on aivan uutta tekotapaa."

He tahtoivat puhua mestarin kanssa. Mutta oppipoika vastasi, niinkuin Fritz oli käskenyt, ettei mestarinsa ollut kotona eikä hän uskaltanut laskea ketään työhuoneeseen. He tarjosivat pojalle turhaan juomarahaa, jos hän laskisi heidät sisään. Ystäviä olivat, ei se voisi hänen mestariaan vahingoittaa.

"Uskonpa", sanoi toinen heidän poistuessaan, "uskonpa hyvinkin ettei hän tahdo päästää ketään työhuoneeseensa, kaikkein vähimmän astiantekijöitä. Siellä on varmaan paljon katseltavaa."

Kuinka toisellinen olikaan se tunne, mikä täytti Fritzin rinnan kuullessaan tuollaista puhetta, kuin kuullessaan toveriansa häntä ylistävän asioista, joita hänen olisi pitänyt hävetä.

Vähitellen hän oppi rauhallisesti kuulemaan luckenbachilaisten puheita — tosin heidän ulkopuolellaan ja omasta mielestään heidän yläpuolellaankin.

Kun Fritz lopetetun päivätyön jälkeen menee puutarhaansa, silloin hänessä herää jälleen tuo omituinen tuskan ja suuttumuksen sekainen tunne. Hän voisi tuota tunnetta karttaakin — höyläpenkkinsä ja se avara maailma, joka hänelle yksinäisyydessä avautuu, ovat hänelle kyllicki. Mutta hän menee tahallaan ulos. Hän tahtoi etsiä syitä, tunteakseen vielä rajummin ja syvemmin. Mutta ensimmäisestä iltakävelystään saakka hän ei ole enää tuota paria nähnyt.

Ajatus, että he voivat olla yhdessä sielläkin, missä hän ei heitä näe, koskee häneen paljoa kipeämmin kuin heidän näkemisensä. Nähdessään heidän rauhallisesti keskustelevan, hänen ei ainakaan tarvitsisi ajatella: nyt tuo mies häntä suutelee, nyt Heleija häntä hyväilee!

Tänään hän vihdoin sai heidät nähdä uudelleen ja entistä lähempää. He tulivat toisiaan takaa-ajajien sepän vajasta puutarhaan. Tyttö juoksee pakoon miltei aitaan saakka, siellä hän kiertää hoikkaa puunrunkoa ja kääntyy nopeaan Fritziin päin, joka seisoo suuren pensaan takana. Tyttö kiipee naapurin

puutarhan aidan yli, seppä yhä hänen kintereillään. Hän juoksee yhä eteenpäin. Juuri kun hän aikoo yli aidan Fritzin puutarhaan, saa seppä hänet kiinni. He mittelevät voimiaan ja tyttö pääsee jälleen irti. "No, odotahan nyt Anni!" huutaa seppä pahastuneella äänellä. "Se on sinun syysi, että olen astunut tikun tai jotain sentapaista jalkaani, ja se koskee niin tuhannesti!"

Tyttö luulee tuota ensin sepän salajuoneksi, mutta kun mies vaipuu ruohikkoon, tulee hän lähemmäksi. Hän vaipuu polvilleen miehen eteen, sanoen sydämellisesti ja katuvalta äänellä: "Olenpa minä tyhmä!" — "Niin oletkin", nauraa seppä häntä syleillen, "tyhmä olet, muuten et olisi vangiksi narrautunut!"

Mutta pensaan takana nauraa Fritz vielä äänekkäämmin — niin äänekkäästi, että nuo kaksi pelästyvät ja juoksevat kiireesti tiehensä.

"Eihän se olekkaan hän, se ei olekkaan Heleija!" huudahtaa hän ainakin kuudesti, aina välillä nauraen. Hän nauraa sille, ettei se ollutkaan Heleija. — Muuta syytä hänellä ei ole. Hän menee takaisin vajaan ja alkaa työskennellä kuunvalossa, koskei tiedä mitä iloissaan tekisi. Mutta oven kautta ei tule valoa kylliksi. Hänen täytyy jälleen lopettaa. Hän jää höyläpenkille istumaan, käsiään polviin nojaten.

"Se on varmaankin hänen nuori vaimonsa", ajattelee hän itsekseen. Hän on jo aikoja sitten kuullut, että naulasepän pitäisi naida jostakin muualta. Mutta tuollaisista asioista ei Holderin Fritz tähän saakka ole mitään välittänyt — sentähden hän oli sen unohtanutkin. "Tosiaankin", ajatteli hän, "naulaseppä ei ole tyhmä. Kun hän on koko päivän takoa kalkutellut, niin hänellä on joku, jonka kanssa voi illalla puhella. Ajatteleminen on kuitenkin hyvin puolinaista, kun ei ole ketään, jolle siitä puhuisi. Nyt ymmärrän minkätähden vanhat toverini ovat väsyneet hurjisteluihin jouduttuaan naimisiin."

Nyt hän yhtäkkiä tietää, mitä häneltä puuttuu.

"Olisinpa minä sinun vaimosi, niin ehkä sinustakin vielä voisi jotain tulla!" Tuo lause soi vieläkin hänen korvissaan. "Niin, Heleija oli siinäkin oikeassa. Ja hyvää hän kai on tarkottanutkin kaikella, mitä puhui Grunden markkina-iltana. Hyvä vaan, että hän sen sanoi. Jos oikein ajattelen, niin olenkin koko ajan miettinyt hänen sanojaan. Enkä suinkaan olisi näin muuttunut ilman tuota kohtausta. Jospa vois sin hänelle itselleenkin sanoa! Hän varmaan olisi siitä iloinen."

Seuraavana aamuna tuli hänen isoäitinsä työpajaan. Hän ei voinut enää kauemmin pidättäytyä Fritzistä näkemästä. Jutut, joita Fritzistä kulki kaupungilla, olivat joutuneet hänenkin korviinsa. Hän tuli pahaa peläten ja oli onnellinen, kun ei tavannutkaan rakasta lapsenlastaan hiljaisen tylsyyden eikä rajujen himojenkaan vallassa. Häntä hämmästytti työhuoneessa vallitseva järjestys ja Fritzin ahkeruus — hän yksin valmisti päivän mittaan enemmän kuin ennen molempain sälliensä kanssa yhteisesti — mutta eniten hänen iloinen, terve ja tyytyväinen ulkonäkönsä.

Isoäiti pudisti päätään, kun Fritz kertoi hänelle yksikseen vetäytymisensä syyt. Mutta hän tunsikin Fritzin liian hyvin ja oli liian viisas sanoakseen hänelle omaa ajatustaan. Kaikista Fritzistä koskevista huhuista hän vaiken, estääkseen häntä yhä enemmän ihmisiin ärsyytymästä.

"Tiedätkö, poikaseni, mitä nyt oikein toivoisin? Tuskinpa sitä voit arvata. Katsos, Fritz, sinulle olisi epäilemättä ollut parempi, jos isä- tai äitivainajasi olisi elänyt kauvemmin. Olit tuskin kahdentoista vanha, kun jäit mummorukkas hoteisiin. Jospa sinulla olisi ollut edes siskoja. Heidän seurassaan olisit viihtynyt ja te olisitte keskenänne puhuneet monta hyvää sanaa. Mutta mitä voi nuori ihminen puhua vanhan mummon kanssa? Katsohan, minä olen aina ajatellut että kunhan Fritz kerran vapautuu poikahurjisteluistaan, niin hän kosii ja menee naimisiin. Sillä katso, vaikka mies onkin kuin vankka puu ja vaikka hänellä olisi kuinka tuuhealehtinen latva, niin oikein vankat juuret hän saa vasta naimisiin mentyään. Jokainen lapsi on kuin uusi juuri, joka hänet kiinnittää maaperäänsä. On tässäkin kaupungissa yllinkyllin tyttöjä, jotka sinut ottaisivat. Walleriina-rouva on jo aikaa antanut minun huomata, että hänen Eevansa ei taitaisi sinulle juuri rukkasia antaa. Walleriina-rouva on arvokas nainen ja hänellä on paljon rahaa, niinkuin muutakin tavaraa, kannattaisi siis sitäkin asiaa ajatella. Minulla tosin on omat ajatukseni, vaikkon tiedä sopivatko ne sinun tuumiisi. Katsos, minä olin vain köyhä tyttö, kun sinun vaari-vainajasi minut otti, eikä hän sitä katunut. En huoli siitä sen enempää puhua, mutta niin olen ajatellut, ettei sen tytön tarvitsisi olla pahan rikas, kun se vain sinulle muuten sopisi. Rouvan nimeä on helppo kantaa, mutta siinä ei ole vielä kaikki. Katsos, sinä et ole koskaan katsellut millään pahalla silmällä Heleijaa, ja jos minä puolestani ajattelisin pojanpojalleni vaimoa, niin se ei olisi siitä kaukana."

Fritz istui hajareisin höyläpenkillään. Hän suoristi jalkansa ja nauroi, jottei isoäiti huomaisi hänen itsensäkin samaa ajattelevan. Siinä oli ehkä samassa odottamattoman yhteensattumisen iloa.

"Jo olette päästänne pyörällä!" hän sitten sanoi. "Onpa teillä päähänpistoja mummo! Minä ja Heleija — on sekin ajatus."

"Tarkotat kai tuota hänen tavallista käytöstään", sanoi vanhus. "On kuitenkin aivan toinen asia sanooko tytölle: tahdotko mennä *naimisiin*? vai sanooko: tahdotko mennä *minun* kanssani naimisiin? Köyhän tytön korvissa edellinen kuuluu pelkältä ivalta. Mutta juuri niin ovat ihmiset usein hänelle sanoneet. Kysy sinä, Fritz, vaan häneltä: huolitko minusta? — varmaankaan et saa kieltävää vastausta."

Fritz laski jälleen jalkansa alas. "Olette tuhma, mummo", sanoi hän vielä kerran nauraen. "Te luulette niin, koska hän on köyhä. Mutta se, joka on ahkera, ei ole köyhä. Köyhiä ovat ainoastaan ne, jotka eivät tee työtä, vaan kurkistelevat ympärilleen lentäisivätkö kaikki hyvydet itsestään heidän luokseen. Mutta sitä te ette ymmärrä. Jos joskus haluankin mennä naimisiin, niin siihen on vielä kyllin aikaa. Menkää nyt vaan kotiin, älkääkä sanoko kenellekään että olette täällä käynyt. Ja jos virkatte sanankaan minun muutoksestani, niin heittäyn jälleen hurjaksi."

Isoäiti meni, vanha rehellinen sydän kuohuvaa iloa täynnä.

Fritz tarttui veitseeensä, mutta käsi aseineen vaipui hänen polvelleen. Sen sijaan leikkasivat hänen aivonsa erään päätöksen. Leikattava puuaines oli turkasen kovaa ja oksaista.

"Olisin minä vaimosi", näin hän yksinpuhelunsa alotti — "kunpa hän ei vain olisi sitä sanonut vihoissaan! Ja sitten: luulet että minä muka sinusta huolisin? Sinusta? Vaikka sinulla olisi ylläsi taalereilla päällystetty takki ja jokaisesta hiuskarvastasi riippuisi tukaatin raha, en sinusta sittenkään huolisi. Kerjäläisenkin olisi minulle rakkaampi, jos kerran jostakin pitäisin. Mutta minä en huoli kenestäkään! Senkin hän sanoi vihoissaan. Minähän hänet ensin suututin. Olisin tehnyt itse juuri samoin hänen sijassaan, ja tekisin vielä tänä päivänä, vaikken mielessäni niin ajattelisikaan. Kunpa vain tietäisin mitä hän silloin ajatteli! Entäs mitä mummo sanoi hänen käytöksestään? Tuollainen vanha tylsä mummonkäppyräkin pystyy sentään joskus jyvän löytämään. Tyttö tietysti tarkotti ettei hän huoli minusta sellaisena kuin silloin olin, enkä suinkaan itsekään häntä moiti siitä. Mutta jos hän tietäisi minkälainen minä *nyt* olen ja että nyt jo voisi sanoa: onpa tuo Holder etevä mies! Vaan jospa hän ei sittenkään huolisi, vaan ylpistelisi: Holderin Fritz on kuin myllärin rakki, hän tekee mitä minä tahdon, mutta rakkia minä en ota! Siitä työstä ei ole mitään takeita."

Hän katkaisi ajatuksissaan veitsellään vannepuun.

"Ohoh!" sanoi hän taas. "Hurjistelun aika on ohi." Hän tarttui lujin käsin paidankaulukseensa. "Tahdonpa olla sinun herrasi, nulikka!"

"Jospa totta tosiaan tietäisin mitä tuo tyttö oikein ajattelee", jatkoi hän taas yksinpuheluaan. "Mutta nuo kirottut ihmiset ovat siinäkin tiellä."

Hän unohti itse pystyttäneensä tuon väliseinän itsensä ja ihmisten väliin. Hän, samoin kuin kaikki itsekseen vetäytyvät, luulotteli että ihmiset asettuivat häntä vastaan, vaikka hän itse käänsi ihmisille selkensä. Jos hän olisi jälleen astunut heidän keskuuteensa, julkisesti kosinut Heleijaa ja näyttänyt tahtovansa olla toinen mies, niin ihmiset olisivat häntä kiittäneet ja laittaneet ja — muutaman päivän päästä unohtaneet koko jutun jonkun muun takia. Mutta hän asetti oman asiansa etualalle ja luulotteli, että se oli kaikille muille samallinen sydämen- ja kunnianasia kuin hänelle itselleen.

"Mummoa en voi lähettää", ajatteli hän edelleen. "Hänen kuulonsa on hiukan huono ja minua hävettäisi uskoa tuollainen asia hänelle. En myöskään voi pyytää Heleijaa minua kohtaamaan. Vaan jospa odottelisin häntä jossakin? Hän tulee aina viimeisenä kotiin peltotöistä. Hän voi luulla, että tulen sattumalta häntä vastaan. Silloin on jo hämärä ja katsonpa tarkoin, ettei muita ole lähitienoilla. Otan tuon kirveen mukaani. Jos joku tulee vastaan, niin hän luulee minun menevän vannepajuja hakemaan. Kun vielä käännän nuttuni nurin, niin ei kukaan elävä sielu minua tunne. Ja jos kuitenkin huomaavat eikä Heleija minusta huoli, niin menen Amerikkaan."

Tiedämme kuinka huonosti hänen kävi. Kerran hän odotti turhaan, toisen kerran työllä oli kumppani ja kolmannella hänen täytyi jättää odottaminen sikseen, välttääkseen huomiota.

Mitä useammin hän sai turhaan juosta, sitä intohimoisemmin hän halusi puhua tytön kanssa. Hän harmistui samassa yhä enemmän ihmisiin, jotka tunkeutuivat hänen ja Heleijan väliin. Kaikkein vaikeimmalta tuntui, kun hän oli huomaavinaan, että tyttökin tahallaan häntä karttoi.

Hänen teki mieli jälleen heittäytyä hurjaksi Fritziksi — Heleijan, koko kaupungin ja oman itsensäkin kiusalla. Hän oli jo Joutsenen keilaradalla, kun hän taas saavutti tasapainonsa ja ymmärsi ettei se ollut oikea keino kostaa Heleijalle ja muille ihmisille. Ei, hänen piti pysyä kunnollisena heidän kiusallaankin ja Heleijan piti oppia häntä kunnioittamaan. Hän läksi kotiinsa päin.

"Niin, kunpa se riippuisikin minusta!" kuulee hän silloin Heleijan äänen puhuvan. Fritz huomaa tytön seisovan naulasepän puutarhassa, sepän ja hänen nuoren vaimonsa kanssa.



"Vähättelen!" sanoo hän uppiniskaisesti itsekseen. "Menen työpajaani." Niin hän todella tekikin, mutta merkillistä oli, että hän sinne mennäkseen teki mutkan naapurin puutarhan kautta, johtuen kirsikkapensaaseen taakse aivan lähelle puhujia, ja vielä merkillisempää, että hän jäi sinne seisomaan.

He puhelivat Heleijan huomisesta Zainhammerin matkasta.

Fritz voi nyt verrata keskenään Heleijaa ja sepän nuorta vaimoa, jota hän äsken piti edellisenä. Hän ei voi oikein ymmärtää kuinka tuo sekoitus oli mahdollinen. Se, joka näkee tuon nuoren rouvan yksikseen, saattaa kyllä pitää häntä kauniinakin, mutta Heleijan rinnalla! Ei hän ole itsekään tiennyt kuinka kaunis Heleija on. Nyt vasta hän sen näkee.

Fritz koettaa mielessään kuvitella miltä tyttö näyttäisi, kun hän siistittynä pyhävaatteissaan kävelisi hänen rinnallaan.

"Olet sinäkin älyniekka!" huudahtaa hän itselleen. "Olisihan sinun pitänyt heti oivaltaa, että suurseppä on suuri kettu, joka vain tahtoi sinulta urkkia ja sinua Heleijaa vastaan usuttaa. Onpa hassua, että naulaseppä ja hänen emäntänsä nyt menevät Heleijan seurassa, muuten koettasin vielä tänä iltana onneani. Mutta huomenna — tyttöhän on Zainhammerissa iltaan saakka."

Seuraavan illan hämärissä hän on jo ajoissa liikkeellä.

Talonpoikaisvaimo, jota hän Ulrikin-metsään mennessään puhutteli, ei ole tyttöä nähnyt. Kaupunkiin ei hän siis vielä ole voinut ennättää.

"Ja vaikka hän menisikin Bühelin kautta, niin näen hänet kuitenkin. Tamppimyllyn tietä hän ei mene, se olisi liian suuri mutka. Odotanpa siis Ulrikin-sillalla siellä hänet varmasti tapaamaan."

Hän odottelee siellä pitkän aikaa.

Kaikki on hiljaista hänen ympärillään. Pajut suhisevat surumielisesti. Puro loiskii hiljalleen. Toisinaan kuu tirkistää pilvien lomitse, kuin nähdäkseen, onko Fritz yhä onnettomuuden sillalla.

"Tänään minun täytyy saada hänestä selvä", sanoo Fritz itsekseen. "Jos hän minusta huolii, niin välitän tästälähtien viis muista ihmisistä. Silloin he saavat kerrankin nähdä mihinkä astiantekijä pystyy... Sunnuntaisin käymme yhdessä kallioravintolassa tai tansseissa. Ihmisten täytyy tahtomattaankin meitä kunnioittaa. Ja kun me yhdessä tanssien liidämme salin poikki — vait! Eikö Ulrikin-metsästä kuulu jo hänen kärryjensä kolina? — No, niihin hänen ei sitten enää tarvitse kajota. Ei muuta kuin keittää ruokaa ja mitä muuten itse haluaa. Ja kun minä kuolen, niin hän voi muistella, että niin rakkaana kukaan muu ei olisi häntä pitänyt. Kun Heleijan saan, niin ei kuolemasta puhuttakaan! Tosiaankin, kunpa hänet vain kerran saan!"

"No tuolta hän vihdoinkin tulee Kuinka kummalta se näyttää. Kaikki ympärillä on pimeää, vain Heleija ja hänen kärryensä kuun heleässä valossa. Aivankuin hänestä itsestään virtaisi valoa. Nyt siellä on jälleen yhtä pimeää kuin muuallakin. Mutta nythän hänen pitäisi jo taas näkyä. Eikä kuulu enää kärryjenkään ratinaa. Tuo talonpoikaisnainen oli niin kummallinen. Olisiko hän sanonut Heleijalle? Vai näkiköhän tyttö minut äsken sillalla? Mutta silloin hänen on täytynyt kääntyä takaisin. Taikka minä olen vain kuvitellut hänet nähneeni. Ihmiset puhuvat aavistuksista. Enköhän minä häntä saakkaan? Silloin menen ylihuomenna Amerikkaan. Nyt kuuluu kuitenkin kuin kärryjen ratinaa tuolta leppien alta —"

Nyt se kuuluu jo sillalta. Fritz aikoo kääntyä ääntä kohti, mutta silloin voimakas sysäys hänet kaataa. Hän ei tunne enää maata jalkainsa alla. Silmänräpäyksen ajan hän näkee ylitseen kumartuneena Heleijan vaaleat kasvot, hurjina ja kalpeina, ruskeat silmät selällään, täyteläiset huulet yhteenpuristettuina — hän on aina yhtä kaunis. Samassa hän kuulee tytön kiihkeän raskaan hengittämisen.

Sitten vesi roiskahtaa hänen ympärillään. Se tarttuu hänen jäseniinsä kylmine kourineen. Maaten suorana vedessä hän tuntee jälleen vanhemman pohjan allaan. Tuskallinen tunne hytkäyttää hänen oikeata kättään sormista sydämeen saakka. Sitten tuntuu kuin pari kovaa kolausta. Hänen korvissaan soi, hänen sydäntään painaa suuri vihreä käärme, hänen silmiään peittää tummanpunainen vaate. Hän tavottaa ilmaa, mutta saa suuhunsa kylmää kurluttavaa ainetta, jota hän ei enää jaksaa uloshengittää. Punainen vaate muuttuu mustaksi, keltatäpläiseksi. Maa hänen päänsä alla vaipuu kuin pohjattomaan syvyyteen.

Vähää sen jälkeen ei makaavan kohdalla nouse veden pinnalle enää ainoatakaan kuplaa. Tuolla peilikirkkaalla pinnalla näkyy vain hiljaisen yön kuva.

Sellaiselta, niin hitaasti ja samalla niin nopeaan kuluvalta ei Heleijasta ollut tuntunut vielä yksikään yö. Siihen verrattuna oli edellinen kaikkine unenkammoineen ja tuskanhikineen rauhallinen ja virkistävä. Silloin hänen ympärillään leijui vain epämääräisiä aavistuksia. Nyt oli jotain tapahtunut.

Se pakotti hänen yhä uudestaan ja uudestaan mielessään uudistamaan, mitä hän niin halusta olisi unohtanut. Säälimättömällä omantunnon tarkkuudella täytyi hänen se tehdä piirre piirteeltä. Ensimmäisen voiton vaikuttama hyvä tuntemus ja vaarasta pelastuminen, sitten rauhallisemman mielentilan palattua tuska ja pelko tekonsa seurauksista. Kuinka tuo pelko ajoi hänet takaisin sillalle katsomaan elikö Fritz vielä. Mutta miksei hän olisi pelastunut? Purohan oli kuumina päivinä tuiki matala ja sillä oli pehmeä liejupohja. Sitä Heleija ei voisi kestää, jos Fritz todella oli kuollut. Äkkiä kehittyi hänen entisistä vastakkaisista tunteistaan omituinen syvä osanotto. Tämä tunne puhui nyt Fritzin hyväksi paljoo vaikuttavammin kuin ennen kaikki vastaan. Niin, tuntuipa siltä kuin hän ei itse oikeastaan milloinkaan olisi uskonut, että Fritz häntä vainoisi. Fritz ei ollut hänelle tehnyt mitään pahaa. Ei, ilman pienintäkään aihetta oli Heleija syöksynyt hänen kimppuunsa. Heleijassa syntyi oikein itsemurhaajan halu selittää tekonsa aiheeksi mitä vähäpätöisimmät seikat, esiintyäkseen itse oikein kelvottomana.

Ennenkun tiesikään, oli hän jo leppien alla. Mutta jospa ihmiset näkisivät? Mitä siitä. Ja vaikka vangittaisiinkin? Eikö kuolemanrangaistus tänä hetkenä hänelle olisi hyväteko? "Oi minä tahtoisin", tuskitteli hän itsekseen, "että he tappaisivat minutkin!" Mutta kuitenkin hän pakenee. Kuitenkin hän peittää päänsä hameellaan, tehdäkseen itsensä tuntemattomaksi.

Niin, jospa hän saisikin rangaistuksensa heti! Mutta häntä kuletetaan rautoihin puettuna pitkin katuja, ihmisten väistyessä arastellen. Ja vankila! Hänen täytyy istua kiviseinien takana kuka tietää miten kauvan! Sitten hänen täytyy seisoa kärjätuvassa miesten katseltavana, kyseltävänä ja tutkittavana — eikä kuulu muuta kuin kynäin hiljainen ratina, jotka panevat hänen tekonsa muistiin. Ja ihmiset — niin ihmisethän tietävät että Fritz on häntä väijynyt, he voivat kaikki sen todistaa, he ovat sen nähneet.

Joka kerta, kun hän näin ajatuksissaan uudestaan ja yhä uudestaan elää tuon kauhean yön tapahtumat, toivoo hän päivän koittavan — päivän, jota hänen kuitenkin täytyy pelätä. Silloin ovat rouvat jälleen täällä. He varoituksillaan hänet pakottivat. Eikö itsensä puolustaminen ole luvallista? Eikö talonpoikaisvaimo ollut nähnyt kirveen välähtävän? Eikö hän ollut uhannut sepän kuullen? Ja kuitenkin: enhän ole oikeastaan milloinkaan uskonut, että hän tekisi minulle mitään pahaa! — Näin kulkevat yön tapaukset huimaavaa piiritanssia tytön kuumeisten silmien edessä.

Toivottu ja pelätty päivä vihdoinkin koittaa — samallaisena kuin kaikki muutkin.

Heleija ei ymmärrä, että sen ensi säteet voivat langeta rikkonaiselle peilille juuri niinkuin ennenkin, kun hänen omassa sielussaan kaikki on niin synkkää. Mutta se nousee entisenään — ei edes pilviin verhottuna, vaan niin sinisenä ja kultaisena kuin konsanaan.

Ja kun joku koputtelee pienen talon ovea, niin ei se olekkaan oikeuden palvelija, vaan vanha heisipuu, joka iloisena keinuttelee oksiaan reippaassa aamutuulesa.

Heleija katselee tutkivasti jokaista vaatekappalettaan, eivätkö ne mitään tietäisi. Mutta turhaan. Puro, jossa hän peseytyy, kertoo yhä entisiä tarinoitaan eikä mitään viime yön tapahtumista.

Kun hän näkee kaiken muun kulkevan vanhaa uomaansa, niin hän alkaa lopulta miltei itseään epäillä. Olisiko ehkä kaikki vain sitä, mitä hän aina oli pelännyt, vain pettävää unta?

Mutta tuolla on vielä hänen kärrynsä rautakuormineen. Hän ei voinutkaan sitä jättää naulasepälle, kun kiertotietä kulken tulii niin myöhään kotiin. Ja minkätähden hän olikaan tuon kierroksen tehnyt?

Kaikki oli siis kuitenkin todella tapahtunut.

Mutta miksei häntä vankeuteen noudettu? Oliko hänen onnistunut välttää kaikki epäluulot?

Tai ehkei Fritzin ollutkaan käynyt niin pahasti, kuin hän oli pelännyt? Joka tapauksessa hän tahtoo päästä epätietoisuudestaan.

"Jos minä sen olen tehnyt, niin vangitkoot minut", sanoo hän, "en minä muutenkaan tämän jälkeen enää jaksaisi elää. Jos minun kerran täytyy kuolla, niin en ainakaan tahdo pelosta kuolla. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Mutta tuo viimeinenkään lause ei sointunut oikein vanhaan tapaan.

Nyt hän kuulee vanhan Anna-Maijan tulevan portaita alas. Heleijan täytyy kiirehtiä, hän tuntee jo vanhuksen katseitten selkäänsä polttavan.

Vahva tyttö tuskin jaksaa kärrynaisoja nostaa. Tuntui kuin kuormaan olisi ladottu hänen viimeinen tekonsakin.

Kuinka hitaasti hän tällä kertaa liikkuikaan! Jokainen ohikulkeva voi nähdä hänen vapisevan. Näin Heleija ajattelee, kun hän kääntyy kulmasta Pajukujalle. Tuolla jo seisoo joku ikkunassa. Hän avaa ikkunan huutaen: "Hän se on!" Ei, hän käskee toisesta talosta tulevaa saunaisäntää kiirehtimään. Mutta minkätähden? Heleijaako kiinniottaakseen? "Te kai ajatte partaa kapakoitsijan tynnyreistä ja luoksenne tulevat saavat itse leikata partansa saksilla?" Näin pauhaa toinen ikkunassa ja saunaisäntä sopertaa hoiperrellen: "En tippaakaan, en tippaakaan ole maistanut!" — "Tuohan on sitä jokapäiväistä", sanoo Heleija jälleen vapaasti hengittäen.

Hän kulkee eteenpäin katuja ja kujia. Jokainen on omissa askareissaan; jos joku häntä puhutteleekin, niin se on tuota tavallista leikkiäpuhetta. Kukaan siis ei arvaa hänen tekoaan. Katupojat rientävät kouluva kohti, kukaan ei juokse hänen jälessään ja osota: "Se on hän, hän sen on tehnyt!" Hänen kuormansa yhä kevenee, askeleensa tulevat yhä joustavammiksi.

"Luulin jo Heleijan jääneen yöksi Zainhammeriin", sanoo ovellaan seisova naulaseppä. "Sitäpä kelpaa lähettää kuolemaa uhmailemaan!"

Heleija ei oikein tiedä mitä vastata. "Luulen että saatte sitä odottaa vielä vuoden tai pari", sanoo hän. "Kärryni kai saan jättää tänne, etten tarvitse välillä käydä kotona. Kun illalla palaan serkkuni pellavamaalta, niin tulen ne noutamaan."

"Älkää vain jättäkö rikkaruohoja pystyyn ja nyhtäkö pellavia!" ilkamoi seppä, palataan jälleen sisään.

Heleija huutaa vielä hänen jälkeensä: "Katsokaa te vain, ettette luule nenäänne hehkuvaksi naulaksi!"

Sitten hän menee Ulrikin-porttia kohti. Hän elää yhtaikaa kahta elämää. Toisella entisessä ympäristössään entisenä Heleijana, toisella pahantekijänä, joka säpsähtää jokaista askelta, jokaista kahisevaa lehteä.

Nyt hän on sivuuttanut portin — tie, jota hän kulkee, on sama, jolla hän eilen tuon tekonsa teki. Hän on miltei kääntynyt tieltä syrjään, mutta menee kuitenkin eteenpäin täyttä vauhtia kuin kohtalooan syliksi.

"Oletpa sinäkin kerran viimeisenä, Heleija!" huutaa joku hänelle. "Siellä ovat hänen toverinsa jo matkalla serkun pellavamaalle." Heleija saavuttaa heidät ja he käyvät yhdessä eteenpäin. Tytöt puhuvat kaikkienkokoisista, tekevät toisilleen kiusaa ja nauravat. Holderin Fritzistä he nähtävästi eivät tiedä mitään.

Nyt he ovat lähellä Ulrikin-siltaa. Ihmisiä tulee yhä heidän jälkeensä ja heitä vastaan. Ohimennessä vaihdetaan leikkilisiä tervehdyksiä — eikä yhä vielääkään kukaan ole muistellut Holderin Fritzia.

Heleija voisi jälleen uskoa unta nähneensä, mutta sillan oikealla puolella, missä puro muodostaa laveamman lampareen, on ruoikko polettu ihmisruumiin pituudelta ja sen kohdalla lätäkkö.

Kukaan ei katso sinnepäin, Heleija vain arasti ohimennen. Samassa hän kysyy: "Mutta mikä kumma savu se tuolla vasemmalla vuorten kohdalla on?"

"Savu? Missä? Näetpä sinä näkyjä aina väliin, Heleija!"

Heleijan on onnistunut kääntää kaikkien katseet sillalta pois päin. Mutta nyt hänellä ei ole rohkeutta käyttää hyväkseen onnistunutta keppostaan. Hän pelkää muiden katseiden seuraavan itseään, jos hän katsoisi lätäkköön päin.

Nyt he ovat jo sillan yli.

Heleija kantaa hattuaan sen pitkistä nauhoista, ja antaa sen pudota maahan. Hän menee kuin ajatuksissaan vielä eteenpäin, pari askelta jotta hän voi kääntyä ottaakseen sen jälleen ylös. Mutta syvään alasriippuvat lepät peittävät häneltä näköalan puolelle.

"Kukahen minunkin hattuani kadehtii!" nauraa Heleija ja koettaa muistella mitä hän ennätti nähdä. Mutta niin selvästi hän ei nähnyt, että tietäisi varmasti oliko lätäkössä verta vai ei.

Tuota asiaa miettien hän on jo aikoja sitten puuhannut toveriensa kanssa työssä, vaikka kuvittelee yhä vielä tiellä kulkevansa. Silloin hänet herättää erään ohikulkevan ääni:

"Jokohan te sen tiedätte?"

Tytöt kohottautuvat ja katsovat kysyjään. Heleija, joka seisoo lähimpänä tietä, painaa käsillään sydäntään.

Kuinka kauvan kestääkään ennenkun puhuja jatkaa — Heleija on menehtyä.

"Holderin Fritzin", jatkaa ääni ja Heleija hytkähtää, "ovat viranomaiset löytäneet purosta Ulrikin-sillan luota."

Heleija jatkaa ajatuksissaan kertojan esitystä: "Ja Heleija on hänet..."

"Ei tiedetä", jatkaa taas kertoja, "onko hän sinne itse suistunut vai onko joku hänet heittänyt, mutta kuollut hän joka tapauksessa on."

Heleijan hengitys salpautuu.

"Tosiaankin, niin kuollut kuin mekin!" naurahtaa eräs toinen. "Oikea käsivarsi on halvautunut, muuta ei mitään. Hän on langennut terävään kiveen, katkoessaan pajunoksia. Olen itse hänet nähnyt."

"Raatihuoneellako?" kysyy ensimmäinen puhuja.

"Oletko sinäkin juorujen uskoja! Kun vielä sanon, että hän on itse pudonnut puroon ja omin neuvoinsa sieltä noussut ja yksin kotiinsa kävellyt, niin sitten tiedätkin kaikki."

Enempää ei Heleija kuullut.

Toiset eivät ymmärtäneet mikä häntä vaivasi, kun hän äkkiä vaipui polvilleen ja tarttu molemmin käsivarsin pellavaan kuin tahtoi sitä syleillä — yhtäaikaa itkien ja nauraen.

"Mikä Heleijan tuli?" kysyi serkku pelästyneenä.

"Ei mikään", vastasi Heleija yhä nauraen ja itkien. "Ei mikään, serkku, ei mikään. Sisilisko — hyi kun pelästyin. Enkä ikänä enää tule tänne, ellette hävitä sisiliskoja pelloltanne. Ei, serkku, antakaa vain sisiliskojen olla rauhassa, pitäähän niidenkin saada maailmassa elää. Tämä maailma on sentään hauska maailma!" — — —

\* \* \* \* \*

"Katsokaahan!" huudahti Puutarha-Kasperin perunamaastaan osottaen Heleijaa, joka kotimatallaan kulki sieltä ohi. "Katsokaahan tuota ryhtiä! Hyppyaskeleita vaan, oikein tanssien."

Viereisellä vainiolla seisoi muuan poika. Hänen teki mieli viskata sutkaus.

"Heleija!" huusi hän. "Joko sinä häitäsit tanssit?"

"Niitä juuri!" sanoi Heleija. "Kyllä minä olen valmis, kun sinä puolestasi vaan joudut."

Toisella vainiolla naurettiin nenälleen saaneelle.

"Koskahan tuokin jää vastausta vaille?" huusi joku.

"Silloin kun sinäkin joskus sattuisit sellaisen löytämään", vastasi tyttö. "Mutta se ei satu seitsemään vuoteen!"

15.

Palaamme Holderin Fritzin luo, jonka jätimme Zehnt-puroon.

Veden kalvo sulkeutuu hänen ylitsensä. Niin odottamaton oli tytön hyökkäys, niin äkillinen tuo huumaava kipu ja mutaisen veden nieleminen, että hän tuskin tiesi mitä oli tapahtunut ja missä hän oli. Mutta kun hän juuri oli kadottamaisillaan viimeisetkin tietoisuuden jäljet, silloin hän vaistomaisella kädenliikkeellä kohottaa suunsa ja rintansa puron matalasta, liejupohjasta veden pinnalle, pysyen siinä asennossa, kunnes vesi valuu suun ja nenän kautta ulos. Tumma harso katoaa silmien edestä, vihreä käärme mataba rinnoilta pois. Hän huomaa, että tuo kiemurteleva jättiläiskäärme onkin vain ylen tuttu Zehnt-puro, ja hänen yläpuolellaan kuvastuva musta vaate Ulrikin-silta, jolla hän oli seisonut tuskin minuutti takaperin. Fritz koetti miettiä mitä hän vast'ikään oli tehnyt ja miten oli veteen joutunut, mutta

ei muistanut alussa muuta kuin ohitsensa syöksyvät kalpeat tytönkasvot, hurjat ruskeat silmät ja kokoonpuristetut huulet. Hän tarttui molemmin käsin siltaan kohotakseen ylös, mutta tuska, joka tärisyttävänä väreili oikeasta kädestä sydämeen saakka, painoi hänet jälleen takaisin. Hänen täytyi hakea loivempi kohta, josta voi nousta niitylle ja sieltä jälleen tielle.

Hämärästi hän vihdoinkin muisti, mitä oli tapahtunut. Hän oli vaistomaisesti ojentanut kätensä noita äkkiä ilmestyviä kärryjä vastaan, mutta saanut kärryistä sysäyksen ja horjahtanut sillan reunalta veteen. Lukuunottamatta peukalonsa haavottumista oli kaatuminen suoriutunut onnellisesti. Mutta hänen ensimmäinen, syvältä kuohuva tunteensa oli: "Jospa olisinkin jäänyt puroon!"

Hän ei oikein tiennyt oliko tuon painostavan tuskan pesä sydämessä, josta sen kouristukset ulottuivat käteen saakka, vaiko sormessa, sykkien siitä aina sydämen syvimpään sopukkaan. Ja sielunsa suuttumuksen ja tuskan ristiaallokossa kamppaillessa soi hänessä vain tuo yksi kysymys: mitä pahaa olen hänelle tehnyt? Hän tunsu jonkunlaisella tuskallisella mielihyvällä kuinka väärin tyttö oli käyttäytynyt häntä kohtaan, ja sensijaan että se olisi hänen rakkautensa kylmentänyt, sai se sen vain sitä lämpimämmin leimahtamaan.

Silloin hän kuuli äkkiä vahingoniloisen naurun. Kiukkuisena kääntyen näki Fritz edessään pikku räätälin. Tuo peto siis tapasi hänet täällä. Ja mitä tämä yksi tänään tiesi, sen tiesi huomenna koko pedon suku. Vanha viha nosti jälleen päätään.

"Saahan nyt jo nauraakin", virnisteli räätäli. "Näyttää ettei tuo" — hän heilautti kättään tiellepäin — "olekkaan sinua vahingoittanut. On se saakelin tyttö!"

"Kuka?" kysyi hurjana Fritz, joka ei ollut aavistanut että hänen puroon syöksymiselläänkin oli ollut todistaja.

"Luulin toki", vastasi räätäli vielä enemmän nauraen, "että sinä tiedät ketä tarkoitan. Tuntuu kai se vieläkin jäsenissäsi, vai miten? No jukuliste, on se mahtanut olla sysäys, kun olet lentänyt noin kauvas sillasta! Älä koetakkaan — koko kaupunki tietää, että olet häntä jo viikkokauden väijynyt. Tytön piti kerrankin nähdä, että sinä olet häntä vahvempi. Mutta ei sinun tarvitse harmitella. Silloin Grunden markkinoilla kävi sepän ja kankurin samoin. Älä suutu, jos vieläkin nauran — on se mahtanut olla aika nykäsy! Sillä on käsivarret kuin pyökkipuunoksat; vaan en minäkään ole mikään piparikakku mieheksi" — hän kohotti olkapäällään lepäävää haravaa näyttääkseen oikein suurelta. "Mennään nyt molemmat hänen kimppuunsa, Fritz! Hänen täytyy oppia meitä miehiä kunnioittamaan."

"En tiedä", vastasi Fritz, "mitä 'häntä' sinä tarkoitat. Olin pajuja kokoomassa ja kumarruin liian syvään. Kadotin tasapainoni ja syöksyin puroon. Saattaa olla niinkin, että joku on juuri silloin kulkenut sillan yli, mutta sitä en ymmärrä minkätähden se sinun mielestäsi pitäisi olla juuri hän!"

"Hm", sanoi räätäli, "sinä et tahdo että ihmiset sanoisivat, että tyttö on tyrkännyt vahvan Holderin Fritzin puroon. Mutta se ei minua liikuta, totuus ei pala tuleksakaan!"

Fritz suuttui niin, että jälleen turvautui vanhaan hurjuuteensa. "Mutta minäpä sanon, että olen ollut pajuja hakemassa ja pudonnut veteen. Joka toisin puhuu, joutuu minun kanssani tekemisiin!"

"Niin", sanoi räätäli, "ehkä oli seppä sittenkin oikeassa kertoessaan, että sinä väijyit häntä vain kosiaksesi. Silloin on asia vielä hullunkurisempi. Kuulen jo kuinka miehet Gringelissä nauravat. Hahahha!"

Fritz karahti häpeästä tulipunaiseksi.

"Tosiaankin, niinkuin muita tyttöjä ei Luckenbachissa olisikaan kuin hän! Ja jos minä väijyisin vaikka Walleriinan Eevaa tai ketä muuta hyvänsä, niin mitä se liikuttaa enemmän räätäliä kuin suutariakaan."

"Vai niinpäin? Vai Eevaa sinä tähtäiletkin, ja Heleija kun on luullut sinun häntä tavoittelevan."

"Pidä suusi kiinni Heleijasta!" huusi Fritz, suuttuneena että tuollainen räätäli nimitti tyttöä Heleijaksi, tai yleensä hänen nimeään ollenkaan mainitsi. "Sanon vielä kerran että se, joka levittää noita sinun valheitasi, saa nähdä mistä puusta lusikka..."

Fritz heilautti kättään antaakseen sanoilleen painoa, mutta silloin sormessa taas hytkäytti outo tuska.

"Hm", arveli räätäli, "onhan Eevasta ja sinusta ollut puhetta, ja niin köyhää tyttöä kuin Heleija — no, enhän minä sano enää koko työstä mitään, älä nyt noin kiivastu — sellaista ei tosiaankaan kannata ajatella. Totisesti, Eevalla on kirstut tavaraa täynnä. Sitä kai pelkäätkin, että Eeva saa asiasta vihiä ja sinä kadotat arvosi hänen silmissään. Ja pelko on hyvä talossa, sitä mieltä minäkin olen. Ei sinun tarvitse ajatella että minä pelkäisin sinua ja sentähden olisin vaiti. Mutta minä en puhu asioista, jotka

eivät minua koske."

He olivat tulleet tienhaaraan ja erkanivat kumpikin taholleen.

Nyt vasta, yksin ollessaan, tunki Fritz palelevansa. "Nyt saavat räätäli ja seppä taas vettä myllyynsä. Voisinpa harmista ruveta jälleen hurjistelemaan. Ajatteleminen on joutavaa ajantuhlausta, siksipä elukka on niin tyytyväinen, kun se ei ajattele. Menen suoraa päätä Joutseneen enkä lähde sieltä ennenkun olen tuon tytön unohtanut."

Mutta sitten hän pysähtyi äkkiä hammasta purren.

"Silloinhan ne vasta minulle nauraisivat ja sanoisivat: hän on tullut jälleen hurjaksi, koskei tyttö hänestä huolinut. Ja Heleija itse sanoo: hän on kuin myllärin rakki, sellaista täytyy potkaista, muuten ei noista elukoista pääse rauhaan. Tuhannen tuhatta! Toista tässä tulla pitää. Eevaa sinun pitää kosia, niin totta kuin olet Holderin Fritz — ei tuo nimi suotta mieleesi johtunut. Silloin ihmiset hoksaavat että olenkin väijynyt Eevaa enkä tuota toista. Ja Heleija..."

Fritz jäi jälleen seisomaan. Hänen mieleensä johtui että kun kerran Heleija ei ollut hänestä huolinut, niin tyttöä ei myöskään harmittaisi, vaikka hän Eevan ottaisikin. "Ja ellen teekkään sitä hänen kiusakseen, niin teen sen sinun omaksi kiusaksesi", sanoi hän jälleen itselleen. "Hurjaksi en enää heittäydy, mutta tahdon kuitenkin sinut opettaa, nulikka! Sinun pitää mennä Eevan kanssa naimisiin, kosket tahdo tuota toista unohtaa!"

Fritz oli tarttunut omaan kaulukseensa, niin innoissaan hän oli.

Tämähän oli kovin tepsivä keino kostaa itselleen rakkautensa Heleijaa kohtaan.

"Mummo", sanoi hän isoäidilleen, "olette hiljattain puhunut minulle Walleriinan Eevasta. Laittakaa se asia nyt kuntoon, ja sen täytyy joutua valmiiksi kahdeksassa päivässä. Olen jo kauvan ollut häneen mielistynyt — sen voitte hänelle sanoa — vaikken ole saanut häntä tavata."

Isoäiti ihmetteli nähdessään Fritzin taas kerran talossaan, jos kohta keskellä yötä. Kun hän huomasi hänen tilansa, märät ja mutaiset vaatteensa, hänen vilunpuistatuksensa ja näki veren vuotavan hänen haavotetusta sormestaan, joutui hän aivan pyörälle.

"Ei mitään!" sanoi Fritz. "Pajuja nakatessa putosin puroon."

Vanhus tahtoi pidättää hänet talossaan. Fritz voisi vielä saada kuoleman taudin.

"Se olisi minulle paraiksi", ajatteli Fritz. Hän päätti itsepintaisesti mennä sellaisena kuin oli työpajaansa. "Jos aijotte tehdä jotain hyväkseni mummo, niin tehkää se pian. Olen teille sanonut *mitä* on tehtävä. Muuten menen ylihuomenna Amerikkaan."

Ajatus että joku menisi Amerikkaan, oli isoäidistä aina tuntunut kuolemaa kamalammalta. Walleriinan Eeva ei hänestä näyttänyt olevan se vaimo, jonka hän olisi pojanpojalleen suonut. Hän kuitenkin lupasi laittaa asian mahdollisimman pian kuntoon, mutta ajatteli itsekseen: "Parasta on kiiruhtaa verkalleen, ihmisten ajatukset, jumalan kiitos, eivät ole yhtä horjumattomat kuin maa heidän jalkainsa alla."

Mummo ei voinut nukkua. Nyt vasta johtui hänen mieleensä kuinka kuumeisen näköinen Fritz oli ollut ja kuinka hän oli hoiperrellut — miten paljon verta hän jo olikaan mahtanut matkalla menettää. "Ei vaara venettä kaada", ajatteli hän itsekseen. Hän heitti sinisen viittansa vanhoille hartioilleen, kiiruhti Pajukujalle ja herätti saunaisännän. Tämän kanssa hän saapui otolliseen aikaan pojanpoikansa työpajaan.

16.

Seuraavana iltana istui seppä sangen hiljaisena Gringelissä. Hän oli vetäytynyt syrjään ja näytti välittävän sangen vähän siitä mitä puhuttiin. Puhe koski Holderin Fritziä, josta oltiin tietävinään, että hän oli sairas. Seppä arveli: "Niin, mahtaa hänelle siitä koitua ainakin nuhanpuuska." Sitten hän syventyi täydellisesti itseensä, vaipuen piippunsa katselemiseen. Hän sipristi sipristämistään silmiään, kunnes ne näyttivät olevan aivan vinossa, ja yhä useammin alkoi kuulua tuo nikottavan nyhkyttävä ääni, jonka jo tunnumme.

Vihdoin hän nousi, maksoi vaieten ja riensi hiljaa ulos.

Yhtä hiljaa hän astui tupaansa. Ohimenevä katse osotti hänelle, että hänen vaimonsa istui nurkassa

pikku Gottliebin kehdon ääressä.

Sepän jo ennestään ryppyiset ja käpristyneet kasvot venyivät nyt pituudelleenkin. Hän sormieli vavisten naulaan ripustamaansa takkia.

Emäntä katsoi häneen hetkisen. Uteliaisuus nostatteli häntä näkymättömin siivin. Gottlieb ei ollut milloinkaan niin hitaasti nukkunut kuin tänä iltana. Kun poikanen vihdoin nukahti, siirtyi hän juoksuaskelin sepän taakse: "Mitä tämä on, mitä sinä taas tiedät?"

"Oletko sinä siellä?" vastasi seppä vuoroonsa olkansa yli. Sitten hän lisäsi: "Onko sinulla tarpeeksi teetä yön varalle?"

"Mitä sinä teestä, seppä? Onko sulla jälleen konnankoukkuja mielessä? Oi, sinähän taas nikotatkin!"

Seppä ei vastannut mitään, vaan puheli kuin itsekseen: "Olen vain iloinen siitä, että olen iloinen." Sitten hän kääntyi emäntänsä puoleen: "Usko minua, kelpaa miehen elää, kun on tuollainen sinun tapaisesi viisas vaimo. Niin ei ole jokaisen laita. Kylläpä siitä tulee vielä kaunis juttu. Olen aina ihmetellyt mitä siellä vahtituvassa oikein syntyy. Voimmehan me kaksi makeasti nauraa. Mutta toista on noiden syyllisten! Niin, sinähän et vielä tiedäkkään? Heleija on työntänyt Fritzin sillalta puroon. Minä en tahtoisi olla niiden sijassa, jotka häntä niin kauvan ovat pelotelleet, että hän lopulta ryhtyi tuollaiseen tekoon."

"Vai on Heleija hänet työntänyt? Mutta vielähan Fritz elää, eikä hänen tilansa kuulu olevan niinkään huono. Kuulin sen hänen isoäidiltään."

"Niin", sanoi seppä, "se seikka että hän vielä elää, ei tosiaankaan ole heidän ansionsa. Ja oikeus ei katsokkaan tuohon, vaan siihen miten hullusti olisi voinut käydä. Niin laissa sanotaan. Heleija on joka tapauksessa tyrkännyt Fritzin puroon, hänet sinne hukuttaakseen, ja siihen ovat hänet saattaneet nuo hupsahtavat vahtituvan naiset. Ne ovat Heleijalle kertoneet, että Fritz olisi minulta tilannut kirveen, ja kaikellaisia muita tyhmyyksiä."

"Mutta olethan sinä sen itse sanonut", huudahti emäntä hurjasti. "Ja nyt nuo naisraukat saavat siitä kärsiä, sinä julma mies!"

Seppä oli käsittävinään vaimonsa puheen iloisuuden purkaukseksi. "Saatammehan me nauraa, me kaksi", sanoi hän. "Tosin minäkin olen jotain tuontapaista ajatellut, mutta ajatteleminen on toista kuin puhuminen. Eikä seppä ole sellainen aasi, että huutaisi tuollaisia vaarallisia asioita torilla ja kujilla. En ole sitä sanonut kellekkään muulle kuin sinulle, Leena, ja olen samalla kieltänyt sinua sitä muille kertomasta. Älä sano mitään, tiedänhän minä ettei sinun kieltäsi kutkuta muiden salaisuudet. Kun olen nähnyt miten toiset miehet ovat olleet tuskissaan, niin olen vasta huomannut mikä aarre sinä olet. Senpätähden toinkin sinulle kokonaisen paketin anisleipiä, koska sinä niitä niin halusta syöt. Tässä on sinulle myöskin kangasta. Olet jo kauvan sellaista toivonut. Katsohan! Järkevälle naiselle ei voi milloinkaan olla kyllin hyvä. Syöhän nyt Leena! Ne ovat leipurin parhaita. Sillä katsohan, vaikkei Heleija olisikaan siitä tullut noin rajuksi, niin nuo hupsahtavat vahtivaimot ovat kuitenkin sanoneet että Fritz väijyy hänen henkeään. Sen oikeus nyt haluaakin saada todistetuksi. Luultavasti naisten täytyy vanna valansa sysimustan pöydän ääressä, jonka päällä on pääkallo, ja sen takana seisoo pappi, ja kadulla laulaa kanttori poikineen. Saakelin nikotus! Syöhän Leena! Luulenpa että siitä on melkein vuosi, kun olen tuonut sinulle namusia. Tule tänne, Leena, älä ujostele, eihän se ole naineelle naiselle tarpeellista. Kyllä tuo kangas tulee sinulle hyvin sopimaan! Kerrotaan vielä että oikeus siihen mennessä rakentaa uuden koppihuoneen, jossa noita viheliäisiä syntisiä pidetään piukalla. — Teetä sinulla siis on yöksi. Olen kauhean väsynyt. Mitä sinä tuollailailla lyöt kätesi yhteen pöydän alla? Luulenpa että olet oikein kalpea? Tunnet kai sääliä noita vahtinaisia kohtaan. Mutta minkätähden olivat niin typerä!"

Nämä sanottuaan seppä hiipi kamariinsa. Mutta emäntä heittäytyi molemmin käsin pöytää vasten. Hän jo puolittain seiso i mustan pöydän takana, puolittain kitui uudessa kopissa.

"Onko sinulla myöskin öljyä huomiseksi?" kysyi seppä jo puoleksi riisuutuneena kamarista.

Emäntä ei sitä enää kuullut. Hän sovitti kellotaulunsa päähänsä, tempasi viitan hartioilleen ja katosi pimeään porstuaan.

paina omaatuntoasi. Eikä sinua kuletella vankilaan katuja pitkin." Tämä riemuisa välkähdyks, joka äkkiä hajotti pimeyden hänen ympäriltään, huikaisi aluksi kirkkaudellaan kaikki yksityiskohdat. Vasta kun hänen silmänsä oli siihen tottunut, tulivat nekin näkyviin.

"Fritz elää, mutta hänen käsivartensa on vialla, ja sen olet sinä tehnyt. Kuinka hän voi nyt enää tehdä työtä. Eikä hän ole kuitenkaan syyttänyt sinua, vaan on sanonut itse puroon pudonneensa." Hänen sydämestään aina vasemman käden sormenpäihin saakka kulkee tuskantunne, johon kuitenkin on sekaantunut jotain sanomattoman ihanaa. "Hän säästää sinua! Sehän toisin sanoen merkitsee: hän ei ole sinulle vihainen, hän ei ole sinua väijynyt pahaa tehdäkseen, ehkäpä päinvastoin?" Mutta tuo hätäinen "ehkä" katoaa. "Miltä kuuluisi tosiaankin", sanoi tyttö itsekseen, "jos sanottaisiin että nainen on voittanut vahvan Fritzin? Sille ivalle hän on liiaksi ylpeä. Enkä minäkään hänen sijassaan sitä tunnustaisi."

Voittamaton nuoruudenvoimansa kohotti taas hänen silmänsä ja ajatuksensa maasta. Ja kun hän eteenpäin katsoessaan näki talonsa ja mitenkä vanha heisipuu jälleen muhkeili kahvisavupilvien keskellä, silloin hymyily väreili hänen suunsa ympärillä ja siirtyi siitä täyteläisille poskille.

"Sielläkö ne nyt taasen ovat, nuo tuhmurit? Nyt kuitenkin on varotusten aika ohi ja kaikki muutkin tuhmuudet. Kuinka paljon he ovatkaan puhuneet siitä, mitä he minun tähteni ovat laiminlyöneet. Tosiaankin — heidän on vain tehnyt mielensä juuruta ja minun taloni on parahiksi syrjäinen sellaisiin kekkereihin. Annanpa tuon jatkua vielä muutamia päiviä. Mutta sitten siitä on tehtävä loppu. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Saatamme arvata, millaisella ilolla "vahtirouvat" ottivat Heleijan vastaan. Oli siinä hiukan ylpeyttäkin. Taivas oli pelastanut Heleijan, antaen pahanilkisen langeta omaan paulaansa. Sillä ei ollut epäilemistäkään, että Fritz oli tahtonut heittää Heleijan puroon. Mutta ajatella saattaa, olisiko taivas ilman rouvien yhdistyneitä toiveita, huokauksia ja rukouksia tullut tähän tulokseen. Ja rouvat taas saattoivat siitä havaita omien ansioittensa suuruuden taivaan kirjoissa. Kaikki yhteisesti kiittelivät oikeuden voittoa. Vain pieni ujo saunaemäntä näytti olevan toista mieltä. Mutta pelkuruudessaan ja nöyryydessään hän ei uskaltanut hiiskua sanaakaan, näytti vain mykin katsein pyytävän itsekultakin puhujalta armoa muutenkin kovaa kokeneelle.

Kankurin emäntä kehräsi molemmin käsin ylistyksen lankoja kaitsemukselle, joka vainottua viattomuutta suojelee.

"Niin se on", päätti hän puheensa, "kaitsemuksen sormi on työntänyt rosvon syrjään."

"On yhdentekevää", jatkoi puusepän emäntä innostuneena, "onko hänen nimensä Bonaparte tai Rinaldo Rinaldini tai Holderin Fritz, se on kaikki sitä samaa."

"Sillä jokainen", lisäsi muurarin emäntä, "menee vain niin pitkälle kuin pääsee, ja sitten tapahtuu aina jotain, jota ihmiset ja luontokappaleetkin ihmettelevät."

"Siksi kun aika on täytetty", sanoi kukkarontekijän emäntä. "Nyt se on ovella."

"Tästä lähtien", kehräsi kankurin emäntä, "on koko maailma sanova: se oli oikein! Niin piti tapahtua!"

Lieneekö saunaemännän rukoileva katse jotain vaikuttanut vai oliko hyvityksen tunne syntisen rangaistuksesta noussut siihen huippuun, josta sen välttämättömästi täytyi vaihtua myötätuntoisuudeksi, mutta äkkiä sanoi puusepän emäntä lempeällä äänellä: "Niin se on, mutta kyllä sentään sääliittää. Onhan hänkin ihminen."

"Niin", arveli kankurin emäntä, joka ei tahtonut hänkään olla lempeydessä muita huonompi, "taivas rankaisee, mutta ihmisten tuule olla sääliväisiä."

"Varsinkin", sanoi muurarin emäntä, "kun joku on niin katuvainen kuin Holderin Fritz. Holderin mummo sanoo että hän on kuin karitsa."

Kankurin emännän tarkka silmä oli sillaikaa huomannut että pienen saunaemännän mieltä painoi joku tärkeä tiedonanto.

"Te, rouvaseni, varmaankin tiedätte miten Holderin Fritzin laita on?"

Saunaemäntä pelästyi ja punastui punastumistaan. Hänestä tuntui miltei uhkarohkealta tietää jotakin, mitä noin suuret rouvat eivät tietäneet.

"Se on varmaankin vaarallista", kehräsi kankurin emäntä. "Pikku rouva ei henno sitä kertoa."

"Joutavia!" nauroi Heleija karkottaakseen omaa pelkoaan. "Hän on kaatunut käsivartensa päälle eikä



Holderin Fritzin tapainen mies toki semmoisesta kuole."

Puusepän emäntä tahtoi panna kirkon keskelle kylää. "Ei suinkaan sellaisesta", sanoi hän, "vaikkei kukaan voi sitä estääkään, jos kerran niin on sallittu. Onhan ihminen kuin ruoho, eikä ruohollakaan ole käsivarsia, ja senkin täytyy kuolla."

"Teidän miehenhän kutsuttiin sinne apuun?" kysyi kankurin emäntä.

"Niin", vastasi pieni rouvaraukka hypistellen viittaansa häpeissään siitä, että se oli vain hänen miehensä, joka oli kutsuttu. Sitten hän rohkaisi mielensä: "Mummo tuli lyhty kädessä yöllä ja vei mieheni Holderin työpajaan. Siellä makasi Fritz tajutonna. Mutta se ei ole —"

"Mitä sen sitten pitäisi olla?" pauhasi Heleija tuskissaan. "Onhan hän nuori mies."

"Tarkotan", jatkoi saunaemäntä tietämättä mihinkä oikein katsoisi, "ettei siitä ole mitään, mitä minä sanon ... tarkotan että siellä on käynyt muitakin naisia, etten minä sitä kertonut sentähden, että luulin sen olevan mitään..."

"Mikä ei ole mitään?" katkaisi kankurin emäntä, lausuen ilmi yleisen jännityksen. "Holderin Fritzin sairausko?"

Olihan saunaemäntä heti ajatellutkin, että hän loukkaisi noita suurellisia rouvia. Hän huokasi vastauksen, joka lyhydessään ja tuskallisessa itsensähalventamisessa oli hänen täydellinen vastakaikunsa: "Minä en ole mitään."

"Onko Holderin Fritz todellakin ollut tajutonna?"

Saunaemäntä nyökäytti päätään ja kohotti olkapäitään kuin anteeksipyytäen: "Niin, hän on ollut tajutonna yhä sen jälkeenkin. Minun mieheni on kyllä parastaan koettanut, mutta niin se vaan on."

Muurarin emäntä huudahti: "Niin, ja hän on sanonut: olen ollut hyvä kaikkia ihmisiä kohtaan, tahdon kuolla kristittyinä."

"Se ei ole totta!" huusi Heleija suuttuneena.

"Se on ollut feeberiä, sanoi mieheni", jatkoi saunaemäntä. "Ja niin se vaan on yhä edelleen..."

Nyt ei muurarin emäntä enää voinut itseään pidättää. Ikäänkuin tuskanriemuisesti epäuskoista Heleijaa oikaistakseen hän uudisti kaameasti päätään nyökäyttäen: "Näin on Holderin Fritz sanonut: tahdon kuolla veeperiin! — Sen jälkeen hän vielä määräsi jotain, mitä ruumiin suhteen piti tehtävän."

Tuosta joutui kukkarontekijän emäntä aivan haltioihinsa.

"Siitä kai tulee suuret hautajaismenot?" sanoi hän nopeaan. "Milloin hänet sitten haudataan? Ensi viikolla minun täytyy mennä Tambichiin, olisipa hullua, jos ne sattuisi juuri silloin! Tahtoisin olla mukana niinkuin muutkin. Koulupojat laulavat ja vanha mestari Schramm kumartaa niin kauniisti ja kirkkoherra puhuu siitä, mitenkä kaikki hyvä tulee ylhäältä valkeuden isältä. Ja saattue lähtee niin mustana ja valkoisena, että se voi koskea sieluttoman koirankin sydämeen, saatikka sitten kri—isti—i—sisareen."

Nyt hän ei nyhkyttänyt enää yksin, rouvat nyhkyttivät kaikki, ja saunaemäntä, joka yhdellä sanalla olisi voinut tehdä lopun koko surkeudesta, unohti tuon sanan ja tempautui muiden valtavaan liikutukseen. Ja kun jonkun mielenliikutus alkoi tyyntyä, katsoivat he toisiinsa ja vahvistuivat yhteisyyden tunteen kautta yhä uuteen ja voimakkaampaan nyhkimiseen.

Heleija yksin seisoi kuin marmoripatsas. Mitä enemmän rouvien jäsenet höltyivät, sitä enemmän hänen jäykistyivät.

Kankurin emäntä kohotti käsivartensa kuin lohduttaen: "Niin, kuolla meidän täytyy kaikkien."

"Mutta niin nuorena", nyhkytti puusepän emäntä. "Tokko hän on vielä kolmeakolmattakaan? Ja jos nyt kaupunki jälleen palaa, niin ei tule kirkkokaan pelastetuksi. Ja jos syntyy vedenpaisumus, niin nahkurin vanha väki saa hukkaa. Kun kerran ihminen on kuollut, on hänestä totuus sanottava."

Syntyi yleinen herpoomistila. Saunaemäntä saattoi jatkaa kertomustaan: "Kunnes minun mieheni kaatoi ämpärillisen kylmää vettä hänen päähänsä. Senjälkeen hän toipui."

Se oli rouville itselleen kuin ämpärillinen kylmää vettä pään yli. Käännös tuli liian odottamatta.

Mutta tuo tieto, joka sai muiden silmät kuivumaan, vaikutti Heleijaan päinvastoin. Tähän saakka hänen sielunsa oli ollut kuin kivettynyt. Nyt vasta hän saattoi tuntea kuoleman haikeuden ja tuntea syyllisyytensä, nyt kun hän jo varmasti tiesi Fritzin elävän.

Kukkarontekijän emäntä katsahti ylös puolittain pahastuneena, puolittain ihmetellen.

"Mitä?" sanoi hän. "Sittenhän ei Fritz olekkaan kuollut. Ja minä olen itkenyt turhan tähden."

"Ja vaikka hän ei olisikaan kuollut", nyyhkytti puusepän emäntä, joka ei niin helposti voinut vapautua entisestä mielentilastaan. "Se ei ole kenenkään syy."

"Oi", sanoi saunaemäntä hiljaa, "hän ei myöskään tahtonut Heleijalle mitään pahaa tehdä. Eikä hän ole enää pitkään aikaan hurjistellut. Holderin mummo on sanonut, että niin siisti kuin Fritz ei ole kukaan."

Siitä syntyi uusi hämmästyks. Mutta kun siitä oli päästy, ihmeteltiin että ensinkään oli hämmästyttynyt ja huomattiin ettei oikeastaan kukaan ollut luullut Fritzillä pahoja aikeita olleenkaan. Ja kun rouvat kerran olivat niin pitkälle päässeet, ei tarvittu kuin pieni askel siihen huomioon, että jokainen oli tuon ajatuksen lausunutkin.

"Mutta sellaisia ihmiset ovat!" sanoi puusepän emäntä. "Ja miksi? Koska ihmiset harvoin tekevät toisilleen hyvää. Mitä pahempaa he toisesta kuulevat, sitä paremmin uskovat."

"Niin, aivan niin", kehräsi kankurin emäntä molemmin käsin. "Hän on muka tilannut kirveen! Minä heti alun pitäin uskoin että hän tarvitsee sitä pajujuen kaatumiseen. Tuo on aivan liian hullunkurista. Eihän kukaan enää uskaltaisi kirvestä tilata. Ja hän on itse sanonut pajuja hakatessaan puroon pudonneensa."

Muurarin emäntä oli kovasti harmistunut siitä vääryydestä, jonka alaiseksi Fritz oli joutunut.

"Hyvä Jumala!" huusi hän. "Sellaisia ihmisiä!"

"Se on suorastaan kauheata!" sanoi puusepän emäntä vielä suuttuneemmin. "Olen sanonut joka kerta, kun tuosta väijymisestä on hölytty: miksi hän väijyi? Jos joku on koko päivän tehnyt työtä, milloin hän sitten pajuja etsii ellei yöllä? Silloin on vain sanottu: hän väijyy Heleijaa. Olisivathan voineet yhtä hyvin sanoa että Heleija väijyy Fritzia. Ja miksi? Koska hän aina on tehnyt työtä sellaisissa paikoissa, missä pajuja kasvaa."

"Niin", sanoi saunaemäntä tuskallisen ujona. "Hän on kyllä väijynyt Heleijaa, mutta vain häntä kosiakseen, koskei ole tahtonut sitä tehdä ihmisten nähden."

Tämä olisi jälleen ollut uusi hämmästyksen aihe. Mutta tänä iltana oli niin usein sattunut odottamattomuuksia, ettei sekään enää tehnyt täyttä vaikutusta.

Sensijaan nauroi kankurin emäntä ääneensä: "Sitähän olen koko ajan tarkottanut, vaikken ole tahtonut sitä sanoa."

"Samoin minä", yhtyi puusepän emäntä. "Jokainen kai muistaa miltä silloin näytin, kun kortit ensimmäisen kerran asetettiin. Ja miksi? Koska ristikymppeä ja ristiässä silloin olivat Heleijan vieressä."

"Aivan niin", jatkoi muurarin emäntä. "Ja kun puusepän rouva silloin katsoi niin merkikkäästi, niin minä taasen katsoin häneen ja sanoin: tähän merkitsee häitä."

"Ja sen päälle minä nyökäytin päätäni ja nauroin kaksi kertaa", sanoi kukkarontekijän emäntä. "Eikö totta, kankurin emäntä ja te muut, ettekö vielä muista noita minun naurujani? Näin: hahhahhaa — hahhahhahhaa!"

Vaikka ei kukaan muuten olisi häntä uskonutkaan, niin jokainen oli vakuutettu ainakin itse niin tehneensä.

Saunaemäntä pääsi vihdoin kertomuksensa loppuun: Holderin Fritzin elämä ei ollut enää vaarassa. Ainoastaan haavottunut sormi voi jäädä jäykäksi.

Heleijalle oli tarpeen kaikki nuoruudenvoimansa, kestääkseen noitten voimakkaiden tunteiden alituista vaihtelua.

Ja kumma kyllä, hänen kävi samoin kuin rouvien. Hänestä tuntui ikäänkuin hän itsekin olisi sydämensä syvyydessä tiennyt mitä Fritz hänestä oikeastaan tahtoi. Sitä anteeksiantamattomampana ja mustempana esiintyi nyt tuo hurja teko. Ja nyt työnsivät rouvat, kieltäessään kaikki aikaisemmat varoituksensa ja ärsytyksensä, koko syyn hänen niskoilleen. Ja hän oli antanut tuollaisten ihmisten

itseään viekotella — hän, joka oli niin ylpeä ymmärtäväisyydestään ja itsenäisyydestään!

Tarvittiin vain pieni pisara lisäksi, jotta hänen vihansa siirtyisi rouvien niskaan.

Samassa ovi avautui. Sisään astui mahtavasti Gringelin Walleriina-rouva ja hänen takanaan Pajukujan lukkosepän emäntä ja satulasepän emäntä. Tämä tapahtui niin omituisin liikkein ja niin paljonpuhuvan vaitiolon vallitessa, että läsnäolevat mykistyivät uteliaisuudesta ja ihmetyksestä.

"Oi hyvä Jumala!" huoahhti vihdoin Walleriina-rouva.

Lukontekijän emäntä huokaili: "Todella, todellako?"

Satulasepän emäntä ähki: "Onko se mahdollista?"

Sitten oli taas kaikki hiljaista.

Niin omituisesti, voisi sanoa surumielisen alistuvasti ja kuitenkin samassa taivasta syyttävästi ei ollut vielä milloinkaan Walleriina-rouvan myssy levännyt hänen oikealla korvallaan.

"Ei pidä luulla", sanoi hän vihdoin enemmän tuvannurkkaa kuin ketään erityistä huoneessa olijaa puhutellen, "ei pidä luulla että on kaikki kokenut, vaikka onkin helatuorstaina täyttänyt kuusikymmentä. Holderin Fritz muka pudonnut veteen! Muka hakenut vannepajuja! Kaikkia vielä!"

Hän löi ensin molemmin käsin polviinsa, sitten hän jatkoi sellaisella äänellä kuin koko Gringel olisi maan alle vaipumaisillaan: "Niin totta kuin isävainajani oli kankuri, tässä istun ja sanon: siinä on rikosjuttu! Holderin Fritz on veteen sysätty."

Lukuisia pelästyksen ja ihmetyksen huutoja sekä yhtä monta kysymystä oli nousemassa. Walleriina-rouva ne kaikki tukahutti jatkaessaan:

"Tuolista ja pöydästä näkee, mihin niitä on tarkotettu, vaan ei ihmisestä. Moni on päältä kuin sokerikakku, vaikka onkin ruumenia sisältä. Luulemme usein että kun jotakin sanotaan hurjaksi, niin hänen myös täytyy olla hurja, ja kun toinen on luonteeltaan iloinen ja avomielinen, niin ei hänessä muka mitään kieroä olekkaan. Kaikkea vielä! Ja jos joku tanssii kärryjensä jälessä kuin ennenmuinoin kuningas Daavid-vainaja liitonarkin edessä — mutta eihän ihmisen pidä puhua liikoja, kun on helatuorstaina kuusikymmentä täyttänyt."

Rouvien ei tarvinnut syyllistä nimeltä mainita. Kaikki katsoivat hämmästyneinä Heleijaan.

"Mutta", jatkoi Walleriina-rouva heilauttaen myssyn vasemmalle korvalleen, "mutta kaikki tulee sentään lopulta ilmi. Eikä tarvita muuta kuin että joku räätäli sattuu olemaan lähistöllä. Ja vaikei asia tulisikaan oikeuden eteen, niin ei kenenkään tarvitse luulla että se sillensä jääpi. Sillä tuolla, tämän katon yläpuolella" — hän osotti ylöspäin, jossa juuri kuultiin heisipuun rapisevan olkikattoa vasten — "siellä ylhäällä on yksi, ja hänestä on yhdentekevää onko se kuningas tai keisari taikka vaan joutava naisihminen. Ja hän katsoo toisella silmällään Amerikkaan ja toisella Ulrikin-sillalle. Niin totta kuin isävainajani oli kankuri, tässä istun ja sanon: niin se on!"

Nyt ei rouville jäänyt enää epäilyksen sijaa. He kuitenkin vakuuttivat mahdottomaksi uskoa että joku, jota he olivat pitäneet ihan itse hyvyytenä, olisi tehnyt noin kamalaa.

Walleriina-rouva löi polviinsa: "Kieltäköön syyllinen tekonsa miten tahansa, tässä istun ja sanon: niin se on!"

Mutta Heleija ponnahti kuin teräsjousi istuimeltaan, niin että rouvat astuivat askeleen syrjään.

"Kieltääkö?" sanoi hän tulistuneena, "ja kenen edessä? Teidänpö? Mitä te oikein luulette olevanne? Hyvä on, että siellä ylhäällä on yksi, kuten Walleriina-rouva sanoo — niinpä hän myöskin tietää kuka on oikea syyllinen, kutka ovat ärsyttäneet ja sitten perästäpäin syyttäneet."

"Ärsyttäneet?" huusi Walleriina-rouva ihmettelystä täynnä, toisten vaietessa noloina. "Tässä istun ja kysyn: kuka on ärsyttänyt?"

Silloin kuului ääni, jossa tuska ja viha olivat ihmeellisesti toisiinsa sekaantuneet. Kaikki katsoivat ovelle päin. Siellä näkyi sepän emäntä kammottavana pyrstötähtenä. Hänen kasvonsa hehkuivat sinisinä ja hänen takanaan puhisi pitkä hattunauha onnettomuutta ennustavana häntänä.

"Luuleeko tuo tuolla", huusi hän, "että hänen juttujaan uskotaan oikeudessa? Hänen, juuri hänen, täytyy vanna vala ruumiin ja sielun puolesta. Ja häntä varten rakennetaan uusi kidutushuone. Minä sanon, että minua ei siellä piinata, ennen menen vaikka Zehnt-puroon. Minä en ole tehnyt muuta kuin mitä kaikki muutkin. Ja jos tuo tyttö saattaa asiat sille kannalle ja naiset siihen suostuvat..."

"Kunpa tietäisi mitä sepän emäntä oikein tuolla tarkoittaa!" keskeytti hänet Walleriina-rouva. "Mutta olkoon mitä hyvänsä, täällä istun ja sanon: minä en suostu mihinkään!"

"Siinä tekin vielä ihmettelette!" vastasi sepän emäntä. "Valalle ruumiin ja sielun puolesta ja kidustushuoneeseen hän tahtoo meidät saattaa! Mutta koettakoonpa vain oikeudessa sanoa, että minä olisin häntä kehottanut!"

"Kehottanut?" huusivat kaikki yhtäaikaa.

"Oikeudessako?" kysyi puusepän emäntä kalveten.

"Valalle ruumiin ja sielun puolesta?" huusi kauhistuen muurarin emäntä.

Kukkarontekijän emäntä löi kirkuen kätensä yhteen:

"Kidutushuoneeseenko?"

"Ja tämänkö hyväksi", sanoi Walleriina-rouva juhlallisesti ja hitaasti myssyään heilauttaen, "tämänkö hyväksi olemme tehneet niinkuin olemme? Tulleet joka päivä ja omia töitämme laiminlyöneet."

"En ole teitä pyytänyt tulemaan!" vastasi Heleija.

"Totta", sanoi Walleriina-rouva lyöden tahtia polvilleen, "vapaaehtoisesti olemme tulleet emmekä palkan tähden. Tämä on nyt kiitoksemme ja kunniamme. En ole turhaan helatuorstaina kuuttakymmentä täyttänyt. Joka tuvassa on ovi, ja sen, joka poistuu, ei ole pakko palata."

Walleriina-rouva nousi seisoalleen, heilautti myssyn oikealle korvalleen ja astui ovea kohti. Monet muut liittyivät häneen. Mutta ovelle tultuaan katsoivat kaikki taakseen.

He odottivat ettei Heleija päästäisi heitä menemään. Kaikkien kasvoilta näkyi surumielisyys, että heidän nyt täytyi jättää ainaiseksi paikka, jossa niin mukavasti oltiin joka päivä tavattu, yhdessä juoruttu ja kahvia juotu.

Walleriina-rouva peitti nuo tunteet juhlalliseen totisuuteen sanoen: "Sepän rouva on liian levoton. Heleija kyllä varoo tekemästä tuollaisia tuumuksia. Ja jos hän siitä huolimatta kuitenkin tekee, niin tässä seison ja sanon: pesen viattomana käteni. Tässä olen seisonut ja kohottanut tämän käteni sanoen: Heleija! Fritz teitä väijyy, mutta ei teidän tarvitse siitä välittää."

"Totta totisesti", vakuutti lukkosepän emäntä, "niin juuri sanoi Walleriina-rouva. Ja minä lisäsin siihen: kun Walleriina-rouva puhuu, voitte uskoa, Heleija. Ja samassa tuuli vetäsi ikkunan auki. On aivankuin se olisi eilen tapahtunut."

"Ja senjälten", vakuutteli satulasepän emäntä, "rupesi kahvi kiehumään ja minä ajattelin: aivankuin tuo kahvikin sen vahvistaisi."

"Enemmän kuin sata kertaa olen sanonut", huusi puusepän emäntä, "olkaa viisas, Heleija, sehän on hullutusta tuo teidän pelkonne."

Heleijasta rouvien käytös tuntui halveksittavalta. Hän ei aluksi tiennyt pitikö hänen suuttua vai nauraa. Mutta puhe pelosta ratkaisi asian.

"Minun pelkoni?" nauroi hän suuttuneena. "Minä en pelkää ketään. En ole pelännyt Holderin Fritzä, enkä pelkää teitäkään. Mutta *te* olette pelänneet ja tahtoneet herättää pelkoa minussakin. Ja nyt te taas pelkäätte että ehkä oikeuden edessä sanoisin teidän olevan syypäät minun tekooni. Tahdotte lykätä kaiken syyn minun niskoilleni, ja se on kurjaa. Mutta niin typerä en ole, että sanoisin seuranneeni vahtitupanaisten neuvoja. Siitä ei olisi mitään hyötyä, minulle vaan naurettaisiin."

Walleriina-rouva taltutti rouvien tunteet katseella, jota Anna-Maija ei voinut "sanoin kuvata".

"Jospa asia olisi sen arvoinen", alkoi hän, "että kannattaisi kahvikultaa sen tautta jäähdyttää! Minä sanon: yksi sana ei vielä ole mikään ukkosilma. Huomenna Heleija on jälleen järkevä. Arvelen että istumme vielä hetkisen. Ehkemme tapaakkaan aivan pian toisiamme."

"Istukaa", sanoi Heleija värin vaihdellessa hänen poskillaan, "istukaa milloin tahdotte ja missä haluatte, vaan ette minun tuvassani. Sanotte että Heleija on jo huomenna oleva järkevä, mutta Heleija on järkevä jo tänään. Te luulette voivanne minua soimata omassa talossani ja minun siitä hyvästä antavan teille vielä puut ja keittoastian kahvipuuhiinne. Luulette minua vielä typerämmäksi kuin olenkaan. Mutta sellaisten ihmisten kanssa en tahdo olla tekemisissä, jotka puhuvat tänään niin ja huomenna näin. Niin se on, ja sillä hyvä." Rouvat olivat jälleen oloutuneet eivätkä uskoneet Heleijan totta tarkoittaneen. Silloin tyttö päättävien askelin lähestyi tulisijaa ja tarttui kahvipannuun.

Anna-Maija syöksähti takaapäin syleillen häntä pidättämään — turhaan. Muurarin, puusepän ja kukkarontekijän emännät heittäytyivät sankarillisesti väliin — turhaan. Walleriina-rouva kohotti varottaen kätensä taivasta kohti — turhaan. Voimakas tyttö sysäsi heidät vaivatta syrjään. Kahvipannu keikahti korkealle ja ruskea virta vuosi kenenkään estämättä tuleen.

Moniääninen pelästyksen, tuskan ja suuttumuksen huuto säesti sammuvien hiilien sihinää. Pieni liesi, joka vielä äsken lekotti seuraelämän rauhallisena uhripaikkana, törrötti mustana ja autiona kuin sammunut tulivuori.

Mutta sen yli kohosi Walleriina-rouva, hävitetyn uhripalveluksen ylipapitar, huoneenleveässä majesteettiydessään.

Näki että hän yhä vielä oli taipuvainen osottamaan armoa oikeuden sijasta, jos Heleija tulisi järkiinsä. Hän aikoi juuri heilauttaa myssynsä oikealle korvalleen, mutta säästikin tuon merkikkään tempun toistaiseksi, antaakseen mahdollisesti pian tapahtuvalle lähdölleen tarpeellista pontta.

Pukahdetun hiilivalkean manalle menneet henget olivat sillaikaa heränneet jälleen eloon, hehkuen kostonhimoisina ja loukkaantuneina.

Se vain kiihotti tytön uhkaa. "Haluan sulkea oven!" sanoi hän käskevällä äänellä.

Nyt ei enää mikään mahti maailmassa voinut pidättää Walleriina-rouvan myssyä vasemmalla korvalla. Hän löi molemmin käsin esiliinaansa ja sanoi: "Siis lopultakin! Menemme sinne, mistä olemme tulleetkin, jos tosin toisin sydämin. Tulimme harjottamaan kristillistä rakkautta, varottamaan ja jumalista elämää neuvomaan. Mutta se, jonka sielun korvat ovat lukossa, se lukitsee maallisetkin korvansa. Niin totta kuin isävainajani oli kankuri, tässä seison ja sanon: Heleija on kerran näkevä mitä hän on tehnyt! Onko Holderin Fritz häntä väijynyt? Ei, vaan etsinyt vannepajuja. Mutta mistä muualta voi ihminen pajuja etsiä ellei sieltä, missä niitä kasvaa? Heleija on kai myöskin pajuja etsinyt, koska hän aina on työskennellyt pajujuen kohdalla. Nyt kai ymmärretään miksi Heleija on aina nauranut, milloin on sanottu Fritzin häntä väijyvän."

Heleija riensi ovelle ja avasi sen selk'selälleen. Hoikkana ja kookkaana hän seisoj ovensuussa, näyttäen puukalikalla rouville mistä tie kulki. Huulet sulettuina, silmät leimuten kuin ukkospilvien yläpuolella kaareutuva sinitaivas hän näytti siltä enkeliltä, joka ajoi ensimmäiset syntiset paratiisista.

Walleriina-rouva astui muutamia askeleita taaksepäin ja olisi kääntyessään varmaan kaatunut päistikkaa ovesta ulos, jos hän olisi voinut siitä kulkea muuten kuin kylittäin. Hän sulki siten itseltään ja muilta muutamaksi minuutiksi oven, niin että toiset, vaistomaisesti Heleijaa väistäessään, työntyivät takaisin tuvan peränurkkaan. Mutta vain hetkeksi. Sillä Walleriina-rouva oli huoneenleveydestään huolimatta reipas rouva ja tapasi jälleen pian entisen puheenlankansa.

"Nyt ymmärtää jokainen", sanoi hän, "kuka oikeastaan on toista väijynyt. Tietysti tyttö on nauranut, kun me viattomat lampaat olemme varotelleet häntä, joka itse on väijyjänä ollut."

"Niin," sanoi kankurin emäntä työntyen nopeasti ovesta ulos, "hän itse on keksinyt koko jutun, että Holderin Fritz muka häntä väijyy."

Muurarin emäntä oli sillävälän seurannut viimeisen puhujan esimerkkiä. Hänkin oli jo turvassa: "Mitään niin kauheeta ei ole vielä ikänä kuultu nuoren tytön tehneen!"

"Todella", sanoi satulasepän emäntä uloskiirehtimisestä hengästyneenä. "Annappa sanoa naimattomalle miehelle Grunden markkinoilta tullessaan, että jos tämä naisi hänet, niin hän ehkä vielä tekisi hänestä miehen!"

"Ja kun mies ei huoli", jatkoi lukkosepän emäntä ohimennessään, "niin ei muuta kuin työntää hänet kärryillä puroon."

"Ja miksi?" sanoi puusepän emäntä päästyään hänkin turvalliselle alueelle. "Koska me emme ole tahtoneet yhtyä hänen vainoomisiinsa."

"Oi", huokaili vapautunut saunaemäntä itsekseen, "mies on niin hyvä, että sanoo itse pudonneensa, kun tämä ilkimys työntää hänet sillalta alas."

Tuvassa vielä viipyvien tuska tietysti nousi puhe puheelta, joilla vapautuneet yhä ärsyttivät Heleijaa. Kun sepän emäntä oli vuorossa harpatakseen Heleijan ohi, tarttui lähinnä takana seisova häneen ja tähän taas seuraava. Sepän emännän voimat eivät kuitenkaan riittäneet hinatakseen koko tuota ketjua mukanaan. Hän kaatui ovesta ja toiset syöksyivät sekamelskassa hänen ylitsensä. Vaivoin he siitä selviytyivät, toistensa yli vierien ja ryömien.

Heleijan täytyi pakostakin nauraa. Kun viimeisetkin jo olivat lähteneet, heitti hän oven kiinni. Hän tunsu vihansa sulavan nauruun.

Ulkona olevat naiset eivät vielä menneet tiehensä. "Ei hänen tarvitse luullakkaan", sanoi puusepän emäntä, "että kukaan enää menisi tuonne, missä kahvikin maistuu aivan myrkytetyltä. Ja kuka tietää? Ja miksei? On ihmisiä, joista voi sitäkin uskoa?"

"Nyt pitää koko kaupungin saaman tietää, miten asia oikein on!" sanoi kankurin emäntä.

"Siellä ei ole muuta kuin likaa ja siivottomuutta!" huusi joku toinen.

"Ja jos hän menee niin pitkälle", kuului sepän emännän ääni jo pajujen luota, "niin oikeudessa hänelle kyllä näytetään että ne, jotka mustaavat toisten mainetta, joutuvat kidutushuoneeseen."

Linnavuoren keskinousulta kuului: "Tässä seison ja sanon, että sellaisia häitä kuin hän nyt menetti, ei ole vielä Luckenbachissa nähty."

"Ja nytpä tulee sekin ilmi", huusi vielä kauvempaa kukkarontekijän emäntä, "onko tuo lapsi hänen sisarensa vai hänen omansa!"

Aivan viimeiseksi kuului vielä kuin kaikuna Linnavuoren ylimmältä työväeltä: "Niin totta kuin isävainajani oli..."

Sitten ei kuulunut muuta kuin heisipuun kahinaa ja pajujen hiljaista suhinaa.

"Antaisin vaikka mitä", sanoi vanha Anna-Maija lamppua sytyttäen, "kun et tätä temppua olisi tehnyt. Kaupungin suurellisimmat rouvat olet nyt vihottanut."

"Kunpa minä olin oikeassa!"

Vanhus ravisti päätään. "Siitä olisi vielä puhumista", sanoi hän, "vaikken olekkaan helatuorstaina kuuttakymmentä täyttänyt."

Heleija katsoi taakseen, tutkiakseen käyttöikä vanhus Walleriina-rouvan puhetapaa pilkoillaan. Mutta kun tämä puhui täysin totisena, jopa hartaasti, avasi Heleija ikkunan päästäkseen enempää kuulemasta.

"Jos olisit heidän arvoisena, niin asia olisi aivan toinen", kehräsi vanhus kankurin emännän näkymättömällä rukilla. "Mutta köyhä kansa voi olla oikeassa vain köyhän kansan suhteen. Paremmat ihmiset ovat kuin Jumalan ilma. Se on otettava vastaan sellaisenaan, ja jos se on hyvä, niin iloitaan, kuitenkin luulottelematta, että sen olisi *pitänytkin* sellainen olla. Ja miksi? Siksi että jos se on huono, täytyy aina ajatella että se voisi olla vieläkin huonompi, ja siihenkin täytyisi tyytyä."

Heleija kääntyi kiivaasti ikkunasta häneen päin. "Ja sentähden te arvellette että köyhien pitäisi olla heidän ilmaviirejään ja kääntyä aina sinne päin, mihin he puhaltavat! Mutta minä olen minä, enkä pelkää koko kaupunkia, vielä vähemmän teidän tyhmiä rouvianne. Menkäähän nyt jo omaan huoneeseenne älkääkä ärsyttäkö minua aivan villiksi!"

"Olisit mieluummin", sanoi Anna-Maija, "saanut olla neljä vuotta kirkossa käymättä!"

Hän asetti lampun, jonka oli jo ottanut käteensä, jälleen pöydälle.

Mutta Heleija sanoi kärsimättömästi: "Diktus on jo puhaltanut, kiiruhtakaa toki omaan huoneeseenne."

Vanhus otti jälleen lampun käteensä: "Tahtoisin — tahtoisin — mutta sinä — sinä et minun mielikseni edes niinannut. — Sinä olet — no menenhän minä. Tahtoisin — no hyvää yötä, Heleija — nuku hyvin!"

Anna-Maija kapusi portaita ylös. Heleija avasi tuvan oven mennäkseen purolle.

"Ja jos he minut vangitsevatkin", sanoi hän ulos mennessään, "käytökseni tähden Fritziä kohtaan, niin olen sen ansainnut kymmenesti. Ja se on tuhat kertaa parempi kuin että Fritz olisi kuollut, vaikei yksikään elävä sielu tietäisi, että minä olen sen tehnyt."

Pajukossa puron reunalla hän kumartui, kahmasi vettä kourallansa ja pirskontti sitä palaviin kasvoihinsa.

Sitten hän syventyi ajattelemaan mitä Fritz nyt siellä kotonaan mahtoi tehdä ja ajatella. Mitä syvemmästi hän tunsu oman voimansa ja itsenäisyytensä, sitä syvemmäksi kasvoi hänen säälinensä Fritziä kohtaan. Hän, Heleija, saattoi nauraa koko maailmalle ja saattoi tehdä työtä. Mutta Fritz? Tyttö kuvaili mielessään miten Fritz turhaan ponnisteli pidelläkseen puukkoa tai kirvestä kädessään. Työ ei valmistu,

nälkä ja huolet häntä vielä enemmän heikontavat. Heleija kyllä tiesi että Fritz oli pikemmin rikas kuin köyhä, mutta hän kuvaili asian mielessään sellaiseksi, kuin miksi se olisi muodostunut hänen omissa ahtaissa oloissaan.

Niin oli Fritzin laita ja kaikki oli hänen syynsä. Fritz oli tarkottanut hyvää, ja nyt hänen täytyy ajatella, että Heleija on vihoissaan häntä ahdistanut.

"Jospa edes voisin sanoa hänelle, etten ole tehnyt sitä tahallani. Jos hän tosiaankin olisi niin viisas, että vielä minua kosisi. Silloin minä korvaisin tuon menetetyn sormen ja hänestä voisi siitä huolimatta vielä tulla mies. Mutta kuka hänelle tuon tiedon saattaa? Jos teen sen itse, niin silloin vasta naiset saisivat puheenaihetta! Enkä edes tiedä tarvitseeko hän minua. Hän kai luulisi että minä tarvitsen häntä. En tarvitse ketään, voin tulla itsekin toimeen. Mutta kun voisin auttaa häntä hänen itsensä siitä mitään tietämättä."

Tuulenpuuska liikutti lepänlatvaa, muistuttaen häntä siitä että hän yhä vielä oli kyykkysillään puron rannalla.

Tuolla Leppäkujan luona — siellä oli Holderin Fritzin perunapello. Heleija oli tänään ohikulkiessaan nähnyt että pelto oli niin rikkaruohon vallassa, että perunat olivat miltei tukehtumaisillaan.

Muutamilla harppauksilla hän saavutti talonsa. Heitettyään nopean silmäyksen lapseen, joka makasi makeinta untaan, hän otti naulasta kuokan ja riensi nopein askelin pellolle päin.

Hän veti hameen päänsä yli, ettei kukaan häntä tuntisi. Hän pelästyi, kun hänen takanaan kohisi. Hänen sydämensä sykki rajusti.

Tuossa oli jo pelto. Hän pysähtyi pientareen luo, tyynnyttääkseen kiihtynyttä mieltään.

Millaisessa kunnossa olikaan pelto? Fritz oli varmaan kokonaan unohtanut perunansa. Heleija ravisti uudelleen ja yhä uudelleen päätänsä. Kuinka kipeästi Fritz kaipasikaan kunnollista vaimoa!

Hänestä tuntui hyvin vastenmieliseltä, että tuuli nyt juuri herkesi puhaltamasta. Hän oli luottanut siihen, että sen suhistessa ei hänen oloaan niin huomattaisi pellolla. Kostealla niityllä kurnuttelivat sammakot. Vesi solisi myllynkourussa ja Heleijan varovaiset kuokaniskut yhtyivät laakson öisiin säveliin. Silloin tällöin helähti kaupungin kirkontornin kellon lyönti — siihen vastasi kaukaisena kaikuna raatihuoneen kello ja vanhan Diktuksen vartijatorvi.

Vihdoin yhä kirkastuva kuunvalo vaati Heleijan lopettamaan salaisen työnsä.

Kuu kohosi — vaaleiden, sadetta ennustavien sumujen ympäröimänä — kuin paitasillaan vuoteeltaan Helmivuoren takaa.

18.

Isoäidin mieleenjohtuma mennä saunaisäntää herättämään oli onnellinen ajatus. Mutta helposti se ei ollut toteutettu.

Vanha mummo tosin pääsi pian jalkeilleen ja riensi kiireintä vauhtiaan Pajukujan vihreäikkunaiseen taloon. Mutta saunaisännän nostattaminen vuoteestaan, johon hänet tavallisesti oli saattanut pieni kohmelon tapainen, sekä sen seikan selvittäminen mitä varten hänen piti nousta, oli sitä vaikeampaa.

Vihdoin siitäkkin selvittiin ja vanhus asteli edellä valaisten tietä mestari Schnödlerille. Mutta mestari lienee käsittänyt muorin varotukset: "tuolla on kuoppa — tuolla on kivi, mestari!" niinpäin, että mestarin piti kuoppaan langeta ja kiveen kompastua — ainakin hän suoritti nuo molemmat temput mitä suurimmalla omantunnontarkkuudella.

Asianlaita olikin niin kuin jo "vahtituvassa" kuulimme — he tapasivat Fritzin tajuttomana vuoteeltaan.

Vanhus oli aivan suunniltaan, mutta mestari Schnödler sanoi häntä rauhottaakseen, ylenkatseellisesti naurahtaen: "On sitä pahempiakin nähty, rouva Holder. Tämä ei ole läheskään katolta pudonneen ja niskansa taittaneen veroinen. Kyllä me hänestä selvän saamme, rouva Holder."

Voitonvarmuudessaan hän oli vähällä kaatua makaavan yli. Estääkseen mahdollisia epäilyksiä rouva Holderin puolelta, hän sanoi: "Se johtuu janosta, hyvä rouva. Ei tippaakaan! Ei tippaakaan koko

päivänä."

Samassa hän tarttui Fritzin käsivarteen ja koetteli valtimoa. Se kuitenkin tuotti jonkinlaisia vaikeuksia, hän kun etsi valtimoa kyynäspään kohdalta.

Vanhuksen silmät seurasivat tuskallisesti mestari Schnödlerin suuta. Hän pelkäsi kuulevansa: "Ei hänestä enää tule kalua". Mutta mestari nyökäytti jälleen leikkillisesti päätään sanoen: "Riivatun mies! Valtimokaan ei enää lyö, mutta kyllä me hänestä selvän saamme."

"Mutta mitä paikkaa te oikein koettelittekaan, mestari?"

Mestari huomasi erehdyksensä ja siirsi kätensä alemmaksi.

"Katsokaas, rouva", selitti hän vanhukselle, "sellainen mies kuin Fritz ei ole niinkuin muut raukat. Jokaisella räätäälilläkin on valtimo ranteessa, mutta Fritzin tapaiselta mieheltä odotetaan enemmän."

Lähellä vuoteen pääpuolta oli ruukku. Saunaisäntä tarttui siihen käsiksi. Ensin hän kuitenkin sitä haisteli. "Onpa vahinko että tuollainen mies juo silkkaa vettä. Siihen hän on liian hyvä." Hän kaatoi ruukun sisällöksen Fritzin päähän. Sitten hän nyökäytti veitikkamaisesti päätään vanhukselle.

Fritz ilmasihe jo joitakuuta elon merkkejä.

Saunaisäntä iski jälleen silmää vanhalle naiselle. "Mitäs sanoinkaan? Liikkuihan hän jo. Ja yhä parempaa tulee. Kyllä hänestä selvän saamme. Älkää olko millännekään, rouva Holder. Aivan eri juttu olisi, jos hän olisi niskansa taittanut."

Vanhus muisti loukkaantuneen sormen ja huomautti siitä. "Oi, mestari, kun ei Fritzin sormi vain olisi vahingoittunut!"

"Vahingoittunut?" vastasi mestari. "Silloin leikkaamme sen pois!"

Vanhus näki jo pojanpoikansa rampana ja nyyhkytti ääneen.

Mutta mestari nauroi häntä rauhottaakseen oikein hirtehisen naurua: "Mitäs sormi on? Onhan tuossa vielä luuta ja lihaa tarpeeksi, vaikka leikattaisiin kaikki kymmenen sormea ja vielä varpaat lisäksi. Se käy kuin voideltu, olenkohan vain ottanut veitsen mukaani? Katsokaahan, rouva — yks, kaks, noin! Älkää olko millännekään, rouva Holder!"

Vanhus pidätteli tuskissaan mestaria molemmin käsin. Hän näytti uskovan, että tämä todella saattaisi leikata Fritziltä sormen vain näyttääkseen hänelle kuinka helposti se oli tehty ja ettei hänen sitä tarvinnut surra.

"Mitä?" sanoi mestari. "Pääasia on rohkaista ihmisten mielet. Ja jos tuo tuolla makaakin kuoleman kielissä, niin ei teidän tarvitse sitä surra, sitä vartenhan minä olen olemassa. Mitä sitten kuolema on? Ja sellaiselle miehelle! Tuohan kuolee tuohon kauniisti vuoteelleen — aivan toinen asia olisi, jos hän olisi niskansa taittanut. Älkää olko millännekään, rouva Holder!"

"Oi, hyvä Jumala, hän kuolee!" huudahti vanhus.

"Mitä?" kysyi mestari. "Tuoko? Ei niitä maitakaan."

"Mutta olettehan sen itse sanonut, mestari Schnödler."

"Niin kyllä, esimerkin vuoksi", vastasi mestari, "näyttääkseni miten teitä rauhottaisin, jos niinkuin kuoleman sattuisi. Mutta tuon kanssa ei ole mitään hätää. Korkeintaan aika hermokuume ja jäykkä sormi, muuta ei. Älkää olko millännekään, rouva Holder!"

Samassa hän kääri hihansa, niin että näkyviin tuli kaksi karvaisten karhunkäpäläin ja ihmiskäsien välimuotoa. Ensin hän niitä heristi, haki sitten sidetarpeensa ja tarttui Fritzin käsivarteen.

"Sormi jääpi jäykäksi, muuta ei", nauroi hän vanhukselle, ikäänkuin tekisi tuolla tiedonannolla suuren ilon. "Mutta eikö täällä ole mitään muuta kuin vettä? En ole tänään vielä saanut tippaakaan vettä väkevämpää."

"Pojanpoikani ei juo enää muuta kuin vettä", vastasi vanhus.

"Tuossapa nyt näette seuraukset! Jos hän olisi rauhallisesti istunut Gringelissä, niin hän ei olisi puroon pudonnutkaan."

Sairas hytkähti. Mestari Schnödler huolimattomalla sitomisellaan tahtoi osottaa Holderin mummolle,



ettei ollut mitään syytä levottomuuteen.

"Enpä ole moista runkoa ennen käsitellyt, vaikka olen Dresdenissä opissa ollut! Tuollainen rintakehä, ja vyötäiset hoikat kuin tytöllä. Aivan kuin Heleijalla."

Heleijan nimi vaikutti sairaaseen voimakkaammin kuin kylmällä vedellä valeleminen. Hän kohottautui puoleksi istualleen ja sanoi heikolla äänellä: "Mitä se minua liikuttaa? Gringelin Eevaa minä olen tavotellut!"

Holderin mummo oli yhtenä ilon hykäyksenä nähdessään Fritzinsä jälleen tajuissaan. Hän hyväili häntä kuin pientä lasta.

"Tekö se olettekin, mummo? Joko olette asianne toimittanut?"

"Mutta Fritz-poikaseni", vastasi vanhus. "Sanoithan sen vasta tänä yönä. Mitä oikein ajatteletkaan? Enhän voi öiseen aikaan mennä ihmisten luo."

"Niinpä tehkää se huomenna!" sanoi Fritz.

Hän vaipui jälleen vuoteelleen.

"Niin, Fritz, tietysti aikaisin huomisaamuna", vakuutti vanhus. Sitten hän taasen katsoi levottomasti mestari Schnödleriin. Sairaana takaisin vaipuminen saattoi hänet uudestaan levottomaksi.

Mutta mestari viittasi hänet pois sairaan vuoteen äärestä.

"Väsyt seisoamiseen", sanoi hän heidän tullessaan höyläpenkin luo. "En ole vielä tänään saanut vettä väkevämpää. Minulla on huomenna asiaa Gringeliin — voisin siis tuonkin asian samalla suorittaa."

Vanhus pelästyi: "Minkä asian?"

"Tuon Eevalle suoritettavan."

Vanhus ei ollut vielääkään häntä ymmärtävinään. Silloin mestari kertoi mitä hän vaitiolon lupausta vastaan oli kuullut eräältä toiselta, jonka nimeä hän ei uskaltanut mainita. Sillä hän tarkoitti räätäliä.

Nyt vasta Holderin mummo sai kuulla koko tuon jutun pojanpoikansa seikkailuista. Kuinka hän oli Heleijaan rakastunut, kunnes lopulta itse selittää, että hän onkin tavotellut Gringelin Walleriinan Eevaa.

Tuo viimeinen käänne tuntui mummosta ihmeelliseltä, samoin kuin koko juttu. Holderin mummo ei ollut tuhma nainen. Taitavasti kyselyään saunaisännältä mitä ei itse tiennyt, oivalsi hän pian tapausten sisällisen yhteyden. Parasta näytti hänestä olevan, että Fritz ensin sai rauhattua. Jos mummo tekisi hänen tahtonsa mukaan, niin hänen täytyisi sitä myöhemmin katua. Kunpa hänen vain onnistuisi pitää Fritzä siinä luulossa, että kaikki tapahtui hänen tahtonsa mukaan, kunnes hän oli tyyntynyt! Siihen mennessä kyllä kaikki järjestyisi hyvin.

Mutta mestari Schnödler välittäjäinnossaan voisi tuon kaiken pilata. Sentähden sanoikin viisas mummo vähän mietittyään: "Niinpä todellakin, mestari Schnödler, mitä tekin asiasta arvelette? Eipä silti, ettei Fritzini tietäisi mitä tekee. Mutta sellaisen rouvan kuin Walleriina-rouvan tyttöä ei sovi noin vaan toisen kautta tilata. Siksi täytyy minun itseni mennä. Ja pitäähän mestari muidenkin suhteen vielä asian salassa. Minun Fritzini on hyvin omituinen. Kun ihmiset luulevat että hän on tavotellut Heleijaa, silloin hän ihmisten kiusaksi tahtoo Walleriinan Eevaa. Jos taas ihmiset sanovat hänen Eevaa tavottelevan, niin hän varmaan kääntyy taas Heleijan puoleen. Ja jos luulette Walleriina-rouvan asiaan suostuvan, niin hän ei suinkaan mestaria siitä kiitä, jos te asian turmelette. Ja jos Fritz mahdollisesti teiltä jotakin kysyy, niin sanokaa vain, että minä olen kyllä asian toimittanut. Mutta mitä te oikein Fritzistäni arvelette? Sitähän minun pitikin kysyä."

"Kuumeen hän saa ja aika hyvän", vastasi mestari. "Kun tauti tarttuu tuollaiseen mieheen, niin se ei olekkaan mikään räätälinkuume. Vaan älkää olko millännekään, rouva Holder. Huomenna tulen jälleen, kyllä me hänestä selvän saamme!"

Vanhus auttoi mestarin ulos. Hän katsoi huolestuneena hänen jälkeensä. Mestari huomasi tämän. Parinkymmenen askeleen päässä vajan ovesta häneen tarttui uudestaan rauhottamisinto. Hän kääntyi vaivaloisesti vakuuttaen: "Ei vettä väkevämpää, rouva Holder, ei vettä väkevämpää!"

Kuun ennustus kävi toteen. Heleija ei ollut vielä nukkunutkaan, kun jo alkoi sade rapista. Herätessään hän kuuli vesipisarain kahisevan olkikatolla ja heisipuun lehdillä. Ja ennen sitä aikaa, jolloin hän tavallisesti meni päivätyöhönsä, valui kuin saavista kaataen.

Muuan pieni tyttö tuli peruuttamaan hänen siksi päiväksi sovitun ulkotyönsä.

"Huomenna varmaankin on jo parempi sää", arveli Heleija.

Tyttönen sanoi mennessään: "Heleijan ei tarvitse tulla ennenkun äiti jälleen kutsuu."

Heleija katsoi ihmetellen hänen jälkeensä. Sitten hän sanoi: "Ei haittaa. Ellei siellä, niin muualla. Työtä on yllinkyllin."

Anna-Maija oli sinä aamuna sangen totinen, kun hän laskeutui alas ottaakseen lapsen hoitoonsa.

Samaan aikaan antoi Walleriina-rouva noutaa tuolit ja kahvikupit. Tuo seikka koski hyväntahtoiseen vanhukseen aina sydän juuria myöten. Ylhäiset vieraskäynnit olivat hänen mielestään antaneet Heleijalle jonkinlaista ylevyyden arvoa ja loistoa, josta osa kirkastaen lankesi hänenkin päälleen. Hän tunsu samoin kuin vanhat uskolliset palvelijat, jotka herrasväkensä rappeutumisessa näkevät omankin kunniansa himmenevän. Heleija oli hänelle rakas. Se jo oli häntä surettanut, ettei Heleija ollut hänen hyväkseen suostunut edes yhteen ainoaan niaukseen. Ja vaikkei hän kokonaan hyväksyntykään noiden suurellisten naisten käytöstä, niin hän ei kuitenkaan kunnioituksessaan heitä kohtaan ymmärtänyt kuinka köyhä voisi asettua uhmaavalle kannalle heidän suhteensa. Se, että Heleija oli sellaista yrittänyt, tuntui hänestä majesteetinrikokselta.

Kun Heleija tällä kertaa jäi kotiin, oli hänkin liikaa ja kömpi päätään pudistaen jälleen huoneeseensa.

Tyttö istuutui ompeluksineen etuseinän ikkunalle — takimainen oli heisipuun sisäänkurkistamista varten — eikä ajatuksiinsa vaipuneena edes huomannut vanhuksen lähtöä.

20.

Ei milloinkaan toinen päivä eroa niin toisesta kuin ne päivät, jotka seurasivat Heleijan viimeistä Zainhammerin matkaa. Tälläkin päivällä oli aivan oma luontonsa. Niinkuin tupanen olisi ensi kerran ollut tyhjä. Heisipuu näytti aivan kaljupäiseltä, sensijaan että se ennen oli tirkistellyt tuhatkiharaisena. Lapsi, joka leikki Heleijan lähistöllä, pysytteli tiedottomasti vielä sillä pienellä alalla, mikä sillä nyt viikkokausia oli ollut käytettävään ja väisteli yhä polvia, joita ei enää ollut. Niillä seuduin, missä Walleriina-rouva oli istunut, se yhä liikkui suuressa kaarella. Jopa itse Heleija oli kulkiessaan väistävinään tuon mahtavan rouvan liehuva myssy.

Muuten hän unohti kaiken muun Fritziä ajatellessaan.

Näillä ajatuksilla oli omituinen vaikutus häneen itseensä. Tieto syyllisyydestään ja mietiskelyt miten saattaisi sen, mitä ei enää voinut tekemättömäksi tehdä, ainakin osaksi sovittaa, herätti hänen sisäisen maailmansa, joka tähän saakka oli uinunut tuon reippaan tytön käyttäessä voimiaan uuvuttavaan ruumiilliseen työhön. Se ilmeni pian hänen ulkonäössäänkin. Katseensa syventyi — siinä kuvastui uuden elämän alku.

Aikaa oli Heleijalla kyllin, ja sitä näytti suotavan hänelle yhä enemmän tämän uuden olomuodon kehittämiseen.

Yön kuluessa taukosi sade joksikin aikaa. Mutta jo seuraavana aamuna se alotti uudelleen, laulaen päivästä päivään samaa yksitoikkoista säveltä.

Tunti kului tunnin jälkeen, päivä päivän, viikko viikon. Yksin sade pysyi alallaan ainaisessa yksitoikkoisuudessaan. Se, jolla ei ollut kelloa, ei enää pian tietänyt yön ja päivän erotusta.

Ensin ihmiset katsoivat ilmapuntaria joka tunti, sitten joka päivä, lopulta eivät viitsineet enää vilaistakaan. Tuntui siltä kuin ei voisi toisin ollakkaan. Ensin ikävöitiin jälleen nähdä vihreätä ja sinistä, lopulta unohdettiin, että enää muita värejä olikaan kuin harmaa. Harava ja kuokka olivat muuttuneet satumaisiksi muinaiskaluiksi.

Ihmiset joutuivat päästään pyörälle tästä uudesta maailmanjärjestyksestä, jossa vesi näytti anastavan ilman sijan.

Kunpa vatsankin sijalle olisi ilmestynyt joku uusi järjestys. Mutta sydänelän kohdalla muistutteli tuo

entinen yhä olemassaolostaan. Näлкä oli se rengas, joka lujimmin liitti nykyisyyden menneisyyteen.

Ja jos tuollainen heinäsiä herätti varakkaittenkin huolia, mitenkä sen täytyikään ahdistaa yksinäisen tytön sydäntä, joka tänään kulutti mitä eilen ansaitsi! Kun vierä päivä päivän perään kenenkään pyytämättä häntä työhönsä, enemmän pesuun ja siivoamiseen kuin muihinkaan sisä- ja taloustöihin, silloin hänen lopultakin olisi pitänyt ymmärtää mitä hän, Walleriina-rouvan sanojen mukaan, oli aikaansaanut. Mutta hän tahtoi mieluummin laskea sen olosuhteiden kuin omaksi syykseen. Tosiaankin, kuka nyt pesisi vaatteita, kun ei voinut niitä kuivattaa! Kukapa lattioita, kun jokainen toi kengissään sisään puolet Luckenbachin pelloista! Taitamattomuutensa ompelijana hän oli valmis tunnustamaan, mutta ompeleminen ei hänestä ollut mitään työtä. Hän ajatteli samoin kuin useimmat hänen säätyinsä kuuluvat. Kun heidän itsensä täytyy joskus kirjottaa kirje tai muu sentapainen, niin se tuntuu niin vaikealta ja kiusalliselta, että he joka kirjaimen sijasta mielellään hakkaisivat sylen halkoja. Mutta kun joku tekee sitä työhönsä aamusta iltaan, niin se ei muka ole mitään, pikemmin jonkunlaista laiskurin elämää.

"Eikä minua huvita tuollainen laiskurintyö!" jatkoi Heleija ajatuksiaan. "Mutta tullappa kerrankin taas kaunis sää!"

Hän tietää kuuluvansa kauniin ilman toveruuteen. Hän on Luckenbachin heinäniityillä yhtä asiaankuuluva ja välttämätön kuin aurinko ja kuivattava tuuli.

Tosiaankin! Siihen mennessä on syöty, mitä hän tähän saakka on pannut säästöön mahdollisen sairauden varalle. Ei itseään varten, vaan pikku Liisun, tytön varalle.

Anna-Maijaa sensijaan haetaan sitä ahkerammin töihin. Milloin hänet kutsuu Walleriina-rouva, milloin kankurin emäntä, milloin joku muu. Hän joutuu enää hyvin vähän olemaan kotonaan. Hän puhuu joka päivä yhä ylhäisemmin, aikaapa jo heilautella myssyään aivan Walleriina-rouvan tapaan.

Vain harvoin on hänellä enää aikaa ohimennessä pysähtyä alakertaan juttelemaan, ja silloin hän antaa hyväntahtoisesti tuon uuden loistonsa valaista Heleijan himmentynyttä olentoa. Hänellä ei ole rohkeutta tarjota mitään tytölle, vaikkapa haluakin olisi. Sillä hän tuntee Heleijan. Ja tämä ei näytä siltä kuin hän olisi minkään tarpeessa. Päinvastoin hän laskee pilaakin vanhuksesta. Hän näyttlee häntä kohtaan Walleriina-rouvan ja kankurin emännän osia ja tekee tuon niin taidokkaasti, että Anna-Maija toisinaan unohtaa happamanimelän naurunsa ja niaa niin syvään, kuin Heleija olisi joku noita mahtavia rouvia.

Eräänä sadepäivänä tuli Anna-Maija hämäränaikana Heleijan luo hänen tupaansa. Tyttö huomasi kaikesta, että vanhuksella oli jotain sydämellään.

"Enhän minä ole noita teidän suurellisia rouvianne, niin ettei teidän tarvitse alottaa ilmoista, tahtoessanne minulle jotain sanoa", huomautti Heleija. "Asia on hyvin yksinkertainen, joko puhutte tai olette puhumatta. Niin se on, ja sillä hyvä! Tai ehkä säästätte sanottavanne siksi, kun olen sytyttänyt lampun."

"Älä vain minun tähteni lamppua sytytä, hyvä Heleija!" hätäili Anna-Maija, joka yhä etsi puheensa pasmalankaa.

"Enkä, vaan tuon Liisu-tytön tähden."

"Liisuhan istuu aivan rauhallisena, ja öljy tulee niin kalliiksi..."

"No, olkoon vielä vähän aikaa, mutta sitten..."

"Niin", sanoi Anna-Maija. — "Kerranhan se on tehtävä", ajatteli hän ja koetti nykäistä itseään suoraan asiaan.

"Jos voisit ottaa lapsen mukana työmaille", sanoi hän. "Onhan se jo kyllin suuri. Muutenhan minä tosiaankin asuisin teillä mieluummin kuin muualla."

"Tahdotte siis muuttaa?" kysyi Heleija.

"Niin", sanoi Anna-Maija. "Minun rintani ei enää kestä tuota heisipuun tuoksua."

"Tänä vuonna se on jo kukkinut", vastasi Heleija rauhallisesti. "Eikä se kuki enää kokonaiseen vuoteen."

"Ja sitten puro", jatkoi Anna-Maija nolona.

"Niin tosiaankin, puro!" säesti Heleija. "Se on todellakin kamalan märkä. Oletteko jo tänään aikonut muuttaa?"

Vanhus myönnytteli.

"Nytpä ymmärrän", sanoi Heleija, "miksi öljy on niin kallista ja minkätähden tulette luokseni hämärissä. Olette ajatellut että muuten näkisin päältäanne, että ajattelette verukkeita. Jos olisitte tullut yöllä, niin se olisi ollut vielä parempi, sillä silloin en olisi kuullutkaan. Te olette minun puolestani oma herranne ja voitte antautua Walleriina-rouvan armoille milloin tahdotte. Minulla ei ole teille mitään sanottavaa eikä pahastumisen syytä. Ja mitä Liisuun tulee, niin sen asian täytyy kyllä selviytyä, niinkuin selviytyykäin — ja sillä hyvä!"

Mutta Anna-Maijan mielestä ei kaikki vielä ollut hyvin. Hän olisi niin halusta kuullut, ettei Heleija voinut tulla hänettä toimeen. Sillä niin paljon kuin hän olikin Heleijasta vieraantunut, oli tyttö hänelle kuitenkin liian rakas. Hänhän menikin vain pelosta, että nuo mahtavat rouvat voisivat pitää syntinä, jos hän vielä jäisi asumaan Heleijan luo. Mutta ei ole niinkään helppoa jättää taloa, jossa on kauvan asunut, saamatta sitä tunnustusta, että häntä siellä edes hiukan kaivataan. Hän kehitteli auki suuren paperin, jossa oli pieni sokerileipä, ja antoi sen Liisulle.

"Kunpa et olisi tehnyt tuota noille suurellisille rouville!" lausahti hän vapisevin äänin vielä oversa. "Ja kun olisit mielikseni edes kerran niiannut, mutta..."

Nyyhkytys katkasi puheen, hän vain viittoili käsillään.

Lukkoon painautuvan oven kalahdus osotti hänen menneen.

Ulkona sateessa hän vielä seisoi jonkun aikaa silmät vettä valuen.

Mutta Heleija itsekin oli sivuuttanut totuuden samana hetkenä, kun siitä vanhusta moitti. Sillä hänelle ei ollut ensinkään yhdentekevää, että Anna-Maija pyrki hänen luotaan pois.

Eipä silti että hän olisi vielä siitäkään, että tuo uskollinen vanhuskin hänet jätti, huomannut mitä hänestä ajateltiin koko kaupungissa.

Mutta Anna-Maija oli kokonaisen ihmisijän talossa asunut. Hän oli siellä asunut jo ennenkun Heleijan äiti vastanaituna nuorikkona sinne muutti. Yksi toisensa jälkeen oli Heleijan muistin aikana jättänyt talon. Ensimmäisellä kannettuna isä, äiti ja nuoremmat sisarukset — vanhemman siskon oli hän itse karkottanut. Nyt, kun Anna-Maijakin läksi, vasta tyhjyys tuntuvaksi tuli. Niinkuin olisi äitiä kannettu toisen kerran ulos. Silloinkin oli näin satanut. Ja vanha heisipuu kahisi yhtä omituisesti kuin silloinkin. Aivankuin ihmiset kirkossa rukoiltuaan kohoavat syvään hengähtäen hiljaa istualleen.

Kaikki tuo johtui nyt hänen mieleensä. Ja hän olisi sen Anna-Maijalle sanonutkin. Mutta hän pelkäsi äänensä pettävän puhuessaan. Ja mieluummin kuin että olisi ruikuttaen ilmaissut tunteensa, hän jäi vaieten ikkunansa ääreen istumaan.

21.

Kohtalon näin Heleijaa ahdistassa se otti yhtä ilmeisesti Anna-Maijan hoivaansa. Aivankuin olisi vanhus sen kehotuksesta päättänyt jättää Heleijan mökin. Sillä sopivampaan aikaan hän ei olisi voinut muuttaa harvoja kapistuksiaan uuteen asuntoonsa.

Tuon pienen talon ränstynyt olkikatto soi sille nykyistä loppumatonta sadetta vastaan yhä vaillinaisempaa suojaa. Vanhojen saviseinien halkeamat taas ottivat avosylin vastaan vihollisen, joka siitä kiitollisena suurenteli niitä parhaan taitonsa mukaan. Mikäli Heleija reikiä tukki, sikäli sade niitä jälleen repi. Heisipuu ei voinut muuta kuin neuvottomana heilutella yhä jäykkeneviä oksiaan. Aika ajoin se koputteli seinään, ikäänkuin yhä uudestaan tutkiakseen niiden lujutta, ja aina koputettua se ravisti yhä surullisemmin päätään, rukoillen että sade vihdoinkin taukoisi. Mutta se ei saanut siltä muuta vastausta kuin alati ratisevan pilkkanaurun.

Talopahasen ilkein naapuri oli kuitenkin kallio, joka maata motkotti aivan sen oikeassa päässä kiinni. Se valoi öljyä tuleen, tai tässä tapauksessa vettä veteen. Se kokosi kaikki laelleen putoavat vedet ja syöksi ne rinteeltään mökkiparan niskaan, ikäänkuin se olisi ollut mikähän liikkeelle pantava myllynratas.

Vasen sivuseinä paraikaa vajoili. Kattokin olisi suistunut, ellei kallio vihdoinkin olisi armahtanut ja tuota häilyvää olkapäällään kannattanut. Sitten alkoi suurin osa etuseinää vajota. Se kumartui väsyneesti eteenpäin, ikäänkuin kurkistaen kulman takaa apua. Sitten se vaipui hiljaisen nöyryyden esikuvana pää polvia vasten.

Talo muistutti nyt suihkukaivoa, jonka yhdessä kulmassa vanha heisipuu seisoivat velttona kuin läpeensä kastunut sateenvarjo, lyöden tuollaisesta ilkiteosta kauhuissaan oksat päänsä yli yhteen.

Walleriina-rouva teki melkein saman tempun, kun saunaemäntä toi Gringeliin uutisen Heleijan talopahasen kohtalosta. Hän löi molemmat kätensä polviaan vasten.

"Siitä nyt näkee kuinka oikeassa olimme", arveli hän. "Onhan ennenkin satanut, mutta tämä sade on kuin taivaan näkyväinen rangaistus. Ja koko Luckenbachin täytyy olla samassa kadotuksessa. Se, joka helatuorstaina on kuusikymmentä täyttänyt, tietää mitä puhuu. Tässä istun ja sanon: onko tämä olevinaan sade? Ei, se on vedenpaisumus erään syntisen tähden."

"Niin", sopersi mestari Schnödler, "Heleija on kuin jättiläisten tyttäret. — Mutta minulla on teille jotain puhuttavaa!"

"Ja Herra on taas tälläkin kertaa erään viattoman pelastanut", jatkoi Walleriina-rouva. "Anna-Maija tuolla on kuin toinen Noak."

Anna-Maija, joka puhdisti oven luona lamppuja, niiasi syvään. Hänen suunsa meni hymyyn, mutta sydämessään hän huokaili mökin kohtalon tähden.

"On se omituista", sanoi seppä lievästi nikottaen. "Näyttää siltä että kaikki vanhan testamentin tapaukset uudistuvat vielä kerran tässä hyvässä Luckenbachissa. Ensin oli parati'sista karkotus, nyt on vedenpaisumus, näkemättä on enää Baabelin torni ja Israelin lasten lähtö Egyptistä."

"Se on ollut!" sanoi Walleriina-rouva. "Mutta nyt se vasta on lopullisesti täytetty. Faarao, joka on paaduttanut sydämensä, makaa nyt Punaisessa meressä. Taivas on puhunut."

Seppä ja toisetkin vieraat menivät. Mestari Schnödler ryntäsi Walleriina-rouvan luo, kuiskatakseen jotain hänen korvaansa.

"Tuota koskevaa!" sanoi hän osottaen Eevaa, joka juuri astui huoneeseen.

"Eevaseni!" huusi Walleriina-rouva. "No, miten hänen laitansa nyt on?" kysyi Eeva tullen heidän luokseen.

"Se se vasta mies on", naurahti mestari Schnödler. "On oikein nautinto nähdä sellaista miestä kuumeessa! Soisin että tekin, rouva, kerran saisitte sellaisen kuumeen. Te vasta elämää pitäisitte. Eikä sillä vielä niskaa taiteta. Älkää olko millännekään, Walleriina-rouva. Kyllä me teistä selvän saisimme. Silloin kun tuo poika houraillee, niin hän ei puhu muusta kuin Heleijasta. 'En pääse hänestä irti', huutaa hän, 'Tuolla hän on, ja tuolla, ja tuolla'. Ja hän osottaa milloin rintaansa, milloin päätänsä. Noiduttu mies — mutta kyllä me hänestä selvän otamme. Mutta kun taas on selvällä päällä, silloin aina kysyy: 'Mummo, joko olette selvittänyt asian Walleriina-rouvan kanssa?' Niin ihastunut hän on tähän neitoseen."

Gringelin Eeva näytti olevan toista mieltä. Mutta: "Kunhan ensin hänet saan", sanoi hän itsekseen, "kyllä tuon toisen pian mielestä poistan."

Mestari Schnödler oli itsekseen samaa mieltä kuin Eeva, vaikkei tahtonut sitä ilmaista joko kohteliaisuudesta tai muista syistä.

Walleriina-rouvan mieleen vain ei juolahtanut, että Fritz saattaisi olla kiintynyt kuningas Faaraon. "Entäs hänen mummonsansa?" kysyi Eeva. "Hän ei millään ehdolla tahdo että minä asian järjestäisin. On siinä muijaa! Mutta kyllä hänestä selvän saan. Jos pitäisi antautua puheisiin jonkun tyttöletukan kanssa, silloin voisin muka minäkin sen tehdä. Mutta sellaisen luo, kuin Walleriina-rouva, pitää hänen itse tulla. Ja kuka tietää milloin se tapahtuu. Minä en saa muka asiasta hiiskua sanaakaan. Fritz on muka niin kummallinen. Jos ihmiset rupeisivat puhumaan että hän kosii Gringelin Eevaa, silloin hän voisi muka aivan uhalla vielä ottaa Heleijan."

"Hm", ajatteli Gringelin Eeva. 'Tytöntynkä' arvasi aivan oikein, ettei Holderin mummo olisi hänestä huolinut. Hän ajatteli: "Kunhan vain asiasta tulee valmis, kyllä sitten eukon pehmitän".

"Luulisipa Fritzin itsensä jo kyllin vanhaksi", sanoi hän, "voidakseen lähettää kenen itse tahtoo. Vanhus ei voi minua oikein sietää. Olkoon minun puolestani. Naittakoon vaan hänet tuolle raakalaiselle ja kääriköön hänet vaikka pumpuleihin aina hävyttömiä kasvojaan myöten. Mutta jos joku sellaisia saa aikaan, ei hän ainakaan minulta saa suurta puhemiespalkkaa."

Mestari Schnödler käsitti hyvin että tämä merkitsi: "Voisit saada minulta hyvän puhemiespalkan."

Hän katsoi tyttöön veitikkamaisesti.

Mutta Walleriina-rouva heilautti myssyään:

"Holderin mummo on aivan oikeassa. Tuollaista asiamiestä ei lähetetä Gringelin emännän luo tällaisessa asiassa. Holderin mummo tietää miten on käännyttävä suurten rouvien puoleen. Tässä istun ja sanon: Gringel ei kaupittele kellekkään!"

Tytöntynkä tarttui pulloon, jonka kylkeen oli kirjoitettu "Espanjan palsamia", ja kaasi mestari Schnödlerin pyytämättä hänelle kaksi lasia peräkkäin. Äitinsä selän takana hän teki kieltävän liikkeen maksun suhteen ja sanoi: "Mestarin ei tarvitse enää turhaan asiasta huolehtia. Minä olen samaa mieltä kuin äitinikin."

Mestari Schnödler ymmärsi yskän. Hän nyökäytti nauraen päätään Eevalle ja sanoi Walleriina-rouvaa osottaen: "Helkkarin ylväs tuo Walleriina-rouva! Mutta kyllä me hänestä selvän saamme."

Mestari meni ja Walleriina-rouva kääntyi Anna-Maijan puoleen, joka juuri pukeutui siniseen vaippaansa mennäkseen ulos.

"Eikö niin, Anna-Maija?" sanoi hän. "Ellemme me suuret rouvat olisi suuttuneet, niin olisi nyt kenties koko Luckenbach hukunut kuningas Faaraon kanssa. Ja jos olisimme käyttäytyneet vielä toisin, niin kenties koko sadetta ei olisi tullutkaan. Vai mitä te siitä arvelette, Anna-Maija?"

"Oi!" sanoi Anna-Maija. "Aivan niinkuin te arvelette, Walleriina-rouva. En minä ainakaan tee itseäni syyppääksi minkäänlaisiin arveluihin. Walleriina-rouva kyllä tietää ettei ole mitään arvelemista sen lisäksi, mitä hän itse arvelee. Joka on niin rikas kuin Walleriina-rouva ja helatuorstaina kuusikymmentä täyttänyt!"

"Anna-Maija on jotakuinkin järkevä ihminen hänen oloihinsa katsottuna", arveli Walleriina-rouva tuosta nöyryyteensä hukkuvasta. "Sentähden onkin Herra häntä niin näkyväisesti kädellään korottanut. Tästä esimerkistä voitte nähdä ettei Jumala ole vain umpimähkään maailmaa luonut, vaan että hänellä on silloin ollut joku ajatus luodessaan toiset rikkaiksi ja toiset köyhiksi."

Ulkoa kuului tuulen suhinaa. Se oli itätuuli, joka nyt nousi kapinaan sateen jatkuvaa valtaa vastaan.

"Siinäpä se!" sanoi Walleriina-rouva taivaan sinisilmän ensi kerran jälleen pilkistäessä harmaiden sadepilvien takaa. "Onhan se päivän selvää. Tuuli on oikein odottamalla odottanut siksi, kunnes rangaistus on päättynyt. Ja kun ei sen ole tarvinnut odottaa siihen saakka, kunnes talo olisi kokonaan hävinnyt, niin näemme ettei taivas ole halunnut kokonaan tuhota kuningas Faaraota, vaan on ainoastaan tahtonut häntä nöyryyttää ja sen kautta johdattaa hänet oikealle tielle. Ja kun Jumalalla on jotain sen tapaista tekeillä, silloin pitää ihmisten rientää hänelle avuksi. Mitä minuun tulee, niin tässä istun ja sanon: mitä voin kuningas Faaraon käännyttämiseksi tehdä, sen teen rehellisesti ja uskollisesti."

Näin riemuitsi Walleriina-rouva, päättäen kohtalon avuksi jälleen ruveta Heleijan asioista huolehtimaan.

Vanha Anna-Maija sensijaan kyyhkyslakassaan — sillä sellaisena oli hänen nykyinen asuntonsa aikaisemmin ollut — oli tosin ylpeä taivaan välittömästä armosta, mutta salassa hän kuitenkin itki vanhan talon kohtaloa ja kuningas Faaraon kovuutta ja tunnottomuutta.

Vanhus ei voinut oikein tottua enemmän uuteen suosioon kuin kyyhkyslakkaansaakaan, hänen kun täytyi niistä molemmista nauttia aivan yksin. Rankkasateessakin hän hiipi vanhaan siniseen viittaansa käärittynä hämärissä pelokkain askelin entisen tyssijansa ympäri. Siellä hän kulki ja kiusasi vanhaa harmaata päätään kuvittelemalla mitenkä kaikki olisi voinut olla toisin, jos Heleija vain olisi seurannut hänen neuvojaan. Ja joka kerta kun hän muisteli heidän viimeistä eroaan ja jäähyväisleivosta, nyyhkytti hän uudelleen ajatellen: "Olisipa tyttö edes sanonut että hän toivoisi minun jäävän! Eikä hän ole minun mielikseni niinannut ainoatakaan kertaa."

Kuinka sydämestään iloitsivatkaan nyt kaupunkilaiset itätuulesta. Niin miellyttävältä ei olisi tuntunut suloisin länsituulikaan kuin nyt tämän kuivan veitikan karkea olemus.

Sillä karkeutta ja ankaruutta itätuulelta vaadittiin ajaakseen tiehensä tuon raskaan pilvijoukon. Vihaisesti puuskahdellen se lennätti ne takaisin kotimaansa, läntisen meren helmaan. Jällelle jäi vain valkoisina pumpulihuteina liiteleviä siekaleita. Ja niitäkin jo aurinko ruusuisin sormin kehräili pitkiksi hienoiksi langoiksi.

Kaiken harmaan jälkeen heräsi nyt entinen väriloisto eloon. Kun tulipunaiset hämähäkit vihreällä

paperilla häärivät vihannalla niityllä punaiset hameet, ja tummat takit ja housut kuin mustat kuoriaiset niiden välissä. Ken vain kykeni viikatetta tai haravaa heiluttelemaan, riensi riemuin hikikylpyyn. Pikku kaupunkiin ei jäänyt ainoatakaan tervettä käsivarsiparia.

Ja kuitenkin yhdet, kenties terveimmät, jotka ennen muita kuuluivat vapaaseen ilmaan.

Eipä siltä että niiden haltija olisi ilmanpuutetta kärsinyt. Heleija olisi ulos- ja sisäänkäydessään voinut päästä ovea avaamatta, sillä oven viereen seinään oli syntynyt miehenkorkeinen aukko. Mutta hän sulki oven huolellisemmin kuin milloinkaan ennen, vaikkei mennytkään pitemmälle kuin puutarhaansa. Ja hän kulki nyt vielä kepeämmin askelin ja pystypäisempänä kuin konsanaan, aina väliin virittäen iloisen laulunpätkän. Hän teki ihmisille kiusaa. Niinpä hän istui päivät pitkät, kun ei kukaan häntä työhön pyytänyt, kaikkien nähtävänä tupansa pöydän ääressä. Mutta hän ei näyttänyt ketään huomaavan, ja seinään syntyneestä aukosta hän ei ollut tietävinään.

Tuo oli kaupungin kaikille pilkkakirveille todellinen juhlanäky. Jokainen koetti välttämättä päästä tuota kummaa näkemään, kuiskatakseen jollekin naapurille tai tuttavalle huomautuksiaan juuri niin ääneen, että ne paraiksi ylettivät Heleijan korvaan. Mutta tytöllä oli aina jokaiseen pilkkasanaan raitis nauru ja näppärä sutkaus vastaukseksi.

Öisin oli asianlaita toisin. Kun kaikki äänet olivat sammuneet ja hänen ylpeytensä lauennut jännityksestään, silloin hänen uupunutta mieltään painoi raskaana nykyisyyden ja uhkaavan tulevaisuuden taakka. Mutta silloin tuli Fritzistä hänen onnekseen hänen yksinäisten hetkiensä eroamaton seurakumppani — päivä päivältä yhä suuremmassa määrässä.

Kun Heleija eräänä aamuna heräsi, eikä päivän noustessa sen säteet heijastaneetkaan hänen pieneen peiliinsä, silloin hänen lannistettu mielensä jälleen virisi uuteen eloon. Nopeasti hyppäsi hän vuoteestaan. Tosiaankin: koko taivas oli kauttaaltaan harmaiden pilvien peitossa. Pääskysel lensivät tavallista nopeammin ja niin matalalla, että ne miltei koskettivat puron pintaa. "Nyt heidän on pakosta tuleminen", nauroi hän itsekseen, "tuon runsaan heinänsadon tähden, joka makaa vielä levällään ulkona. Tällaisen aamun seuralaisena on tavallisesti sade ennen iltaa. Nyt minua tullaan taas työhön hakemaan. Ja kun kerran pääsen asiaan käsiksi, niin tiedän kyllä että kelpaan vastakin, kun he taas näkevät mitä voin aikaansaada."

Niin nopeaan hän ei ollut milloinkaan pukeutunut eikä peseytynyt. Hän otti ylleen keveimmän hameensa, voidakseen oikein reippaasti liikkua. Pian kuuluikin koputus, kerran, sitten uudestaan ja yhä uudestaan, mutta koputtaja ei ollut työhön kutsuja, vaan vanha heisipuu. Huonoa leikintekoa niin arvossapidetyn ystävän puolelta! Heleija miltei uskoi, että rouvat olivat tuon vanhan puunkin hänestä vierottaneet. Ja mitä korkeammalle aurinko nousi, sitä ylemmä pääskysel kohosivat, kunnes vuorenhuippujen ympärillä näkyi pitempiaikaista poutaa ennustava punerva auer.

Heleijan ajatukset eivät kohonneet pääskysten kera — ei puuttunut paljon etteivät hänen silmänsä pisaroinneet.

Silloin kuului ulkona ruohikossa hitaasti lähenevät ontuvat askeleet.

Silmänräpäyksessä oli Heleijan ylpeys jälleen herännyt. Hän istui suorana tuolillaan, laulaen iloista laulua.

Askeleet pysähtyivät aivan etuseinässä olevan aukon eteen. Heleija ei ollut huomaavinaanakaan paikalleenseisahtuneen raskasta hengitystä. Se kuului hänestä kuin Walleriina-rouvan hengitykseltä. Veri syöksähti tytön poskille aina silmiin saakka, mutta hän lauloi yhä reippaammin lauluaan.

Ulkoa kuului nyt kevyt yskähdys, jossa värähti hämmästys ja loukkaantumus. Vihdoin kuului Reickerin ravintolan emännän suuttunut ääni: "Mutta oletko aivan hupsu, tyttö? Mitä narripeliä tämä on?"

Ärsyytynyttä tyttöä harmitti rouvan äänensävy. "Hän on myöskin noita suurellisia tai ainakin tahtoo niitä olla", ajatteli hän itsekseen. Sitten hän huusi kovalla äänellä, vaikka rouva Dotin olisi aukon kautta kuullut pienimmänkin kuiskeen: "Onko siellä ketään oven takana?"

Tämä ilveily harmitti jälleen ravintolan emäntää, joka tosiaankin tahtoi käydä suuresta rouvasta. "Minun kanssani et kujeile", sanoi hän. "Siihen et pysty."

Siitä huolimatta meni Heleija ensin ikkunan luo, aukaisten sen sangen juhlallisesti. "Vai te se olettekin, rouva Dotin? Mutta miksette käy taloon? Minä en mielelläni pidä ikkunoita auki, kun Liisu saa paraikaa hampaita. Ja kun ikkuna on sulettu, niin ei oikein kuule mitä ulkona puhutaan."

Reickerin emäntä pudisti päätään ajatellen: "Miten lie tuonkin järjen laita? En olisi uskonut, että tämä

talonjuttu olisi häneen niin koskenut." Hän aikoi tulla huoneeseen aukon kautta, mutta kun kuuli Heleijan avaavan ovea, niin ajatteli: "Jos hänen laitansa todella on vähän niin ja noin, niin täytyy tehdä hänen mielikseen. Tuollaiset ihmiset voivat suutuksissaan vaikka mitä tehdä."

Ovi avautui ja emäntämme astui ehdottomasti askeleen taaksepäin, kun hän näki Heleijan seisovan niin lähellä itseään. Hänen mieleensä johtui sinä silmänräpäyksenä kaikellaisia juttuja hulluista. Mutta tarkemmin Heleijaa katseltuaan, huomaamatta mitään mielenhäiriön oireita, vielä vähemmin raivokohtauksen tapaista, liikkasi hän tytön jälessä tupaan.

"Hyvää päivää", sanoi hän sitten —"vaikka kasvoistasi päättäen sinulla toivottamattakin on hyvinvointia kyllältä."

"Oi", vastasi Heleija hilpeästi, "hyvää ei koskaan saa liiaksi. Taisittepa minua vähän säikähtää?"

"Ja sinä luulet olevasi ainoa, joka et pelkää", naurahti ravintolan emäntä keventynein mielin, sillä hän näki kohta että Heleija oli entisensä. Silmillössään tupaa harmitti häntä kuitenkin, että Heleija vielä sellaisten tapausten ja tekojen jälkeen saattoi olla entisellään. Sentähden hän jatkoi: "Nyt saat jättää kaikki metkusi sikseen! Olen tullut tänne pulmakseni kanssasi vakaan sanan. Mutta saatan lähteä sitä sanomattakin."

Rouva Dotin istuutui uuninpenkille ja asetti eteensä pöydälle mukanaan tuomansa nyytin. Heleija toi ikkunan luota tuolinsa, asettuen vierastaan vastapäätä.

Tämä ensi työkseen veti kaulahuivinsa poimuista silmälasinsa esille. Sitten hän silitti esiliinaansa, kumartui Heleijaan päin, pani lasit nenälleen ja alotti: "Tyttö, tyttö, mitä olet tehnyt! Menet työntämään Holderin Fritzin veteen, koskei hän tahdo sinua kosia, ja kun nuo suuret rouvat sinua teostasi nuhtelevat, olet niin tuhma, että ajat heidät talostasi!"

"Koskei hän tahtonut minua kosia?" huusi Heleija suuttuneena. Emäntä otti lasit nenältään, niinkuin tapansa oli aina milloin ei itse puhunut. Mutta Heleija jatkoi: "Tuon ovat muut teille uskotelleet, vaikka teidän pitäisi tietää millaisia teidän suuret rouvanne ovat. Ja heidän pitäisi ensin ajatella omaa syytään, miten kauvan he minun korvaani toittelivat että Fritz väijyy, tehdäkseen minulle jotain paha, kunnes minäkin sen uskoin."

"Olkoon niinkin", vastasi ravintolan emäntä, asettaen jälleen lasit paikoilleen, "sillä asiaan ei lopullisesti vaikuta lainkaan mitenkä se on ollut. Koko juttu on tämä: sinä olet köyhä tyttö ja he ovat isosia naisia. Vaikka he itse olisivat työntäneet Fritzin puroon, niin se ei siihen vaikuta, sillä köyhän tytön ei sovi kohdella suuria rouvia niinkuin sinä olet tehnyt. Olen aina ajatellut, että sinun luonteisellesi pakostakin kerran käy hullusti. Köyhyys ja ylpeys ovat huonoja aviokumppaneita. Ylpeydelläsi olet suuttanut kaikki ihmiset ja kuka tietää miten vielä voi käydä, ellet ajoissa käänny. Mene siis vielä tänä päivänä noiden isoisten naisten luo ja pyydä heiltä anteeksi rikoksesi. Walleriinrouva on itse hyvyys, kun ei häntä vain ehdointahdoin ärsytetä, niinkuin nyt on tapahtunut. Sitäpaitsi..."

Heleijan poskilla vuorottelivat rouva Dotinin puheen aikana alituiseen valkoiset ja punaiset pilkut. "Sitähän minäkin, että teillä on vielä lisättävänä joku 'sitäpaitsi' tai kaksikin. Se on kaikki sitä samaa, ja joka kerran suun täydeltä puhuu, se voi puhua enemmänkin. Sanon vaan että minun korvaani ei pysähdy kymmeneskään osa teidän puheestanne."

Emäntä asetti jälleen lasit paikoilleen, sanoen rauhallisesti: "Se on sinun asiasi. Tee miten tahdot, kuuntele tai et. Mutta minä puhun, koska se on minun velvollisuuteni. Tuo Liisun asia olisi aivan oikea ja kauniskin, ellet olisi köyhä tyttö, jolla on tarpeeksi huolehtimista itsestäsikin. Ja luuletko sinä tekeväsi hyvää sisarellesi vapauttaessasi hänet vitsauksesta, jonka hän itse on itselleen hankkinut, nostaessasi hänen hartioiltaan surun, joka voisi hänet saattaa järkiinsä paremmin kuin sinun puheesi, joista välittämättä hän voi jatkaa yhtä kevytmielisesti kuin on alottanutkin."

Heleija oli tietämättään kiertänyt käsivartensa Liisun ympärille, joka seisoi juuri hänen edessään. Kun rouva Dotin otti lasit nenältään, ikäänkuin ollakseen näkemättä mitä tyttö tuohon ehkä vastaisi, lausui tämä tavallista hiljemmällä äänellä: "En puhu mielelläni siitä asiasta." Ja nostaessaan lapsen syliinsä hän jatkoi, puhuen enemmän tälle kuin emännälle: "Jokaisen täytyy tuntea ympäristönsä ja tietää pahentaako vai parantaako hän asiansa. Niin, Liisuseni, me emme pyydä anteeksi, silloin kun muitten pitäisi pyytää meiltä, eikä meitä erota toisistamme muu kuin haudankaivaja. Niin se on, ja sillä hyvä! — Ettepä ole minulle sanonut, rouva Dotin, mitä se nisu-ukko toimittaa, jonka teille Grunden markkinoilta toin? Jos se olisi ollut elävä, niin se olisi syönyt teidät, sensijaan että te syötte hänet. Ja teidän oluestanne olisi hänen nenänsä jo aivan punainen."

"Niin", sanoi emäntä ja pisti lasinsa jälleen kaulahuivin poimuihin, "opeta karhua tanssimaan, pian se jälleen ryömi nelin! Ja vaikkapa joskus kuulisin että olet kerrankin tullut järkiisi, niin pian sinulla on



jälleen vanhat temppusi. Niin suuri ja väkevä kuin oletkin, olet kuitenkin pelkkä lapsi. Olen sinulle sanonut: tee miten tahdot, mutta älä myöskään luule saavasi minulta turvaa, ellet neuvojani seuraa. Eipä siltä, etten sinun tähtesi uskaltaisi rikkoo välejäni noiden suurten rouvien kanssa. Mutta ei pidä myöskään sanottaman, että Reickerin emäntä on hänen uppiniskaisuuttaan tukenut. Nyt tahdon minäkin kerran sanoa: niin se on, ja sillä hyvä! Jumalan haltuun!"

"Silloinhan se joltain kuuluu, kun te sen sanotte", naurahti Heleija. Hän näki emännän hetken epäroivän pitikö hänen poistua aukon vai oven kautta. Mutta ihminen mieluummin poistuu samaa tietä kuin on tullutkin.

Heleija ei ollut ensinkään sillä mielellä, kuin hän uskotteli emännälle olevansa. Hän jäi seisomaan talon edustalle, katsellen vanhuksen jälkeen. Emäntä Dotin oli ainoa, jolta hän saattoi odottaa osanottoa ja apua hädässään — hän oli vähällä huutaa vanhuksen jälleen takaisin. Mutta emäntä olisi pysynyt sanassaan, eikä Heleija puolestaan saattanut pyytää anteeksi, vaikka olisi tahtonutkin.

Illalla heinätyöstä palaavien ohikulkijain pilapuheet vahvistivat häntä yhä pysymään entisessä uppiniskaisuudessaan.

Jos edelliset yöt olivat olleet ikäviä, niin eivät seuraavat suinkaan olleet iloisempia.

Hätä uhkasi entistä ankarammin. Hän oli ärtynyt ja katkera ihmisille, jotka niin väärin käyttäytyivät häntä kohtaan. Ja kuitenkin hän ei ollut milloinkaan painavammin tuntenut kuinka kipeästi hän heitä tarvitsi.

"Mitäpä minusta!" sanoi hän huolestuneena, istuen vuoteessaan. "Mitäpä minusta! Jos olisin yksin, niin he eivät voisi minua pakottaa mihinkään niin kauvan kun niityllä kasvaa juuria ja puroissa on vettä. Mutta Liisun tähden, jota tähän saakka olen ruokkinut vuohenmaidolla ja teellä! Jos olisin voinut edes pitää vuoheni! Mutta anteeksi en pyydä missään tapauksessa. Tahdon vielä tarjoutua työhön. En ymmärrä kuinka minä, jota kaikki ennen ovat kilvan pyytäneet, nyt voin sanoa ihmisille: antakaa minulle työtä! Mutta tahdon kuitenkin vielä tarjoutua Liisun tähden. Niin teen kun teenkin huomenna. Mutta nyt tahdon nukkua. Olkaa vaiti ajatukset, sen sanon teille viimeisen kerran — ja sillä hyvä!"

Tämän jälkeen Heleija kääntyi päättävästi kyljelleen, antaakseen sanoilleen parempaa pontta. Mutta unipa ei saapunutkaan. Hän haki vaistomaisesti ajatuksilleen uutta kiinnityskohtaa. Katseensa sattui lapsen pieneen kätöseen, joka täydessä kuunvalossa lepäsi peitteellä hänen vieressään. Samassa johtui hänen mieleensä mitenkä hänen sisarensa lapsina olivat vaivanneet päätänsä tutkiakseen kädenselässä olevista suonista tulevien miestensä nimien alkukirjaimia. Hän itse oli silloin tehnyt heistä pilaa ja sisaret olivat arvelleet, että kun Heleijan kädenselässä ei ollut mitään kirjaimia huomattavissa, niin hän ei milloinkaan miestä saisikaan. Nyt, kun hänen täytyi ponnistella äskeisiä ajatuksiaan vastaan, teki hänen mieli tutkia kättään. Ja niin miltei itseään häveten kun hän tuon tekikin, hän kuitenkin luuli selvästi voivansa lukea kädestään kaksi toisiinsa kiertynyttä kirjainta. Hän tunsu punastuvansa yhä enemmän eikä ilennyt enää käteensä katsoa. Sillä niin reipas ja rohkea kun hän olikin ihmisten edessä, yhtä ujo oli hän itselleen.

Ja kun nyt Liisu, äkkiä heräten, näki hoitajansa niin iloisena ja rupesi omalla tavallaan hänen kanssaan sopertelemaan, silloin pelkäsi Heleija hänen viisaita silmiään. Oli aivan kuin lapsi olisi tahtonut mainita tuon nimen, vaikka hän tiesi ettei tyttönen voinut lausua ainoatakaan sanaa.

"Älä ole tyhmä, Liisu!" sanoi hän nopeaan. "Eihän se ole tottakaan. Kuu katselee ikkunasta sisään, nähdäkseen oletko sinä hyvä lapsi, ja kertoo sitten pikku veljilleen taivaassa että sinä nukut kiltisti. Katsoppas, kun se on jo tuolla Gringelin kohdalla. Siellä se ensin nauttii jotain virvoketta ja sitten se paneutuu maata."

Lapsi oli uudelleen nukahtanut.

Heleijasta tuntui nyt aivankuin hänen olisi pitänyt pyytää itseltään anteeksi, että hänen kädessään oli F ja H kirjaimet. Sillä sitä hän ei tullut ajatelleeksi, että suonihaarautumista saattoi lukea mitä vain itse halusi.

"Tyhmyksiä", sanoi hän kädelleen. "Minä en tarvitse miestä. En häntä enkä ketään muutakaan. Mutta veli — se olisi vallan eri asia. Olisihan hauskaa kun olisi joku, jolle voisi uskoa kaikki. Ja veljenä Holderin Fritz kyllä olisi minunkin mielestäni hyvä. Jos hän olisi minun veljeni, kuinka pitäisinkään huolta hänen tavaroistaan! Olisin koko päivän häntä auttamassa. Iltasin siivoisin ja puhdistaisin työhuoneen. Sitten hänen pitäisi saada siisti kaulahuivi, sillä tuota hänen kauluslaitostaan en voi kärsiä, ja nuo pitkät tupsut leikkaan hänen piipustaan jo ensi päivänä. Polttakoon vain tupakkaa minun puolestani; se nyt näyttää kuin miehelle kuuluvan. Ja ilman liiviä kuin mikäkin hampuuksi! On kurjaa kun noin kaunisvartaloineen ihminen ei pidä parempaa huolta itsestään. Hän on kauniin poika, minkä milloinkaan olen nähnyt. Mutta nuo pitkät villit hiukset eivät häntä ensinkään kaunistaa, vain likaavat

takinkauluksen. En myöskään kieltäisi häneltä oluthaarikkaa silloin tällöin, mutta rahat tietysti pitäisi olla minulla".

Näin hän ajatteli. Mutta pian häipyivät sanat ja kohta ajatuksetkin. Hänen silmänsä sulkeutuvat. Hän tuskin enää kykenee käsittämään mitä kaksi talon ohi kulkevaa keskenään puhelevat.

Toinen sanoo: "Nyt hän entistä paremmin tarvitsee reipasta vaimoa, sormi kun on pilalla."

Heleija ajattelee uneen vaipumaisillaan: "He tarkottavat Fritzia."

"Ja Eeva kai on äitinsä tapainen", sanoo toinen. "Siinä vasta muoria on!"

"Eeva" — ajattelee Heleija vielä, eikä sitten enää muuta. Hän on jo nukahtanut.

Miten kauvan hän tällä kertaa nukkuukin. Herätessä on jo täysi päivä.

Hän kuulee tuvassaan puhuttavan. Ovatko nuo tuhmat rouvat taasen siellä? Mutta hänellä ei ole aikaa ihmetellä, hän kuulee tamppimyllyn Reetan sanovan: "Heleijan täytyy tulla aivan paikalla Ulrikin-niitylle työhön!" Hän pukeutuu kiireesti, ja sillaikaa Walleriina-rouva vastaa jotain Reetalle. "Nyt Walleriina-rouva lyö polviinsa", ajattelee Heleija itsekseen. "Nyt se alkaa. Aivan oikein!"

"Sillä niin totta kuin isävainajani oli kankuri, tässä istun ja sanon: kyllä Heleija tulee aivan paikalla!"

Hän on jo ulkona ja ihmettelee miksi hän kulettaa kärryjä mukanaan. Eihän hän niitä siellä tarvitse. Hän on jo myöskin joutunut kauvas Ulrikin-niityn ohi. Hän on Ulrikin-metsässä ja kulkee jälleen kotiinpäin. Hän kuulee vielä takanaan talonpoikaisvaimon äänen. Havuneulaset tuoksuvat niin väkeviltä. Silloin astuu yhtäkkiä Fritz esiin puun takaa — mutta ei enää Ulrikin-metsässä, vaan hänen omassa puutarhassaan.

Fritz tarttuu hänen käteensä.

"Päästä minut irti!" sanoo Heleija. "Tahdon pitää käteni vapaana."

Hän katsoo Fritzin kasvoihin. Ne ovat kalpeat, mutta niin hyvännäköiset, että oikein sydämeen koskee.

"Eikö niin?" sanoo hän Fritzille. "Sinä olet tahtonut minut omaksesi? Et ole tilannut itsellesi mitään kirvestä? Olen aina ajatellut että sinä minut ottaisit, saadaksesi talosi hyvään kuntoon."

"Niin", sanoo Fritz ja katsoo häneen, "se on kyllä pahasti! Mutta kun mummo on kerran lukinnut laatikkonsa, niin ei sulhaspaitakangasta voida enää panna pois. Sitä ei nyt enää voi muuttaa."

Sen käsittää Heleijakin. "Koska niin on", sanoo hän surullisesti, "niin se on tosiaankin liian myöhäistä. Mutta älä niin narrimaisesti pidä minua kädestä!"

"Koskeeko? Niin, olenhan minä väkevä. Olen Hurja-Fritz."

"Yhtäkaikki. Ja vaikka olisit kymmenesti väkevempi, niin en sinua pelkää. Mutta älä katso minuun noin, en voi sitä kestää. Oi Fritz, mitä sinä Gringelin Eevalla! Hänestä ei ole sinulle. Kukaan muu ei sinulle sovi kuin minä. Kunpa en olisi sinua puroon sysännyt; nyt sinä ehkä luulet etten sinusta huoli. Sinä ajattelet että Eevalla on rahaa, mutta Gringelissä on paljo lapsiakin. Ja sinun työkalusi! Ne Eeva heittää nurkasta toiseen, niinkuin hänen tapansa on. Ja kaikkialla on likaa ja siivottomuutta. Mutta päästä nyt irti, en anna noin tarttua olkapäihini. Päästä — oi Jumala, en ymmärrä mikä minun on! En ole vielä milloinkaan tämmöistä tuntenut. Tällaista on varmaankin taivaassa — ellei samalla niin ahdistaisi!"

"Mikä sitten?"

"En tiedä."

"Jospa tuo Liisu olisikin sinun lapsesi, tai jos sinulla olisi toinen lapsi, joka olisi sinun omasi!"

"Mutta tuoltahan tulee heisipuu ihan taloni eteen. Ja miksi vanha Schramm on punaiseen kirkkotakkiinsa puettu? Ja hän kulettaa käsivarresta Walleriina-rouvaa. Eihän semmoistakaan ole milloinkaan ennen tapahtunut, että vanha rouva on morsiusneitona, tyttärensä häissä. Oi, älä ota häntä, Fritz! Älä ota Gringelin Eevaa! Ja päästä minut irti, muuten minun täytyy puristaa sinut kuoliaaksi — etkä sinä sitten enää voi ottaa Gringelin Eevaa."

"Purista, purista minut kuoliaaksi!" sanoo Fritz, kiertää käsivartensa hänen ympärilleen ja painaa huulensa hänen huuliaan vasten.

"Päästä minut irti!" huutaa Heleija suuttuneena ja kuumat veret syöksyvät hänen kasvoihinsa. Hän työntää Fritzin rajusti luotaan, niin että tämä viskautuu kauvas, niinkuin silloin Ulrikin-sillan luona. Hän itse kaatuu, lyöden päänsä puuta vasten.

Kuinka kylmä tuo puu onkaan. Niinkuin se ei olisikaan puu, vaan kalkkiseinä. Hän kiertää hapuillen kätensä sen ympärille, sillä äkkiä on tullut yö, vain pieni nelikulmainen pilvi tuolla vastapäätä on jonkun verran valoisampi, muuten koko seutu on pimeä ja puutarha samoin.

Se on todellakin seinä, jota vastaan nojautuneena hän istuu. Maa hänen allaan on pehmeä kuin vuode. Vieressään hän kuulee hiljaista hengitystä. Hän tuntee olevansa paitasillaan. Häpeän puna polttaa hänen kasvojaan yhä tulisemmin. Fritz on häntä suudellut! Ja kuinka hän on itse puhunut Fritzin kanssa! Eihän hän ole voinut puhua sillä tavalla! Eihän hän ole saattanut antaa miehen itseään suudella! Mutta hänhän tuntee vielä pinnistystä rinnassaan siitä, että hän niin lujasti puristi Fritzia itseään vasten. Hän tuntee vielä huulillaan Fritzin huulten lämpimän kosketuksen ja sydämessään ennen aavistamattoman tunteen.

Ja kuitenkin kevyt hengitys hänen vieressään on Liisun. Nelikulmainen valoisampi ala on hänen kamarinikkunansa. Hän istuu vuoteessaan. Onkohan kaikki ollutkin vain unta?

Kuinka hyvältä tuntuisi, jos niin olisi! Silloin ei sekään pitäisi paikkaansa, että Fritz kosii Gringelin Eevaa. Sillä sitä ajatusta hän ei voinut sietää. Mutta silloinhan sekin, että hän rakastaa häntä, Heleijaa, olisi myöskin unennäköä, ja se häntä suretti.

Jos hän nukkuisi uudelleen, niin hän ehkä näkisi edelleen unta samasta asiasta. Kuka tietää mitä hän vielä unissaan tekisi! Hänen kasvojaan vieläkin polttaa, ajatellessaan mitä jo on tehnyt. Mitähän Fritz hänestä ajattelee? Mitä nuo naiset nyt sanovatkaan!

Hän oikein itkee suuttumuksesta itseään kohtaan, ettei hän voi vapautua noista tunteista eikä edes tahtoisikaan vapautua, ei mistään hinnasta!

"En välitä Fritzistä rahtuakaan!" sanoo hän ääneen. "Menköön Gringelin Eevan kanssa naimisiin. En välitä hänestä! En välitä kenestäkään! Niin se on, ja sillä hyvä!" Mutta hän ei pääse itsestään selville. Hän yhä sekottaa toisiinsa unen ja todellisuuden.

Hän menee avonaisen ikkunan luo vilvottelemaan.

"Jospa menisin uimaan!" sanoi hän itsekseen.

Hän tietää ettei Liisu herää ennen aamua. Hän pukeutuu. Muistellessaan tunteitaan Fritzin sanoessa: "Jos sinulla olisi toinen lapsi, joka olisi omasi", koskee hänen sydämeensä pikku Liisun puolesta kuin hän olisi todella tahtonut luopua tyttärestä. Hän pyytää sydämessään nukkuvalta anteeksi. Sitten hän rientää uimaan.

Mutta seisossaan lymyapaikassaan, jossa niin usein ennenkin on öiseen aikaan uinut, hän ei voi pakottaa itseään edes kaulahuiviaan riisumaan. Muulloin hän oli vapaasti kuin lapsi heittäytynyt viileään virtaan. Mutta nyt — hän tietää ettei kukaan häntä näe, ja kuitenkin hän ei voi. Hän häpeää puita, taivasta, vettä, yötä ja itseäänkin.

Onko hän sitten tehnyt jotain pahaa?

Kun hänen mieleensä johtuu Gringelin Eeva, niin sydämensä on tuskasta pakahtua. Tässä hän nyt seisoo. Syvyys houkuttelee häntä tuhansin äänin sellaisenaan heittäytymään sen viileään syliin. Hiljainen tuulenpuuska häntä pelottaa, hän pakenee kotiinsa kuin arka kauris.

Ensimmäinen uniko hänet niin muutti? Muulloin hän ei pelännyt ketään. Eikä hän nytkään pelkää muiden voimaa, hän pelkää omaa heikkouttaan. Ja sitä hän ei tuntenut vielä tunti aikaisemmin.

Nousevan aamun ensimmäinen puna heijastuu hänen pieneen rikkonaiseen peiliinsä. Hän katselee lasta. Se oli kuitenkin herännyt hänen poissa ollessaan. Se oli istunut vuoteeseen ja itkenyt. Sitten se oli nukahtanut istualleen, ruumis etukumarassa. Hän polvistuu vuoteen viereen ja kiertää hiljaa käsivartensa tytön ympäri.

"Usko minua, Liisu", sanoo hän nukkuvalle, "sinusta en luovu elämässäni. En tarvitse muita lapsia kuin sinut. Eikä minusta tule sittenkään huono ihminen. Mitään sellaista kuin äsken en varmaankaan tee tajuissani, sen voit uskoa Liisuseni, ja äitivainajani taivaassa on minua auttava, etten tee niin enää unissanikaan."

Holderin Fritzin luonnostaan vahva terveys oli sille aikaa voittanut sairauden. Hän sai jälleen liikkua vapaasti ulkona.

"Onpa sentään kummallista", sanoi hän istuutuen puutarhansa tuolille, "että sairaanaolostakin on jotain oppimista! Terveenä tuskin huomaamme aurinkoa ja taivasta, puita ja ruohoa ja kaikkea muuta mitä ympärillämme on. Mutta kun olemme viikon pari sairaina, niin aivan uusi, eloisa, hyöriävä ja hääriävä maailma avautuu silmiemme eteen. On kuin noiduttua, että nyt huomaan erikseen jokaisen maassa makaavan kiven, jokaisen siipiään puhdistavan hyttysen ja jokaisen ruohonkorren. Siitä vasta näen, miten tuhma entinen hurjisteluni on ollut. Vaikken kykenisi yhtään jäsentä liikuttamaan, niin kykenen kuitenkin olemaan kunnan mies."

Samassa seisoi isoäiti hänen edessään. Vanhus itki.

"Mitä te itkette, mummo?" kysyi Fritz.

Vanhus nyyhkytti: "Oi hyvä Jumala! Että nyt taasen istut tuossa ja olet terveenä — sehän minua itkettää."

"Olette tuhma, mummo", sanoi Fritz. — "Joko olette järjestänyt tuon asian — tiedättehän kenenkä kanssa?"

"Odotahan nyt, kunnes jälleen vahvistut ja voit itsekin siellä käydä."

"Eikö muuta puutu?" kysyi Fritz. "He siis tietävät senkin, että olen vaaninut Eevaa, saadakseni puhua kahdenkesken hänen kanssaan?"

"Tietysti, poikaseni, tietysti", vastasi vanhus. "On se kuitenkin omituista tämä ihmiselämä. Kuulehan, Fritz, etkö kerran ihmetellyt, kun sinun työpajasi oli perinpohjin siivottu?"

"Tarkotatte: tuohon vanhaan aikaan?" Niin nimitti Fritz muutoksensa edellistä aikaa.

"Sitä juuri", vastasi isoäiti.

Fritzin mieleen juolahti nyt asia. "Niin, siivosittehan te kerran salaa työpajani, kun pelkäsitte minun raivostuvan, jos saisin siitä tiedon. Ja minä raivostuin silloin, en ollut löytää työkalujani."

"Kyllä kai", arveli vanhus, "kun olit tottunut niitä etsimään ympäri nurkkia lastujen alta."

"Niin", sanoi Fritz, "se oli viimeisten Grunden markkinain jälkeisenä aamuna, jolloin minä — te tiedätte kyllä jo mitä, enhän mielelläni ajattele tuota entistä aikaa. Olin silloin raivoissani, kun minun täytyi hakea kalujani oikeilta paikoiltaan. Vajan ovikin oli sulettu."

"Arvaappa kerran, Fritz, kuka sen teki! Minä se en ollut".

Fritz mietti hetkisen ja sanoi sitten suuttuneena itsekseen: "Pitääkö minun aina ensiksi ajatella *häntä*? Johtuupa mieleeni että hän olisi voinut sen tehdä. Vaikka onhan se mahdotonta."

"Voinhan sen sinulle sanoa, Fritz. Heleija sen teki."

"Siis kuitenkin?" Fritzin kalpeille kasvoille nousi tumma puna. Hän tunsu sen ja huudahti suuttuneena: "Walleriinan Eevastahan teidän piti puhua!"

Niin hän huusi, ja kuitenkin hän olisi mielellään tahtonut tietää oliko vanhuksen puheessa perää. Mutta eikö hänellä sidotussa kädessään ollut lahjomaton vastatodistaja? Heikkouteensa suuttuneena hän jatkoi: "Ellei kaikki ole kunnossa siksi, kun alan jälleen ulkona käydä, niin menen Amerikkaan."

Vanhus pelästyi. Hän alkoi jo pelätä ettei voisikaan toteuttaa aiettaan.

"Mitä siitä enää puhutkaan, Fritz poikaseni?" puheli hän kuin ilman aikojaan. "Asia on jo päätetty. Walleriina-rouva on lyönyt polviinsa ja sanonut: Tässä istun ja sanon: sellaisen pariskunnan, kuin minun tytöntynkäni ja rouva Holderin pojanpojan, on itse taivas yhdistänyt. Tulkoon mestari Holder vain itse puheilleni! Hän on ollut hyvillä mielin siitä, että sade on miltei maahan kukistanut Heleijan talon. Kaupungin rouvat niin kauvan pelottelivat Heleijaa — voinhan sen sinulle nyt jo sanoa, Fritz — että sinä muka väijyit kirveellä Heleijaa tehdäksesi hänelle vaikka mitä, kunnes tyttö suuttui, ja mitä sitten tapahtui, sen tiedät. Ja kun Heleija huomasi ettei se ollutkaan totta, silloin hän suuttui vielä kerran ja ajoi kaikki nuo naiset talostaan. Nyt he iloitsevat että tytön on käynyt huonosti."

Oli uskallettua isoäidin jo nyt mainita Fritzille Heleijan teko ja siten antaa hänen huomata, että asian

oikea laita tunnettiin kaikista hänen salaamisyrityksistään huolimatta. Vanhus tiesi sen vallan hyvin. Hän oli aikonut odottaa siksi kunnes Fritz, rauhallisemmaksi tultuaan, voisi iloita siitä että hänen vakuutuksensa neuvotteluista Walleriina-rouvan kanssa olivat pelkkiä verukkeita. Mutta Fritzin yhä uudistuvat kiivaat vaatimukset liiton vahvistamisesta eivät enää myöntäneet asian lykkäystä.

On tarpeetonta mainita millaisella jännityksellä isoäidin silmät seurasivat pojanpoikansa kasvonilmettä mainitessaan tuon arveluttavan kohdan. Kuinka hänkin kalpeni nähdessään Fritzin vielä entisestään kalpenevan ja huuliaan purevan.

Mummo ei tiennyt että suuttumus, jonka hän näki nousevan Fritzin kasvoille, johtui juuri siitä ajatuksesta, miten suuren ilon tieto hänen erehdyksestään Heleijan mielenlaadun suhteen olisikaan tuottanut, ellei tuo tieto nyt olisi tullut liian myöhään. Se oli suuttumusta itseensä, että hänen mieleensä oli johtunut tuo onneton Eeva-juttu, josta hänen nyt täytyi pitää kiinni, vaikka häveten huomasi olleensa siinä hyvin yksinkertainen. Mutta hänen täytyi ihmisten tähden pysyä päätöksessään, ja tuntiessaan tuon pakon kamalan painon, hän huudahti suuttuneena: "Ne teidän ihmisenne! Mitä he tietävät? He sanovat että minä muka väijyin Heleijaa, voidakseen sitten sen johdosta minua moittia ja pilkata."

"Ei niin", koetti vanhus hyvittää. "Sinä luulet että he ovat muka paheksuneet sitä, että sinä olit Heleijaan mieltynyt. Mutta niin ei asia ole. Siitä he ovat sinua päin vastoin kiittäneet. Mutta se ei ole ollut heidän mielestään oikein, että alotit asiasi niin eriskummallisella tavalla. Joka tahtoo ihmisiltä jotain salata, hän vasta oikein heidän uteliaisuuttaan herättää. Ja jos joku koettaa jotain salata, niin he luulevat että on ollutkin salattavaa, sillä hyvää ei kenenkään tarvitse salata. Sinä olet niin paljon ajatellut muita ihmisiä ja käyttäytynyt niin salaperäisesti, että olet pelästyttänyt itse Heleijan ja sitten ihmisten tähden sanonut liikkuneesikin Gringelin Eevan vuoksi. Ihmiset ovat arvelleet että ei pitäisi heistä niin paljon välittää."

Isoäidin huomio kääntyi jälleen potilaan hyvinvointiin. Hän oli itselleen suuttunut siitä, että oli tämän aikaansaanut. Olihan saunaisäntä painanut hänen mieleensä, että piti tarkasti välttää kaikkea mielenliikutusta ja suuttumusta. Hän meni toimittamaan pojanpojalleen virvottavaa juomaa.

Fritzille oli isoäidin poistuminen mieleen. Hänen oli vaikea olla enää suuttunut eikä hän voinut sietää ajatusta, että isoäiti näkisi hänet surullisena taikka huomaisi hänen ajattelevan Heleijaa.

"Se on muka ollut tyhmää, että olen niin paljon ajatellut muita ihmisiä", sanoi hän itsekseen. "Ja ketkä niin ovat arvelleet? Ihmiset! Ihmiset sanovat ettei pidä niin paljon välittää ihmisistä. Taivaan nimessä! Tuosta voisi joutua aivan pyörälle! Ja hulluinta siinä on, että he ovat oikeassa. Se on siis narri, joka välittää ihmisistä. Ja se on vielä suurempi narri, joka tekee jotain heidän kiusakseen, kuin se joka koettaa olla heidän mielikseen. Ja minä muka olen tullut toiseksi, paremmaksi mieheksi ja syvälliseksi ajattelijaksi. Hurjistelua, nulikka, tuota sinun vanhaa hurjisteluasi! Sinä muka olet ollut jotain, kun olet käyttäytynyt oikein naurettavasti. Taivaan nimessä! Jos voisin edes tehdä sen tekemättömäksi, mutta tässä minun täytyy olla tyhmyyteeni kytkettynä kuin lapsi pahaantekoonsa." "Jospa asia olisikin niin, kuin vähän arvelen! Mutta sekin saattaa olla vain ajatusteni kuumehoureita. Mummo ei ole milloinkaan oikein selvästi tahtonut sanoa, onko hän todellakin suorinut Eevan asian valmiiksi, ja on aina puhunut Heleijasta aivankuin ohimennen. Ei olisi ensinkään mahdotonta, että hän on vain sanonut käyneensä Walleriina-rouvan luona. Enkä tiedä kuinka iloinen olisin, jos asia olisi niinpäin. Mutta minun on mahdotonta sanoa siitä mummolle mitään. Hurjistelemaan en enää rupea, olkoon miten hyvänsä. Mitä kerran sanoo, siinä on pysyttävä, vaikka sydän kahtia halkeisi. Jos saisin Heleijan omakseni, niin olisin jo huomenna terve. Jospa vain tietäisin mitä hän on ajatellut ihmisten sanoessa, että olen tahtonut häntä kosia. Jos tietäisin, onko hän tekoaan katunut? Oikeinkohan itkenytkin? Tekisin vaikka mitä saadakseni asiasta selkoa. Tuolta tulee mestari Schnödler. Jospa voisin häneltä urkkia! Mutta hän on liian viisas. Kylläpä olisi hullua, jos minun täytyisi ottaa tuo Eeva, en voisi sen jälkeen enää koskaan tulla oikein terveeksi, sen tiedän. Enkä tahtoisikaan tulla terveeksi."

Mestari Schnödler huomasi, mitä Fritzin teki mieli tietää.

Ja kun Walleriinan Eevallekin oli eduksi, että puhemies vastasi samaan nuottiin kuin mummo oli häntä kehottanut, niin hän esitti asian Eevan kanssa jo aivan valmiiksi sovituksi ja kaupungillakin tunnetuksi. Ihmiset olivat muka jo kauvan aavistaneet että näin kävisi. Niitä muutamia puheita, että Fritzin kosiminen oikeastaan olisi tarkottanut Heleijaa, ei uskottu, koska Holderin Fritz ei ollut niitä miehiä, jotka huojuvat sinne tänne.

Fritzissä saivat saunaisännän puheet aikaan sellaisen mielenliikutuksen, että hän antoi jälleen kantaa itsensä vuoteeseensa.

Saunaisäntäkin käytti hyväkseen tätä asian tilaa. Hän saattoi vanhuksen hyvinsovitetuilla rauhotuspuheillaan pian mitä suurimpaan tuskaan.

Ikäänkuin ohimennen hän sanoi, että Fritz näytti luulevan mummonsaa koettaneen vain uskotella täyttäneensä hänen toivomuksensa. Sen oli saunaisäntä huomannut, vaikkei hän sentään tahtonut väittää, että se arveluttava käänne, joka jälleen näytti uhkaavan paranevaa potilasta, johtuisi suorastaan siitä. Mummon piti vain tarkasti välttää kaikkea keskustelua tuosta asiasta.

"Mitä siihen tulee, että tuo riivattu mies sanoo ylihuomenna lähtevänsä Amerikkaan, niin siitä me pian selvän otamme. Niinkuin hän muka kaiken lisäksi vielä kaipaisi merikipua! Minäpä tiedustan onko tuo Walleriina-rouvan asia jo selvä, ja ellei ole, niin minä sen selvitän. Älkää olko millännekään, rouva Holder, merellä kuoleminen ei ole läheskään samaa kuin pudota katolta ja taittaa niskansa."

"Aivan oikein, mestari", alotti vanhus. Mutta mestari saattoi hyvin arvata, että vanhus tahtoi sekaantua asiaan ja ehkäistä hänen puhemiestoimensa. Siksi hän sanoi itsellään olevan kovin kiireen, puhui miltei kuoleman kynsissä olevan tahdon pyhydestä ja riensi pois ennenkun vanhus oli ennättänyt saada sanaakaan suustaan.

Siinä nyt oli tuo hyvä Holderin mummo. Saunaisäntä meni luultavasti suoraa päätä Gringeliin.

Kun eukko astui sisään, tapasi hän Fritzin jälleen kalpeana ja heikkona vuoteellaan ja kuuli hänen heikolla äänellä hourailevan jostakin "kuumekoirasta".

"Oi Jumala!" ajatteli hän, "saunaisäntä oli sittenkin oikeassa, Fritz hourailee jälleen. Jos hänen todellakin täytyy kuolla, niin en voi unohtaa etten täyttäneenkään hänen viimeistä toivomustaan Walleriinan Eevan suhteen. Ja vielä lisäksi olisin hänen kuolemaansa syypää."

"Kas tässä, Fritz", sanoi hän, asettaen valmistamansa juoman vapisevin käsin hänen viereensä.

Fritz yhä hiljalleen toivoi, että isoäiti oli häntä vain uskotellut. "Schnödlerkin on voinut puhua noin vanhuksen neuvomana", ajatteli hän itsekseen. Tosin saunaisännän yksityispuheet eivät näyttäneet pitävän yhtä hänen otaksumiensa kanssa, mutta pääasiallisesti ne soveltuivat hänen toivomuksiinsa. Ja kuitenkin täytyi hänen myöntää: "Uskon näin ainoastaan sentähden, että toivoisin asian niin olevan."

"Mummo!" sanoi hän. "Te ette olekaan suorittanut tuota asiaa valmiiksi. Te olette kuin kuumehoureen koira..."

Vanhus löi ajatuksissaan kätensä yhteen. "Mutta Fritz..."

"Kuin ihmiset, tarkotin. Te olette kuin kaikki ihmiset. Te ette sitä tahdo. Tahtoisitte minulle väkisin toisen."

Suuttunut ääni, jolla hän nuo sanat lausui, kaikui niin heikkona, että se tärisytti vanhuksen mieltä enemmän kuin itse puheen sisällys. Hän kuuli hengessään siinä jo kuolinkellojen sointua.

"Mutta, Fritz poikaseni, kuinka voit noin ajatella?" sanoi hän itkien. Hän näki jo mestari Schrammin, hautausmenojen toimittajan, seisovan mustaan viittaansa puettuna oven edessä. Ja hän päätti ensi tilassa perinpohjaisesti korvata, mitä oli Eevan asiassa laiminlyönyt.

"Onhan se jo sovittu, Fritz, ja mitä vielä puuttuu, se on yhdellä ainoalla sanalla tehty. Menen myöskin pastorin luo. Älä nyt vaan suutu, silloin tulet taas huonommaksi."

Fritz näki vanhuksen ottavan viittansa. Hän alkoi todella pelätä, että hän nyt vasta pakottikin mummonsaa tekemään sen, minkä hän niin sydämestään toivoi tekemättömäksi. Siitä huolimatta hän ei tahtonut sisintään paljastaa.

"Ei se ole vielä tehty", jatkoi hän, "niin antakaa sen olla, mummo. Kuuletteko?"

Mummo ei uskonut vanhoja korviaan. Hän kääntyi, saadakseen silmillään lisävahvistusta.

Mutta mummon tarkkaava katse osotti Fritzille, että hän oli vähällä ilmaista sisimpänsä.

"Voin sen suorittaa jo itsekin. Luuletteko minua pieneksi lapseksi, jolle uskotellaan mitä tahansa. Ei teidän tarvitse minun puolestani tehdä semmoista, mikä ei ole teille mieluista."

Tuo lempeys koski aina mummon sydänjuuriin.

"Kuulkaas mummo! Jos en itse kykenekkään, niin kyllä aina löydän jonkun, joka sen tekee."

"Saunaisäntä!" ajatteli vanhus mustasukkaisen tuskallisesti. "Ehkä sentään ennätän ennen häntä. Matkalla Gringeliin on jos kuinka paljo kapakoita."

"Teiltä en tahdo nyt mitään. Teidän ei pidä nyt mitään tehdä."

Kuuletko? Muuten suututatte minut vielä enemmän!"

"Mitä puhutkaan, Fritz poikaseni! Onhan asia jo seposen selvä. Sinä tulet vielä sairaaksi tarpeettomasta puhumisesta. Jospa mieluummin voisit hiukan nukkua!"

Mummo istuutui tuolille ja näytti syventyvän neuleeseensä. Hän tahtoi odottaa sairaan nukkumista.

Isoäidin viimeiset puheet olivat taas miltei eksyttäneet Fritzin. Hän ymmärsi ettei hän tällä tavoin voisi koskaan päästä asiansa perille. Ja huomattomasti ettei hän, uhmansa ja ylpeytensä kanssa hiljaa taistellen, rohjennut näyttää kasvojaan viisaalle isoäidille, kääntänyt hän toiselle kyljelleen.

"Mummo! Tahdon sanoa teille jotakin, mutta — jos tietäisin — no, älkää nyt viitsikö."

Hänen poskilleen nousi häpeän puna, kun ei isoäiti heti rientänyt hänen avukseen. Silloin hänen mieleensä johtui että ehkä vanhus sillaikaa, kun hän itse oli ajatuksiinsa vaipuneena, olikin poistunut huoneesta. Fritz kääntyi ympäri. Vanhus oli tiessään. Viittakaan ei ollut enää paikoillaan. Pelästyneenä sairas nousi istualleen. "Nyt vasta hän on Walleriina-rouvan luo mennytkin!" johtui hänen mieleensä. "Nyt tuli Heleija-toiveista loppu!" Nyt vasta hän oikein tunsi, kuinka koko hänen onnensa riippui tuosta tytöstä. "Ja täytyykö minun nyt naida Walleriinan Eeva? Mummo, mummo! Olettehan vielä siellä! Kuulkaa!"

Mutta mummo ei kuullut. Hän oli todellakin matkalla Walleriina-rouvan luo.

Juostessaan vajanoven eteen, lupasi Fritz pyhästi tästä hetkestä heittää tällaisen verukkeilla elämisen; olkoon se kuinka viekottelevaa tahansa.

Vanhus ei ollut enää vajankaan ulkopuolella.

Hyville päätöksille ominaista on, että ne tavallisesti tehdään liian myöhään.

23.

"Usko minua, Liisu", sanoi Heleija vuoteen ääreen polvistuneena ja kiertäen vasemman käsivartensa, nukkuneen lapsen ympäri. "Sinusta en luovu elämässäni. En tarvitse muita lapsia kuin sinut. Eikä minusta tule sittenkään huonoa ihmistä. Mitään sellaista kuin äsken tapahtui, en varmaankaan tee tajuissani, sen voit uskoa Liisuseni, ja äitivainajani taivaassa on minua auttava, etten tee niin enää unissakaan."

Hän tunsi tämän päätöksensä pyhän vakavuuden, ja se antoi hänelle uusia voimia. Muutenkaan eivät yölliset unikuvat voineet kestää valoisaa aamun raitista katsetta. Hänelle selveni yhä varmemmaksi, että valvova Heleija ei ollut mitenkään vastuunalainen siitä, mitä tuo uneksiva oli tehnyt tai saattoi tehdä. Vain osa siitä jäi jäljelle: todellisuus, joka oli unen pohjana.

Tähän yöhön saakka oli tuon terveen, voimakkaan tytön sielu sukupuolisessa suhteessa ollut täydelleen lapsen kannalla. Kun hänestä aluksi tuntui vastenmieliseltä nähdä Fritzin hurjistelua, niin se johtui hänen luonnollisesta hyväntahtoisuudestaan. Sittemmin vahtitupanaisten loppumattomat varotukset ja neuvot totuttivat hänet alati Fritzin ajattelemaan. Pelko, myötätuntoisuus, tuska ja itsensäyytteleminen olivat kiihdyttäneet noita ajatuksia sydämelliseksi osanotoksi ja syventäneet hänen sielunelämänsä, joka kuitenkin jäi yhä sukupuolettomaksi, kunnes mustasukkaisuus vihdoinkin herätti hänessä naisen eloon. Unikuvat olivat vain olleet kukan verholehtiä, jotka hedelmöittämisen jälkeen huoletta voivat varista.

Pian oli hänen ainoa ajatuksensa: "Kunhan vain tuo Eeva asia olisi pelkkää unennäköä! Muuten on kaikki hyvin."

Lapsen aamiaismaito vei Heleijan viimeiset rokot. Se ei häneen koskenut. Nuo syvät, vuolaat tunteet paisuttivat hänen sydäntään ääriään myöten, jättämättä suruille sijaa. Kurjuus ei kammottanut — hän pukeutui tietämättään kuin juhlapäivää varten. Siinäkin näyttäytyi hänen sisäinen muutoksensa.

Seisoessaan pienen peilinsä edessä, jota hänen täytyi kääntää miten milloinkin koko vartalonsa nähdäkseen, selvisi hänelle ensi kerran eläessään kuinka kaunis hän oikeastaan oli. Tuohon täyteläiseen mutta samalla kuitenkin solakkaan vartaloon verraten on Eeva vain kuin varjo. Eikä hänellä ole sellaiset hiuksetkaan, niin kirkasväriset ja paksut, aina lähes polviin saakka ulottuvat. Vain epäselvä tunne siitä ettei kuitenkaan kaikki surut ole hälvenneet, saa hänen huutamaan Liisulle: "Kyllä tästä vielä hyvää tulee, Liisuseni, tulee varmaan!"

Jo oli aika lähteäkin, jos mieli täksi päiväksi työhön tarjoutua.

Hän ottaa Liisun käsivarrelleen, sillä yksin hän ei voi lasta taloon jättää. Jos tämä nyt tapahtuisi Fritzin tähden — kuinka helpolta tuntuisikaan tuo yöllinen itsensä tarjominen! Fritzin tähden hän voisi pyytää noilta suurilta rouvilta vaikka polvillaan anteeksi, ja murtuneen ylpeyden tuskat vain lisäisivät tuota toiseen sulautumisen suloisuutta. Kuinka kaikki onkaan eilisestä muuttunut! Hän painaa lasta rintaansa ja tuntee olevansa sille jotain velkaa, sillä Fritz on hänelle nyt rakkaampi kuin tuo pieni olento.

Pian hän on kaupungissa. Luonnollista on, ettei hän lähde minkään vahtitupanaisen luokse. Tuossa on talo, jonka yläosa on vihreäksi, alaosa siniseksi maalattu. Molempien kerrosten omistajat ovat keskenään vihoissa ja ilmottavat keskinäiset välinsä tuolla tavoin ohikulkeville. Alakerroksessa asuvalla on paljo peltoja ja niittyjä. Talon edessä on puolakärret, mies paraikaa voitelee niiden pyöriä. Hänen vaimonsa seisoo ikkunassa ja puhuu hänen kanssaan.

"Hyvää huomenta!" sanoo Heleija tavalliseen tapaansa. Mies vastaa puoliääneen, aivankuin toivoisi ettei kukaan sitä kuulisi. Rouva katsoo syrjään.

"Kuljin äsken maittenne sivu. Siellä näkyy olevan vielä paljo heinää korjaamatta. Teidän kai täytyy ottaa lisäväkeä?"

Hän ei saa vastausta, ei mitään rohkaisevaa: "Niin, jospa tekin voisitte tulla?" Heleijan sydän paisuu. Katsahdus Liisuun saa hänet talttumaan. "Minä voisin teitä auttaa tämän aamupäivän", jatkaa hän.

"Tuolta tulee luullakseni Walleriina-rouvan renki", sanoo rouva miehelleen. "Laita itsesi pian sisään!"

Heleija näkee hyvin, että nuo ihmiset pelkäävät Walleriina-rouvaa. Jottei kuluttaisi suotta aikaansa, rientää hän edelleen sanoen mennessään: "Vaikka eihän tuo minulle sentään oikein soveltuisikaan. Teidän täytyy tulla toimeen omin voimin."

Mies, joka oli jo ennättänyt ovelle, näkee hänen menevän ja tulee jälleen ulos työtään jatkamaan.

"Mutta siinä ei auta mikään!" sanoo Heleija. "Sinun täytyy saada maitoa ja leipää, Liisu-rukka. Ja jos vain tuo Eevan asia ei ole unta pahempaa, niin otan mielelläni vastaan enemmänkin tätä lajia."

Tuolta tulee Puutarha-Kasperperi. Hän kiistelee, Heleijaa huomaamatta, vaimonsa kanssa, joka seuraa häntä tyttärineen — kaikilla on harava olalla. "Se on sinun syysi! Jos olisit aikoinasi hommannut, niin meillä olisi nyt väkeä. Mutta sinulle ei asia johdu mieleenkään, ennenkun se jo pitäisi olla valmiina."

"Nytpä sattui!" ajattelee Heleija.

"Hyvää heinäpäivää!" sanoo hän ääneensä ja jatkaa ikäänkuin leikkiä laskien: "Näen että haluaisitte Heleijan niityllenne, vaikkette arvaa pyytää, kun tiedätte että olen aina viikkokausia edeltäkäsin tilattu."

Puutarha-Kasperperi säikähtää, änkyttäen nolona: "Niin, monesti kyllä — omituinen sää, luulisin — ellei — niin, kuitenkin — on melkein liiaksikin varattu..."

Veri syöksähtää Heleijan kasvoihin. "Luulenpa melkein että luulette minun tarjoutuvan", sanoo hän nauraen.

"Niinkö todellakin", sanoo Kasperperi keventynein mielin. Hän aikoo vielä vaihtaa jonkun leikkipuheen tytön kanssa, kun hänen vaimonsa tahallaan, ikäänkuin epähuomiosta, töytää häntä haravalla päähän. Kasperperi oli mies, joka ymmärsi yskän. Hän nieli sanottavansa ja jatkoi vaieten matkaansa.

Mutta yksi tyttäristä kääntyi mennessään: "Jokohan tiedät sen asian, Heleija? Sunnuntaina viikon päästä ovat Holderin Fritzin ja Gringelin Eevan häät."

Heleijan polvet vavahtavat. Se ei siis ollutkaan unta! Tuskansa ahdistamana hän kuulee tyttöjen tirs kuvan. Hän kokoo kaikki voimansa ja sanoo nauraen: "Tänäänkö te sen vasta kuulitte? Minä olin jo ennättänyt sen miltei unohtaa!"

Nuori vaimo, joka tulee häntä vastaan, sanoo toiselle: "Onpa se Heleija itsensä somistanut! Hän varmaan luulee, että häät ovat jo tänään."

Heleija puristaa tietämättään lasta pakottavaa rintaansa vasten niin, että se miltei alkaa itkeä. "Eevan häihin toki pukeudun hiukan paremmin", sanoo hän nauraen olkansa yli tuolle nuorelle naiselle. Sitten hän kääntyy käsivarrellaan istuvan lapsen puoleen: "Hyi, Liisu, emme me itke! Sitä iloa emme ihmisille



suo. Naurahan, Liisuseni, naura! Mekö päästäisimme tämän Gringelin Eevan korviin? Mekö sallisimme noitten mahtavien rouvain riemuun ratketa? Mitä Fritz minulle kuuluu? Tuollainen tuhma uni pitää unohtaa. En huoli ainakaan hänestä! En huoli kenestäkään! Niin se on, ja sillä hyvä!"

Mutta hän sanoo sen aivan kuin kone. Hän katselee hämmästyneenä ympärilleen: missä hän oikein on? Kun ei vain tekisi mitään tyhmyyksiä! Todellakin, olenhan työhön tarjoutumassa. "Tule, Liisu — mutta liian hyvännahkaisia ei olla!"

Siitä tulikin omituinen tarjoutuminen, jommoista tuskin oli ennen Luckenbachissa nähty. Mutta tarjooja esiintyi ylpeänä ja ylimielisenä, vaikka jokaisen hänen naurunsa takana väreili vaivoin pidätetty itku, ja hilpeys pukeutui vain siksi niin hurjaan muotoon, ettei tuo toinen mieliala pääsisi voitolle.

Harvat tunnustivat rehellisesti olevansa kynsin hampain sidotut orpanuus-, sukulaisuus- y.m. suhteiden kautta. Iva, joka muualla peittelemättä tuli hänen osakseen, oli omiansa vain yhä enemmän hänen oikullista mielentilaansa kiihottamaan. Näytti siltä kuin hän ei olisi ensinkään työstä välittänyt, vaan päinvastoin iloinnut, kun ei sitä saanut.

Ulkonaisesti näin ylimielisenä reutoen ja sisällisesti tuskan ja surun kanssa kamppailen sattui hän kotimatallaan tapaamaan mestari Schrammin, joka oli ollut hänen äitinsä holhoojana ja sittemmin hänenkin. Mestari katsoi häneen päätään pudistaen. Kun Heleija hänet vihdoon saavutti ja kun vanhus ei huomannut läheisyydessä mitään todistajia, sanoi hän: "Olen oikeastaan niinsanoakseni matkalla sinun luoksesi."

Heleija ei ollut huomaavinaan, että mestari näytti itsekin miltei ihmettelevän aikeensa rohkeutta. "Silloinhan meillä on sama tie", sanoi hän astuen ohitse edelle.

Mestari asetti askeleensa niin, ettei kukaan ohikulkija huomaisi hänen Heleijaa seuraavan. Eikä hän muuten olisi kyennyt tyttöä seuraamaan tinkimättä käytöksensä arvokkuudesta — niin nopeaan tyttö kulki hänen edellään.

Vihdoin hän saavutti tytön hänen talonsa luona.

Sisääntultua asetti Heleija lapsen, joka ei milloinkaan ollut hänestä tuntunut niin raskaalta, lattialle, antaen sille leikkikaluiksi pari pelikorttia — ainoat jäännökset vahtituvan loistoajoilta.

Mestarikin tätä ihmetteli. "Olet käynyt työtä etsimässä", sanoi hän. "En ollut kotona, kun kävit meillä. Työtä minulla ei tosin olisi ollutkaan — sillä..."

"Ymmärrän hyvin", riensi Heleija avuksi. "Teillä on väkeä liiaksikin. Minä tulinkin vaan, kun satuin juuri ohi kulkemaan."

"No eipä nyt juuri väen paljoudenkaan tähden. Ja vaikka minulla olisikin väkeä kyllin, niin olisihan sieltä aina jotain ruuanpuolta joutanut. Mutta sinun täytyy sitä noutaa vasta illalla, ihmisten tähden."

Tämä tarjous loukkasi Heleijaa enemmän kuin kaikki päiväiset ivapuheet. Hänen poskillaan väikehtivät taas valkeat pilkut, kun hän nauraen vastasi: "Syömäänkö sinne tulisin?"

Mestari näytti tällä kertaa pudistavan päätään muistakin syistä kuin ihmettelystä. "Olisiko siinä sittenkin perää", sanoi hän puoleksi paheksuen, puoleksi surkutellen, "kun ihmiset sanovat sinulla olevan ruokaa työtä tekemättäkin? Ja että haet työtä vain näön vuoksi? Ja minä näen ettei sinulla ole vaatteidenkaan puute. Sinä et ole minun mieleeni, mutta ettei isä- ja äitivainajasi kääntyisi haudassaan tähtesi, koetan minäkin sinua varottaa."

Heleija ponnisti kaikki voimansa itsensä hillitäkseen. Rauhattuakseen hän kysyi mestarilta:

"Kyllä kai jo huomaatte, mistä tuollaiset puheet ovat kotoisin? Mitä te nurkassa seisotte? Tuossa on tuoli ja uuninpenkki."

Mutta mestari likistäytyi vielä kiinteämmin seinää vasten.

"Arvelen jo siinä olevan kyllin että olen tänne tullut, enkä halua päälle päätteeksi näyttäytyä ihmisille ilmareikien kautta. Ja noista aukoista ne sanovat, että sade varmaan teki sinulle hyvän palveluksen, sillä nyt eivät naapurit kuule ovien avautumista ja sulkeutumista, kun öisin ehkä otat vieraita vastaan. En tahdo väittää ihmisten olevan oikeassakaan. Mutta naimattoman, itseksensä asuvan naisihmisen ei pitäisi yleensä antaa asioiden kehittyä niin pitkälle, että tuollaisia arveluita saattaa syntyä. Sinä et minun ajatukseni mukaan voi tehdä mitään viisaampaa, kuin katsoa miten pikimmin saat hunnun päähäsi. Minä puolestani en tahtoisi uskoa sinusta mitään pahaa, ja sentähden olisi mieleeni, jos suostuisit leipurille vaimoksi. Hän on jo kauvan aikaa antanut minun huomata, että hän haluaisi sinut naida, niin hyvänä taikka huonona kuin olet. Mutta lapsesta sinun täytyy ensin luopua."

Heleija hypähti raivostuneena ylös tuoiltaan. "Hätkö?" sanoi hän halveksien. "Joka ei välitä omasta lapsestaan? Te ette tahdo uskoa minusta mitään pahaa, ja kuitenkin arvellette että ottaisın tuollaisen."

Mestari Schramm ravisti päätänsä. "Hänen suhteensa ei syntyisi arveluita itse Walleriina-rouvassakaan", sanoi hän. "Leipurilla on kahdeksan lehmää, ja hän voi tuskin leipoa niin paljon kuin saa myydyksi."

"Minkätähden ette itse mene naimisiin noitten lehmien kanssa, koska olette niihin niin ihastunut?" sanoi tyttö. "Minä en välitä lehmistä enkä härjistä. Voin tulla yksinkin toimeen. Ja sitten ne teidän ihmisenne! Voisinko tehdä mitään heille mieluisempaa kuin ruveta huonoksi."

"Olkoon miten hyvänsä", sanoi mestari, muuttuen äkkiä hyvin viralliseksi. "Mutta muista puhumatta sinun ei tarvitse luulla että oikeuskaan puolestaan kärsii sellaista pahennusta, miksikä talosi nyt on koko kaupungille, se on: ellei asiat muutu, niin meidän kai täytyy lähettää luoksesi oikeuden palvelija."

Heleija aivan jäykistyi suuttumuksesta. "Koettakoon vain tulla tänne", sanoi hän, "kyllä näytän! Talo on minun. Kukaan ei auta minua sen hoidossa. Mitä kenellekään kuuluu, vaikka puhkaisen seinät kokonaan enkä jätä paikoilleen muuta kuin katon. Haluaisin sanoa teille, että voitte huolehtia itsestänne ja jättää muut rauhaan."

"Sinä puhut kuin nainen ainakin", vastasi mestari, ihmetellen itsekin omaa ylemmyyttään. "Puhut kuin nainen. Luuletko sinä että poliisi muka tulee omin päinsä? Hänet lähettää esivalta, ja esivalta on siihen oikeutettu, sillä me emme voi oikeuden puolesta kärsiä mitään vallattomuuksia. No, olen sanonut mitä minun on holhoojanasi sanoa pitänyt. Tee nyt miten tahdot, mutta älä tästä lähtien syytä minua."

Samalla kiinnitti mestari liivinnapit esiliinansa alla, näyttäen ihmettelevän niiden monilukuisuutta. Sitten hän läksi.

Heleijalla ei ollut aikaa miettiä sitä eikä tätä — lapsi vaati ruokaa. Muulloin hän oli vastaukseksi häntä nauraen suudellut: "Oikein, Liisu! Sinustakin tulee kerran Heleija, joka ei jätä ihmisiä vastausta vaille!" Tällä kertaa hän, ensin turhaan haettuuan kaikki paikat, mihin vielä joku kreutzeri saattoi olla kätkeytyneenä, tempasi päättävästi lapsen syliinsä ja juoksi ulos edes ovia sulkematta.

Hänen ei ollut pitkä matka leipurin komeaan taloon. Pääkäytävän sivussa oleva puoti oli aivankuin piirretty. Siellä kahdet käsivarret kurottivat milloin leipiä puodinikkunasta ulos, milloin rahoja sisään. Toiset olivat ala-ikäisen oppipojan, toiset yli-ikäisen palvelustytön.

Mutta Heleija ei huomannut tuosta kaikesta mitään. Hän riensi ohitse tupaan sellaisella kiireellä, että hyvin näki hänen kiirehtivän jonkun päätöksen toimeenpanoon, ennenkun saattaisi sitä katua.

Paksu leipurimestari istui tuvassa tyytyväisenä aamiaisensa ääressä. Koko hänen olentonsa loisti ylenmääräistä tyytyväisyyttä. Valkoinen takki ympäröi hyvinvoipaa ruumista, kalju hikinen pää, jauhot, jotka häntä puuterina ympäröivät, valkeat kotikengät, kaikki todisti yltäkylläisyyttä.

Ensin hän näytti ihmettelevän Heleijan tuloa, mutta ihmettely sulautui tyytyväisyyden hymyksi. Hän nyökäytti päätään puoleksi omille mielijohteilleen: "hm, joko tuo villivarsa lopultakin kesyytyy?" — osaksi itse Heleijalle.

Hänen pelkkä katseensa sai Heleijan punastumaan häpeästä ja suuttumuksesta.

"Ei teidän tarvitse noin päätänne nöykäyttää!" sanoi tyttö puolittain ylenkatseellisesti, puolittain kiukustuneena. "Lapsi tahtoo ruokaa, muuta ei." Hän tarttui esillä olevaan leipään, ja jo liikkeestä näkyi että vastenmielisyys miestä kohtaan siirtyi hänen tavaroihinsakin.

"Niinkö?" huudahti leipurimestari. "Jos Heleija jää luokseni, niin on lapsella oleva kyllin ruokaa ja sinulla samaten. Minun puolestani olkoon sekin täällä." Heleija kääntyi ovensuuhun päin. Lapsi tuntui saastutetulta, kun moinen mies sitä edes mainitsi.

"Lapsi on minun, eikä teidän tarvitse siitä vatkuttaa!" sanoi hän.

Leipurimestari sulautui leveään nauruun. "Sittenpä en käsitä", vastasi hän, "miksi minun pitäisi antaa sille syötävää, jos se ei kerran minulle kuulu."

Heleija seisoı hetken hämmästyneenä. Lausunnon totuus koski häneen niin vakavasti, että hänen piti panna leipä jälleen pöydälle. Sitten hän sanoi niin välinpitämättömällä äänellä kuin ei olisi asiasta millänsäkään: "Luulisitteko sen olevan varkautta? Mutta teidän leipäanne hän ei syö. Eikä hän sitä haluakkaan."

Leipuri nauroi hänen mennessään, ojentautuen mukavaan asentoon. "Kyllä hätä neuvoo. Ellei

kananpoikanen ole vielä kypsä, niin tottapa pian kypsyy."

Mutta Heleija lauloi ja ilakoi lapsen kanssa koko kotimatkan, kunnes olivat kahden pienessä kamarissa.

Silloin vasta hänen silmistään puhkesi rajusateen tapainen itku. Onko tuollainen ihminen oikeutettu edes ajatuksissaan loukkaamaan ja halventamaan kunniallista tyttöä!

Mutta siellä ulkona oli jo pari kertaa koputettu ovelle ja naurettu.

Konemaisesti Heleija painoi nenäliinan kasvoilleen, kun kamarin ovi hänen takanaan äkkiä avautui. Oliko hänen huono maineensa jo antanut jollekin elostelijalle lähestymisen aihetta?

Kaikki tuon kookkaan solakan vartalon lihakset jännittyivät hänen äkkiä kääntyessään. Hän seiso valkoisena ja jäykkänä kuin marmoripatsas.

"Hyvää päivää taloon!" kuului kevytmielinen ääni.

Ovensuuhun ilmestyi naisolento, pienempi Heleijaa, ja samalla niin hänen kaltaisensa ja hänestä eroava, kuin kaksi samalla käsialalla kirjoitettua eri sanaa. Miten kylmät, suljetut ja lapsekkaan puhtaat ovatkaan Heleijan kasvopiirteet ja liikkeet, miten huolettoman keveät ja houkutushaluiset toisen kasvot ja olento! Heleijassa on kaikki jännitettyä, toisessa velttua. Samannäköiset silmät näyttävät toisella tuskin silmäteriä, toisella koko valkuaisen; toisella nauraessa näkyvät tuskin valkoiset hampaansa, toisella sen lisäksi punaiset ikenetkin.

Heleija tunsi tulokkaan omaksi sisarekseen ja astui vakavan torjuvasti häntä vastaan. "Sinun ei pitänyt viiteen vuoteen tulla tähän taloon", sanoi hän. "Mitä varten tulet jo nyt, kun tuskin toinen on alkamassa? Pidä myöskin mielessäsi, että minä en kärsi tuota kevytmielistä naurua. Lähettäkö herrasväkesi sinut luokseni, ja mitä oikein tahdot?"

"Pitäisikö sitten aina vain lähetettynä tulla?" vastasi sisar, tunkeutuen joustavasti kamarin ovesta sisään. "Herrasväkeä ei minulla myöskään ole."

"Ovatko he ajaneet sinut palveluksesta?" kysyi Heleija totisena.

Sisar astuu ensin tietämättään askeleen taaksepäin Heleijan katseen tieltä, mutta sitten hän vastaa uhmaten, koska tietää uhman häntä kaunistavan: "Itse olen mennyt tieheni. Ihmiset luulevat että tanssiminen on syntiä, mutta minä tahdon nauttia niin kauvan kun olen nuori. Ja samoin tekevät muutkin, vaikka ovat niin pyhiä olevinaan." — Punaiset ikenet nauravat imarrella. "Älähän nyt enää huoli murjotella. Miten on lapsen laita? Onko se terve?"

Heleija esti sisarelta pääsyn lapsen luo. Näytti siltä kuin olisi rehevä köynnöskasvi pyrkinyt pujahtamaan marmoripylvään sivu.

"Ehkä, jos olisit tullut kunnolliseksi", sanoi Heleija. "Mutta sellaisena et häneen koske, sanon minä!"

"Hm, niinkuin muka itse olisit mikään pyhimys!" naurahti sisar. "Olin kerran niin typerä että olisin tahtonut tulla toisellaiseksi minäkin, koska luulin sinutkin semmoiseksi. Mutta ei sinun tarvitse minua katsella niin ylhäisen ylpeästi. Huonoistakaan ei se kuitenkaan ole kaikkein huonoin, joka ei tahdo esiintyä ihmisten edessä parempana kuin on. Mutta on niitä, jotka pyrkivät niin esiintymään, vaikka ihmiset tietävätkin toista."

"Mitä ihmiset tietävät?" kysyi Heleija astuen askeleen lähemmäs sisartaan.

Tämä peräytyi, sanoen koko joukon äskeistä sävyisemmin: "Kysy heiltä itseltään. Mutta luulisi toki sinun tietävän sen paremmin kuin ihmisten."

"Nyt lähdet paikalla!" sanoi Heleija käskävästi. "Tässä talossa ei ole milloinkaan ollut kelvottomilla sijaa."

Sisar jatkoi yhä nolompana: "Saattaapa olla, että on kerran ollut sellaisellakin sija."

"On ollut kerran ja on yhä vieläkin — sentähden lähdet täältä tiehesi! Ei se ole aina huono, jota ihmiset huonoksi huutavat."

Sisar aikoi vastata samalla äänellä. Häntä harmitti että alakynnessä oleva vielä tahtoi esiintyä siveystuomarina. Sitäpaitsi hän oli vanhempi. Mutta hän sai enää vaivoin sanotuksi: "Ja sinä muka et ole sellainen!"

"Sanon vielä kerran", jatkoi Heleija, "että äitivainajan ei ole tarvinnut koskaan minua ja minun

tekojani hävetä. Siksipä nauran kaikille ihmisten puhelle."

Sisar koetti koota kaiken uhmansa tunkeutuakseen väkisin lapsen luo. Hän tahtoi sitä suudella. Tyttönen huusi ja kurotti käsivarsiaan Heleijaa kohti, joka otti hänet syliinsä ja pyyhkäsi vaistomaisesti kädellään sisaren koskettamia kohtia.

"Ja minä sanon", uhkaili Heleija, "että lapsesta pitää tulla kunnollinen. Nyt mene tiehesi, äläkä palaja ennenkun olet jälleen tullut kunnialliseksi, niin että lapsikin suostuu sinuun ja sinä voit siihen koskea. Kun minä olen ottanut sen hoitaakseni, jotta siitä tulisi hyvä ihminen, ja raadan sen tähden yötä päivää, niin sanovat ihmiset että se on minun lapseni. Sinun pitäisi voida todistaa että minä en ole sellainen kuin ihmiset sanovat, mutta sinun mielestäsi olisi hauskaa, jos kaikki olisivat niinkuin sinä, ettei sinunkaan tarvitsisi ajatella parannusta. Ja nyt — tunnet minut siksi hyvin, että tiedät että sinun on paikalla meneminen. Jos tulet takaisin kelpo ihmisenä, tahdon olla sisaresi ja tämä olkoon lapsesi. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Sisar yritti vielä kerran pyrhistyä ylpeäksi, mutta ei saanut sanaakaan suustaan. Hän seisoi hetkisen neuvottomana, voimatta kestää Heleijan katsetta. Sitten hän heitti viimeisen silmäyksen lapseen ja teki lähtöä. Lieneekö mieleensä johtunut muisto onnellisemmista ajoista — kyynel vierähti hänen silmäänsä ja hän ojensi tarjoten Heleijalle kätensä. Mutta tämä ei antanut omaansa, vaan sanoi ainoastaan: "Jos jälleen tulet kunnialliseksi, niin voit palata."

Sisar yritti nauramaan, mutta ei kyennyt. Hetkisen päästä hän oli hävinnyt viidakkoon.

Heleija sulki kamarinsa oven, antautuen täysin tunteittensa valtaan. Hänen ylpeytensä oli nyt perin pohjin kukistettu ja hän tunnusti itselleen: "Yksinäinen nainen on maailman kurjin olento! Vaikka hänen käsivartensa olisivat kuinka vahvat, niin se ei voi häntä suojella panettelua vastaan. Heikokin mies on hänen rinnallansa väkevä. Mies voi lyödä nyrkkiä pöytään ja vaatia tilille sen, joka häntä kohtaan käyttäytyy huonosti. Ja kuitenkin ei hänen kunniaansa voi kukaan loukata niin syvästi ja pysyväisesti kuin naisen, jopa loukata pelkällä katseella tai ajatuksella!"

Mihinkä hänen nyt tulisi ryhtyä? Kerjätäkö työtä? Sitä hän ei voi. Mieluummin kuolla! Talo, hänen viimeinen turvansa, on luhistumaisillaan. Ja mitä on lapsesta tuleva? Voiko hän sitä edelleen hoitaa ja kasvattaa kunnon ihmiseksi? Jos hän kuolisi, mitä silloin tulee tuosta pienokaisesta, jota ei kukaan rakasta? "Lopultakin olisi parasta, kun sekä sinä että lapsi jättäisitte maailman, jossa teistä välttämättä tahdotaan tehdä huonoja ihmisiä."

Yhä houkuttelevammin kohisee ulkona puro, niin pontevasti kuin vanha heisipuu pyrkiikin sen ääntä vaimentamaan. Yhä houkuttelevammalta kuvastuu hänen mielessään se piilokas paikka, jossa hän vielä viimeksi tänä aamuna oli uinut. Koko päivän on hän ajatuksissaan kuullut sen kohinan, ikäänkuin se olisi huutanut häntä luokseen. Miksi? Nyt se hänelle selveni. Ja Fritziin — joka kenties paraikaa Gringelin Eevan kanssa häntä pilkkailee — täytyy tuon tapauksen kovasti koskea. Hänen täytyy ajatella Heleijaa joka kerta, kun hän on vannepajuja hakemassa; jokainen vanne hänen höyläpenkillään on häntä muistuttava paikasta, missä kauneimmat pajut kasvavat ja missä ... hänen päätänsä huimaa. Hän tempaa Liisun lattialta syliinsä, tehden raivokkaan päätöksen. Pienokainen käsivarrellaan hän kääntyy ovea kohti. Silloin lapsi huomaa kasvatusäitinsä ja tahtoo leikkiä hänen kanssaan, se lyö riemuitten pienet kätösensä yhteen. Hän laskee lapsen jälleen lattialle, vaipuen polvilleen lattiaan, suudellen ja yhä itkien, kunnes hän on sydämestään itkenyt kaiken sen, mikä sitä on painostanut.

Kuinka värisikään vanha heisipuu ilon ja surun vaikutuksesta Heleijan huudahtaessa: "Onhan toki maailmaa Luckenbachia ulompanakin, missä ei enää noita tuhmia rouvia kumarreta! Miksipä minua sanotaankaan Heleijaksi? Miksipä olenkaan saanut Jumalalta vahvat käsivarret ja hilpeän mielen, ellen käyttäkseni niitä Liisun ja omaksi hyväkseni!"

Hän nostaa lapsen jälleen syliinsä, jokeltaen kilpaa sen kanssa: "Kylläpä me olemme olleet typeriä, pikku Liisu! Markkinoilla käydessäni on tuo rikas Metzger niin usein kysynyt taloni hintaa. Tulehan, niin mennään paikalla hänen luokseen!"

Kun hän lapsi käsivarrella astui ulos kirkkaaseen auringonpaisteeseen aukon kautta — sillä nyt hän enää välittää vähät siitä, mitä luckenbachilaiset ajattelevat — tavoittelee Liisu keltaista perhosta. Se pakenee heisipuuta vastapäätä olevaan puutarhaan ja istuu punakukkaiselle pavunvarrelle suuren karviaispensaan viereen. Heleijan silmät kiintyvät pensaaseen.

"Olisivat edes karviaismarjat kypsiä! Sinun on nälkä, Liisu rukka, ja onpa minunkin. Nyt vasta sen huomaa. Vanha Anna-Maija oli oikeassa sanoessaan, että kun ihmisen taas tulee nälkä, silloin paholainen saa livistää tiehensä! — Mutta sieltä tulee toinen sijalle — no eihän toki se ole — kyllä, hän

se on sittenkin! Holderin Fritz se on — todellakin — Holderin Fritz — pajukosta. Miten erinäköinen! Takin alla valkoinen liivi — kaulassa oikea kaulahuivi. Mitähän hän tahtoo?"

Heleija oli lapsellisuudessaan miltei säikähtänyt. Turhaa! Mitäpä tuo häneltä? Pyrki vain lyhyintä tietä morsiamensa luo Gringeliin.

Mutta hän on säikähtynyt, niin mieletöntä kun se onkin.

Jospa Fritz edes näkisi, että Heleija häntä säikähti! Ei ei, siitä hänen ei pidä tietoa saaman, eikä myöskään hänen sydämensä tilasta! Siitä ei saa kukaan tietää. Sillä se vasta makupala olisi ihmisille, Gringelin Eevalle, Walleriina-rouvalle, kaikille suurille rouville ja — Fritzille itselleenkin!

Heleija laski lapsen maahan karviaismarjapensaansa ääreen. Itse hän turhaan etsii pakopaikkaa, ettei Fritz häntä huomaisi. Tämä jo lähestyy. Heleija kumartuu jonkun matkan päähän aidasta, selkä tielle päin, katsellen persiljan keskellä kasvavaa auringonkukkaa. Hän saattaa tuskin hengittää, katselee vain keltaista kukkaa edessään sellaisella tuskalla kuin jos sen lehtien lukumäärästä riippuisi elämä ja kuolema. Muistaessaan untansa, kasvaa hänen tuskansa. Tässähän he seisovat unissa Fritzin kanssa. Oli juuri näin valoisa ja lämmin, ja pensaissa ja taimissa suhisi yhtä iloisesti.

Fritz on sillä välin ennättänyt aidan luo.

"Katsohan, Liisu, mitä olen sinulle tuonut!" hän sanoo.

Hän kohottaa ilmaan vehnäleivän, niin kullankellervän ja kiiltävän, että nälkäinen lapsi heti pudottaa tavottamansa kypsymättömät karviaismarjat, jotka oli juuri suuhunsa pistämäsillään. Hän lähestyy aitaa, kurottautuen leipää kohti. Fritz antaa hänelle vehnäsen, eikä lapsi pelkää "hurjaa" Fritzia vähääkään.

Mahdotonta onkaan häntä enää sanoa Hurjaksi-Fritziksi. Hän on aivan toinen mies. Ei jälkeäkään yövalvonnasta, silmien sameudesta, kasvojen tummasta punasta eikä entisestä kerskailevasta, kiistanhaluisesta käytöksestä. Kasvoilla lepää tyyni, miettivä piirre, pitkät hiukset ovat leikatut, ääni ei ole enää niin käheä eikä luonnottoman kirkuva. Hän on entistä hoikempi. Kaikki on lempeämpää ja sävyisempää ja kuitenkin miehekkäämpää. Nyt vasta hän on se Fritz, joksi Jumala oli hänet alkuaan luonut.

Nälkäinen Liisu pureksii rivakasti vehnästä. Fritz puhelee ensin hänen kanssaan ja astuu sitten aidan viereen, sanoen hiljaa: "Heleija!"

"Tuohan on sama ääni kuin unissa!" ajattelee Heleija ahdistetuin mielin. "Ja hän on noin ystävällinen Liisua kohtaan, jota muut tavallisesti..."

"Heleija", sanoo Fritz uudelleen.

Mutta tyttö antaa hänen huutaa vielä kahdesti, ennenkun on edes huomaavinaan. Ei hän myöskään lähesty aitaa, tuskin kääntää silmänsäkään häntä kohti.

"Kuka tietää, tapaanko sinut enää toiste yksin", hän jatkaa.  
"Tahtoisin kysyä sinulta jotain."

Yhdellä silmäyksellä Heleija huomaa Fritzissä tapahtuneen muutoksen.

"Minulta?" hän sanoo mahdollisimman välinpitämättömästi ja hämmästyneesti.

"Niin, sinulta", Fritz vastaa.

"Kysy! Mutta pian, minulla ei ole aikaa."

"Sinähän olet kerran siivonnut minun huoneeni..."

"Siivonnut? Kuka? Minäkö? Sinun huoneesi?"

"Niin, sinä. Ja minun huoneeni. Minun työpajani tuolla Grunden tien varrella."

"Ajattelehan toki hiukan!" nauraa Heleija. "Eikö minulla olisi muuta tekemistä kuin siivota jokaisen hampuisin huonetta."

Fritz "hampuisista" huolimatta silminnähtävästi ilostuu.

"Ellet punastuisi, uskoisin sinua", sanoo hän nopeasti. "Mutta sinä punastut yhä enemmän."

"Hän on iloissaan", ajattelee Heleija, "jos vastaan myöntävästi. Mutta minkätähden? Mitä hän sillä tarkoittaa?" Ääneen hän sanoo: "Luonnollisesti, koska minua hävettää, kun puhut tuollaisia tuumuksia. Ja kun olen ollut kumarruksissa. Saunanisäntä sanoo aina, että minun pitäisi iskettää suonta. Jos minusta pilaa tahdot tehdä, niin mene omasi luo!"

Fritz sanoo niin vakavasti kuin suinkin voi: "En tee pilaa. Ajattelen että juuri sinun pitäisi olla omani." Kun hän jatkaa puhettaan, sekaantuu totisuuteen rahtunen veitikkamaisuutta: "Olen ajatellut että ehkei minun tarvitsekaan sitä sanoa yöllä, vaan päivällä."

Heleija ei leikillisen sävyn vuoksi huomannut totisuutta.

"En ole tehnyt sinulle mitään", sanoo hän ärtyisästi, "enkä siedä puheitasi. Ja nyt mene tiehesi! En ole vielä milloinkaan ollut asioissa nuorten miesten kanssa, vielä vähemmän kihlaantuneen, kaikkein vähin sinun kanssasi. Luulin sinun sen tietävän. Minulla on muuta tekemistä. Niin se on, ja sillä hyvä!"

Fritz vaikenä hetkisen. Sitten hän jälleen alotti: "Kuulehan, Heleija!" Mutta kun tyttö itsepintaisesti vaikenä, tekeytyen ikäänkuin olisi luullut hänen jo menneeksi, jatkoi hän: "No niin, älä ole milläkään. Tahdoin vain tietää ajatuksesi. Sehän oli vain kysymys — ja onhan lupa kysyä, vaikkei syödä!" — Kuitenkin hän vielä odotti hetkisen. Nähdessään ettei Heleija mitään vastannut, hän meni tiehensä.

Heleija kumartuu sillä välin uudestaan auringonkukkaan päin ja repii armottomasti persiljantaimia. Mutta itseksensä hän ihmettelee: "Ajattelen että juuri sinun pitäisi olla omani — mitä hän sillä tarkoittaa?"

Heisipuu nyökäyttää päätänsä: "Älä laske häntä menemään!" Pavunvarsissa kuiskuttelee tuuli: "Sinut hän tahtoo, sinut eikä ketään muuta, mutta kun hän luulee ettet hänestä huoli, täytyy hänen mennä Gringeliin pelkästä ylpeydestä ja harmista." Ja kuitenkin Heleija tietää että silloin hän menettää koko elämänsä toivon. Mutta Fritzia hän ei voi pidättää, ei pienimmälläkään kädenliikkeellä, ei katseen pilkahduksella. Vaikka Fritz uudestaan seisoi hänen edessään ja vielä kerran kysyisi, niin hän ei sittenkään voisi sisintään paljastaa. Yhä loitommas loittonee kaikki, yhä sisempään sopukkaan pakenee hänen sielunsa.

Linnantiellä, sillä kohdalla, missä vanhan Diktuksen on tapana kuuluttaa tunnit, Fritz vielä pysähtyy. Aikooko hän takaisin? Ei, käyminen rasittaa, hän on vielä sairas. Nyt hän taas jatkaa. Eikö kukaan huuda häntä takaisin? Ja kuitenkin Heleija hämmästyksensä kuulee huudettavan: "Fritz!" — Lapsi on huutanut, lapsi, joka ei vielä osaa puhua.

Fritz sen kuulee. Hän pysähtyy jälleen, kääntyy ympäri.

Kuka on opettanut lapselle Fritzin nimen? Heleija itse tietämättään, puhuessaan sille Fritzistä. Tuon Fritz nyt arvaa.

Taasen hän seisoo aidan luona. Oikean sidotun käsivartensa hän nojaa lehtien ja kukkien peittämää aitaa vasten.

"Kutsuit minua takaisin", sanoo hän väsyneemmin kuin äsken. "Enhän oikeastaan uskonutkaan, että olisit voinut antaa minun mennä."

"Minäkö?" vastaa Heleija, kääntäen pois päin polttavat kasvonsa. "Mikä mieleesi juolahtaakaan! En ole sinua edes ajatellut."

"Sitten se oli Liisu."

"Liisuko?" Heleija naurahti.

Fritz kutsuu lapsen luokseen ja nostaa sen vaivaloisesti vasemmalle käsivarrelleen.

Heleija kiiruhtaa luo ja tukkii kädellään lapsen suuta. "Älä ole niin yksinkertainen", sanoo hän nopeaan Fritzille. "Lapsi ei voi puhua sanaakaan."

"Ei muuta kuin Fritz?" sanoo puhuteltu vielä äskeitä kalpeampana. Mutta äänessä on jälleen veitikkamainen sävy. "Sepä ihmeellistä."

"Ei ensinkään ihmeellistä!" vastaa tyttö vielä nopeammin. "Naapurin kissan nimi on Fritz."

"Tuoko tuolla?" Fritz kysyy ja kutsuu sitä: "Fritz, Fritz, tule! Sillä on varmaan toinen nimi", jatkaa hän, "taikka se on nimensä unohtanut. Unohtaminen näkyy olevan hyvin tavallista täällä."

Heleija on aivan ymmällä, tulipunainen, häpeästä pakahtumaisillaan. "Kissa", hän sanoo, "kuulee ainoastaan omaa väkeä, eikä jokaista narria."

Fritziä näyttää hänen tilansa huvittavan. Vaikka hän yhä kalpenee ja puhuu yhä hiljemmin, niin hän kuitenkin käy yhä hilpeämmäksi.

"Minkätähden tukit Liisun suuta?" hän kysyy. "Lapsi tahtoo vielä sanoa minulle jotain."

"Se ei ole totta, mitä hän tahtoo sanoa!" kiirehtii Heleija. Yhä kasvavassa hämmennyksessään hän uskoo lapsen kykenevän ei ainoastaan puhumaan, vaan vieläpä hänen sisimpänsä paljastamaan. Ja nyt hän itse lisäksi, lapsen suuta tukkiessaan, näyttää Fritzille kätensä selkäpuolen. Hänen on pakostakin näkeminen siinä olevat siniset suonikirjaimet ja samassa ymmärtäminen mitä Heleija on sen johdosta ajatellut. Hän tahtoo riistää lapsen pois. Silloin sävähtää veri Fritzin loukkaantuneessa sormessa. Hän käy entistä kalpeammaksi. Hän liikahtaa. Heleija luulee hänen kaatuvan ja tukee häntä kannattamalla lasta. Hänen sydäntään paisuttaa pohjia myöten rakkaus ja myötätunto, mutta ajatus että joku näkisi, saattaa hänen ulkonaisesti säilyttämään mielenmalttinsa.

Onneksi on aita heidän välillään, muuten hän vaipuisi maahan. Toisella käsivarrellaan hän tukee Fritziä ja lasta, toista hän nojaa aitaa vasten. Aivan niin, poski posken vieressä, he olivat unissakin. Heleija tuntee miten Fritzin silmät katsovat häneen juuri samalla ilmeellä. Sama tuskanilo yhtäikaa paisuttaa ja puristaa hänen sydäntään.

"Jospa saisin istua", sanoo Fritz. "Tämä menee kohta ohi. Sormi ei merkitse mitään. Sinun ei tarvitse siitä itseäsi syyttää. Saunaisäntä sanoo että se on pian aivan terve, niin että voin tehdä työtä kuin ennenkin."

Heleijan pitäisi tästä iloita, mutta hän ei voi. Fritz käy hänelle vieraammaksi. Syyllisyyden tunto oli side, joka hänet oli Fritztiin sitonut. Nyt se höltyi. Tämän tunteen ja hetken vakavuuden painostamana hän sanoo kiivaasti: "Mene morsiamesi luo!"

"Morsiameni?" sanoo Fritz. "Se on tyhjää puhetta." "Gringelin Eevan luo!" huudahtaa Heleija ikäänkuin suutahtaen, estyäkseen itkuun purskahtamasta.

"Eevanko?" sanoo Fritz. "Niin, tuo kuumekoira, tarkotan ihmiset, oli miltei saattaa minut siihen. Kun luulin että sinä suutuksissasi työnsit minut puroon —"

"Ja sinä pyrit kuitenkin hänen luokseen", sanoo tyttö, hengittäen raskaasti niinkuin silloin unissaan.

"Sinun luoksesi minä pyrin!" sanoo Fritz. "Tahtooin tietää miten sen siivoamisen laita oli."

"Taaskin se!"

"Ja vielä jotain muutakin." — Heleija pelkäsi että Fritz kuulisi hänen sydämensä sykinän. — "Minkätähden sinä minut puroon työnsit?"

"Kun luulin sinun tekevän minulle pahaa"

"Minunko?"

"Olithan minua väijynyt", sanoi tyttö uudelleen punastuen. "Ja ihmiset —"

"Tosin väijynyt, vaan en —"

"Sanoivat että olit suuttunut", sanoi hän nopeasti, vapautuakseen siitä tosiasiasta että hän kuitenkin oli pelännyt.

"Niin, tosin alussa", vastasi Fritz. "Puheesi jälkeen tuolla Grunden tiellä olisin voinut tehdä sinulle vaikka mitä. Ja vielä koko seuraavan päivän olin suuttumuksesta pakahtua."

"Totta minä silloin puhuin."

"Juuri sentähden", vastasi Fritz. "Sinä olit aivan oikeassa kaikessa, siinäkin kun sanoit että jos sinut naisin, silloin — voisi — ehkä minustakin vielä tulla mies. Vaan ... nytpä jälleen tartuin kiinni. Häpeä, että häpesin väärässä paikassa. Niin minä aion kysyä sinulta, Heleija, huolisitko minusta. Mutta tahtooin tuota kuumekoiraa peläten toimia salassa ja juoksin öisin kirves kainalossa, kunnes rupesit minua pelkäämään."

"Pelkäämään?" nauroi Heleija. "Sinuako?"

"Niin, sinä olet nyt samassa tilassa kuin minä silloin", vastasi Fritz. "Et ole vielä päässyt kuumekoirstasi. Sinua vielä hävettää se, että häpeät."

"Olet tehnyt tarpeeksi tyhmyyksiä hävetäksesi", sanoi Heleija. "Minä en ole tehnyt mitään sellaista,

jota minun pitäisi hävetä."

"Olkoon kernaasti niin minun puolestani", vastasi Fritz. "En pyri muita mestaroimaan, kun on kyllin korjaamista itsessänikin. Niin, se oli kaikki tyhmää mitä silloin tein ja silloin, kun jo luulin olevani viisas, tein kaikkein suurimman tyhmyyden. Mutta kaikki on ollut onneksi, mitä olen sinun kauttasi saanut. Sekin että minut lykkäsit puroon. On hyvä joskus vetäytyä yksinäisyyteen, mutta ei meidän ole tarvis pystyttää mitään aita itsemme ja maailman väliin, niinkuin minä tein. Enkä tosiaankaan tiedä, miten jälleen olisin maailman yhteyteen joutunut, ellet sinä olisi minua siihen sysännyt väkisin. Sen jälkeen olen ollut sairas, vaan en tuon tyhmän sormen tai purossavirumisen vuoksi, vaan kun luulin ettet sinä minusta huolisi. Ja ellen olisi sairastunut, olisin nyt valtameren tuolla puolen ja ajattelisin yhä että sinä olisit minulle vihoissasi. Mutta ethän sinä nyt tiedä mitä tarkoitan, eikä se ole nyt juuri tarpeellistakaan. Mutta kun sinä olet minulle siivonnut, niin mennään vielä tänään asia ainaiseksi vahvistamaan. Vaan ellet minusta huoli, niin jään nuoreksi mieheksi, sillä kenestään muusta en huoli, vaikka eläisin sadan vuoden vanhaksi."

Jälleen kätki Heleija hellyytensä vihaan. "Siivonnut en ole", sanoi hän, "kuka lienee ollutkaan! Ja sinä luulet ehkä että kun minulla on talo, niin on muutakin. Ja tuo Liisu sitten..."

"Hänet otan paikalla mukaani", sanoi Fritz riemuiten.

"Ja kun ihmiset ovat minulle suuttuneet, niin suuttuvat tästä lähtien sinullekin."

"Mitä minä heistä! Ne ovat kuumehoureita."

Tuollaista sydäntä oli Heleija ikävöinyt. Hänen sielunsa taivas kirkastui. Mutta hän sanoi suuttuneesti: "Olkoon menneeksi, jos sen luulet olevan onneksi, mutta minä en tahdo tunkeilla. Totta on, että mieleni oli paha kuullessani Gringelin Eevasta, sillä olisin sinulle suonut hyvän vaimon. Mutta että minä itse — se ei mieleenikään juolahtanut. Jos kuitenkin niin käy, niin olkoon menneeksi — ellei, niin yhdentekevää. Ei sinun tarvitse luulla että välttämättömästi tarvitsen miestä. Tulen toimeen ilmankin."

Fritzillä oli omat ajatuksensa noiden Heleijan sanojen suhteen. Mutta ääneen hän sanoi: "Niin, voit aloittaa luonani milloin vain tahdot. En voi sormeni tähden vielä paljon olla heinän teossa ja muori on kovasti huolissaan miten hän, vanha ihminen, tulee toimeen taloustoimissa ja ruuanlaitossa. Hän on aina pitänyt sinusta ja alun pitäin ajatellut että sinä tulisit vaimokseni. Ei kukaan niin ilostu kuin muori, jos tulet. Liisun otan heti kanssani."

"Luulet ehkä", nauroi Heleija, "että olen sinua odottanut ja ettei minulla muuta tehtävää olekkaan kuin tulla heti, kun kutsutaan!"

"Aivan niinkuin itse tahdot", sanoi Fritz mennessään. "Et voi kuumehoureittesi tähden kuitenkaan tulla mukaan heti. Mutta Liisu on nyt minun, hän on käsirahana, sitä sinä ainakaan et jätä lunastamatta."

Heleija seiso yhä aidan luona. "Tulen jälestä", sanoi hän. "Mutta sen saat tietää, etten suvaitse millaista kohtelua hyvänsä enkä kärsi että minua neuvotaan, silloin kun itse näen mitä on tehtävä. Mene nyt — niin se on, ja sillä hyvä."

Merkkillistä! Kun Fritz tienkäänteessä katosi näkyvistä, niin ei paljoa puuttunut ettei Heleija rientänyt hänen jälkeensä, ottaakseen häneltä käsirahan pois ja purkaakseen kaupan. Aivankuin hänen kaulaansa olisi pantu rautavanne. Kaikki se, mitä hän vielä hiljattain niin palavasti ikävöi ja sitten niin onnellisena vastaanotti, painoi nyt hänen sydäntään.

Vieras talo, johon hänen nyt piti lähteä, tuntui vankilalta. Hän ei enää tiennyt, rakastiko hän Fritzii vai ei. Hän ei enää saisi tehdä oman mielensä mukaan, hänen piti tehdä mitä joku mies tahtoi. Ja ajatellessaan, että Fritz oli juuri tuo mies, hän tunsu vain vastenmielisyyttä häntä kohtaan.

Ja kuitenkin hän lopulta pelkäsi vähemmän tuota uutta oloa, kuin siihen siirtymistä. Hän oli kuin lapset, jotka mielellään luopuisivat itsepintaisuudestaan, mutta suutuksissaan siitä etteivät voi niin tehdä, tulevat vieläkin itsepintaisemmiksi.

Niin vaikealta ei mikään matka ollut Heleijasta ennen tuntunut. Hän keksi sata veruketta viivytelläkseen tiellä. Ja vielä oven edessä hän oli vähällä kääntyä takaisin.

"Mutta olkoot ne tuolla sisässä mitä tahansa, minä olen minä ja nyt minä menen. Niin se on, ja sillä hyvä."

Kisällit ja oppipoika olivat jo syöneet ja menneet tiehensä. Liisu vielä söi, mutta muori ja Fritz odottivat Heleijaa. Vihdoin hän tuli. Mutta merkillistä oli, että häneltä näytti nyt puuttuvan rohkeutta



esiintyä niinkuin tavallisesti. Huolimatta muorin ja Fritzin ystävällisestä vastaanotosta, huolimatta taloon jo täydellisesti perehtyneen Liisun riemusta, hänestä vain tuntui kuin häneltä olisi jäänyt tuonne ulos ainakin toinen käsivarsi tai jalka.

Hän ei vapautunut siitä ajatuksesta, että kaikki luulevat hänen tänne tuppautuvan, vaikkeivät sitä käytöksellään osottaneetkaan. Fritz tuntui hänestä oudossa ympäristössä yhä vieraammalta. Eikä hän voinut edes Liisun kanssa olla niin kuin ulkona tai ennen kotona.

Muori toi nyt ruuan pöytään ja koetti kaikkea hyväntahtoisuuttaan ja ystävällisyyttään saadakseen hänet syömään. Mutta Heleijan oli mahdoton nauttia mitään. Hän sanoi jo kotona syöneensä. Oikean syyn hän jätti mainitsematta... Se ei ollut mikään muu kuin tunto siitä, ettei hän täällä vielä ollut ansainnut mitään syötävää. Sentähden häntä vanhuksen ystävällisyyskin kiusasi.

Kun muori jälleen ryhtyi töihinsä ja Heleija häntä autteli, tuli hän paremmalle mielelle.

Mitä kaikkea täällä olikaan keittiössä! Ollappa hänen pikku mökissään kaikki nämä kivivadit, tina- ja lakkiastiat edes hetkisen hänen ominaan. Mutta täällä — tuntui niinkuin ne olisivat tahtoneet hänet omistaa eikä hän heitä. Lisäksi vanhus oli hiukan hidas, tuumien ja mieltien joka käden käänteessä. Kun Heleija näin ollen ei voinut hyöriä yhtä reippaasti ja repäisevästi kuin mihin oli tottunut, niin tuntui kuin hänen olisi pitänyt, ollakseen änkyttävälle mieliksi, itsekin änkyttää.

Niinkuin hän olisi ollut häkistään vapautteen päässyt lintu, kun hän illalla palasi mökkiinsä. Tämän yön hän vielä nukkuisi Liisun kanssa täällä, huomisesta alkaen Holderin muorin luona.

Kun hän jälleen näki vanhan heisipuun varjossa uinailevan talonsa, huusi hän riemuiten käsivarrella istuvalle lapselle: "Nyt, Liisu, olemme jälleen kotona! Ja jotta elämä olisi oikein ihanaa, pitäisi minun voida kulettaa mökkini kärryilläni minne tahansa. Veisin sen aina sinne, missä olisi oikein vapaata ja hauskaa, milloin metsään, milloin niitylle. Ja kun emme enää jossakin paikassa viihtyisi, niin hei vaan, mökki kärryille ja tiehemme! Fritz saisi olla luonamme ja muorikin, se olisi vielä haus Kempaa. Mutta minun pitäisi saada tehdä mitä itse tahdon ja lähteä talosta koska haluan."

"Sinä olet lapsellinen, Liisu", sanoi hän viedessään puoleksi nukkuneen lapsen vuoteeseen, tarkoittaen tuolla puheella oikeastaan itseään. "Eihän olla vielä niin pitkällä, pääsemmehän sieltä vieläkin milloin vain haluamme."

Seuraavana päivänä kaikki jo sujui helpommin. Fritz oli keskustellut muorin kanssa ja tämä sanoi Heleijan tullessa: "Jos tietäisin sinun tulevan askareissa yksin toimeen, niin se olisi minulle kovin mieluista. Sinulla on nuori pää ja nuoret kädet. Mutta rasitukseksi asti en sinulle askaretta soisi."

"Älkää nyt, muori!" Heleija iloisena huudahti. "Mutta teidän pitää aina katsoa että toimitan asiat teidän mielenne mukaan, ja aina sanoa minulle suoraan."

Nyt alkoi toinen komento kuin eilen. Ja mitä enemmän Heleija huomasi muorin ihailevan hänen voimiaan ja näppäryyttään ja siitä iloitsevan, sitä paremmin häneltä työ sujui. Eikä hän huolehtinut ainoastaan kotoisesta taloudesta, vaan saipa vielä aikaa ollakseen pitkät hetket niityllä heinäkorjuussa, ja siellä hän paraiten viihtyikin. Hän kuvitteli Fritzia veljekseen ja muoria äidikseen. Tämä taas otti lapsen hoitoonsa.

Näin sujuivat asiat päivä päivältä yhä paremmin, kunnes Fritz pyysi Heleijan määräämään, milloin he viettäisivät häitään. Tyttö oli tahallaan koettanut poistaa tuon ajatuksen mielestään. Hän käsitti kyllä, että ihmisten tähden siitäkin täytyi tulla tosi. Sovittiin siis, että häät vietetään kahdeksan päivän päästä.

Mutta siitä alkaen heräsivät Heleijan kaikki vanhat epäilykset. Hänen ahkeruutensa miltei yltyi, mutta siitä huolimatta hän piti jokaista viatonta sanaa moitteena. Silloin hän aina lohduttautui, ajatteleamalla että hänellä vielä oli turva omassa talossaan. Kuitenkin hän ajatuksissaan moitti Fritzia siitä, että tämä niin vähän pyrki hänen läheisyyteensä. Fritz oli ahkerasti ulkosalla ja Heleijasta näytti, kuin hän ei olisi halunnutkaan olla Heleijan seurassa. Hän oli vielä huomaavinaan että häneltä jotain salattiin; milloin hän huomasi sen sällien, milloin oppipojan viittauksista, joiden piti jäädä häneltä huomaamatta. Niinkuin häntä olisi petetty ja myöty.

Sitten häntä loukkasi, ettei Fritz pyytänyt häneltä mitään palvelusta. Hän oli toisinaan vähällä tuoda pyytämättä jotain, piipun, päällystakin tai muuta sentapaista. Mutta jos Fritz kuitenkin joskus pyysi häneltä jotain, erikoisesti sanojaan sovittelematta, punastui Heleija koko kasvoiltaan siitä, että tämä jo tahtoi esiintyä hänen käskijänään, ja hän purki kauppansa Fritzin kanssa miltei joka päivä, uhaten paeta takaisin omaan mökkiinsä. Sitten hän jälleen katui ja suuttuneena itseensä sanoi Fritzille: "Olette oikeassa, minä en sovi tällaiseen taloon, en voi olla teidän mieliksenne." Siihen Fritz vastasi: "Ei ole mieleemme juolahtanutkaan, ettet tänne sopisi. Sen tiedät itse varsin hyvin. Mutta sinä käyttäydyt kuin pelkäisit taivaan päähäsi romahtavan. Se ei ole muuta kuin noita kuumehoureitatasi. Sinä itse teet

kaikki nuo syytökset itseäsi kohtaan, vaan emme me. Minä en sinua pakota mihinkään enkä pyydä sinulta milloinkaan muuta kuin mitä mielelläsi teet."

Heleija tunsikin silloin että Fritz oli oikeassa. Hän tunsikin hänen rakkautensa ilmenevän kärsivällisyytenä, mutta se vain kiihotti hänen suuttumustaan itseensä ja samalla hänen ärtyisyyttänsä.

24.

Syntyipä hyvässä Luckenbachissa aika hälinä, kun saatiin tietää että Holderin Fritz aikoi ottaa Heleijan vaimokseen. Kysyttiin ja ihmeteltiin ja taas kysyttiin ja ihmeteltiin. Samoin kuin ennen Heleijaa, kiusattiin nyt Fritzia ja Holderin muoria hyvillä neuvoilla, varoituksilla ja ennustuksilla.

"Sinä voisit kosia jokaista Luckenbachin tyttöä", sanoi joku Fritzille. "Ja täällä on rikkaitakin tyttöjä yllin kyllin. Walleriina-rouvakin on miltei myöntänyt, että jos tulisit heille, et kieltävää vastausta saisi. Eevalla on sekä rahaa että tavaraa. Mikset sitten yhtä hyvin tuota kultalintua ottaisit?"

Silloin Fritz sanoi vain: "Niin, rikkaus on kyllä huomattava seikka ja Walleriina-rouva on mahtava rouva." Siihen tapaan jatkui keskustelu, kunnes toisella ei lopulta ollut enää mitään sanomista.

Holderin muorilla oli toinen tapa läpäistä tällaiset keskustelut.

Hän oli aina ollut jonkun verran kuuro. Jos joku sanoi hänelle: "Tuollaisen köyhän tytönkö teidän Fritz nyt ottaa?" niin vanhus vastasi esimerkiksi: "Ettenkö ota? Kyllä, kyllä minä olen lääkkeitä ottanut ja lääkärissä käynyt, mutta ei se vain näy auttavan."

"Te ymmärsitte minua väärin", sanoi silloin varottaja kovemmalla äänellä: "Tarkotan tuota Heleijaa."

"Niin juuri", nyökäytti muori päätään, "helisee ja kumisee, niinkuin aina kelloja soitettaisiin."

Silloin jatkoi toinen huutaen, käsiä ja jalkoja huitoen: "Ette vieläkään minua ymmärtänyt, tarkotan tuota Fritzin naimahuumetta."

Muori nyökäyttele päätään: "Huonompaa, paljon huonompaa toisinaan! Oikein ihmettelen kuinka, tänään kuulen näinkin hyvin."

"Onpa tuokin kuulemista", arveli toinen heittäen yrityksensä sikseen.

Ihmisten puheet eivät olisi muorin mieltä muuttaneet. Sitä enemmän siihen vaikutti Heleijan kummallinen käytös.

"Ajattelehan, Fritz, tarkoin mitä teet", hän toisinaan sanoi pojanpojalleen. "Olen aina toivonut Heleijaa sinulle ja luullut hänen sinulle sopivan. Mutta niinkuin nyt näyttää, alkaa asia minua pelottaa. Ja se näkyy tulevan yhä hullummaksi, mitä enemmän häät lähenevät — mitä sitten niiden jälkeen!"

"Älkää te muori olko millännekään", vastasi Fritz. "Tekisi minunkin toisinaan mieleni tarttua asiaan, mutta se vain pahentaisi eikä parantaisi. Katsokaahan, tuo kaikki on sitä vanhaa Heleijaa, joka vielä hänessä taistelee viimeistä taisteluaan. Sellainen vanha Fritz, tai olkoon minun puolestani vaikka vanha Aatami, on jokaisessa ihmisessä, ja se on kuolettava. Ja tiedän kokemuksesta että vanha Fritz minusssa elämöi kauheasti, nähdessään että hänen lähdöstään tulisi tosi. Olkaa te, mummo, vain niinkuin tähänkin saakka."

Mutta Fritzia itseäänkin kohtasivat kiusaukset — kiusaukset entisten toveriensa puolelta.

Se seikka, että hän oli antanut tytön työntää itsensä puroon, oli avannut nuorukaisten silmät huomaamaan, että he olivatkin erehtyneet hänen luulotellun voimansa suhteen. Kukaan ei ollut koskaan todenteolla häntä koettanutkaan vastustaa, koska sitä oli luultu joka tapauksessa turhaksi. Mutta nyt oli nainen hänet pistänyt puroon kuin huvikseen vain. Siinä tuo pelätty ja ihailtu voima!

Nuo puheet tietysti joutuivat Fritzinkin korviin. Ja ne koskivat häneen yhä kipeämmin, mitä enemmän hän tunsikin terveytensä palaavan. Oli hetkiä, jolloin hän katui lupaustaan ettei enää milloinkaan ravintolassa ryhtyisi käsikähmään. Ja eräänä päivänä hän joutui suorastaan koetukseen.

Hän käväsi nyt ensi kerran Grunden markkinain jälkeen julkisessa huvitilaisuudessa. Heleija oli mukana, ja kaunista oli nähdä nuo kaksi kookasta, kukoistavaa vartaloa siistittynä ja juhlavaatteissa rinnakkain kulkevan ampumaradalle. Jo kaukaa soitto kaikui heitä vastaan.

Heleijan rinnassa riehui omituinen taistelu. Sen seikan että hän sai olla kauneimman pojan

pyöritettävänä tansseissa, olisi luullut tytön mieltä hyvittävä. Mutta ihmistenhän täytyy sanoa: "Katsokaa, tuolla tulee se, joka on pilkannut miehiä ja niitä tyttöjä, jotka ovat miehelään menneet. Ja nyt hän menee itse. Se on siis ollut pelkkää kateutta." Vaistomaisesti hän kulki koko ajan Fritzistä niin loitolla kuin suinkin ja käyttäytyi yleensä niinkuin hän ei olisi hänen seuraansa kuulunutkaan.

Tanssisalin viereisessä ravintolahuoneessa oli enää vain yksi pöytä vapaana. Fritz istuutui sen ääreen, käskien tuoda jotain juotavaa. Heleija istuutui pöydän toiseen päähän. Hän ei juonut tippaakaan eikä ollut Fritzistä tietävinäänkään.

Muitten pöytien ääressä juotiin sitä enemmän. Joka suunnalta alkoi kuulua äänekkäitä pilapuheita. Suurisuisin kaikista oli Liebin Aatami. Jokaista sutkausta seurasi ensin puoleksi hillitty nauru, mutta kun Fritz pysyi rauhallisena, ikäänkuin ei olisi mitään kuullut, niin kaikui yhä äänekkäämpiä naurunremahduksia.

"Olipa hauskaa tietää miltä Zehnt-purossa makaaminen tuntuu!" nauroi Liebin Aatami.

"Minä puolestani luulisin siellä olevan hyvinkin pehmeätä!" sanoi toinen toisesta pöydästä.

"Ja vilpoista", lisäsi joku nurkassa istuja. "Kukapa sentään viitsisi antaa itseään siellä virutella!" nauroi taas Liebin Aatami.

Fritz nousi istualtaan. Kun tuo kookas, uhkea vartalo suoristui, tuntui nuorukaisista ikäänkuin vanha pelko olisi jälleen palannut. He pidättelivät hetkisen jännitettyinä henkeään. Heleijan ruskeat silmät taas kerran loistivat ilosta ja ylpeydestä. Mutta ulkona oli juuri alkanut uusi tanssi. Fritz oli vain noussut viedäkseen Heleijan vähän pyörähtelemään. Pilkkakirveet hengittivät jälleen keveämmin, mutta Heleijan poskilla vuorottelivat valkoiset ja tummat täplät. Ja morsiusparin ulosastuessa kaikui jälleen heidän takanaan ilkanauru.

Oven luona tyttö riistäytyi irti Fritzin käsivarresta, sanoen hiljaa mutta kiivaasti: "Minä menen kotiin. Voit jäädä, jos tahdot. Sinä kai mielelläsi kuuntelet tuommoisia puheita."

Aivankuin näkymätön käsi olisi ravistanut Holderin Fritzä. Sitten hän, painaen kädellään rintaansa ikäänkuin estääkseen liian rajun äänen sieltä tunkeutumasta, kuiskasi: "Sinäkin vielä yllytät, vaikka sinun pitäisi pikemmin auttaa minua itseäni hillitsemään."

Heleija nauroi puolittain kiukuissaan, puolittain ylenkatseellisesti: "Etpä ole apua tarvitsevan näköinen. Olethan tiedämmä Vahva-Fritz, ja kykenet kai itse itsesi hillitsemään. Mutta nyt minä menen — minua ei pidätä kukaan, ja sillä hyvä."

Fritz puristi molemmin käsin rintaansa. "Tämä on koetus", puheli hän itsekseen. "Ja ellet voi pysyä aisoissa, on koko mielenmuutoksesi pelkkää nulikkamaisuutta. Mutta sinun on pysyminen alallasi, vaikka itse paholainen Heleijaa riivaisi. Hänen pitää nähdä, ja kaikkien muiden samoin, ettei hurjuus ole miehuutta". Sitten hän kääntyi Heleijan puoleen niin rauhallisena, että tyttöä harmitti: "Jos tahdot mennä, niin maksan ja menemme sitten yhdessä."

"Voin yksinkin mennä, en pelkää!" vastasi Heleija.

"Sinun on tarpeetonta ivaila", sanoi Fritz. "Olen tuon salin tyhjentänyt ainakin kaksikymmentä kertaa, ja sinä itse olet minua siitä moittinut. Mutta kun sinä nyt moitit minua siitä, etten tällä kertaa tee samoin, niin voin sinulle vakuuttaa, etten ole milloinkaan ennen ollut niin voimakas kuin juuri tällä hetkellä."

Ulkona Fritz tapasi ampumaradan isännän. "Sanokaa pojille siellä sisällä, että saapuvat huomenillalla minun puutarhaani. Silloin on vihkipäiväni aatto, ja te voitte sinne lähettää pari ankkuria olutta."

Isäntä meni ravintolaan ja Fritz ja Heleija saattoivat vielä pyssynkantaman päässä kuulla nuorukaisten riemuhuudot kutsun johdosta. Pojat tietysti tulkitsivat asian siten, että Fritz jälleen tahtoi pyrkiä heidän seuraansa.

Mutta Heleija oli ylpeämpi ja katkerampi kuin milloinkaan ennen. Ja kun hän kohteli Fritzä kuin pientä lasta, tahtoen häntä auttaa ojien yli tai kysyen oliko hän loukannut itsensä, tai eikö Heleija saisi häntä hillitä ettei hän tekisi mitään pahaa kivelle, johon sattui kenkensä kolauttamaan, niin pitipä Fritzin oikein tarttua kaulukseensa pitääkseen kuohuntansa aisoissa.

Muori-rukka ei sinä päivänä ymmärtänyt entisenkään vertaa mikä Heleijaa oikein vaivasi.

Yö kului, vihkiäisaatto valkeni. Heleija oli koko päivän yhtä kierolla tuulella kuin edellisenä iltanakin. Itsekseen hän tuumi, että hän voisi vielä sinä päivänä paeta omaan mökkiinsä. Ja seuraavana aamuna ja ennen auringon nousua hän lähtisi Liisun kanssa.

Kutsutut nuorukaiset saapuivat kaikin ja hämmästyivät nähdessään vieraina myöskin seudun vanhemmat taistelupukarit, jotka aikaisemmin olivat Fritzin kanssa kilpailleet ruumiin voimista. Fritz ja hänen kisällinsä olivat maahan lyödyistä paaluista ja niiden päälle asetetuista laudoista muodostaneet tilapäisiä istuimia ja pöytiä. Olipa hupaista istua varjoisessa puutarhassa oluthaarikoiden ääressä.

Ei aikaakaan, niin alkoi sinkoilla kiihotussana toisensa perään. Fritz saattoi tuskin pitää loitolla kaikkia niitä, jotka häntä haastoivat leikillä kanssaan painimaan. Turhaan hän heille saneli uuden uskontunnustuksensa: se joka on vahva, kiittäköön Jumalaa ja käyttäköön voimiaan työhön. Vaatijat kävivät vain yhä tunkeilevimmiksi. Heleija oli pahimmillaan. Silloin Fritz teki ehdotuksen että odotettaisiin ainakin poislähtöön saakka. Ja siihen lopulta, vaikka vastahakoisesti, suostuttiin.

Mutta juuri, kun innokkaimmin pakistiin ja juotiin, ilmestyi vieraiden keskelle Fritzin vanhin sälli puettuna Heleijan vanhoihin vaatteisiin, jotka hän jotenkuten oli onnistunut itselleen sieppaamaan. Hän sanoi kotimatalla Zainhammerista kärrynsä tarttuneen pehmeään liejuun puron luona ja kysyi eikö kukaan läsnäolijoista kykenisi niitä irrottamaan.

Kaikki nousivat paikoiltaan iloisina noin oivallisesta voimankoetuksesta. Ainoastaan Fritz näytti tyytymättömältä pitojen häiriytymisestä. Hän kehotti vieraitaan jäämään ja heittämään tuon ilveilyn sikseen. Mutta hänen kehotuksensa eivät tepsineet ja puoleksi vastahakoisesti hän lopulta seurasi heitä itsekin purolle. Siellä oli todellakin raskaasti kuormitetut työntökärryt pehmeään maahan vajonneina.

Jokainen olisi tahtonut ensimmäisenä voimiaan koetella. Ja kun ei muuten sovittu, niin ratkaistiin arvalla kunkin vuoro. Fritz yksin jättäytyi leikistä eroon.

Nyt alkoi aivan samallinen näytelmä kuin Grunden markkina-iltana Reickerin ravintolan luona. Nähtiin oikea mallivalikoima voimakkaita liikkeitä ja pontevia asennoita. Yhtä voitollisesti hymyillen kuin moni riensi koetukseen, yhtä suuttuneena ja sadatellen hän siitä luopui, etsien lohdutusta muiden samantapaisesta kohtalosta.

Näky ei varmaankaan Fritzä huvittanut. Hän meni jälleen pitopaikalle.

Jo olivat kaikki vieraat menestyksettä koetelleet voimiaan ja kaikki he olivat yksimielisiä siitä, että kärryjä riivasi salaiset noitatempuat. Niitä ei saisi liikkeelle yksikään elävä sielu, olipa hän miten vahva tahansa. "Kenties", nauroi Heleija, joka oli riemuiten katsellut noita turhia ponnistuksia, "ovat kärryt siten noidutut, ettei niitä saa liikkeelle muu kuin joku nainen." Kaikki kehottivat häntä koettamaan, saadakseen vielä kerran nauraa jonkun tappiolle.

Heleija meni tanssien kärrynaisojen väliin. Hän muisteli miten viimein oli vienyt voiton räätälistä, kankurista ja sepästä. Mutta kärryt olivatkin raskaammat kuin hänen silloisensa. Ja vaikka hän onnistui vähän paremmin kuin toiset, niin että sai ne jonkun verran liikahtamaan, ei hän kuitenkaan voinut niitä paikoiltaan työntää.

Sillä välin Liebin Aatami ja muutamat muut toivat Fritzin jälleen paikalle.

"Siinä toinen kuin toinenkin", huusi Liebin Aatami. "Olemme kaikin joutuneet naurun alaisiksi ja, sinä, Fritz, saat tehdä seuraa."

"Niin", huusi toinen, "ettet enää tämän jälkeen voisi prameilla, että olisit sen kyllä tehnyt, jos vain olisit tahtonut."

Turhaan Fritz vastusteli. "Mitähän hyötyä siitäkin olisi? Jos saan nuo kärryt liikkeelle tai en, niin en sen vuoksi ole rahtuakaan parempi tai huonompi kuin olen, ettekä te muutkaan!"

"Olisitpahan vaan!" sanoi Liebin Aatami. "Silloin sanottaisiin että kaikki muut olivat nulikoita, paitsi Holderin Fritz yksin mies."

Toinen arveli: "Nyt alan uskoa, että Fritz on itse pannut toimeen tämän pelin, saattaakseen meidät naurun alaisiksi."

"Koetanko?" kysyi Fritz Heleijalta, joka seisoi hänen vieressään.

"Et!" vastasi tämä suuttuneesti.

"Eihän siitä sen pahempaa kuin että joudun naurun alaiseksi", sanoi Fritz. "Ja siitä ei voi kukaan minua moittia, koska kaikki ovat samassa kadotuksessa."

"Mutta minä en voi sitä kärsiä!" vastasi Heleija vielä suuttuneempana. "Sinulle he eivät saa nauraa."

"Hän on sen itse pannut toimeen!" huutavat kaikki yhtäaikaa. "Mutta hänen täytyy itsekin koettaa, muuten hän ei ole rehellinen mies."

"Niinkö luulette?" sanoi Fritz. "Laskehan minut, Heleija — ehkä he eivät naurakaan!"

Samassa Fritz oli jo aisojen välissä.

Suut, jotka jo olivat auenneet naurunrähähdykseen jäivät ihmetellen selkoselälleen, kun kärryt todellakin kohosivat. Ja kun Fritz lisäksi työnsi ne rinnettä ylös aina puutarhan aitauksen sisälle, niin suut yhä enemmän ammottivat tai puhkesivat hämmästyksen huudahduksiin.

Fritziä näytti heidän hämmästyksensä liikuttavan yhtä vähän kuin hän oli heidän nauruaan pelännyt. Ylös tultuaan hän heitti kärryt sikseen sanoen: "Olen tehnyt mielenne mukaan, älkää päästäkö olutta väljähtämään."

Kaikki istuutuivat harmista, häpeästä ja ihmettelystä vaieten. Painikilpailusta ei sinä iltana enää kuulunut sanaakaan. Sitä äänekkäämmin kaikuivat entiset ylistykset Vahvan-Fritzin kunniaksi.

Mutta Fritziä se ei huvittanut rahtuakaan. "Heittäkää nuo tuhmudet", sanoi hän.

Mutta morsian istui vaieten ja valkoiset ja tummat pilkut vaihtelivat hänen poskillaan.

Kun kaikki olivat lähteneet ja Fritz tahtoi hänet kanssaan kotiin, riistäytyi tyttö irti. "Nytkö jo alat?" sano hän pidättäen vaivoin kiukunitkua. "Mutta minä en olekkaan samallinen kuin äitini, enkä tyydy mihin hyvänsä. Nyt noudan Liisun ja ensi yön nukun omassa talossani — tee sinä mitä tahdot. Niin se on, ja sillä hyvä."

"Omassa talossasi et voi nukkua", sanoi Fritz hämmästyneenä. "Ja Liisukin on jo levolla. Ethän voi häntä unesta herättää. Minä en sinua pidätä, mutta sinä tiedät itsekin että minuun koskee, jos menet. Sen vuoksi voisit vielä tämän yön nukkua muurin luona. Ja jos haluat, niin voisimmekin vaikka kävellä taloasi katsomaan, koska olen joka tapauksessa aikonut viedä sinut sinne huomisaamuna ennen vihkimistä."

Tyttö ei vastannut mitään, mutta alkoi heti astua edellä taloaan kohti. Hän ikävöi sitä, koskei ollut edes nähnyt sitä neljäntoista päivään. Fritz, jonka mielessä toivo alkoi uudelleen elpyä, seurasi vaieten.

Oli muuan noita penseitä kesäoita, jolloin luulisi voivan kuulla ruohon kasvavan. Helteen painamat heinäkorret nostavat yökasteen virkistämistä jälleen päitään. Yön pehmeään viittaa kääriytyneinä kiiruhtavat elävät olennot maatamyöten tai hiljaa ilman halki lentäen. Yöperhoset rientävät kömpelön kohteliaasti kukkien luo, sirkat lävistävät terävällä sirinällään yön mustat korvat. Ruohikossa astelee kissa, ravistaen joka askeleella ylhäisästi kastetta korkeallenostetusta kypälästään.

Kaikesta tuosta ei meidän eteenpäin rientävä parimme huomaa mitään. Vihdoin he saapuvat pajukkoon, ja siihen Heleija äkkiä seisautuu. Tuolta, missä hän tiesi talonsa seisovan, loisti yön hämärässä jotain helakkaa. Eihän se voinut olla hänen vanha harmaa talonsa. Mutta mikä se muutenkaan olisi?

Mutta Fritz hymyilee niinkuin se, joka tietää toista hämmästyttävän salaisuuden. Hän kiiruhtaa Heleijan edelle, voidakseen tytön kasvoista lukea mitä hänen mielessään liikkuu.

Olihan se hänen talonsa! Eikä sittenkään. Ulkopiirteet olivat samat, mutta ei mitään, mikä olisi osottanut sen viime sateen aikaisia surullisia vaurioita. Se ei enää riippunut runneltuna kallion kupeessa, vaan seiso i upeasti suoraharjaisena. Mitä lähemmäs Heleija tuli, sitä enemmän uutta hän huomasi. Kadonnut ei ollut ainoastaan seinään syntynyt aukko, vaan koko tuo vanha seinä. Sen sijalla näkyi punaisenhohtava tiiliseinä ja kaiken kukkurana kevyt tiilikatto.

Tyttö seiso i hetkisen kuin kivettyneenä. Sitten hänen silmistään puhkesi kyynelvirta. Hän väenteli käsiään ja huusi uudestaan ja yhä uudestaan: "Oi minun vanha, hyvä taloni! Oi minun vanha, hyvä taloni!"

Ensin Fritz arveli itseksensä: "Nyt hyvästi sinä vanha Heleija! Nyt sinun on pakostakin lähteminen!" Mutta kun tyttö ei laannut vaikeroinasta, silloin hänkin tuli pahoille mielin ja miltei katui tekoaan.

"Mutta, Heleija", sanoi hän viihdyttäen. "Onhan tuo yhä vielä sinun vanha talosi, vaikka sillä onkin

uusi takki. Sisästä se on aivan sellainen kuin se on ollutkin. Ja vanha heisipuu ei ole kadottanut ainoatakaan oksaa. Olen sitä itse varjellut kuin omaa veljeäni. Eikä sieltä ole hävinnyt leppälinnun pesäkään."

"Ei", sanoi tyttö, "minun taloni se ei enää ole! Tuo ei minulle kuulu. Olin ajatellut että kun kävisi hullusti, niin palaisin vanhaan talooni, ja nyt ei minulla sitä enää olekaan. Nyt ei minulla enää ole mitään. Nyt voin lähteä maailmallekin."

Fritzin kädet jo lähenivät takin kaulusta, kun hän vastasi: "En tosiaankaan tullut ajatelleeksi että käsittäisit asian tuolta kannalta. Eikä se ole oikein, sillä tiedät hyvin että olen sen tehnyt rakkaudesta."

"Aivan niin", sanoi Heleija, "että voisit oikein minua kiusata, kun ei minulla enää ole mihin mennä! Sentähden sen olet tehnyt."

Fritz puheli itsekseen: "Tuo on se vanha Heleija, mutta ole sinä mies!" Ja hän jatkoi tyttöön kääntyen: "Sen toki ymmärrät, ettei talo olisi sille kannalle voinut jäädä. Ensi sade olisi sen kokonaan luhistanut."

"Ymmärrän", sanoi Heleija yhä suuttuneemmin, "että häpesit talon köyhyyttä ja kurjuutta. Sinun piti näyttää että olet rikas. Minä yksin en ole tuntenut köyhyyttäni; mutta sinun piti vielä ottaa taloni, että oikein tuntisin sinun olevan rikkaan ja minun köyhän."

Fritzin oli vaikea itseään pidättää. Hän sanoi itsekseen: "Jään lähtiessä on aina ryskettä, sitten kaikki tyyntyy. — Usko minua, Heleija! Jos olisin taloasi hävennyt, niin olisin antanut sen luhistua paikkaansa."

"Sano sinä", huusi Heleija yhä suuttuneemmin, "mitä tahdot, kyllä minä näen että tahdot minusta päästä. Mutta minä en ole niitä, jotka odottavat kunnes sanotaan nyt voi mennä. Ja minä menenkin, kun jo olet talonikin ottanut. Mikähän sinä luulet olevasi? En tarvitse ketään, en ainakaan sinua. Tee mitä tahdot, minä teen niinkuin minä tahdon. Niin se on, ja sillä hyvä."

Fritz oli jälleen puristanut nyrkkejä rintaansa vasten. Hän näki nyt että tuo vanha Heleija halveksi kaikkia lempeitä keinoja. "Käyköön miten hyvänsä, ei auta. Nyt ei ole kysymys kuumehoureista, vaan miehenkunnia, ja se on pystyssä pidettävä." Näin hän tuumi itsekseen, ja aloitti:

"Minäkö luulen olevani jotain? Entäs sinä, mitähän sinä luulet olevasi? Sanonpa sen sinulle. Sinä olet typerä tytönletukka, joka et itsekkään tiedä, mitä tahdot. Köyhyys ei ole häpeäksi, kun ei itse ole siihen syytä, mutta se ei myöskään ole mikään ylpeilemisen aihe, niinkuin sinä näyt käsittävän. Sinä näyt arvelevan, että itse ylpeys on hyve, ja sitten sinä ylpeilet siitä että olet ylpeä. Vai ylpeiletkö siitä, että olet voimakas ja työkykyinen? Vaikka olisit kuinka voimakas, niin hevonen on kuitenkin kuusi kertaa sinua voimakkaampi, ja voi olla kuusi kertaa sinua ylpeämpi. Ihminen tunnetaan siitä, että hänellä on järki, mutta sinulla ei ole järkeä paljoa enemmän kuin hevosellakaan, muuten et olisi niin ylpeä. Järki käskää meidän pyrkimään tullaksemme siksi, kuin meidän pitäisi. Mutta siinä ei ole järkeä rahtuakaan, että joku pyrkii vasten virtaa ja kuvittelee olevansa yksin viisas ja koko muun maailman vähämielisen, ja on sitä ylpeämpi kun ei virta käänny hänen mukaansa.

"Sinä luulet tekeväsi hyödyllistä työtä, kun muokkaat ja puhdistat perunamaata, mutta itseäsi et muokkaa ensinkään, vaikka rikkaruohoihin tukehtuisit. Sinä soimaat peltoa rikkaruohojen tähden, mutta oman luontosi pellossa kasvavista rikkaruohoista sinä ylpeilet. Sinä halveksit miehiä ja naineita naisia, mutta jospa oikein ymmärtäisit mitä merkitsee miehenä ja vaimona oleminen! Silloin et halveksisi, vaan pyrkisit tulemaan hyväksi vaimoksi. Olen tähän saakka kärsinyt sinun kuumehoureitasi, koska olen luullut että itse niistä luopuisit. Mutta nyt näen että ne yhä sikiävät, mitä kärsivällisempi olen. Sinun pitää voida minua kunnioittaa. Ja minä tahdon sinua kunnioittaa, sillä en sinua rakastaisikaan, jos en välittäisi siitä minkälainen olet. Minä en pakota sinua liittymään minuun, mutta minä en myöskään kerjää sinua itselleni. Talo tuossa on sinun, voit jälleen mennä sinne, voit tehdä mitä tahdot. En ole tahtonut mieltäsi pahottaa enkä tahdo vastakaan, mutta jos menen naimisiin, niin tahdon myöskin olla miehen sijalla. Nyt tiedät ajatukseni tästä asiasta, ja myöskin sinusta. Voit päättää mielesi mukaan. Niin se on, ja sillä hyvä."

Fritz pelkäsi että Heleija katkaisisi hänen puheensa ja lopullisesti särkisi heidän välinsä. Hän tunsu rakastavansa tyttöä niin paljon, kuin mies voi naista rakastaa. Hän tunsu sen sitä selvemmin, mitä varmemmin hän luuli nyt puheellaan lausuvansa kuolemantuomion heidän yhteenliittymiselleen. Sitä enemmän hän hämmästyi, kun Heleija vaikenä puheen loputtuakin. Eikä hän voinut nähdä hänen kasvojaankaan, kun kuu oli peittynyt pilviin. Hän kuunteli hänen hengitystään, mutta tyttö ei hengittänyt tavallista kiihkeämmin. Odottiko hän ehkä että Fritz häntä kuitenkin vielä rukoilisi? Silloin tyttö oli erehtynyt. Fritz tiesi osottaneensa niin suurta kärsivällisyyttä kuin hänen mielestään oli miehen arvolle sopivaa. Ja tämän nuhdesaarnan hän oli velkaa sekä itselleen että työlle. Sentähden hän myöskin vaikenä.

Heleija kääntyi lopulta hitaasti ja Fritz seurasi häntä. Koko kotimatalla ei kumpanenkaan puhunut

sanaakaan. Muori oli vielä ylhäällä, odottaen Heleijan kotiintuloa. Fritz sanoi hyvää yötä ja meni ylpeänä ja kuitenkin sydän ahdistusta täynnä työpajansa.

Mutta ulkona kohosi yhä uusia kasteen virkistämiä heinänkorsia, siilit rummuttivat, yöperhoset liihottelivat, sirkat lauloivat, hamsterit riitelivät, kissat yhä ravistivat kastetta kápälistään. Jokainen huolehti itsestään. Pieni talokin hohti huolettomana. Vain heisipuu näytti aavistavan mitä tänä yönä aaltoili kahdessa rakastavassa ihmissydämessä. Siksi se kuin onnea toivotellen suhisi tavallista vienommin.

26.

Seuraavana aamuna oli koko Holderin talo jo aikaisin jalkeilla. Olihan nyt isännän vihkipäivä. Hän itse saapui jo auringon noustessa työhuoneestaan.

Morsianta vain ei näkynyt. Vihkiminen piti toimitettaman aikaisin. Mutta Holderin muori tapasi Heleijan vielä nukkumasta, kun hän korjasi tuolilta tytön eilisen puvun, pannakseen sijalle morsiusvaatteet. Liisullekin oli toimitettu juhlapuku. Pienokainen nukkui vielä vuoteessaan.

Fritz saattoi tuskin hillitä levottomuuttaan, kun neljännestunti kului toisensa perään eikä Heleijaa näkynyt. Muori huomasi hänen tilansa ja meni katsomaan. Mutta hän tuli säikähtyneenä takaisin, löi käsiään yhteen sanoen: "Oi sitä häpeää, sitä häpeää!"

Fritz ei kysynyt mitään. Hän käsitti ettei muori ollut tyttöä löytänyt.

"Ehkä hän on mennyt kaivolle", sanoi hän.

"Tätä minä olen pelännyt kaiken aikaa", jatkoi muori päivittelyään, "kun hän on tullut niin kummalliseksi. Koko yön kuulin hänen itsekseen nauravan. Voi että näin piti tapahtua pojanpojalleni!"

Fritz miltei suuttui: "Kyllä hän on siellä jossain", vakuutti hän, "kukapa tietää vaikka olisi kaappiin piilottaunut. Älkääkä siitä nyt melua pitäkö! Se olisi vain monelle mieleen. Eikä se kuitenkaan ole totta! Jatkakaa rauhassa askareitanne, muori! Vielä on neljännes tuntia aikaa, ja siihen mennessä Heleija on täällä."

Niin kävikin.

Mutta salpa oli kauvan koholla, ennenkun ovi avautui, ja ovi seiso i kauvan avoinna, ennenkun kukaan astui sisään. Ja Heleija, sillä hän se oli, olisi vielä jäänyt kynnykselle seisomaan, ellei muori olisi häntä tuonut sisään.

Fritzin oli sanomattoman vaikea peittää sisällistä riemuaan. Hän ojensi Heleijalle vaijeten kätensä, tuntien miten tytön käsi hänen kädessään vapisi.

Muori ei ymmärtänyt mitenkä hän oli kyennyt yksin pukeutumaan.

Heleija vastasi että vanha Anna-Maija oli käynyt häntä katsomassa ja silloin häntä auttanut.

"Missä hän on?" kysyi Fritz. "Onko hän ulkona? Tuokaa hänet toki sisään, muori!"

"Hän kävi silloin, kun olin kaivolla", vastasi morsian arasti, "sitten hän taas meni kotiinsa."

"Ja sinä sanot", tokasi Fritz, joka tajusi Heleijan ajatukset, "että me häpeämme sinua, kun sinä häpeätkin meitä."

Niin vähäarvoisena kuin Fritz pitikin omia vihkiäisiään, sitä suurempaa huomiota se herätti muissa. Kadunkulmat, joiden ohi morsiuspari kulki, vilisivät mustanaan väkeä. Kirkko oli niin täynnä kuin juhlapäivien jumalanpalveluksessa. Kun eivät varotukset olleet auttaneet, ryhdyttiin nyt ennustelemaan nuorelle pariskunnalle onnettomuutta sellaiset määrät, että siitä olisi ollut kymmenellekin jakaa.

Vaikenemme niiden suhteen ja vakuutamme vain, ettei luultavasti milloinkaan oltu kauniimpaa paria Luckenbachin kirkossa vihitty.

Morsian katsahti usein sulhaseen ja huulensa jo avautuivat ikäänkuin jotain sanoakseen. Mutta lopultakin hän kuitenkin vaiken i ja Fritzin kysyessä: "Mitä aiot sanoa, Heleija?" hän loi katseensa muuane ja vastasi hiljaa: "Odotahan — ei vielä."

Kun he toimituksen päätyttyä astuivat kirkosta ulos, piristeli kevyt pilvenhattara kuin ohuen hunnun

läpi hienoja pisaroita, sirotellen morsiamen seppeleelle "kultaa", kuten kansa sanoo.

Nyt Heleija kuiskasi: "En tiedä soveltuuko se ja suostuisitko sinä siihen, mutta minä niin mielelläni kulkisin vanhan taloni ohi sinun luoksesi."

"Miksi sanot minun luokseni?" kysyi Fritz, suunnaten matkan Heleijan taloa kohti. "Vaan voitthan sanoa: sinun luoksesi taikka myöskin meidän luoksemme. Kunhan vain joka kerta ajattelet että tahdot minun luokseni, kun tulet kylästä kotiimme, niin olen tyytyväinen."

Onnellinen pähänpisto saattoi Fritzin valitsemaan pienen kiertotien. Näin vähitellen eksyivät parjaajat heidän jäljiltään ja he saapuivat yksikseen kenenkään huomaamatta pienen talon kohdalle.

Tuskinpa on nähty kauniimpaa aamupäivää. Taivaalla ei ole ainokaista pilvenhattaraa ja vanhalla heisipuulla on lievän sadekuuron jälkeen kimalteleva hääpuku. Sen oksilla välkkyy tuhannet timantit, puu itse hymähtelee niin sydämellisesti ja sen siipien alla lepäävä talo hohtaa kuin itse morsian. Eikä puutu soittoakaan. Pieni laululintunen visertää oksalla onnellisen rakkauden ikuista säveltä ja kaksi autuasta sydäntä sykähtelee riemuiten. Sillä puutarhassa linnantien tuollapuolen morsian kallistaa hiljaa päänsä sulhasen rintaa vasten ja sanoo: "Täytyyhän minun se kuitenkin sinulle sanoa, Fritz, niin mielelläni kuin toivoisinkin, että sen sanomatta tietäisit."

"Ja vaikka tietäisinkin, niin kuulen sen niin halusta uudestaan vaikka tuhannesti", vastaa Fritz silmillään. Heleija tahtoo jatkaa, mutta katsoo ensin vielä kerran arasti ympärilleen, olisiko ketään lähistöllä, ja hänen silmänsä välttävät Fritzin katsetta.

"Minä olin typerä tyttö ja olen tullut yhä typerämmäksi, sensijaan että olisin viisastunut — ja eilen olin kaikkein typerin. Sellainen olen ollut aina siitä asti, kun viimeksi täällä seisoimme. Mutta katso, eihän se olekkaan mikään pikku asia, kun kaikki yhtäkkiä muuttuu toiseksi eikä enää saa olla oma herransa — varsinkin kun on köyhä tyttö, jolla ei ole mitään."

Hän vaikennee jälleen. Hänen vieressään keinuva tumma ruusu ennättää sillaikaa kysyä perhoselta: "Sanoppas, onko hän punaisempi kuin minä?" Tämä ei vastaa mitään, vaan istuu tuu paven kukalle, josta hän voi katsella tyttöä kasvoihin. Niistä on kokonaan kadonnut vanha Heleija. Yön aikana on täyteen teräänsä puhjennut se sisäisen tunne-elämän kukka, jonka nuppu tuona uniyönä aukesi.

Pajuissa puron rannalla humisee niin salaperäisesti.

"En ole sinulle vielä sanonut", morsian jatkaa, "miltä minusta silloin tuntui, enkä nytkään kykene sanomaan, vaikka tahtoisinkin. Kun tulit tänne puutarhaan, olin niinkuin en olisi sinusta ensinkään välittänyt, mutta jos olisit mennyt silloin, kun Liisu sinut huusi takaisin, niin luulen varmaan että olisin kuollut. Vihani miehiä kohtaan johtuu isävainajastani. Pienenä lapsena ollessani täytyi minun nähdä mitenkä hän löi äitiäni, niin että tämä monasti lyyhisty maahan. Silloin kiersin käsivarteni äidin ympärille että lyönnit sattuisivat minuunkin. En ole voinut isää rakastaa, Jumala sen minulle anteeksi antakoon. Ja silloin päätin että naiminen tytölle on onnettomuus, ja sen jälkeen olen pilkannut miehiä milloin vain olen voinut. Sentähden kaduin heti, kun lupasin tulla luoksesi. Kun sitten jouduin taloosi, niin silloin vasta ymmärsin että sinä olit rikas ja minä köyhä. Sitä en ollut ennen ajatellut ja se minua painoi vielä enemmän. Olen tosin sittemmin huomannut, että sinä olet paljoo parempi ja järkevämpi kuin minä, mutta silloin olen kutistunut yhä pienemmäksi enkä ole voinut ajatellakaan että sinä minua rakastaisit. Ei sinun pidä tulla kärsimättömäksi, että kerron sinulle kaikki näin sekaisin, sillä juuri näin sekaiset ovat ajatukseni olleet. Olin minä kerran tyytyväinenkin, silloin kun kuvittelin olevani sinua vahvempi, kun sinä niin rauhallisena kuuntelit noitten poikien jupinaa. Mutta silloin taas heti mieltäni kuohutti, että minun piti saada mies, joka olisi minua heikompi — etten voisi sellaista miestä oikein pitää arvossa, niinkuin olisin kuitenkin niin mielelläni tahtonut. Silloin vasta käyttäydyin perin tyhmästi. Kun sitten kohotit kärryt ja näin, että sittenkin olit minua vahvempi, silloin palasi taas entinen pelkoni. Kaikkein tyhmin olin kuitenkin tuossa taloasiassa, jolla sinä niin hyvää tarkotit. Eikä se ollut ainoasti tyhmästi, vaan vieläpä huonosti tehty. Ymmärsin sen ja silloin jo olisin tahtonut siitä sinulle sanoa, enkä kuitenkaan voinut sanoa. Ajattelin niinkin ettet enää minua rakasta, kunnes suutuit ja aloit minua moittia. Silloin sydämeni riemusta sykähti, sillä vihastasi vasta oikein näin miten rakas sinulle olin. Nyt ymmärsin että olin ajatellut pelkkiä typeryyksiä ja että sinä olit minua parempi ja rakastit minua paljoo enemmän kuin ansaitsin, ja että minun pitäisi enemmän ajatella miten voisin olla sinulle hyvä, kuin mitenkä sinun pitäisi olla minulle."

Tyttö painoi vaieten päänsä pojan rintaa vasten ja Fritz huudahti riemuiten: "Nyt se on mennyt matkoihinsa se vanha Heleija, ainiaaksi on se paennut!"

"Mutta minun täytyy sanoa sinulle vielä jotain", jatkoi tyttö hetken päästä vitkastellen.

"Sano, sano!" nauroi Fritz. "Vanhasta Heleijasta ei pidä jäämän siekalettakaan!"



"Katsos Fritz", sanoi hän, "minä se myöskin silloin sinun huoneesi siivosin."

\* \* \* \* \*

Jääköön kertomatta mitä hän vielä sanoi ja mitä toinen vastasi. Silloin alkanut sopusointu on jäänyt pysyväiseksi.

Yleinen mielipidekin on kokonaan muuttunut — se on taas oikealla tolalla. Ei nyt enää puhuta pilkallisesti eikä anneta hyviä neuvoja, ja Holderin mummo kuulee taas yhtä hyvin kuin ennenkin. Hyviä neuvoja käydään nyt saamassa mestari Holderilta ja hänen vaimoltaan. Onpa hänet valittu raatimieheksikin ja kukaties hänestä tulee vielä pormestari. Walleriina-rouva ja muut arvokkaat rouvat ovat nyt Heleijan ystäviä, sillä tämäkin on nyt yksi heitä. Ja jos Heleija yhä sittenkin ajattelee "suurista rouvista" entiseen tapaan, niin ainakin yhdelle hän silloin tekee vääryyttä. Toisin sanoen itselleen. Hän itse on yksinkertainen ja vaatimaton. Vanha Anna-Maija, joka on Holderin talossa nyt Heleijan omille lapsille mitä aikaisemmin Liisulle, antaa emäntänsä uudelle asemalle suuremman arvon kuin tämä itse. Hän se nyt käyttää puheenpartta: "niin se on, ja sillä hyvä," kun Heleija itse on tuon hylännyt. Ja nuo sanat kuuluvatkin hänen hiljaisella äänellään lausuttuina hyvin merkillisiltä.

Reickerissä on Dotin emäntä kuollut, ja hän muisti testamentissaan sievällä summalla Heleijaa. Viimemainitun sisar on naimisissa, eikä hänestä enää ole kuulunut pahoja puheita.

Nuoren avioparin lapset eivät tosin yskivän kankurin ennustuksen mukaan revi kirkontornia sijoiltaan, mutta vanhemmat voivat heistä silti olla ylpeitä. Usein he leikkivät äitinsä uudestaan rakennetun talon ympärillä ja vanha heisipuu iloitsee, kun vanhemmat lapset kiipeilevät sen oksilla.

Heleija sanoo yhä vieläkin useasti, katsellessaan hyvinhoidettua talouttaan ja tyytyväistä miestänsä: "Olen toki iloinen, että omistat minut." Näin hän ei sano kehuakseen eikä Fritzkaan sitä sillätavoin käsitä.

Me puolestamme lopetamme kertomuksen — toivoen etteivät lukijamme olisi meihin kokonaan kyllästyneet — vanhalle Anna-Maijalle nykyään kuuluvalla lauseparrella: "Niin se on, ja sillä hyvä."

\*\*\* END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELEIJA: KERTOMUS THÜRINGILÄISESTÄ  
KANSANELÄMÄSTÄ \*\*\*

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE  
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE  
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at [www.gutenberg.org/license](http://www.gutenberg.org/license).

## **Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website ([www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org)), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is

owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

#### 1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

## **Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™**

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

## **Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at [www.gutenberg.org/contact](http://www.gutenberg.org/contact)

## **Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate).

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate)

## **Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works**

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.